Alexandru SALCĂ

În zeghe, printre sfinți

memorii II

Editura Transilvania Expres Brașov, 2000

In Sträflingskleider, zwischen Heilige. Memorien

In striped uniform, among Saints. Memoirs

Culegere: Benedek Ildikó Tehnoredactare: Adriana Monda
Coperta: Adriana Monda. Desenul de pe copertă este semnat de Eugen Moga

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale

SALCĂ, Alexandru În zeghe, printre sfinți: memorii II/Alexandru Salcă
Brașov: Editura Transilvania Expres, 2000. 288 p.; il.; 20 cm.

ISBN 973-99565-4-8

821.135.1 - 94 343. 8 (498) „1956/1964” (0:82-94)

© Alexandru Salcă. Toate drepturile asupra ediției rezervate

Motto:

Catedrala cu sfinți în zeghe „Eu, Valeriu Oprișan, nu sunt nebun.
Azi-noapte, când toți dormeați, am avut o vedenie. Am înțeles Temnița. Am văzut moartea și Învierea Temniței. Am văzut pământul deschizându-se și înghițind închisoarea. Pământul a luat pământul înapoi. Cu surprindere, am văzut apărând în loc o biserică. La început, era mică. Încetul cu încetul, a crescut asemenea unei flori.
Când a ajuns mare cât temnița noastră am intrat cu sfială în ea. Fraților, nu sunt nebun! V-am găsit în biserică rugându-vă. Catapeteasma era obișnuită, având pe ea sfinții care ne-au ajutat de atâtea ori.
Dar, pe pereți, nu mi-a venit să cred... Pe cine vedeam în icoane? Erau de-ai noștri, îmbrăcați în zeghe. Pe unii i-am recunoscut ușor, pe alții mai greu. Aveau toți aură de sfinți.
În spate, în iezerul cel de foc, i-am văzut pictați pe unii dintre cei care ne hăituiesc sufletele. Nu erau toți acolo. Unii erau cu voi. Hristos era răstignit între directorii închisorii. Moiș era pe crucea din dreapta, senin. L-o fi iertat Dumnezeu. Nu pot să uit pereții cu sfinți în zeghe! Nu pot să uit că pe fețele lor se vedea izbăvire. Nu rezistăm degeaba! Undeva, acolo sus, se scrie Patericul.

18 februarie 1954

1954. ELIBERAREA

După 5 ani, 5 luni și 18 zile sunt pus în libertate de la Colonia Stadion prin Colonia Peninsula, județul Constanța. În dimineața zilei de 8 mai 1954 suntem opriți de la lucru opt persoane, toți cu condamnări expirate de mult timp. Anunțați să ne facem bagajele și să ne luăm ce avem la magazie. Am înțeles că vom fi eliberați. Ne bucuram că mergem acasă, dar nu așa cum era firesc în asemenea situație. Eram cu părintele Nicolae, de la Gala, județul Alba. Părintele mă mai întreba: „Oare ne vor da drumul acasă sau ne duc în altă parte?". Părintele era foarte frământat de gândul la ce va găsi acasă: copiii, soția, parohia și era firesc să fie așa. În pușcărie eram robi și robul nu are drepturi, ci numai obligații. Ne rămăsese doar un singur lucru: să ne păstrăm demnitatea. În rest, călăii noștri aveau ei grijă să ne muncească fără simbrie și să ne arunce o strachină de lături și un coltuc de mămăligă. Eu nu aveam aceste probleme, nefiind căsătorit. Mă gândeam că voi găsi ceva de făcut. Cu aceste gânduri am plecat spre grefa de la Peninsula, dar nu înainte de a-mi lua rămas bun de la colegii de suferință. Erau alături la plecare ing. Ioan Stănică, arh. Pușchilă, ing. Cornea, dr. Georgescu și mulți alți colegi. Personal, eram foarte îngrijorat și nu aveam certitudinea că voi ajunge în libertate. Plecam cu posibilitatea unei condamnări în valiză. Cu mai multe luni înainte m-am pregătit de plecare, mi-am făcut valiza cu pereții dubli, în care mi-am pus lucrurile ce aveam să le aduc acasă, aproape toate poeziile lui Radu Gyr, multe din ale lui Nichifor Crainic, rezumate ale conferințelor prof. univ. Axente Sever Popovici o filosofie, rezumatul lecțiilor de astronomie ale prof. Radu Ștefan, de la Cluj. Apoi scrisori ale unor colegi către familiile lor, cum ar fi soția părintelui Simion Pop din Reghin, Maria Stănică din Reghin și la mulți alții, precum și alte lucruri: medalioane și cruciulițe. În timp ce camionul ne ducea la Peninsulă, emoțiile creșteau; nu-mi găseam locul. Căutam să nu mi le trădez față de ceilalți și mă rugam lui Dumnezeu. Cred că și cei rămași în colonie, care aveau scrisori la mine aveau aceleași emoții și se rugau pentru mine. Ajunși la colonie și lăsați liberi în fața grefei, de unde urma să ne luăm biletele de eliberare și să lăsăm ultimele amprente digitale și palmare. Sublocotenentul Dan, un moț, ne-a făcut toată această operație. A urmat apoi percheziția, de care mă temeam așa de mult, dar am trecut cu bine. Bătăile inimii s-au normalizat și mi-am recăpătat încrederea. Mai rămăsese un hop de trecut. Lupu, ofițerul politic, un om întunecat și perfid o cu acesta mai

avusesem eu de lucru la Capul Midia, în toamna anului 1952 cu balada lui Radu Gyr, „Mănăstirea Argeșului”, de unde o am, de unde hârtie, de unde creion? „Am găsit-o și pace”. Apoi, la Stadion alte asemenea culpe. Am fost introduși la el unul câte unul și care cum ieșea era urcat în camionul ce urma să ne ducă la gara Constanța. Eu am fost penultimul.

Lupu, cu figura sa încruntată, mă privea iscoditor. După salut îmi răspunde, ceea ce el nu făcea niciodată față de un bandit. Acum eram un om liber. Aproape că mai era o formalitate, în aparență simplă, dar totuși umilitoare. Rupe el tăcerea: „Ei, acum te duci acasă, vezi ce faci, să nu vii înapoi!”. Am tăcut, nu aveam ce să-i răspund, apoi îmi întinde o hârtie să o citesc și să o semnez. Pe măsură ce citeam, mă gândeam la ce ascunde valiza mea. Iată, în linii mari, ce conținea acea hârtie care era completată cu numele meu:

„Declarație Subsemnatul ... mă olig ca, ajuns în libertate, să nu spun ni mănui de unde vin, prin ce închisori am trecut, cu cine am fost împreună, ce am văzut acolo, cine m-a anchetat și că îi voi denunța organelor de securitate pe toți aceia care vin să-mi propună să uneltim contra ordinii sociale, astfel voi suferi rigorile legii.”

Am semnat această declarație și i-am înapoiat-o. Am spus „Bună ziua”, după care Lupu zice: „Trimiteol pe popa ăla!”. A intrat părintele, îngândurat. Eu mi-am luat valiza și am urcat în camion. Au terminat repede cu toți, dar pe părinte l-a reținut circa 30 de minute. Răvășit și trist, s-a urcat în camion și s-a așezat lângă mine. „Frate Alexandre, ăștia știu tot. Mi-a pus o sumedenie de întrebări în legătură cu Învierea de Sfintele Paște, știa cine ne-a adus Sfânta Împărtășanie, cum s-a desfășurat spovedania”. Cineva a spus totul. Pe cine să învinovățim? Toată lumea a participat. Unii au fost cu organizarea și aceștia au lucrat cu persoane civile, printre care și sanitarul, și un milițian. Nici astăzi nu se știe cine a fost infiltrat între noi. În gara Constanța am luat un personal spre București. În tren, lume multă, care era preocupată cu problemele ei. Ceva mai schimbată, nu a sesizat prezența noastră, nici noi nu i-am băgat în seamă. Ajunși la București, ne-am risipit. Eu am rămas cu părintele Nicolae până la Brașov. Fiecare era cu grijile lui. Părintele, cu grija surprizelor, ce eventual îl așteptau. Eu cu grija valizei și, de asemenea, îmi făceam planuri cum să mă prezint la destinatarii scrisorilor, ce metode să folosesc să nu cad în vreo cursă. Am ajuns în Brașov și m-am despărțit de părintele care, cu gândurile lui, se îndrepta spre Alba Iulia. Eu am tras la fratele tatei, Simion, pe strada Temelia nr. 2. De la Canal veneam cu un carnet de cec, aveam pe el aproximativ 1.200 - 1300 de lei. Nu mai aveam haine, eram îmbrăcat într-o salopetă primită de la colegul Ovidiu Beșliu, din Lopătari, Buzău. Unchiul mi-a zis că am nevoie de haine, că nu pot merge pe stradă în salopetă. m-a

informat că el nu are nevoie de cartelă cu puncte, iar cea pe care o are mi-o dă să-mi iau ceva îmbrăcăminte. Chiar a doua zi am mers împreună la magazin și, pe un număr de puncte, mi-am luat un costum bleumarin, la doi nasturi. Pentru mine era plăcut. În acest costum voi fi arestat peste doi ani. Tot atunci mi-am luat cămăși, pantofi și ciorapi. Am cheltuit toți banii pe haine de strictă necesitate. Apoi, conform indicațiilor lui Lupu, m-am prezentat la miliția de sector, care m-a luat în evidență și mi-a făcut buletin. În Brașov aveam și un frate, dar era plecat la părinți, la țară, să facă nuntă la sfârșitul acelei săptămâni.

PLECAREA LA PĂRINȚI

Vineri am plecat spre Reghin cu scrisorile inginerului Stănică și ale părintelui Simion Pop. În după-amiaza acelei zile m-am prezentat la doamna Stănică. M-am înfățișat cu mare emoție, a primit scrisoarea. Nu mai știa nimic de soțul ei de șase ani. Aveau și un băiețel, Marian, care nu-și cunoștea tatăl. După un timp l-a chemat să-l văd, dar cu rugămintea să nu știe că tatăl său este în închisoare. Cum era firesc, am respectat dorința mamei. Era un băiețel blond, cam firav și ambițios. După multe întrebări și răspunsuri ne-am despărțit cu ochii în lacrimi și cu promisiunea, din partea mea, că voi mai veni să mai stăm de vorbă. Am evitat cu grijă să-i spun că soțul ei este bolnav de hepatită. De altfel, va constata singură după două-trei luni, când va veni acasă. Avea ciroză. Apoi, de la doamna Stănică am aflat adresa doamnei Pop, pe care am găsit-o foarte curajoasă și încrezătoare în viitor. Avea patru copii de crescut și îi era foarte greu. O mai ajutau părinții. Cu doamna Pop mă voi întâlni mai des în casa familiei Petre Sfera, o familie de luptători curajoși. După ce am predat scrisorile, am plecat în satul natal, unde am ajuns sâmbătă, la ora prânzului. În casa părinților mei erau mari pregătiri de nuntă. Fratele meu, Miron, se căsătorea. Se săturase să mai aștepte reîntoarcerea mea, deși eu eram cel mai mare și, conform obiceiului local, ar fi trebuit să mă însor eu și apoi el, dar și-a luat inima-n dinți și nu a mai așteptat. Momentul sosirii mele acasă a fost un eveniment. Din comuna mea eram singurul care se întorcea acasă și, la o așa ocazie, toată acea lume care se ocupa de nuntă a uitat de ea și se ocupa de mine. Nu puteau să-și creadă ochilor că băiatul cel mare al lui badea Iuliu a venit acasă și că este, relativ, sănătos. Eu făceam toate eforturile să par în formă. Toate mătușile au venit plângând și mirându-se că mai exist, spunându-mi cum, în fiecare duminică, îngenuncheau împreună cu mama la biserică, rugânduo se pentru întoarcerea mea. Cred că rugăciunile mamei mele și ale lor m-au salvat. Dacă mă frământa ceva în închisoare, acesta era gândul la

mama, pe care o știam firavă și bolnăvicioasă. Mă rugam mult să trăiască, ca să o revăd. Și m-a ajutat Dumnezeu să o revăd relativ sănătoasă, ca o femeie care a născut și crescut nouă copii, iar la bătrânețe să-și plângă copilul cel mare plecat în Gulag, fără nici o veste, care să o mângâie. Ba era și umilită de cei decăzuți moral din sat, care erau unelte oarbe ale comuniștilor și care l-au trimis pe fratele cel mic în unitățile de muncă, considerând că nu este demn să facă armată, pentru că are un frate deținut politic.

A doua zi a fost nunta. Nu mă puteam adapta veseliei care îi cuprinsese pe toți ceilalți. Gândurile mele alergau la cei rămași să înfrunte suferința și de care eram legat de mii de fire tainice. Erau mulți dintre colegii mei care au lăsat afară logodnice și unele mai așteptau încă fără speranță. Teroarea aplicată de călăi a făcut din noi niște apatici. Intrarea în normalitate presupunea răbdare și voință, ca să te sustragi acelor complexe adunate zi cu zi și, totuși, să-ți păstrezi firea cinci ani și jumătate. Am râs în ascuns ca să nu fiu văzut de temnicer, care te întreba de ce-ai râs: „Râzi de noi?”, după care se lăsa cu lovituri ca să nu mai râzi. Sau, dacă încercai o explicație, aveai parte de carceră, în care râdeam de orice. Am și plătit pentru râs, pentru că nu era voie să fii vesel. Cu timpul am fost marcați de un fel de tristețe. Intrasem într-o accentuată interiorizare, mai ales că printre noi mișunau unii care te trăgeau de limbă dacă erai naiv sau prea liber la vorbă. Toate acestea, împletite cu suferința, ne-au făcut să ne închidem în noi și să avem mai multe amintiri triste. Mi-au murit mai mulți camarazi, care au produs un gol în sufletul meu. Exemple sunt cu duiumul: bunii mei camarazi, cum ar fi Vultur - lăsat să moară, refuzându-i-se medicul la Colonia Peninsula; profesorul Ioan Bordeianu de la Liceul „Andrei Șaguna” o mort de inaniție la Colonia Midia și câți alții împușcați sau uciși în reeducări. Acestea au fost motivele care mă făceau trist și mă îndemnau să-i privesc cu blândețe și înțelegere pe nuntași. Aveam teamă să mă bucur de bucatele puse pe masă și mai ales de băutură sau bunătățile ce se serveau la nuntă. Era mai bine să fiu cumpătat. Ajuns acasă, primul vizitator a fost securistul Alexandru Anca, de la Securitatea din Reghin. Nu i-am răspuns la bineț și nici nu i-am dat mâna. A vorbit ceva cu tata și a plecat. După plecare, tata m-a certat de ce nu i-am vorbit, că doar e din satul nostru. „Ei bine, tată, nu știi ce criminal este acest nemernic. Știi că, la Brașov, locuiam în gazdă cu Matache Anghel și ce prieteni eram. Acesta l-a arestat în Reghin fără motiv și l-a bătut cumplit. Prietenul meu a rămas cu ficatul distrus și cu plămânii sângerând. După un timp a murit la Aiud. Cum aș putea eu să-i strâng mâna criminalului care l-a ucis pe cel mai bun prieten?”. Tata a înțeles și a schimbat vorba. În zilele ce au urmat, multă lume m-a vizitat din comunele vecine, din curiozitate. Se minunau de anii de

suferință și sperau ca eu să le spun când vom scăpa de comuniști. Observam la ei speranța. Am rămas la părinți o lună, timp în care am început să mă întremez. Timpul mi-l petreceam cu vizite la prieteni ori rude. În acest timp am cunoscut și câteva domnișoare, învățătoare de la școala generală. Erau cuminți și cochete. Împreună făceam mici excursii în împrejurimile comunei. Eu nu aveam vicii, nu beam, vorbeam respectuos și asta mi-a adus simpatia fetelor. După o lună voi pleca la Brașov să-mi caut de lucru. Așa se încheie primul contact cu lumea, care începuse să nu mai fie liberă.

DIN NOU LA BRAȘOV

Pe la începutul lunii iunie m-am reîntors la Brașov, după o lipsă de șase ani. Nu aveam locuință, nu aveam de lucru. Am tras la fratele meu Miron, care m-a găzduit. Apoi, prima grijă a fost găsirea unui loc de muncă. Am solicitat aceasta la Forțele de Repartizare a Brațelor de Muncă. Am fost repartizat în orașul Săcele, la „Electroprecizia". Am găsit acolo niște cunoștințe care doreau să mă ajute, dar problema grea era biroul de cadre, care lucra cu Securitatea. Dacă treceai proba de acesta erai angajat. Biroul cadre de la „Electroprecizia" era condus de un muncitor maghiar, Farkas. Aveam o cerere semnată de un șef de sector, cu care m-am prezentat la Cadre, unde am fost supus unui interogatoriu: unde am mai lucrat și de ce am părăsit locul de muncă. În fața acestor întrebări am scos biletul de eliberare din închisoare și i l-am întins. A făcut ochii mari și mă privea insistent. Mi-a adresat alte întrebări, cum ar fi „Cât ai făcut? Cât ai stat?". La toate acestea am dat un răspuns scurt și anume: „Domnule, nu vă pot da nici un răspuns. La plecarea din colonia de muncă am semnat o declarație că nu voi spune nimănui nimic despre locul unde și cu cine am fost, ce am făcut". La auzul acestor explicații a rostit un „da" sec și a spus secretarei să-l cheme pe cel care mi-a semnat cererea. Acesta era un vechi prieten de-al meu, acum mare comunist. Acesta a venit vădit emoționat. Șeful l-a întrebat: „Îl cunoști pe dânsul?". Răspunsul a fost diplomatic: „Îl cunosc ca bun meseriaș, altceva nu știu despre el". Rămas cu șeful, mi-a spus că îmi aprobă angajarea, cu promisiunea că îmi voi vedea de treabă și nu voi face propagandă ostilă regimului. m-a avertizat că va pune informatori pe urmele mele și voi ajunge de unde am venit. I-am spus să fie liniștit, că eu nuoi voi face greutăți. Cu aprobarea lui am mers la comitetul sindical. Președintele era tot un maghiar, Keresztes. Aceleași întrebări: „Unde ați lucrat? De ce ați plecat?". I-am dat și lui biletul de eliberare. La citirea biletului a avut o reacție de compătimire, care m-a impresionat: „Cât ați făcut?". „Șase ani" - i-am răspuns. În acel moment și-a dus mâinile la cap

și a exclamat: „Vai, vai, domnule, eu semnează la dumneavoastre se fiți angajat”. Cu aceste semnături m-am prezentat la Serviciul Personal. Aici alte întrebări, plus acte: buletinul, actul de calificare profesională, extras de naștere. După toate aceste verificări am fost trimis la sectorul doi, în meseria de strungar în fier. M-am prezentat șefului, care mă cunoștea. El m-a dus la un maistru, tot maghiar. Acesta mi-a dat în primire un strung, ca să pot începe lucrul. Îmi mai trebuia un aviz, acela al șefului de grupă sindicală. Mi-a semnat și acesta. Am început activitatea care se va desfășura alternativ, schimbul I și II. Această uzină avea peste 2.000 de angajați, majoritatea calificați la locul de muncă, prin cursuri de trei luni și șase luni. Aceștia erau tineri aduși din împrejurimi, majoritatea femei. Aici se executa echipament pentru autocamioane și tractoare, precum și motoare electrice. Personalul tehnic era de bună calitate, dar muncitorii erau, în majoritate, slab pregătiți. Erau pradă ușoară în mâna comuniștilor. Executau, fără discernământ, tot ce li se cerea de către activiștii de partid, care erau și lideri sindicali. În cei doi ani, cât am lucrat la această uzină, mi-am făcut și prieteni, atât în rândul personalului de conducere, cât și între muncitori. Mă preocupa viața tinerilor, între care erau și copii buni, nealterați încă de ideile comuniste. Unii din ei făceau liceul la seral, erau și câțiva la facultatea de inginerie, curs seral. Aceștia erau ceva mai răsăriți. În discuțiile ce le aveam ocoleam cu grijă partea sensibilă, deși se știa că vin de la închisoare, că am fost condamnat politic. Ce fel de politică am făcut, nu spuneam nimic despre ideile mele politice. Obiectivul meu era să nu fac politică la locul de muncă, ci să-mi fac serviciul corect și să nu mi se poată aduce observații. Și am reușit acest lucru. Eram plătit după munca ce o prestam și după calitatea ei. Maiștrii mei erau numiți de către partid și nu prea se împăcau cu meseria, așa că le făceam eu treaba. Întreprinderea era condusă de un director basarabean-lipovean, controlat de un consilier rus. Acesta era ca un stăpân; toți se temeau de el.

Dar pe atunci problemele oamenilor mă preocupau mai puțin. Problema principală pentru mine era să-mi întemeiez și eu o familie. Aveam 32 de ani și, deși nu aveam nici o bază materială în afară de salariu, care se ducea tot pe mâncare, chirie și ceva îmbrăcăminte, doream acest lucru. Nu tu locuință, unde să-ți duci soția, să-ți cumperi mobilă și câte altele. Dar cum socoteam că dacă nu-ți întemeiezi o familie nu ești nimic în societate, să am copii o așa visam eu. În luna cât am stat la țară am cunoscut-o pe domnișoara Viorica Grama. Era învățătoare în satul vecin. Ne-am împrietenit repede. Avea cam aceleași idei ca și ale mele despre lume și viață. Amândoi eram greco-catolici, idei politice nu avea, numai dorința de a întemeia o familie bazată pe dragoste și pe principiile moralei creștine. În afară de corespondență, în zilele de sâmbătă și duminică, fugeam până la ea. Viorica avea numai mamă și șase frați, tatăl ei murise. Mama ei era o femeie bună, o iubea foarte mult,

de aceea își punea unele probleme cum va suporta despărțirea de fiica ei, dar cea mai mare grijă era faptul că eu am fost deținut politic. Viitoarea soacră credea că dacă o dată am fost condamnat, nu îmi voi putea aranja o situație și s-ar putea să o duc greu sau să mai fiu arestat și o s-o las singură și, poate, cu copii. În drumurile ce le făceam la Reghin îi vizitam pe prietenii mei de acolo, inginerul Stănică, Ilie Crișan, părintele Simion Pop și mai ales pe Petre Sfera, pe care l-am cunoscut după ieșirea din închisoare, în 1954. Sfera era căsătorit în Reghin cu Paulina Ichim, care a fost soția unui legionar ucis de securitate la Mediaș, rămas cu doi copii mici. Sfera era din Banatul sârbesc. Și el era legionar neidentificat, se putea mișca în voie și știa ce are de făcut. Pe acești copii ai camaradului ucis i-a îngrijit ca pe ai săi. Voi mai reveni la Sfera.

RELUAREA LEGĂTURILOR

După rezolvarea serviciului și obținerea unei locuințe, am început să-mi caut camarazi de închisoare. I-am întâlnit pe unii prieteni la biserică, așa cum procedau și cei din diaspora. Mergeau la biserică și acolo era imposibil să nu găsești pe cineva. Tot așa și noi, mergeam la Biserica „Sfintei Adormiri" sau „Sf. Nicolae". Îmi amintesc cum l-am întâlnit pe nenea Ionică Boian, la sfânta biserică, în vara anului 1954. După sfânta liturghie ne-am plimbat și am trecut în revistă evenimentele la zi. Ion Boian era din județul Gorj, comuna Copăcioasa, rămas orfan de tată în primul război mondial. A fost crescut de mama sa, dar, aceasta fiind o femeie săracă, de copil l-a trimis la muncă. A lucrat în București ca necalificat și ca hamal, ca să câștige o bucată de pâine și să-și ajute și mama. După ce a făcut armata s-a angajat la închisoarea din Craiova ca gardian. Aici a lucrat mai mulți ani. Fiind un tânăr inteligent, s-a înscris la liceu, la fără frecvență, și în timpul liber învăța. În timpul cât a fost gardian, după greva de la Grivița din 1933, i-a avut în pază pe comuniștii Doncea, Vasilichi, Petrescu și Ana Pauker. După ce și-a luat bacalaureatul și-a dat demisia și a venit la Brașov. Aici s-a angajat funcționar la Fabrica de Avioane. În 1940, când școlile superioare s-au refugiat de la Cluj, s-a înscris ca student la Academia Comercială. Dar, în 1941, pleacă pe frontul din Răsărit. Pe front se distinge și este decorat. În luptele de la Cotul Donului este grav rănit și trimis la un spital german din Polonia. După vindecare revine la Brașov, nemaiputând merge pe front, fiind lăsat la vatră. Își va continua studiile și își ia licența în științe economice. Boian nu era înregimentat în nici un partid politic, însă, ca fiecare oltean, era bun român. În anii de după război a activat în rezistența anticomunistă. El își făcuse un depozit de medicamente în Brașov și, la cererea doctorului Sonea, legionar, l-a

ajutat cu medicamente pentru legionarii din închisoare, motiv pentru Securitate să-l aresteze, în 1948, și să-l condamne la cinci ani închisoare. Este trimis la Canal să-și execute pedeapsa la Colonia Peninsula. După chinurile roabei ajunge la construcții. Fiind îndemânatic, învață repede să facă sobe din cărămidă tip teracotă. Această meserie îi va fi de folos după întoarcerea din închisoare. Prin Boian îl voi cunoaște pe juristul Victor Mihăilescu, legionar de prin 1936. Acesta era bolnav de plămâni. Din cauza anilor grei de suferință, Mihăilescu era de prin Teleorman, și el orfan de război. A făcut liceul cu greutate, trebuia să muncească ca să se poată întreține. A fost un tânăr conștiincios. După terminarea liceului se înscrie la Facultatea de Drept din București. Ca student, se luptă cu lipsurile materiale, dar nu se dă bătut. După ce își ia licența în drept vine la Brașov și se angajează la Administrația Financiară. Se căsătorește și se stabilește definitiv în Brașov. Evenimentele anului 1940 îl găsesc la datorie, implicându-se în activitatea legionară, ca oricare legionar. Nu ocupă nici o funcție, este un idealist incorigibil; vrea să vadă că se face ceva. După patru luni apar evenimente nedorite. După 23 ianuarie este căutat de noile autorități. Se dă la fund pentru scurt timp, dar legionarul din el nu-i dă pace. Conștiința îl împinge să se prezinte la procuror, care a rămas surprins de gestul lui Mihăilescu. În împrejurările de atunci, când legionarii erau vânați oriunde se găseau, Mihăilescu este reținut și trimis în judecată. Va fi condamnat la 15 ani muncă silnică pentru așa-zisa rebeliune. Este trimis la Aiud, unde rămâne până în anul 1946, când cere revizuirea condamnării. Este achitat și pus în libertate. Se întoarce acasă, la soție, care, în toți acești ani, l-a așteptat și l-a ajutat. Era bolnav, dar nu învins. Nu s-a dezis de idealul său. La numai doi ani este arestat și trimis într-o colonie de muncă la Canal. Așa bolnav, este supus la lucrări de săpat și cărat cu roaba. În 1954, este eliberat și iarăși se întoarce la soție bolnav. Când l-am cunoscut, într-o duminică din vara anului 1954 la ieșirea din Biserica „Sfintei Adormiri”, era vesel și comunicativ. Nenea Boian a avut grijă să mă prezinte, astfel câștigându-i încrederea. Ne întâlneam în fiecare duminică, apoi relațiile s-au extins și am început să-i fac vizite, ca să ne comunicăm gândurile și impresiile, să facem schimb de cărți bune, pe care le citeam, iar apoi le comentam. Nu urmăream un scop politic anume. De la început am văzut în el un om echilibrat, pe care l-am apreciat cu sfaturile lui pertinente. Acest cerc, Boian-Mihăilescu-Salcă, s-a extins, venind în anturajul nostru și alți foști camarazi de închisoare. Ca oameni care eram marginalizați de regimul comunist, aveam totuși și noi nevoia de a comunica cu semenii noștri și ne-am limitat cercul numai la foști deținuți politici. Noi nu puneam nimic la cale vizând răsturnarea ordinii de stat. Aveam destulă maturitate politică ca să putem descifra evenimentele, lăsam timpul să decidă. Dar nimic nu ne putea împiedica ca să nu știm unul de celălalt și, la nevoie, să ne ajutăm. Va veni în

cercul nostru Ion Ion, născut în apropiere de Câmpulung Muscel, cu care mă cunoșteam din închisoarea Brașov. Eram buni amici. Ion Ion era cu comentariile politice, un om foarte bun. De mic copil a rămas fără tată, mama l-a crescut și l-a dat la școală. După bacalaureat a venit la Academia Comercială din Brașov, unde își ia licența și se angajează contabil la C.F.R. Încă din 1945 ia contact cu rezistența anticomunistă și se manifestă public împotriva sistemului. Marea încercare a lui va fi la alegerile din 1946, el fiind delegat la secția de votare C.F.R. din partea P.N.Ț.-ului. Comuniștii au vrut să înlocuiască urna, dar Ion Ion s-a luptat cu ei și a salvat urna. După formarea guvernului a fost epurat de la C.F.R. Necazurile s-au ținut de el și, în 1948, Securitatea îl arestează, fiind trimis în judecată pentru un fapt banal. Tribunalul îl condamnă la cinci ani, trece prin Aiud și ajunge la Canal. Își lasă acasă soția și pe micuța lor fetiță, Delia. Suportă terorile închisorilor și, în 1954, revine la familia lui. O găsește pe Delia în curte, jucându-se în nisip, care, spre surprinderea lui, lasă joaca și exclamă „Tată!" și fuge la acest zdrențăros și-i sare în brațe. Ne întâlneam destul de des. Securitatea urmărea toate aceste întâlniri ale noastre și le mai și fotografia.

Luca Călvărăsan, din apropierea Sibiului, vine în Brașov prin 1940 și se înscrie la Liceul Industrial „Astra". Eu l-am cunoscut în 1944 în casa lui Matache Anghel. Era fedecist, venea însoțit de colegul său, Șovăială, care va fi ucis prin 1950 în Munții Făgăraș. În gruparea lui Gavrilă, Luca era frate de cruce, foarte corect; de când ne-am cunoscut ne-am împăcat foarte bine. În 1948 el a plecat în armată și de acolo a fost arestat și adus la Securitatea din Brașov. După cercetări l-au depus la Penitenciar, camera 5. Eu voi fi depus tot la aceeași cameră, în care vom sta împreună un an. După condamnarea de trei ani este trimis cu elevii la Târgșor, apoi la Canal, la Capul Midia. În 1952 sosesc și eu acolo și sunt repartizat la baraca 6, unde îl găsesc. Ne vom continua și acolo activitatea împreună cu alți tineri legionari, înfometați de călăul Borcea. După șase luni ne vom despărți din nou, ca să ne revedem în Brașov, după doi ani. El lucra la Uzina de Autocamioane. Ne-am găsit tot la biserică. Ne-am bucurat extrem de mult. De la această dată ne vom vedea de două-trei ori pe săptămână, ne comunicam unul altuia toate informațiile ce le dețineam, le comentam și, ce era important, le trimiteam și celorlalți. Luca era foarte apreciat de toți colegii. Avea o ținută demnă și rezervată. Vorbea ce trebuia și când trebuia, menținea legături cu frații de cruce din alte localități, mai cu seamă la Sibiu. În Brașov era un apropiat al lui Victor Mihăilescu, pe care îl aprecia și căruia îi lua în serios părerile. Urmăream evenimentele politice, mai ales că în acea vreme se observa o ameliorare a relațiilor Est-Vest, care se părea că și la noi avea ecou, iar noi ne întâlneam fără a ține seamă de ochiul securiștilor. Luca mai avea și alte legături de care eu nu știam și nici nu eram interesat. Dar să trecem și la alte persoane, care cred că

sunt interesante.
Nicolae Biriș, maistru zugrav din Șchei, era mai în vârstă, fiind arestat în 1948 în așa-zisul „grup al răzleților”, cu Vasile Dâmbu, cu Radu Șutu și alții pentru ajutor legionar. A fost condamnat la cinci ani. La arestare lasă acasă soția și doi copii. Nu după mult timp, soția divorțează și lasă copiii singuri. Biriș ajunge la Canal, de unde se întoarce în 1953, găsindu-și copiii singuri. Se apucă de lucru împreună cu ei și caută să-i aducă pe drumul cel bun. Ne întâlneam și cu el, dar mai rar, căci el lucra foarte mult să-și ajute copiii, să le facă mâncare, să le spele. Acest om a fost așa de mult influențat de ideile legionare încât, în orice împrejurare se afla, el își expunea ideile fără teamă și cu toată sinceritatea. Datorită acestui fapt, aveam unele rezerve față de el. Deși era în grupul nostru, eram totuși rezervați. El întreținea relații cu Mihăilescu, care îl tot dădăcea să nu vorbească cu oricine, dar nu s-a putut abține. Prietenul lui bun era Florea Marinescu, român din Bulgaria. Acesta a venit în România la începutul anilor ’30 să urmeze cursurile liceale la Liceul Internat din Iași. Cum Iașiul era un puternic centru legionar, este și el contaminat de aceste idei. Prin anii ’37-’38 termină liceul și, cum Mișcarea Legionară intră în clandestinitate, în 1938 vine la Brașov, cu Mihai Munteanu și Ioan Agapie. Marinescu se angajează la C.F.R. ca tehnician și, nu după multă vreme, se căsătorește cu o fată din Șchei. În scurt timp apucă la copii, își menține legăturile cu Agapie și Munteanu, dar, în același timp, se dedică familiei. Soția lui era foarte evlavioasă, frecventa curent Biserica „Sf. Nicolae”. Marinescu adoptă și el această viață creștinească și împreună își educă copiii în frica de Dumnezeu. Îi dau la școală, fac facultatea și se realizează profesional. În 1948, Marinescu, care nu a renunțat la prima dragoste o politica, este arestat și condamnat la trei ani și va ajunge la Canal. După arestarea lui, soția își va lua și rolul de tată, continuând să-și educe copiii. Marinescu se întoarce în 1951 și este fericit de modul cum soția lui a făcut față tuturor necazurilor și este fericit de modul cum soția lui a făcut față tuturor necazurilor și, mai ales, de educația copiilor. Închisoarea nu l-a descurajat și, prin Ion Ion, se apropie, în 1955, de grupul nostru. Soția lui face multe călătorii la Mănăstirea Vladimirești, la maica Veronica și la părintele Ioan, parohul mănăstirii. Prin soția lui Marinescu vom primi acel manifest, al Vladimireștilor, adresat Patriarhului Iustinian Marina. În urma acestui manifest se adunau mii de pelerini din toată țara să îi asculte pe maica Veronica și pe preotul Ioan. Era o adevărată mișcare ecumenică contra Patriarhului Iustinian. Noi, la Brașov, vom citi și comenta manifestul și îl vom răspândi. Securitatea intră în alertă și interoghează femeile care se duceau la Vladimirești. Arestări nu s-au făcut, dar Securitatea căuta să prezinte lucrurile tendențios. Se lansează zvonuri că acolo ar fi un cuib de legionari, că

maica Veronica ar fi o femeie ușoară. Cei de la Securitate căutau, prin orice mijloace, să împiedice poporul să ia parte la slujbele religioase de acolo. De altfel, în 1955 au și fost arestați preotul Ioan, maica Veronica și alte călugărițe. Cele rămase nearestate au fost împrăștiate în toată țara, iar mănăstirea a fost desființată cu binecuvântarea Prea Fericitului Iustinian.

Mihai Munteanu, nenea Mișu, un om simpatic, venit de la Iași la Brașov din cauza prigoanei, era fiul unui învățător din Bivolari, Iași. De copil a rămas fără tată și a fost crescut de fratele mai mare, care era preot în Iași. Munteanu face Liceul Internat din Iași. După absolvire, devine student la politehnică, el intrând și în Mișcarea Legionară. Ca student stă la căminul de la Râpa Galbenă, alături de studenți vestiți în acele vremuri, ca Bănică Dobre, Ilie Stângă, Tudor Cucu. I-a cunoscut și pe cei mari: Ion Banea, Corneliu Codreanu, fiind bine apreciat de toți, fiind un tânăr talentat. Este remarcat de ceilalți și se face cunoscut și în Brașov. De îndată ce vine în Brașov, îl găsește pe Tudor Cucu, care era inginer la Fabrica „Astra". Acesta îl ia în Secția militară de recepție. Mișu lucrează zece ani în această comisie. În 1940, când vin legionarii la putere, este numit primar la Huși. După rebeliune, revine la locul lui de muncă și mai lucrează până în 1948, când va fi căutat de Securitate, dar dispare. Munteanu îi ajutase pe legionarii din închisori și pe familiile lor. În Uzina „Astra" era un grup de muncitori care au făcut parte din grupul de rezistență condus de Gheorghe Gheorghiu și Traian Pop. Securiștii l-au căutat să-l aresteze, în iulie 1948, cineva l-a avertizat și s-a făcut nevăzut. Soția lui era supravegheată permanent. Era și însărcinată în ultima lună. După două-trei săptămâni a și născut un băiat. Munteanu a aflat că are un moștenitor și ardea de nerăbdare să-l vadă, așa că a decis să se ducă acasă pe furiș să-și vadă băiețelul. Dar Securitatea nu dormea și a dat buzna în urma lui, luându-l de lângă copilașul de numai 15 zile. Acest lucru l-a afectat foarte mult pe Munteanu, lăsându-și soția fără nici un sprijin material și fără o slujbă. Pentru ea a fost foarte greu, trebuia să crească copilul și nu avea cu ce. s-a angajat femeie la curățatul WC-ului public din Piața Sfatului, singurul loc de muncă oferit de comuniști. După cinci ani, Munteanu revine de la Canal și îl găsește pe Adrian, fiul lui, la grădiniță. Se va ocupa de băiețel și de soție cu multă atenție, el, Munteanu, fiind o fire sensibilă, cu preocupări literare. El se va atașa grupului nostru și era nelipsit la unele ocazii familiare, zile onomastice, botezuri etc., ocazii cu care își va etala înclinațiile lui artistice, delectându-ne cu recitări de poezii, cu discursuri ocazionate de eveniment, cu glume și epigrame. Munteanu era și foarte evlavios, atent să nu supere pe cineva. Era mult îndrăgit de noi toți. Un alt atașat al grupului nostru era domnul Costică Pestrea, nenea Costi, un om mai în vârstă. A fost proprietarul unei mari blănării din Brașov. Și nenea Costi

venea la biserică, se plimba cu noi, mai mergeam la câte o țuiculiță. Era foarte prietenos, ne iubea foarte mult. Avea și nenea Costi o mare durere: își pierduse fiul pe frontul de Răsărit, unde fusese ofițer. Ca mulți alți ofițeri tineri, avea și el idei naționaliste. Nenea Costi avea și o fiică cu care locuia împreună și care era căsătorită cu avocatul Burducea, fost și el deținut politic. s-a întors acasă după șase ani de lagăr, găsindu-și soția strămutată cu trei băiețași prin Oltenia. Au fost nevoiți să se lupte cu mari greutăți materiale. Avocatul Burducea s-a întors grav bolnav de TBC și cu greu s-a restabilit ca să-și reia obligațiile de familie. Îl întâlneam destul de des însoțit de doamna Constanța, soția grijulie, ca să nu i se întâmple ceva. Domnul Burducea era un om sobru și suporta cu stoicism greutățile prin care a trecut în lagărul morții de la Târgu Ocna. În acest lagăr au murit numeroși buni români, în lipsa oricărei asistențe medicale.

Altul era Ioan Răducanu, inginer de la Autocamioane Brașov, pe care îl cunoșteam din 1948, când am fost împreună la închisoarea din Brașov, celula 5. El făcea parte din lotul lui Traian Pop, de la aceeași uzină. Între noi s-au stabilit relații amicale. În 1949 el s-a eliberat, iar eu am rămas mai departe în închisoare. Ne-am revăzut după 1954, când am revenit și eu în libertate. Ne întâlneam ocazional pe stradă și comentam evenimentele la zi, fără a avansa un comentariu într-o direcție anume. Îi purtam respectul cuvenit, fiind și mai în vârstă decât mine. Avea familie și doi copii. Nu-l mai reprimiseră pe postul său de proiectant de la „Autocamioane" și lucra la „Hidromecanica". Răducanu era un proiectant de excepție. Născut în comuna Simileasca, Buzău, din părinți țărani, și-a făcut studiile în București. În Brașov vine în anii '37-'38. Avea idei naționaliste moderate. Prima oară a ajuns la închisoare pentru ajutor dat unor nevoiași. Acum era mai prudent și își alegea prietenii cu multă grijă. Prin 1956 aveam să constat ceva surprinzător, și anume că îl frecventează pe Victor Mihăilescu și că acesta îl informează despre unele lucruri strict confidențiale dintre mine și el. Eu aveam totală încredere în amândoi, dar mă neliniștea faptul că a fost încălcat consemnul. Pentru mine și pentru noi toți, Răducanu a fost un om de onoare și devotat unei cauze drepte. Voi mai vorbi de el.

ANUL 1955

După ce m-am ocupat pe rând de câțiva prieteni de-ai mei, brașoveni, se cuvine să-i reamintesc și pe cei din alte părți. Încă din 1954 am început să corespondez cu prieteni din țară, în București cu inginerii Petre Stănescu, Marin Dobre, Eugen Burlacu, profesorul Grigore Zamfiroiu, căpitanul René Constantinescu; la Slatina cu dr. Constantin Ionescu; la Sibiu cu Ilie Berghezan, Ilie Popa, Tudose Popa; la Reghin cu

inginerul Ioan Stănică. Dar înainte de toate, cea mai importantă dorință a mea era căsătoria. Voiam și eu să-mi întemeiez o familie, să am copii. Eram convins că un om fără familie este ca un pom fără roade. Încă din 1954 am pus ochii pe fata care, în 1955, îmi va deveni soție. Ea se numea Viorica Grama și era din satul vecin, Șerbeni. La data cunoștinței ea era învățătoare în comuna noastră. Mie îmi plăcea, dar eram un nimeni în societate. Nu aveam încă o ocupație care să-mi permită să întrețin o familie. Doar abia venisem de la închisoare, nu tu servici, nu tu îmbrăcăminte, nu tu situație socială. Părinții, secătuiți de cote, de unde să mă mai întrețină și pe mine când mai aveau acasă încă patru copii în școală? Cu această carte de vizită, total nefavorabilă pentru mine, am încercat să mă apropii de domnișoara Viorica. Țin să remarc că ea a avut o situație net superioară față de mine; tatăl ei fusese funcționar la Primărie și aveau o stare materială bună, fiind respectați de toată lumea. I-am studiat caracterul și am constatat că în mare parte ne asemănăm, că și ea își dorește un cămin fericit, un soț fără patima beției, fără vicii, un soț cu frica de Dumnezeu. Eu eram grec-ocatolic, iar ea la fel. Rămânea doar să ne apropiem sufletește. I-am cunoscut și familia, care mi s-a părut foarte cumsecade. Cu aceste gânduri am plecat la Brașov, ca să-mi caut de lucru și să-mi rezolv multe probleme, în special locuința. La început am locuit la fratele meu. Deși preocupat de aranjarea serviciului, am găsit timp să-i scriu. Parcă prin scrisori eram mai curajoși să ne spunem ce simțim și ce gândim. Nici aleasa inimii mele nu s-a lăsat mai prejos. Ne scriam la trei-patru zile cu afecțiunea caracteristică dorinței noastre de a fi împreună. Eu am considerat că mai presus de orice sentimente de dragoste, să-i împărtășesc și partea negativă a mariajului nostru, în special latura pericolului unei eventuale rearestări și riscurile la care s-ar expune, putând rămâne singură și poate și cu copii, urmând a înfrunta multe greutăți de ordin material și moral. La toate acestea mioa răspuns cu un curaj nesperat de mine, că dacă se întâmplă ceva va fi alături de mine și tot ce ne dă Dumnezeu trebuie să primim. Am continuat să ne scriem și, cel puțin o dată pe lună, îmi găseam timpul necesar să merg să o văd și să încercăm împreună să punem la punct problemele legate de căsătoria noastră. Pe parcurs ne-am ales nașii. Eu am dus-o pe Viorica la familia inginerului Stănică, să o cunoască. Stănică dorea foarte mult să ne fie naș. Încă din închisoare am convenit să mă cunune. S-a arătat mulțumit de alegerea făcută de mine. Cu altă ocazie, Viorica m-a dus la nașul ei și al familiei, părintele Iuliu Pop, fost preot grec-ocatolic, acum lucra în calitate de contabil, în Reghin, fiind arestat în repetate rânduri, până a părăsit comuna, condiție impusă de Securitate. Familia părintelui Pop era una de luptători ardeleni pentru Unirea din 1918; tatăl său, învățătorul Ioan M. Pop a fost prezidentul Comitetului Național Român din Sânmihai, delegat la Alba Iulia și apoi senator de drept. După binecuvântarea nașilor am trecut la pregătirile de nuntă și la fixarea datei

logodnei și a nunții. Am fixat data de 21 mai, ziua Sfinților Constantin și Elena, să facem logodna acasă la Viorica. Ea s-a ocupat de toate, eu eram la Brașov. Am venit cu o zi înainte cu verighetele și ceva cadouri. Sâmbătă a venit preotul acasă, la viitoarea mea soție, și, în prezența nașilor, a părinților, fraților și a altor rude și invitați, ne-a binecuvântat după datina creștină și ne-a pus în deget inelul de logodnă, după care au urmat masa și dansul. Au participat în jur de 70 de persoane, astfel consumându-se un act solemn din viața noastră, dându-i semnificația creștină și morală. A doua zi, duminica, după ce s-au retras nașii și rudele, am mers la părinții mei, la frații logodnicei, iar luni eu am revenit la Brașov, fiind condus la gară de Viorica și tatăl meu, nu înainte de a stabili ziua nunții. De comun acord am fixat ziua de 14 august 1955 pentru nuntă și 11 august pentru cununia civilă. Când am ajuns la Brașov am împărtășit prietenilor mei evenimentul și ne-am bucurat cu o bere. Nu mi-am abandonat relațiile cu toți amicii mei, ba pe cei din alte orașe i-am anunțat prin scrisori. Eu am trecut la finalizarea pregătirilor de nuntă. Același lucru îl făcea și logodnica mea, treaba ei fiind mult mai grea, deoarece nunta urma să se facă la casa părinților ei. Timpul trecea foarte repede. Eu mai mergeam până la ea ca să ne punem de acord. În sfârșit, timpul a trecut și ziua mult așteptată a sosit. Pe 10 august m-am dus gata pregătit, iar în 11 august am mers la Primărie și, însoțiți de părinți, ne-am cununat. În data de 14 august am făcut cununia religioasă la biserica din satul soției. Apoi au urmat masa și dansul la casa logodnicei mele. La nuntă au participat toate rudele și prietenii noștri, fiind mai mult de 200 de persoane. Luni, a doua zi, petrecerea a continuat la părinții mei. Tata nu vroia să se lase mai prejos decât socrii mei, mai mult, o iubea mult pe viitoarea mea soție.

A trecut nunta și zilele următoare ne-am plimbat și am făcut vizite pe la rude și prieteni, apoi am revenit în Brașov, la serviciu. Dar totuși cel mai important pentru mine era obținerea unei locuințe. Ajutat de familia Grigorescu, am găsit o casă în Săcele. Era o casă veche, dar aveam avantajul că eram singuri în curte, apoi avea și mobilă. După puțin timp mi-am adus soția, cam nedumerită la început în privința casei, dar totul a trecut. Nu era ca la mama, dar eram împreună. De acum eram și eu un om cu familie. Făceam vizite la rude și prieteni, dar evitam cu grijă subiectele politice care ar fi putut să o neliniștească pe soția mea. Relațiile cu colegii au continuat, dar întâlnirile erau mai scurte și mai rare. Observam că uneori soția rămânea pe gânduri când făceam vizite la foștii colegi de suferință. Mă mai atenționa cu discreție: „Vezi, Sandule, să nu aveți iarăși necazuri!”. Eu o asiguram să fie liniștită, că nu va fi nimic, lucrurile s-au mai liniștit, numai că ea a avut dreptate. A devenit mai grijulie când a rămas însărcinată, în rest nu aveam ce ne reproșa, totul era perfect. Doar că prea mulți foști mă vizitau și îmi scriau. Eu eram o fire neastâmpărată, căutam informații, îmi plăceau discuțiile politice, pe

care le urmăream la posturile de radio străine și în ziare, le colectam de la alte persoane. De multe ori soția îmi spunea că citesc prea mult și uit de ea. Vestea că vom avea un copil m-a bucurat foarte tare și m-a făcut să mă gândesc și la viitor. Soția nu lucra în Brașov, nu au mai încadrat-o în învățământ. Aveam numai un salariu și aveam nevoie de multe. Atunci am închiriat un atelier mecanic, unde se executau multe lucrări pentru o întreprindere de filatură. Și de aici luam un salariu, deoarece lucram după programul de la întreprindere. Se pare că Securitatea urmărea periodic întâlnirile noastre, iar noi, deși eram conștienți de acest lucru, îi sfidam. A fost o mare greșeală a noastră. Securitatea a căutat să infiltreze între noi unii informatori bine acoperiți dintre foști deținuți, oameni care în timpul detenției au avut o comportare bună. Aceste constatări le vom face abia în timpul anchetelor. Încă din 1954 a venit la conducerea Securității Brașov colonelul Gheorghe Crăciun cu o misiune specială, aceea de a lichida grupul celor din Munții Făgărașului. El a orientat toată activitatea Securității Brașov în zona Făgăraș. De noi se ocupa mai puțin. Deși capturarea celor din munți s-a făcut în toamna anului 1955 secretul a fost perfect asigurat. Abia după arestările din 1955-1956 am aflat de capturarea celor din munți. Prin zona Făgăraș circula zvonul că au fost salvați și duși în străinătate. Grupul nostru din Brașov își vedea de ale sale. Oarecum imprudenți, fiecare dintre noi mai stam de vorbă și cu alții, fără să urmărim un scop anume. Doar schimburi de păreri, de informații, nu exista între noi ceva organizat, cu un program de activitate anume. Recunoșteam în personalitatea lui Victor Mihăilescu omul cel mai potrivit care, atunci când va fi necesar, să devină sfătuitorul grupului nostru și să-i dăm ascultare. În acest caz aplicam un principiu: șeful nu se alege, el se impune prin calitățile sale. Neexistând între noi reguli precise, cu un calendar exact de activitate, lucram fiecare cum credeam, fără a ne lua măsurile necesare de prevedere. Astfel, apare printre noi un prieten a lui Nicolae Biriș. Este vorba de Ioan Moldoveanu, fost coleg de închisoare cu Biriș. Moldoveanu este țăran emancipat din Dobrogea, un legionar habotnic. El lucra ca muncitor la releul de televiziune din Bucegi, punctul Coștila și și-a adus aminte de prietenul său de la Canal. Duminica, fiind liber, venea la Brașov. Din vorbă-n vorbă cu Biriș, a spus că el are cărți legionare îngropate și o să i le aducă, ceea ce a și făcut. Biriș nu s-a mulțumit să le citească numai el, le-a transmis și mai departe, până s-a aflat unde trebuia. Pe Moldoveanu nu-l pot acuza de rea-credință. El era cinstit, la fel și Biriș, doar că ei considerau că Biblia este prima carte care nu trebuie să lipsească din casa românului și a doua era cartea „Pentru legionari”, de Corneliu Codreanu.

În vara anului 1955, soția domnului Boian, cel mai în vârstă dintre noi, a născut un băiețel, căruia i-a dat numele de Decebal. Tatăl copilului era în al nouălea cer, spunând în toate părțile că de acum, fie ce-o fi, că are cine-i duce numele mai departe. La botezul copilului au fost mulți

invitați, alături de grupul nostru. Cu acea ocazie, Mișu Munteanu a ținut un discurs presărat și cu aluzii la lupta de rezistență și acesta s-a auzit și sus. Noi trăiam cu iluzia că aceste ocazii, ca botezul, zilele onomastice, nu pot pune în pericol siguranța statului, dar oamenii securității credeau altfel. În toate vedeau un pericol pentru ordinea socială. De altfel, tot ce nu era dirijat și controlat de ei era crimă de uneltire contra ordinii sociale. Ca măsură de siguranță s-a trecut la urmărirea noastră. Deseori, pe cei de la filaj îi simțeam după noi. Mai târziu și-au perfecționat metodele cu microfoane și altele. Noi ignoram toate aceste semnale, care, mai târziu, ne vor aduce necazuri. Un anchetator va spune: „Voi vă manifestați ca pe vremea voastră și nu țineți seamă că mai suntem și noi".

1956 - ANUL DEZASTRULUI

La sfârșitul anului 1955 eram cu toții optimiști. Am sărbătorit Crăciunul creștinește și românește, colindânduone între noi. Am făcut și Revelionul în aceeași stare de optimism, fără să bănuim că sfârșitul noului an va fi un dezastru pentru noi. În Rusia era la conducere Hrușciov, care făcea impresia că dorește o umanizare a regimului sovietic. Se făceau pregătiri în vederea celui de-al XX-lea Congres al P.C.U.S. Toate agențiile de presă occidentale preziceau că vor avea loc mari schimbări în politica U.R.S.S. Și noi, românii, ne puneam speranțele într-o liberalizare a regimului, dar toate au fost numai deșertăciuni pentru poporul român. La noi nimeni nu avea curajul să ia public atitudine împotriva regimului comunist, care controla întreaga societate, atât politic și economic, cât și cultural. Intelectualii noștri, în majoritatea lor, erau foarte timorați, iar unii de-a dreptul slugarnici, atitudine care era răsplătită cu recompense grase de către comuniști. Mulți scriitori au deținut funcții în stat și în partid. Public nu a avut nimeni curajul să protesteze atunci când Mihail Roller a falsificat istoria poporului român sau când capodopere ale literaturii române au fost epurate împreună cu autorii lor. Domniile lor se complăceau în vilele luxoase, puse la dispoziție de partid și mai ales la Castelul Pelișor din Sinaia. Aceste favoruri, pentru a se putea inspira mai bine în realizarea unei literaturi realist-socialiste. Nu au făcut scriitorii nici un demers pentru eliberarea confraților care erau supuși unui regim de exterminare în temnițele comuniste. Dacă ar fi să-i amintim doar pe câțiva: Vasile Voiculescu, Ion Caraion, Nichifor Crainic, Radu Demetrescu Gyr, Robert Cahuleanu (pseudonimul lui Andrei Ciurunga), Constantin Noica, marele istoric Gheorghe Brătianu și câți alții. Să nu-i uităm pe cei din exil: Mircea Eliade, Emil Cioran, Aron Cotruș, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca. Ultimii doi au adus în anii Războiului Rece mari servicii opiniei publice românești, prin emisiunile postului de

radio „Europa Liberă”. Încă din 1956 ascultam în fiecare zi aceste emisiuni care dădeau speranțe oamenilor, care menținеau moralul și speranța. Îmi amintesc întrebarea anchetatorului, căpitan Dumitru Vera: „Ce părere ai despre comentariile lui Ierunca în legătură cu Piteștiul?”. I-am răspuns că am ascultat acele comentarii, dar că la Pitești s-au petrecut lucruri mult mai oribile. Nu aceeași situație era în Ungaria, unde luase ființă un cerc cultural „Petöfi”, în care intelectualii unguri au pus în discuție legitimitatea sistemului. Se țineau întruniri și se căutau soluții pentru redresarea morală și culturală a Ungariei. Acest nucleu de intelectuali a pregătit Revoluția din octombrie 1956. În Polonia lucrurile nu stau pe loc, aici muncitorii s-au mișcat, cerând revendicări sociale. Pe 20 februarie 1956 se deschid, la Moscova, lucrările celui de-al XXolea Congres al P.C.U.S. La congres au participat foarte mulți invitați din lumea întreagă, șefi de partide comuniste, muncitorești și social-democrate. După dezbaterile de rutină a urmat o ședință secretă, în care Hrușciov a denunțat cultul lui Stalin și a prezentat crimele acestuia împotriva poporului rus, acuzând „gravele devieri de la principiile de partid, de la democrația de partid și de la legalitatea revoluționară”. A căutat să demonstreze că nu a fost așa mare conducător militar, cum pretindea, că războiul a fost câștigat de mareșali și generali. Alături de Hrușciov era și mareșalul Gheorghi Jukov, fost comandant al frontului central din Vest. Prin acest raport secret, Hrușciov urmărea destalinizarea și înlocuirea cultului personalității. Aceste informații le auzeam la posturile de radio străine, disparate și trunchiate. Rușii nu dădeau presei informații, deoarece se strecurau pe culoarele centrului unde avea loc congresul. Prima informație a transmis-o secretarul general al Partidului Comunist din SUA, Gus Hall, apoi luările de poziție ale lui Pietro Nenni, președintele Partidului Socialist Italian și Palmiro Tagliatti, secretarul general al C.C. al Partidului Comunist Italian și ale lui Georges Marchais și Jacques Duclos de la P.C. Francez. Aceștia au criticat dezvăluirile lui Hrușciov la adresa lui Stalin. Și de această dată am dat dovadă de necunoaștere a comunismului. Una înțelegeau ei prin destalinizare și alta noi. Ei, rușii, au făcut mici înlocuiri de lideri pe ici pe colo. Cea mai spectaculoasă a fost înlocuirea lui Lavrenti Pavlovici Beria, „buzduganul” cu care îi lovise Stalin. În acest timp, împreună cu ceilalți prieteni din Rezistență, comentam evenimentele cum se percepeau în forurile conducătoare ale partidelor comuniste. Aproape toți au început destalinizarea. Numai PCR nu avea nimic să-și reproșeze. La noi toate erau bune, chiar și crimele comise de Gheorghiu-Dej contra tovarășilor săi de luptă, Foriș și Pătrășcanu. În celelalte țări comuniste s-au făcut reabilitări și înlocuiri în comitetele centrale. În Ungaria a fost schimbat cel mai feroce stalinist, Mátyas Rákosi.

IDEALISMUL NOSTRU

În toiul evenimentelor din Rusia, noi, cei din Brașov, ne-am întețit contactele, sperând că lumea occidentală se va cutremura de cele dezvăluite de Hrușciov și va uza de superioritatea sa militară și economică și va curma acest genocid al popoarelor din răsăritul Europei. Dar această lume care ne-a vândut la Yalta s-a limitat doar la declarații de consum pentru marele public și și-au continuat nestingherit relațiile cu cei mai cruzi criminali ai istoriei. Omul de rând tot spera într-o minune cerească, care întârzia. Să revin la ale mele. La începutul lunii iunie 1956 m-am mutat cu serviciul la C.F.R. Aici aveam condiții mai bune de lucru și un plus de avantaje: călătorii gratuite pe tren, lucrul în regie mult mai lejer. Cum eu lucram de toate, am fost bine primit, lucram și pe mașini-unelte. Am ajuns la acest atelier de mecanizare, care își avea sediul la gara mare, datorită insistențelor inginerului Elisei, șeful mecanizării, un om cinstit și bun specialist. A mai contribuit și colegul meu de închisoare, Victor Urdea, fost condamnat în 1948 la cinci ani închisoare în lotul C.F.R. Brașov. Îl știam băiat bun atât la închisoarea Brașov, cât și la Canal. Aceeași convingere o aveau și ceilalți colegi. Cu timpul, voi ajunge la alte concluzii, dar era târziu. Spre sfârșitul lunii iunie mi-am dus soția la țară, la mama soacră, deoarece se apropia timpul să nască. Cum aici era toată ziua singură, nu avea cine să o ajute. Eu fiind ceferist, mă deplasam la ea în fiecare sâmbătă. De altfel, în 5 iulie 1956 a dat naștere unei fetițe. Acest eveniment ne-a umplut casa de bucurie. Soția a rămas la țară până în luna septembrie, iar eu mă gospodăream singur. Timpul liber mi-l petreceam cu camarazii mei, Călvărășan, Mihăilescu, Boian, Ion Ion, Mișu Munteanu și alții. Ne vedeam de ale noastre. Subestimam pericolul ce ne amenința. Nu credeam că vremurile lui 1948 se vor mai întoarce. Ne socoteam oameni liberi, fără intenții de a pune în pericol siguranța statului. Așa cum ceilalți cetățeni puteau să participe la nunți, botezuri, zile onomastice sau alte datini, tot așa și noi căutam să ne ducem viața în mediul nostru, fără a-i influența pe alții de afară. Numai că acest comportament îi irita pe cei de la Securitate, deoarece ei doreau să știe tot ce gândim. În timp, ei și-au recrutat ceva informatori și i-au introdus printre noi. Aceștia proveneau tot dintre foștii deținuți politici. Astfel, prin luna iulie 1956, apare în Brașov Mircea Ionescu, fost student la medicină, originar din Câmpina. Ionescu este arestat în vara anului 1948 pentru activitate legionară și este condamnat. După eliberare se stabilește în Brașov și este angajat la Uzina „Steagul Roșu" ca muncitor necalificat la Secția Debitare. În uzină se întâlnește cu Constantin Grigorescu, veche cunoștință a sa, dinainte de arestare. Au locuit pe aceeași stradă cu familia Ionescu, familie onorabilă, tatăl fiind funcționar la Primărie.

Grigorescu a fost și el legionar, iar Mircea Ionescu pe atunci era F.D.C.-ist. Se simpatizau reciproc. În Câmpina, Mircea era văzut ca un băiat serios. Grigorescu făcuse și el patru ani de închisoare, de unde s-a întors cu fruntea sus și era convins că Mircea s-a comportat la fel, așa că nu s-a ferit de el. Într-o zi mi l-a prezentat. Întâlnirea a fost scurtă și a rămas să țină legătura între ei la „Steagul Roșu". Trebuie spus că această uzină era un fel de centru de plasare a celor eliberați din închisori. Securitatea îi plasa aici, unde aveau un serviciu bine organizat, de supraveghere. Când Grigorescu l-a întâlnit pe Mircea Ionescu avea în imagine un tânăr studios și respectuos, chiar un luptător convins al Rezistenței. El nu știa ce schimbări s-au produs în viața lui Mircea în timpul detenției, nu se cunoștea evoluția lui în procesul reeducării de la Pitești și Gherla. Unul singur îi cunoștea trecutul din detenție, dar acesta a tăcut de teamă ca și cel căruia îi spune să nu fie și el de-al lor. Acesta era Octavian Mogoș, care, trecând prin reeducarea de la Gherla, le cunoștea metodele. Și așa, din credulitate și teamă, Mircea Ionescu a reușit să se infiltreze în rândul nostru fără să se pună problema verificării lui. S-a apropiat de Luca Călvărăsan, care, din principiu, nu își permitea să suspecteze pe cineva de rea-credință. Între ei s-a înfiripat un fel de amiciție și încredere reciprocă. Și asupra lui Mircea Ionescu voi mai reveni.

În cele două luni cât soția a fost la țară eu am făcut niște deplasări în interes de serviciu la Sibiu, Mediaș și Târgu Mureș. În aceste deplasări am întâlnit și vizitat mai mulți colegi de la Canal. Aceștia toți erau încrezători că odată lumea se va elibera de tirania bolșevică. La Reghin mă vedeam mereu cu Petre Sfera, acesta plecând în vara anului 1956 în Banatul sârbesc, la părinții săi, unde a stat ceva mai mult timp. La întoarcerea sa ne-am revăzut, eu fiind dornic să aflu noutăți din țara vecină, iar Sfera dispus să mi le împărtășească. Am discutat mult și am aflat noutăți interesante. Mi s-a părut că sârbii judecă mai liberal, apoi am aflat că a întâlnit acolo legionari liberi care au legături cu cei din Apus. Spre a întări cele spuse a scos o revistă a legionarilor din diaspora, numită „Exilul românesc". Am luat-o cu emoție și am început să o răsfoiesc. Mi se părea ceva extraordinar. Nu bănuiam atunci cât voi suferi din cauza acestei reviste. Sfera mi-a lăsat-o cu condiția să nu o dau la nimeni, condiție acceptată de mine, numai că nu am respectat-o. După ce am citit-o de mai multe ori și am memorat-o, am relatat conținutul ei domnului Victor Mihăilescu, șeful nostru acceptat, precum și bunului meu prieten Luca Călvărăsan. Ce spuneam eu erau lucruri nemaiînchipuite, de necrezut și atunci am trecut peste consemn și i-am dat revista domnului Mihăilescu, să vadă negru pe alb. Am procedat greșit, iar urmările au fost dureroase și pentru mine, și pentru Sfera. La câteva zile după ce am comis păcatul îl întâlnesc pe stradă pe inginerul Ioan Răducanu, cu care am fost coleg de celulă în prima mea detenție. După primele amabilități aduce vorba despre unele articole conținute în „Exilul românesc". Am

rămas surprins. Mă întrebam de unde are aceste informații. Atunci nu știam că-l cunoaște pe domnul Mihăilescu, dar voi afla la anchetă. „Îmi spuneți lucruri interesante", zic eu, la care el zâmbește cu subînțeles. Adică, eu nu aș fi străin de aceste noutăți. Ne-am despărțit și eu m-am dus la domnul Mihăilescu și l-am întrebat dacă a dat cuiva acea revistă. Domnia sa mi-a răspuns că nu, atunci eu i-am spus că ar putea să mai fie în oraș vreun exemplar, pentru că cineva mi-a relatat informații identice cu cele conținute în „Exilul românesc". Apoi i-am zis că va veni Luca Călvărăsan să o ia. Luca a luat-o și a păstrat-o la o soră a lui, că a citit-o cu un mare interes știu, dar că a comentat-o cu cineva nu am știut.

ÎNTOARCEREA SOȚIEI

La începutul lui septembrie am plecat în concediu la soție, acasă. În acest concediu am făcut și botezul fiicei noastre, în Reghin, într-un cadru familial, în casa nașilor noștri. Am vrut să o botezăm în cultul nostru grec-ocatolic, de aceea nu am invitat persoane din afara familiei. Cultul grec-ocatolic fiind interzis, am făcut apel la părintele Anca, care nu trecuse la ortodocși și care, ca majoritatea preoților grec-ocatolici, oficia cununii și botezuri în catacombe. După ce ne-am terminat treburile pe la țară, ne-am întors la casa noastră și eram așa de fericiți de fetița noastră, pe care o alintam pe rând, și eu, și soția. Nu plecam dimineața la serviciu până când nu o mângâiam. Era atâta mulțumire la noi în casă, care nu peste mult timp va fi curmată brutal și care se va transforma într-o durere cumplită. Fiica noastră, Cornelia, fiind prea micuță nu va ști nimic din toate acestea, doar biata soție va fi lovită în toate speranțele și năzuințele ei de viitor. După întoarcerea noastră vor veni în vizită la noi foștii mei colegi de suferință, cu soțiile. Se vor bucura și ei alături de noi că de acum suntem o familie fericită. Familia Grigorescu, care locuia în apropiere, venea la noi aproape în fiecare zi. Aveau și ei o fetiță, care în 1948, când tatăl a fost arestat, avea doar câteva luni. Și acum, când ieșea de la școală, dădea o fugă să se joace un pic cu Neli, cum o dezmierdam pe a noastră. Nuți nu bănuia că micuța cu care se juca va avea același destin. Eu mergeam și veneam de la treburile mele, începusem să fiu îngrijorat. În țările vecine se petreceau evenimente deosebite, mai cu seamă în Ungaria, unde, după înlăturarea lui Mátyas Rákosi, lumea a prins curaj și voia mai multă libertate. Noul primoministru, Imre Nagy, vine în întâmpinarea noului curent de libertate. Populația îl aclamă, tineretul jubilează, membrii biroului politic sunt alături de el. Rusia sovietică intră în alarmă de gradul zero. Ne așteptam la o victorie a forțelor democrate, dar ne-am înșelat. Ședeam toată seara cu urechea la aparatul de radio să nu scap nimic, luam notițe, apoi, a doua zi, le comentam cu prietenii. Îl

informam pe domnul Mihăilescu asupra evoluției evenimentelor. Aveam convingerea că dacă Ungaria reușește, se va extinde acest vânt de libertate și la noi. În toiul acestor evenimente veneau oameni care te întrebau: „Noi ce facem, stăm așa, cu brațele în sân?". Nu știai ce să răspunzi, pentru că nu știai dacă cel ce-ți pune întrebări o face că este sincer sau e trimis să te iscodească. Cei care ne cunoșteam ne vedeam mai des. În prima fază așteptam o reacție din partea Occidentului, dar care se reducea la condamnări verbale, lipsite de consecințe practice. Poporul maghiar era hotărât să o rupă cu comunismul și cu dominația sovietică, dar singur, fără ajutor străin, nu putea realiza nimic. Discutând cu domnul Mihăilescu despre complicațiile ce pot apărea și, de comun acord cu Călvărăsan și ceilalți, am convenit să ne vedem mai rar, ca să nu-i provocăm. În acest scop am stabilit niște parole prin care confirmam că suntem încă liberi. Am ales cutia poștală dintr-un anumit loc și pe ea, cu creta, făceam un semn discret. Celălalt îl ștergea și-l făcea pe-al lui. Dacă lipsea semnul însemna că ai fost arestat. În cele ce am arătat despre Ungaria, precum și de acum încolo mă bazez pe memorie și nu pe documente.

Anul 1956 a adus mișcări muncitorești la Poznan, în Polonia, care au fost reprimate și care au dus la schimbări la vârf în partid. La noi, Gheorghe GheorghiuoDej sta liniștit, poporul român nu-i crea probleme, nu avea nimic de spus. Deși în mediul rural se făceau mari presiuni asupra țăranilor pentru definitivarea colectivizărilor, rezistența era încă mare. Țăranii se opuneau încă acestei forme de nivelare a lor. Abia în 1962 vor reuși să încheie această operă de distrugere a proprietății la sate. Făcând din țărani argați fără simbrie, tot produsul muncii lor era preluat de stat, în contul așa-ziselor investiții și al plății utilajelor mecanizate și semințelor. Din ce rămânea se calcula și pentru ei după zilele muncite, ceea ce niciodată nu le ajungea să trăiască. Așa stând lucrurile, au început să fure din câmp, aidoma rușilor. Țăranii aveau copii și aceștia cereau mâncare. Foarte mulți țărani au părăsit satul, căutându-și de lucru la orașe, ca mână de lucru necalificată. Încet-încet se vor goli satele de bărbați și de tineret, la munca câmpului vor rămâne numai bătrâni și femei. În acea vreme, activiștii de la raion mișunau prin sate. Aceștia erau muncitori din fabrici, care erau membri de partid și aveau puteri discreționare asupra țăranilor. Ei lucrau cu secretarul de partid și cu șeful miliției locale. Toți aceștia erau supravegheați de instructorul de la raion și de securistul arondat, căruia toți îi dădeau informații, în urma cărora unii dintre țărani erau duși la postul de miliție și bătuți, iar alții erau luați cu duba și duși la Securitate. Acesta era climatul anului 1956.

Sacrificarea națiunii maghiare

Transformările ce se produceau cu rapiditate în Ungaria au impresionat întreaga lume. Chiar și la noi toate discuțiile erau axate pe curajul poporului maghiar și pe verticalitatea lui Nagy Imre și a colaboratorilor săi. Toți discutam numai de aceste evenimente și toți le țineam pumnii, ne bucuram de succesele lor, de dorința de a fi liberi. Nagy Imre a întreprins unele demersuri diplomatice la O.N.U. El vroia neutralitatea Ungariei și evacuarea trupelor sovietice. În demersurile sale era sprijinit de conducerea armatei, de generalul Pál Máleter, ministrul Apărării, care era un susținător al noii revoluții maghiare. Așa cum avea să declare Nagy Imre, „aceasta este adevărata revoluție a poporului maghiar". Rușii, recte Nikita Hrușciov, îi chemau pe unguri la discuții. O delegație condusă de Nagy Imre s-a dus la Moscova. Din acea delegație au făcut parte generalul Máleter și, proaspătul eliberat din închisoare, Kádár János. Acesta fusese condamnat de Rákosi pentru deviaționism și executase opt ani de temniță. Includerea lui Kádár János a fost de rău augur pentru echipa lui Nagy Imre. Kádár s-a înțeles cu rușii ca să formeze un guvern anti-Nagy, care să colaboreze cu trupele de ocupație sovietice. De acum drumul rușilor era deschis pentru intervenția în forță în Ungaria. Au urmat doar detaliile de punere în aplicare a planului elaborat. Un rol important l-a jucat Iuri Andropov, viitorul președinte al Uniunii Sovietice, pe atunci ambasador la Budapesta. Mai întâi a fost vizita lui Mikoian la Budapesta, apoi atragerea într-o cursă a generalului Máleter la Comandamentul Militar Sovietic, pentru convorbiri și arestarea lui acolo, în comandament. Toate acestea le aflam de la posturile de radio „Europa Liberă", „Vocea Americii", „Radio Londra" și „Radio Paris". „Radio București" nu sufla o vorbă, la fel și ziarele românești nu știau nimic. Doar serviciile de Securitate culegeau informații de zor; toți informatorii erau puși la lucru. În fabrici au apărut ofițeri de securitate, muncitorii fiind supravegheați permanent. Guvernul nu s-a pronunțat încă oficial în legătură cu ceea ce se întâmpla în țara vecină. Grupul nostru, format din foști deținuți politici, dacă la început a privit cu bucurie curajul ungurilor de a se elibera de sub dominația sovietică, în urma evoluției evenimentelor și a izolării Ungariei de către marile democrații ale lumii, a fost cuprins de un soi de lehamite față de tot ce înseamnă Carta Națiunilor și drepturilor omului. Ca o concluzie, am convenit să ne urmăm crezul nostru nealterat, să privim spre viitor cu speranța că dacă noi am fost sortiți ca o generație de sacrificiu, vor veni alte generații care vor relua lupta de unde am întrerupt-o noi, cei de azi, și să fim pregătiți pentru orice eventualitate. Ne-am continuat activitatea conștienți de riscurile ce ne amenință. De acum nu mai puteam da înapoi, eram prea vizați de

Securitate. Așa cum arătau evenimentele din ultimele zile, inevitabilul s-a produs. În ziua de 23 octombrie 1956, după o vizită secretă a lui Hrușciov la comandamentul sovietic din afara Budapestei, ordinul de zdrobire a revoluției maghiare a fost dat. Tancurile Armatei Roșii s-au revărsat în toată Ungaria și mai cu seamă asupra Budapestei. Urmăream încremeniți de durere sălbăticia Armatei Roșii, care trăgea în toate direcțiile și vâna tot ce îi ieșea în cale: femei, copii, bărbați. Nu cruțau pe nimeni; au asediat clădirea Parlamentului, acolo erau mulți oameni. Au tras cu tunurile, au ras din temelii muzee, săli de cultură, în care se refugiase lumea speriată. Pe străzi tancurile sovietice călcau cu șenilele oameni nevinovați. Dar și eroismul cetățenilor a fost pe măsură, ei atacând tancurile: le incendiau cu arme improvizate. Soldații ruși s-au dedat la jaf, la violuri, au fost jefuite magazinele din orașe, violate fetele de la internatele școlilor. În acea zi de 23, Nagy Imre se refugiază la Ambasada Iugoslaviei. Pentru moment, Tito îi asigură protecție, iar cardinalul Ungariei, Minszenti, se refugiază la Ambasada Statelor Unite. În același timp, populația îngrozită ia calea exilului, fugind în Austria și Cehoslovacia, Iugoslavia, oriunde, numai să scape de urmăritori. La vremea aceea se estima că în jur de 500.000 de unguri ar fi trecut frontiera, care mai târziu s-au stabilit în Canada, Statele Unite și Australia. Invazia Ungariei de către Armata Roșie a dat naștere la sentimente de revoltă și de compasiune la majoritatea românilor, atât în centrele muncitorești, cât și în centrele studențești. De îndată ce rușii au atacat, în Ungaria s-a găsit și „Scânteia", oficiosul P.C.R. să declare în numele guvernului că în Ungaria are loc o contrarevoluție a elementelor hortiste și că sprijină Guvernul Kádár, care la acea oră funcționa în afara Budapestei, la comandamentul sovietic. Odată tonul fiind dat, s-a trecut la întruniri în marile uzine, unde activiști de la partid explicau legitimitatea intervenției sovietice în Ungaria.

În vremea aceea, Brașovul avea mulți foști deținuți care ispășiseră mai mulți ani de condamnare și stăteau liniștiți. Acum, ceea ce se petrecea în Ungaria i-a scos din pasivitate și căutau să intre în legătură cu alți colegi de-ai lor. Așa a fost cazul lui Stanislav Șeremet, originar din Basarabia, județul Soroca. Părinții lui, învățători într-o comună din județul Soroca, în 1940, când rușii au ocupat Basarabia, au fost împușcați, iar cei doi copii ai lor au fost duși la rude, la Iași. Stanislav urmează Școala Normală din Iași, iar sora lui o altă școală. Arestările ce au loc la Iași în 1948 îl implică și pe Stanislav Șeremet, care este condamnat la patru ani pentru participare la frățiile de cruce, apoi, după condamnare, este trimis la închisoarea de elevi de la Târgșor, lângă Ploiești. În această închisoare cunoaște o mulțime de elevi din toată țara. Era un băiat apreciat de toți colegii de detenție. El avea o mare durere: uciderea părinților săi și purta în suflet dorința de a-și răzbuna părinții. Tot la Târgșor îl cunoaște și se

împrietenește cu Luca Călvărăsan. În zilele acelea fierbinți ale sfârșitului de octombrie 1956 se întâlnește, în ultima duminică a lunii, cu Călvărăsan la ieșirea din biserica din Piața Sfatului. Bucuros că s-au întâlnit, știindu-l pe Călvărăsan un camarad de nădejde, îi expune planul său. În ce consta acest plan? În acele zile se îndreptau spre Ungaria numeroase garnituri cu tancuri și autocamioane, tunuri și multe trupe. Aceste trupe veneau din Ucraina via Constanța la Ploiești și pe Valea Prahovei, la Predeal, Brașov, spre Ungaria. Șeremet s-a gândit că ar putea face ceva să blocheze, măcar pentru un timp, aceste deplasări de trupe spre Ungaria. El preconiza montarea unui dispozitiv în zona tunelului dintre Timișul de Sus și Predeal, făcând să deraieze trenul cu armată și tancuri rusești.

La vremea aceea eu nu-l cunoșteam pe Șeremet, nu știam că se află în Brașov. Cert este că discuția a avut loc și că au mai fost informate și alte persoane. Ceva straniu s-a petrecut. Cum a aflat Securitatea de această convorbire dintre două persoane? Una din cele două persoane a împărtășit cuiva cele discutate și acela era un informator al Securității. Eu nu l-am văzut pe Călvărăsan în săptămâna 1-7 noiembrie. Dacă-l vedeam, poate mi-ar fi spus, iar pe Șeremet nu-l cunoșteam. Totuși, voi avea o mare surpriză. În acest timp eram urmărit de acasă la serviciu și de la serviciu până acasă. La fel era urmărit și Călvărăsan, precum și ceilalți prieteni de-ai noștri. Securitatea se temea ca nu cumva Șeremet să-și pună planul în aplicare. Ei văzând că nu ne mai întâlnim, au decis să-l aducă la mine acasă pe Mircea Ionescu, în seara zilei de 7 noiembrie. Pe acesta îl văzusem o singură dată, timp de zece minute, în stația de tramvai de la Hidromecanica. Acesta a bătut la ușă, eu am deschis și l-am întrebat „Cine sunteți?”. „Mircea Ionescu”, mi-a răspuns. Mi l-am reamintit imediat și l-am poftit în casă. În mijlocul camerei soția era cu fetița în brațe, iar eu nu de mult venisem de la lucrările mele. Nu apucasem nici să luăm masa. Ionescu intră și se duce direct la soție și începe să se joace cu mânuțele fetiței. Apoi se întoarce brusc la mine și îmi spune: „Vreau să vorbesc ceva cu dumneavoastră”. Se îndreaptă spre ușă și eu îl urmez în curte. Cum am închis ușa, începe să-mi spună: „Știți că prietenul dumneavoastră, Călvărăsan, împreună cu alții, pregătește un complot pe calea ferată? Vor să arunce în aer trenurile cu trupe rusești și tunelul de la Predeal”. Pentru moment am rămas descumpănit. „Nu cred așa ceva! Călvărăsan este un om normal și nu poate gândi așa”. „Ba da, el mi-a spus și eu am alergat la dumneavoastră să vă rog să-l opriți”. Ce îmi spunea era ca un duș rece. În final, îi spun să fie liniștit, pentru că nu va fi nimic. Nu cred că cineva poate fi așa de nejudecat ca să comită un asemenea act, ce ar pune în pericol viața atâtor foști deținuți politici și mai cu seamă a legionarilor, care ar fi primii vizați. A stăruit mult să vorbesc cu Călvărăsan, apoi a plecat. Întors în

casă, soția mă întreabă cine-i ăsta și ce vrea. Eu, care eram tulburat de cele auzite, i-am răspuns „o cunoștință de-a mea”. De data aceasta, soția are o viziune și îmi zice: „Sandule, acest om ne va aduce un mare rău la casă”. Am rămas uimit și am întrebat-o: „Ce te face să crezi asta?”, la care soția îmi răspunde: „Tu i-ai văzut chipul și privirea? E un om vinovat. Fii foarte atent, deoarece prin ăsta ne vine nenorocirea”. Am rămas și eu pe gânduri, căutând să o liniștesc că este un om cumsecade. Ce era mai grav era faptul că eram convins de bunele lui intenții, că dorește să prevină o catastrofă. Au trecut trei zile, până l-am întâlnit pe Călvărăsan și l-am întrebat ce-i cu povestea asta. El mi-a răspuns că a fost doar o vorbă care s-a văzut că este irealizabilă, să nu mai vorbim de ea. Această întâlnire a noastră a fost supravegheată de Securitate. Ei bănuiau că noi vom comenta cele ce mi-a relatat Mircea Ionescu și așa a și fost. În data de 11 noiembrie este invitat la Securitate Ion Ion, anchetat câteva ore, apoi este pus în libertate și supravegheat. Ion Ion face imprudența de a trece pe la mai mulți să le spună că a fost la Securitate și cercetat. Ne atrage atenția să fim prudenți că Securitatea știe totul. Dar nici unul dintre noi nu am luat în serios avertismentul ca să facem o verificare a cărților și a hârtiilor, ceea ce puteau fi luate drept corpuri delicte la o eventuală arestare.

Joi, 15 noiembrie 1956 sunt arestat. De dimineață, în jurul orei 6.00 am plecat la serviciu, nu înainte a a-mi săruta fetița și soția. Nu aveam nici o presimțire. Ajuns la serviciu, am plecat la biroul de voiaj, unde aveam ceva de lucru. La întoarcere am făcut ceva cumpărături pentru acasă. În jurul orei 11.00 am revenit la atelier. La 12.00, pauza de masă, cu comentarii politice, în care Ungaria era subiectul zilei. Pe la ora unu vine inginera secției și îmi spune: „Domnule Salcă, sunteți chemat la regională, unde se spune că s-a stricat casa de bani, s-a blocat”. „Doamna inginer, eu nu mă pricep la case de bani; trimiteți pe altul”. „Nu, pentru că ei pe dumneata te vor!”. Atunci mi-a picat fisa și am dedus că la mijloc este vorba de un truc al Securității și am fost categoric: „Nu merg, doamnă”. Și a plecat nemulțumită. După câteva minute vine din nou. „Domnule Salcă, vă rog să vă duceți, vă așteaptă șeful acolo!”. „Doamnă, v-am spus că nu merg și spuneți-le celor ce mă cheamă că dacă vor să mă aresteze, să vină aici, între colegii mei de muncă. Doamna a plecat și pe la ora două au venit patru vlăjgani în civil, dintre care trei au intrat la mine, în atelier, și unul a rămas afară. Toți colegii au întrerupt lucrul și priveau la ei. Unul mi se adresează: „Domnule Salcă, mergeți cu noi pentru zece minute. Vă luăm o declarație și vă aducem înapoi”. Cunoșteam metoda din 1948, când tot așa am fost luat pentru zece minute și m-am întors după șase ani. În acel moment, colegii mei de echipă s-au apropiat de ei, fiecare având în mână câte o sculă: un ciocan, o cheie, o bucată de material, amenințându-i și spunându-le: „Sandu nu

merge nicăieri. Este muncitor de-al nostru! Plecați de aici ticăloșilor!". Văzând că gluma se îngroașă și spiritele sunt agitate, am intervenit pe lângă muncitori ca să se liniștească, că își vor face rău lor. În ceea ce mă privește, ei tot mă vor aresta, dacă nu acum, după ce voi pleca de aici. Apoi am luat servieta cu ceea ce cumpărasem și i-am dat-o lui Victor Urdea, omul lor, să o ducă la soția mea și să-i spună că sunt arestat. Urdea a dus servieta acasă, la soție, și a informat-o de arestarea mea. Eu am plecat din atelier cu cei trei securiști, cel de-al patrulea fiind șofer. Încadrat pe bancheta din spate de doi dintre ei. În câteva minute am ajuns la Securitate, am fost introdus în corpul de gardă, acolo mă aștepta un tip înalt, cu ochelari cu ramă de aur, foarte elegant, îmbrăcat într-o haină de piele neagră. Cum am pătruns în acel birou, mi se adresează: „Salcă, știm că nu ai fost de acord cu aruncarea trenurilor sovietice în aer. Trebuia să vii să ne spui ! Acum vei plăti alături de ceilalți". Am rămas trăsnit, abia acum mi-am dat seama că Mircea Ionescu este informatorul lor. Nu am mai putut spune nimic. Acest civil, al cărui identitate o voi afla mai târziu, îi spune maiorului, care stă în picioare, să-mi facă percheziție, iar el iese. Maiorul cheamă un plutonier care mă dezbracă la chiloți și îmi ia hainele la puricat. Îmi ia ceasul de la mână, verigheta, cureaua de la pantaloni, șireturile de la pantofi, banii, buletinul, ordinul de serviciu, stiloul și toate hârtiile de prin buzunare. Întocmește un proces verbal și mă pune să-l semnez, apoi îmi zice să mă îmbrac. M-m executat.
„Ei, acum, să cântăm la pian" și mă duce la o măsuță unde era o tușieră. Îmi ia el pe rând degetele de la mâini și mi le dă prin tuș, apoi pe o hârtie. După această operație îmi pune pe ochi niște ochelari de tablă și mă duce la celula cinci, unde nu era nimeni, doar patru paturi de fier suprapuse. Celula avea cam cinci metri lungime și 180 cm lățime, avea un geam fals o beton pe dinăuntru și sticlă afară. Rămas singur, m-au năpădit gândurile. Mă frământam în fel și chip, nu găseam soluții pentru soție și fetiță. Ce se fac singure în Săcele, deoarece soția nu lucra, oare cum se vor descurca? Le-am lăsat ceva bani, dar cât le vor ajunge? Și dacă va fi și soția arestată, cui va lăsa fetița? Din aceste gânduri am fost deranjat în jurul orei 20.00 de un plutonier care mi-a pus ochelarii și m-a dus în biroul în care am mai fost. Acolo, același civil cu haină de piele mă aștepta: „Ei, Salcă, ești gata? Să mergem la percheziție!". Eu răspund scurt: „Eu nu merg". „Cum nu mergi?". „Foarte bine. Eu nu merg". S-a resemnat și mi-a spus: „Dar ce va spune soția?". „Dați-mi o hârtie, să-i scriu câteva rânduri, să-mi trimită unele lucruri". Spre mirarea mea, mi-a dat hârtie și creion și am scris: „Dragă Viorica, dragă Neli. Eu sunt arestat, nu știu când mă voi întoarce. Tu trimite o telegramă mamei tale, să vină la tine. Te rog trimite-mi ciorapi de lână, bocanci, pulover gros, două cămăși, două izmene, pastă și periuță de dinți, săpun și prosop. Vă sărut cu multă dragoste, Sandu". Ei au mers la percheziție, i-au dat biletul soției și mi-au adus lucrurile solicitate. Au încheiat un proces-verbal de

percheziție în fața a doi martori. În acest proces de percheziție scria că au găsit o carte a episcopului Ioan Suciu, intitulată „Eroism”, un număr mare de scrisori de la diferiți legionari, 30 de poezii ale poetului legionar Radu Gyr, un caiet cu însemnări, multe fișe cu conspecte și „Cărticica șefului de cuib”. Am dedus că i-au dat biletul soției, că mi-au adus lucrurile cerute.

„Cărticica șefului de cuib” are povestea ei. Cu câteva zile înainte, colegul de serviciu Victor Urdea mi-a băgat-o în servietă, mi-a zis „ți-am pus ceva”, dar nu mi-a explicat ce. La plecare am luat servieta și am întins-o la celălalt loc de lucru. Acasă ajungeam târziu și mă ocupam de radio, soția îmi pregătea masa și servieta pentru ziua următoare. A găsit cartea învelită și a pus-o acolo unde țineam cărțile. Eu am uitat și a stat acolo așa, învelită, până au venit la percheziție. Arestații se tot plângeau că în timpul percheziției li se plasa câte un pistol, un manifest sau o carte. Mie mi-au plasat-o cu câteva zile înainte de arestare prin Urdea. Cum a decurs percheziția nu aveam cum să știu, pentru că nu am participat la ea. Îmi va spune soția după opt ani, când voi fi eliberat. Arestarea mea i-a provocat un șoc, din care cu greu și-a revenit. A fost distrusă sufletește. nu-și mai găsea liniștea, când haidamacii de la Securitate au escaladat gardul și au invadat curtea. S-a speriat și s-a repezit la fetiță, ca să o ia în brațe, crezând că vin după ea s-o aresteze. Era hotărâtă să nu meargă nicăieri fără copilă, ceea ce a și făcut peste o lună, când a fost arestată. S-a dus cu fetița de cinci luni la Securitate. Acum plângeau amândouă. Când securiștii au înconjurat casa și au bătut în ușă să le deschidă, au năvălit în casă peste o femeie cu un copil de patru luni în brațe și au început să răvășească totul prin camera de dormit și prin bucătărie. Nu a rămas sertar nerăsturnat, chiar și pătuțul copilului l-au scotocit, aruncând salteaua pe jos. În tot acest timp o insultau pe soția mea: „Te-ai măritat cu un bandit, Nu știai că a fost în pușcărie, că este legionar? Ori și tu ești la fel ca el!”, la care ea a răspuns: „Soțul meu nu este bandit!”. „Ai curajul să vorbești? Uite ce am găsit la el! O să te ducem și pe tine lângă el, iar copilul îl dăm la leagăn, să iasă om din el, nu bandit ca voi!”. La urmă au adus două vecine de vizavi care urmăreau de după perdea forfota din curte și mașinile din stradă. Aceste femei au fost puse să semneze procesul-verbal de percheziție cu ceea ce au găsit. Au plecat cu tot ce au găsit, soția rămânând distrusă, cu casa răvășită. S-a apucat să-și pună lucrurile la loc. Tot aranjând a mai găsit și ea o carte, „Mișcarea legionară și muncitorimea” de Traian Herseni. Cum a dat de ea a rupt-o și a băgat-o în foc. Ce s-a petrecut în noaptea aceea în sufletul ei e greu de povestit. Să te vezi dintr-o dată cu viitorul distrus și cu un copil mic în brațe, pe care să-l crești... Știu doar ce gândeam eu, căci numai la ele îmi era gândul. Nu mă interesa că mă condamnă și cât voi sta în închisoare. Mă îngrijora soarta lor și a părinților noștri. Eram supărat că noi nu am făcut ceea ce au făcut ungurii, să fi murit în luptă, nu să fim vânați ca

niște iepuri și băgați în cușcă. Am jurat că dacă voi mai fi liber vreodată, îl voi ucide pe Mircea Ionescu, cel care ne-a vândut. Apoi am început să mă rog pentru soție și fetiță, să le întărească Dumnezeu să poată suporta. Au fost clipe care m-au afectat mult și în tot timpul detenției eram cu ele în gând. Dar la Securitate nu ești lăsat să vegetezi, erai tot timpul sâcâit de paznicii de pe coridor și apoi de anchetatori. Anchetele se făceau de regulă noaptea, cele de zi erau mai liniștite și se pregăteau noaptea, când lucrau numai șefii anchetatori și echipele de bătăuși.

Ancheta

De-a doua zi am fost dus la interogatoriu. Anchetatorul a fost un locotenent major. Până la biroul lui am fost dus de un plutonier, care, la ieșirea din celulă, mi-a pus ochelarii de tablă. Apoi m-a luat de braț și m-a condus, nu știam în ce direcție. Când am ajuns la scări mi-a spus în șoaptă: „Atenție la scări!", m-a urcat la etaj, apoi m-a rotit de vreo două-trei ori, ca să nu-mi dau seama de direcția de mers. Acolo se bifurcau mai multe coridoare. S-a oprit în fața unei uși, a bătut și apoi m-a introdus înăuntru. Mi-a luat ochelarii și a ieșit. La o masă ședea ofițerul anchetator. Am zis „Bună ziua", el uitându-se la mine și arătânduomi într-un colț al biroului o măsuță, în spatele ei un scaun. Mi-a zis să iau loc. M-am îndreptat spre scaun, am pus mâna pe el să mi-l aranjez. Am constatat că nu se mișcă, pentru că era fixat în șuruburi de parchet, la fel și măsuța. Își luaseră măsuri de siguranță băieții, nu cumva să facă vreunul mai nervos uz de ele. M-am așezat și el zâmbea cu subînțeles. Și-a aranjat hârtiile, și-a scos stiloul și a început interogatoriul: „Cum te cheamă?". Apoi anul și locul nașterii, numele părinților, ocupația, domiciliul, studii, serviciul militar, starea civilă, numele soției, copii, originea socială a tuturor, dacă ai mai fost condamnat și pentru ce, prin ce închisori ai trecut, ce politică ai făcut, dacă ai fost membru de partid, dar părinții și soția. Și ultima întrebare dacă sunt legionar și de când. La această întrebare am răspuns că nu am fost legionar. Acest interogatoriu a durat mult. Tot îmi punea întrebări de genul „Ce te-a făcut să nu ții cu clasa muncitoare, că din datele declarate reiese că ai origine socială sănătoasă? Ai făcut șase ani și nu te-ai reeducat?". „Nu aveam de ce să mă reeduc. Acolo se făceau crime, nu reeducare. Apoi, eu nu făcusem nimic ca să fiu condamnat. M-au luat așa, la grămadă, cum se făceau arestările în 1948".

„Vezi, noi nu luăm pe nimeni fără dovezi, omul are dreptul la apărare".

Toate acestea erau vorbe goale. Aceiași torționari, dar sub alt nume. Mi-a dat hârtia s-o citesc și să o semnez. Atunci am văzut că se numește Traian Urzică, locotenent major de Securitate. Apoi a sunat, a venit

plutonierul cu ochelarii și m-a dus la celulă. După masă am fost scos la medic, îmbrăcat în civil, care m-a dezbrăcat, m-a consultat la inimă, la plămâni, mi-a luat tensiunea, care, din cauza stresului era crescută, la fel și pulsul. A completat un buletin medical și m-a mai întrebat de ce boli am suferit. L-am auzit spunânduoi maiorului „Duce", dar nu am priceput nimic. Voi înțelege mai târziu. Medicul recomanda care sunt limitele rezistenței fizice, ceea ce se transmitea anchetatorului.

După această vizită medicală s-a trecut la ancheta propriu-zisă. Am început ancheta cu lt. major Traian Urzică. Acest ofițer era blond, cu statura înaltă, bine legat. Ancheta a început cu sabotajul pe calea ferată. Avea materialul pregătit, atât întrebările, cât și răspunsurile. Dacă nu erai de acord la formularea răspunsului, se înfuria tare și se lăsa cu păruială. Nu avea nici o dovadă că eu aș fi participat la discuțiile lui Șeremet, Călvărăsan și ale altora, dar insista foarte mult să recunosc că Călvărăsan m-a pus la curent cu „planul Șeremet". Oricât am stăruit că eu am fost informat de omul lor, Mircea Ionescu, o ținea pe a lui. Nu a vrut să consemneze ceea ce spuneam eu. Fiind pus în încurcătură, m-a trimis să mă mai gândesc și să-mi aduc aminte. În celulă eram singur și nu găseam soluția. Le-am intuit intențiile, pentru că ei nu vroiau adevărul și că urmăreau neimplicarea lui Mircea Ionescu. A venit seara, m-am culcat și am adormit. Dormeam îmbrăcat, pentru că era frig. Cum dormeam așa, am fost trezit de niște bătăi puternice în ușă. M-am trezit speriat, în picioare între paturi. Se deschide ușa și apare un plutonier râzând, cu ochelarii în mână: „Ai visat urât? I-ai și hai!". Cât a fost ora nu puteam ști. Așa, buimac de somn și speriat, mă duce la etaj. Mai mă împiedicam de scări. Ajuns sus, sunt introdus într-un birou cu fotolii, cu canapea, cu covor persan. Înăuntru erau doi inși în civil, unul înalt și altul mai scund, bine legați. Se vedea că sunt bine hrăniți și vânjoși. Rămas în picioare, cel mai solid se ridică de pe canapea și se repede la mine, mă lovește cu pumnii pe unde nimerește: cap, față, piept, burtă. „Cum, măi, banditule, nu vrei să recunoști și ne acuzi pe noi că l-am trimis la tine pe banditul ăla, cine-o fi el? Păi noi, Securitatea, de astea ne ocupăm?". Mă lasă ăsta și mă ia celălalt, care mă prinde de păr, mă trage în jos și cu dreapta îmi cară la pumni la gât și ceafă până amețesc și cad pe covor. Când mi-am revenit m-au avertizat că dacă nu recunosc ceomi cere anchetatorul, mă vor supune la alte probe. Au chemat plantonul și m-au trimis în celulă. Dar cine erau acești doi? Cel mai voinic era maiorul Stelian Alexandrescu, anchetatorul șef. Se pare că a fost pe front și a venit cu Divizia „Tudor Vladimirescu". Un om pervers și foarte rău. Ca inteligență nu excela, cu ajutorul bâtei a ajuns maior și mai apoi colonel. În prezent este pensionar și locuiește în Piața Enescu nr. 9 și își consumă frumoasa pensie cu conștiința că el a servit țara și atunci când, prin tortură, impunea luptătorilor din rezistență și celor din Munții Făgărașului să-și semneze condamnarea la închisoare ori la moarte. Celălalt era căpitanul Mircea

Rusu, mai în vârstă, crud și viclean. Se pare că provenea din vechea poliție. Era foarte băscălios. În cele șapte luni de anchetă, voi fi dus deseori la el pentru metode de convingere. Îmi spunea: „Sandule"; nu uita niciodată să nu o pomenească pe soția mea și pe fiica Cornelia. Toate acestea le făcea deliberat, urmărind efectul psihologic. Îmi zicea: „Sandule, s-a ales praful!", apoi îmi cânta cântece legionare. Pe parcursul amintirilor mele din Securitate îi voi mai întâlni pe cei doi. Ajuns în celulă, după cunoștința cu cei doi nu m-a mai luat somnul. Mă dureau capul, gâtul, maxilarele. Eram răvășit. Fiind singur, nu mă vedea nimeni cum arăt. A doua zi sunt din nou dus la Urzică. Aceeași poveste: „Când și ce ți-a spus Călvărăsan de sabotajul pe calea ferată?". Nu m-a întrebat de ce am buzele umflate și sângerânde. I-am spus: „Domnule anchetator, v-am spus cum am aflat de acest zis complot. Dacă dumneavoastră știți altfel, scrieți ce vreți acolo și eu vă semnez, că ori am aflat de la Ionescu, ori de la Luca, tot aceeași condamnare o voi primi". „Ei vezi că am făcut bine că te-am lăsat să te mai gândești", adică, m-a dat pe mâna celor doi torționari. A ticluit el o declarație. El formula întrebările și tot el răspunsurile. La urmă, mi-o întinde să o semnez. I-am semnat-o și a fost mulțumit, iar eu umilit. Cu această ocazie, am constatat că Securitatea din 1956 folosește aceleași metode din 1948, care sunt mai productive. Acest locotenent major Traian Urzică a rămas anchetatorul meu mai multe luni. El nu lucra după capul lui, avea de fiecare dată fișe primite de la șefii lui, după care se orienta. La început nu mi-am dat seama de proporțiile arestărilor, dar pe măsură ce avansau anchetele îmi voi da seama de numărul mare de arestări. Urzică mă va chestiona în legătură cu Luca Călvărăsan. În repetate rânduri declarațiile mele nu coincideau cu ale lui și invers. Îl băteau pe Luca să recunoască ce am declarat eu, iar pe mine să confirm ce a spus Luca. În fond, niște fleacuri. Ce importanță avea faptul că ne-am întâlnit la teatru sau la biserică? Dar pentru ei declarațiile trebuia să fie identice. Urzică se ajuta în anchetă și de notele celor de la filaj și de ale informatorilor. O greșeală a fost și a noastră, deoarece noi nu am prevăzut aceste arestări și nu ne-am înțeles ce să declarăm. Cu toate acestea, nici unul dintre noi nu a putut fi determinat de presiunile fizice, morale sau de promisiunea că i se va reda libertatea, să declare că am fi fost organizați în scopul răsturnării regimului comunist. Nu s-au găsit dovezi că am fi adunat cotizații sau că am fi ținut ședințe după ritualul legionar. După experiența fiecăruia știam ce anume fapte sunt pedepsite de Codul Penal. În schimb, nu știam că faptul de a te întâlni cu un om cu care ai suferit ani grei de închisoare se consideră crimă de uneltire contra ordinei sociale (comuniste) și se pedepsește cu ani grei de închisoare sau, în unele cazuri, cu moartea. Pe această linie urmăreau anchetatorii să orienteze ancheta.

O problemă în care m-a anchetat lt. major Urzică Traian a fost și cazul de la Mănăstirea Vladimirești, un centru de spiritualitate ortodoxă,

condusă de Maica stareță Veronica și parohul mănăstirii, preot Ioan, azi starețul Mănăstirii Reci, județul Mureș. Urzică mi-a prezentat un material să-l recunosc. Era manifestul de la Vladimirești, ce a circulat în Brașov în anul 1955, an în care a fost desființată mănăstirea și o parte din călugărițe au fost condamnate la muncă silnică pe viață, iar o parte au fost trimise în diferite locuri din țară cu D.O. sub sancțiunea legii, că dacă părăsesc locul vor fi condamnate de la 15 la 25 de ani muncă silnică., iar preotul Ioan a fost condamnat la muncă silnică. Am recunoscut manifestul pe care mi-l dăduse Ion Ion. El îl avea de la soția lui Marinescu. Femeile au adus manifestul, care era critic față de Patriarhie. Despre conținutul și cauzele care au dus la apariția lui nu s-a discutat nimic. În schimb, Urzică era foarte pornit împotriva stareței, Maica Veronica, acuzând-o de tot ce era mai rău, și anume că întreține relații sexuale cu preotul Ioan și cu alte persoane din afara mănăstirii, că este legionară și a adăpostit în incinta mănăstirii criminali legionari. Despre părintele Ioan aceleași acuzații. Apoi, că Securitatea a luat măsuri de lichidare a acestui focar de imoralitate și i-au trimis acolo unde le este locul, iar femeilor care frecventau acel lăcaș li s-a explicat în ce capcană au căzut. „De altfel, noi nu ne amestecăm în treburile bisericii. Patriarhia ne-a cerut să facem ordine la Vladimirești". Mi-am dat seama că urmăresc defăimarea călugărițelor care erau binecunoscute de populația țării și în special de locuitorii satelor din apropiere. Acești oameni se duceau să se roage, nu să comploteze împotriva guvernului și, datorită căldurii sufletești a măicuțelor și a preotului, numărul celor ce-l căutau pe Dumnezeu cel bun și milostiv creștea mereu. Aceasta i-a înspăimântat pe cei de la Patriarhie și pe patronii lor de la Departamentul Cultelor, care au apelat la Securitate și la Tribunal. Nu m-au surprins cele spuse de Urzică. Am dedus că ceea ce spune el face parte dintr-o campanie regizată de Securitate împreună cu cei de la Culte și difuzate prin oamenii lor de legătură.

La Securitatea Brașov toți anchetatorii repetau aceeași placă. Eu eram destul de stresat, încercând să deslușesc care din prietenii mei se aflau arestați și îmi revizuiam continuu în ce au constat legăturile noastre, ce anume surprize pot apărea. Eram singur în celulă și obligat să stau la marginea patului, cu palmele pe genunchi. Pe vizetă eram supravegheat des de către plantoanele de pe coridor. Dacă se întâmpla să mai ațipesc, plantonul dădea puternic cu pumnul în ușă. Aceste plantoane aveau pâslari, ca să nu fie auzite, dar, cum fiecare om are mersul lui, începi să-l recunoști după mers, fie și silențios, nu-i nevoie să-l vezi. Șeful arestului era maiorul Toth Ștefan, care locuia în vila Popovici. El mai venea la mine în celulă, se uita la geam, îmi mai ridica salteaua, mai vorbea cu mine. Îi făcea mare plăcere să-mi spună că este „dreptist", adică student la Drept. Eram de aceeași vârstă. Îmi zicea că este frate vitreg cu Vasile Luca. Acest maior răspundea de soarta noastră, de hrană,

de curățenie. Hrana era puțină și fără proteine: dimineața un surogat de cafea de orz, pe care nu-l beam când eram singur. Îmi era frică de droguri, pentru că ei obișnuiau să pună în cafea bromură pentru calmarea sistemului nervos și alte droguri care să-ți creeze o stare de euforie și anihilarea voinței. Se foloseau și astfel de procedee. Cu fiecare zi ce trecea anchetele erau tot mai stresante. Eram dus și la alți anchetatori, care îi aveau în anchetă pe unii dintre camarazii mei.

Dar să trec la cazul cel mai grav pentru mine. În jurul datei de 1 decembrie sunt dus în biroul în care am fost în altă noapte. Acolo, aceiași securiști: maiorul Alexandrescu și căpitanul Rusu. După ironiile lui Rusu, „Ce faci, Sandule, cum te simți la noi?", eu nu răspundeam nimic, ci așteptam să văd care-i „bomba" ce urma să explodeze, pentru că degeaba nu m-au dus acolo. Se deschide ușa și apare colonelul Crăciun. Cred că era trecut de ora 24.00. Când mă vede, zice: „Tu ești Salcă?", cu vocea lui de bas, „Ești cam slăbuț!" - își dă cu părerea, apoi zice: „O să te lămurească tovarășii de ce ești aici" și pleacă. Maiorul Alexandrescu îmi pune o întrebare care m-a năucit: „Ia spune-ne ce revistă legionară ai avut tu și unde este?". Am rămas mut. Era lucrul la care mă feream cel mai mult. „Hai, vorbește!". „Nu știu nimic de așa ceva". Capul îmi vâjâia și mă miram de unde știu și ce știu ei. Mă temeam pentru Sfera că va fi arestat și cum o să mă explic în fața lui. Doar îi promisesem că nu o voi da nimănui. Unde este acum revista? O știam la Luca. O fi găsit-o la percheziție? „Hai, spune odată!". Eu repetam mereu: „Nu știu nimic!" și dăi cu pumnii, cu picioarele, mă trăgeau de păr, de urechi, până au obosit. Eu zăceam jos, cu batista la gură și nas, să-mi șterg sângele. M-au obligat să mă ridic și Alexandrescu a ieșit. După câteva minute se întoarce cu un maior, procuror, un tip înalt, bine legat. Era procurorul Grigore Stoica, care ținea în mână revista „Exilul Românesc". Procurorul se uită la mine și zice: „Ăștia nu știu să bată, să te ferești de mâna mea! Spui că nu știi nimic, dar asta ce-i?" și s-a dus. Rămas numai cu cei doi, aceștia au început pe un alt ton: „Măi, vezi că noi suntem în posesia revistei. Te încăpățânezi degeaba, până la urmă tot va trebui să spui, că nu te lăsăm!". Istovit de bătaie și cu corpul delict la ei am recunoscut că am avut o asemenea revistă și că am dat-o lui Mihăilescu și de la el a trecut la Luca Călvărăsan. Era târziu, în noapte, și nu aveam idee de oră. Unul din ei l-a anunțat pe Crăciun. Acesta a venit radios: „Ei, v-am spus eu că aici era cheia. Duceți-l jos, veți continua mâine!". Fiind dus de planton jos, am cerut să intru la WC, unde m-am spălat de sânge. Am scuipat și pe jos sânge, ceea ce a fost văzut de planton. Acesta, dimineața, l-a chemat pe maiorul Toth și i-a arătat. Maiorul a venit repede la mine în celulă și, cam agitat, m-a întrebat: „Sandule, ce-i cu sângele de la WC?", iar eu i-am răspuns: „Întrebați-l pe șefu'". Nu a mai zis nimic și a plecat. Mi-a făcut impresia că mă compătimește.

Îngrijorarea mea

După această anchetă dură și cu rezultate proaste pentru mine, am căzut într-o stare depresivă. Mă judecam în fel și chip; eram tot timpul trist. Uitasem de ai mei, mă gândeam că Sfera va fi arestat și mă întrebam ce vor face copiii lui și soția, care nu are serviciu. „Eu până acum am rezistat și nu a fost nimeni arestat din cauza mea. Poate că acum m-a pedepsit Dumnezeu, pentru că nu am fost destul de înțelegător în situații similare". Așa cum zise Crăciun: „Continuați mâine!". Dimineața așteptam cu inima strânsă ca să văd ce va mai urma. Dar a trecut ziua și nu m-a mai chemat nimeni. Au trecut mai bine de zece zile, timp în care m-am mai liniștit. Dar lucrurile nu ședeau pe loc, toți lucrau. La două-trei zile după ares- tarea mea, soția și-a luat fiica și a dat o fugă la Reghin și s-a oprit la familia Sfera, anunțând arestarea mea. Deci, Sfera a avut timp suficient să-și aranjeze treburile. Atunci nu știam de isprava soției, care a fost „filată" când a intrat la Sfera. Peste două săptămâni soția va fi arestată și cercetată pentru ce a căutat la Sfera și alte probleme. Când am citit la dosar declarația soției, i-am mulțumit lui Dumnezeu că lucrurile au ieșit bine și fără intervenția mea. Teama mea era că Sfera era un pion avansat care nu trebuia sacrificat. Prin plecarea lui în afara țării a intrat în contact cu cei din străinătate. Nu știam nimic concret, dar mă temeam. Sfera a fost arestat la jumătatea lunii decembrie, în același timp cu soția mea. Comportarea lor în anchetă a fost la înălțime. După ancheta din noapte, a doua zi așteptam să fiu chemat din nou, dar au trecut vreo zece zile și nu m-a mai întrebat nimeni nimic. Băieții erau foarte ocupați cu noi arestări în rândul făgărășenilor și al altor cetățeni, care simpatizau cu revoluția ungară. Dacă pe mine mă neglijau, nu același lucru s-a petrecut cu Călvărăsan. Îmi va povesti după câteva luni, când vom fi băgați împreună într-o cameră la Aiud. Lui i s-a cerut să le dea revista. El a recunoscut că a luat-o de la Mihăilescu, dar nu mai știe ce a făcut cu ea. A fost bătut cumplit de maiorul Alexandrescu și căpitanul Rusu. În ajutorul lor a venit și colonelul Crăciun, care a fost foarte crud. Cum Luca avea un frate în Canada, se gândeau la eventuale legături. Colonelul Crăciun nu vedea decât legionari parașutați și spioni. Îi cerea lui Luca să spună legăturile lui cu legionarii lui Horia Sima, legături ce existau doar în mintea lui Crăciun. Personal, acest colonel l-a maltratat pe Luca. La un moment dat s-a repezit la gâtul lui Luca, sugrumându-l și urlând: „Te omor, banditule!". După mai multe zile de tortură a zis că le spune unde este revista dacă colonelul Crăciun îi promite că nu va aresta persoana în casa căreia a pus-o într-o valiză, fără știrea acelei persoane. Dornic să recupereze materialul, Crăciun a promis și s-a ținut de cuvânt.

Parcă într-o revistă stă toată primejdia care amenință securitatea statului român. De altfel, sunt cunoscute arestările unor oameni de cultură români, care, ducându-se la Paris, au cumpărat cărți de Mircea Eliade și Emil Cioran, fapt pentru care au fost arestați și condamnați.

Un nou venIt

În dimineața zilei de 5 decembrie 1956 se deschide ușa celulei și este împins un om în jur de 50 de ani, care tremura și era foarte speriat. Plantonul îi scoate ochelarii și pleacă, iar noul venit rămâne înțepenit locului și nu știa ce-i cu el. Văzânduol așa timorat, i-am zis: „Haideți și stați aici, pe pat". Foarte timid mă întreabă: „Îi voie?". „Da, este voie, dar să stați așa ca mine, cu mâinile pe genunchi. Când ați fost adus aici?". „Astă noapte au venit și m-au luat de acasă. Dar unde sunt aici?". „La Securitatea din Brașov. Dar de ce vă este așa de frică?". „Păi, când m-au dat jos din dubă și m-au băgat într-o cameră, acolo erau mai mulți militari care m-au împins de la unul la altul și râdeau de mine. Apoi, când eram amețit mi-au zis să mă dezbrac. M-am speriat așa de tare, pentru că nu știam ce vor să-mi facă. Am dat jos hainele de pe mine și au început să caute prin buzunare și pe la căptușeală. Au scos tot ce au găsit și au pus pe masă. Aveam un briceag, iar unul m-a întrebat: «Pe cine vrei să tai cu el, banditule?». Mi-au luat cureaua de la pantaloni și șireturile, apoi mi-au zis să mă îmbrac. Când am fost gata, unul mi-a pus ochelari la ochi, dar eu i-am dat jos și i-am zis: «Eu vede bine, nu trebuie ochelari»". Omul era ungur. „S-au răstit la mine: «Lasă-i acolo, că noi știm de ce ți-am pus ochelarii», apoi m-au luat de braț și am plecat cu ei. Dar, când ieșeam pe ușă, unul zice: «Măi, nu-l băgați direct la aia rece, băgați-l la mai călduță». În acel moment, nu știam că este prag și am călcat în gol. M-am speriat și am țipat. Unul mi-a pus mâna pe gură și râdeau. De aceea am fost așa speriat". „Acum liniștiți-vă, suntem în doi și mai putem vorbi unul cu altul. Dar să ne prezentăm.". Omul se numea Kalman, din comuna Mureni, de lângă Sighișoara. Era țăran ungur, cu trei-patru hectare de pământ, pe care și-l muncea împreună cu familia, după spusele lui și era mulțumit. Averea lui era modestă. Avea o casă de locuit, un grajd cu șură și alte acareturi pentru porci, păsări și câteva oițe. Mai avea vacă de lapte și doi cai cu care-și făcea muncile agricole. Omul își plătea cotele și celelalte dări. Toate erau bune până în ziua de 4 decembrie 1956, când tobosarul i-a anunțat că după-amiază, la orele 17.00, toți să se prezinte la Căminul Cultural la adunare, prezența fiind obligatorie. Vor veni niște tovarăși de la raion, cu probleme importante. Kalman, la cei 50 de ani ai săi, s-a dus la adunare cu alți vecini. La cămin, mulți oameni așteptau să audă ce spun tovarășii. Mai întâi a vorbit primarul, care i-a judecat pentru rușinea că la ei în comună încă nu s-a

făcut gospodărie colectivă și că „a sosit timpul ca să luăm astăzi o hotărâre”. „S-au deplasat aici, la noi, tovarăși de la raion să ne dea o mână de ajutor, ca să ne urnim din loc”. Au vorbit apoi cei de la raion, care le-au explicat binefacerile colectivizării, despre cum vor veni tractoarele, combinele, semințele tratate, îngrășămintele. Ei, țăranii, vor munci mai puțin și vor trăi mai bine, vor realiza recolte mai bogate. Pentru vite sau cai se va face o fermă anume. De ce să se chinuiască omul cu creșterea animalelor? Totul va fi ca în U.R.S.S. Țăranii ascultau în liniște și nu ziceau nimic. Nu se înghesuiau să se înscrie în colectiv. Tovarășii, văzând indiferența țăranilor, au început să li se adreseze direct. Oamenii dădeau răspunsuri evazive, nici nu refuzau, dar nici nu se angajau. „Să mă mai gândesc”. Îi veni rândul și lui Kalman: „Dumneata, tovarășe, te înscrii în colectiv?”. Răspunsul a fost tăios: „Eu nu mă înscriu în colectiv, pentru că eu sunt în stare să-mi lucrez pământul, așa cum l-am lucrat și până acum. Acest pământ îl am de la părinții mei și nu-l dau nimănui. Dacă vreți să mi-l luați, încercați numai! Cine intră la mine în curte eu îl tai cu toporul. Dacă nu mai am voie să-mi lucrez pământul, să-mi țin familia, dați-mi un pașaport ca să plec din România, în altă țară”. Cei din prezidiu au rămas năuciți și l-au poftit afară, spunându-i: „Îți vom da noi pașaport!”. Kalman a plecat și după el alții. Chiar în acea noapte au venit la el cei de la Securitatea Brașov. La ora 8.00 dimineața era în celula numărul 5, lângă mine. Am stat împreună vreo lună, ne împăcam foarte bine. Mai făceam și glume, pentru că era un om plăcut și glumeț. S-a adaptat foarte repede. L-au dus de câteva ori la anchetă și l-au bătut, dar el nu a negat ceea ce a spus. Când l-am întrebat ce mai zic ăștia făcea și haz de necaz. „Fac ăștia la mine pașaport pentru Gherla” și așa a și fost. L-au trimis la Tribunal, care l-a condamnat la zece ani închisoare în procedura de urgență și asta ca să-i sperie pe cei din sat. Mi-a părut rău pentru el, pentru că era un țăran ce-și iubea pământul și nu-l interesa politica.

După câteva zile de pauză am fost scos din nou la anchetă, cu aceeași poveste: revista. Urzică mi-a spus că și Sfera a fost arestat, dar la anchetă nici Sfera nu a spus lucruri care să-l implice pe el, dar nici pe mine, deoarece am fost pe aceleași explicații. De acum eram implicați în „afacerea Exilul Românesc” cinci persoane: Sfera, Salcă, Călvărăsan, Mihăi- lescu și Răducanu, care văzuse revista și o comentase cu Mihăilescu. Am rămas foarte surprins de implicarea lui Răducanu. În urma întrebărilor puse de Urzică am reușit în parte să-mi dau seama de cei arestați. Erau vreo 10-12 persoane care au declarat că mă cunosc și că am purtat discuții cu caracter politic și mai cu seamă făceam schimb de literatură. Ne împrumutam cărți pe care, apoi, le mai și comentam. Dar ceea ce urmăreau ei era cu totul altceva și anume dacă eram organizați și dacă aveam un șef. Mi-au luat declarații după declarații, ziua și noaptea, cerându-mi să declar unde l-am cunoscut pe avocatul Mihăilescu și ce dispoziții îmi dă. Am parat toate aceste întrebări. Ei îl

aleseseră pe Mihăilescu să-l pună în fruntea acestui grup, el fiind cel mai reprezentativ din grup și ca pregătire. Apoi, ca legionar, fusese condamnat în 1941 de către Antonescu. A făcut închisoare până în 1946, când a fost rejudecat și achitat. Dar era un om care a făcut Aiudul în compania multor conducători legionari. Colonelul Crăciun a pus ochii pe el și a decis: „Ăsta trebuie să fie șeful!". Nu a ținut cont că este bolnav, că nu are un plămân, nu poate lucra și că trăiește din salariul soției. Noi, cei careol vizitam, făceam tot posibilul să-l mai încurajăm, să-i mai aducem și unele informații din viața politică. Nu puneam la cale acțiuni de subminare a regimului, o făcea el singur. Cu toate acestea, colonelul Crăciun gândea că mai are nevoie de inventarea unor comploturi pentru a-și asigura steaua de general. Dar l-a urmărit ghinionul, deși a dat cele mai multe dovezi de devotament față de regimul comunist, steaua nu a venit. Așa că, Mihăilescu a fost sacrificat. Așa, spășit cum arăta la acea vreme, i-a pus în cârcă câte vrute și nevrute. Se făceau presiuni asupra lui Ion Boian, la care, la percheziție, s-au găsit unele obiecte lăsate în păstrare de către Mihăilescu și anume niște poezii de Radu Gyr, poezii ce, pentru colonelul Crăciun, echivalau cu o armă secretă cu care legionarii vor răsturna regimul comunist. Cu toate presiunile fizice și morale asupra tuturor care l-au cunoscut și l-au vizitat pe domnul Mihăilescu atunci când era bolnav, nu au reușit să obțină o dovadă că eram organizați și că-l aveam pe Mihăilescu șef.

Faptul că la noi s-au găsit poezii și unele cărți cu conținut legionar nu era suficient pentru constituirea unei organizații legionare. Mulți dintre noi făcusem ani mulți de închisoare, fiind acuzați de legionarism, dar care nu citisem nimic din ideile legionare. Până la intrarea în închisoare anchetatorilor le era mai comod să te catalogheze ca legionar. Și procurorului îi venea mai ușor să te acuze, și judecătorului să te condamne. Și sarcina apărătorului era mai simplă, care te acuza și el de frică să nu fie acuzat că apără un bandit. Eu nu văzusem până la intrarea în închisoare, în 1948, cărțile legionare. De la colegii mei de celulă am aflat că există așa ceva și, în mare, conținutul lor. Mulți dintre cei vârâți în așa-zisa organizație legionară Victor Mihăilescu nu erau legionari, dar nici membri de partid nu erau. Limbajul anchetatorului era specific întotdeauna, începea așa: „Îl cunoști pe legionarul X?". Oricât susțineai că „Îl cunosc pe domnul X și nu știu că a fost legionar sau ce politică a făcut în viața lui". El, anchetatorul, nu renunța la formularea lui. El scria „Îl cunosc pe legionarul X". „Unde și când loai cunoscut pe legionarul X?" și tot el răspundea: „L-am cunoscut pe legionarul X în anul..., luna..., în atare împreurări...". După ce termina de scris această declarație, o prezenta la semnat. Dacă nu o semnai urmau amenințările și presiunile, uneori fizice. În concluzie, anchetatorul îți stabilea identitatea politică prin întrebările meșteșugite, introduse în declarație. Despre mine nu scria că sunt legionar, dar în declarația mea menționa că „Îl cunosc pe legionarul

X”.

15 decembrie 1956

După programul de dimineață așteptam, ca de obicei, să fiu scos la anchetă. Când se deschide ușa și eu, și Kalman eram în picioare, așteptam să vedem pe care ne va lua. Dar surpriză. În locul ușii apare un om voinic, cu părul ciufulit, cu pieptul gol, roșu la față. Își scoate ochelarii și-i întinde peste umăr caraliului, iar nouă, în loc de „Bună dimineața”, ne zice: „A șaptea oră sunt aici” și pășește cu pași siguri și demn, apoi se prezintă: „Sunt Gheorghe Ramba din Voivodenii Mici, Făgăraș”, continuând discuția, mai bine-zis prezentările. O nouă apariție în cadrul ușii era un preot, de statură mică, foarte bărbos, care tremura din toate balamalele. Caraliul îi smulge ochelarii și-l împinge în celulă. Ramba rupe tăcerea și-i zice: „Dumneata ești popă la Arpaș. Te-am văzut azi-noapte în dubă. Lasă, nu te speria, că eu am mai fost pe-aici și iar am ajuns acasă. Hai, ia loc și dumneata aici, pe pat!”. Mai era un pat liber deasupra mea și preotul și-a pus ce avea la dânsul acolo. Acum eram patru și am făcut prezentările. M-am prezentat și eu, care eram cel mai vechi, aveam o lună de arest. Erau cu toții curioși să afle cum se poartă anchetatorii. nu-i cunoșteam și aveam rezerve. La întrebarea de ce sunt arestat, am răspuns evaziv, că am mai făcut niște ani de închisoare și acum cu evenimentele acestea din Ungaria, m-au pus în „depozit”. Gheorghe Ramba de ocupație era cioban, un om deschis ca toți țăranii români, bine informat și atent la toate. Îi spunea părintelui că în duba cu care au fost aduși a mai observat și pe alții. Cunoștea bine traseul și unde au mai oprit, prin sate, și pe cine au mai luat. În total au adus în acea noapte, după aprecierile lui, vreo 30 de arestați. În zilele următoare vor fi și ei scoși la anchetă și se vor lămuri de ce au fost arestați. Primul a fost ciobanul Ramba, care nu avea emoții. Mi-a făcut impresia că nu ar avea motive prea serioase să-l rețină. S-a reîntors după vreo trei ore, abătut și foarte dezamăgit. Parcă i se schimbase și vocea, și privirea. S-a așezat pe marginea patului, fiind dus pe gânduri. Îi dispăruse veselia. După un timp se apropie de mine și-mi spune: „Domnule Salcă, de data aceasta am încurcat-o”. „Nu te speria, nea Gheorghe, că ăștia te iau tare și fac pe grozavii, dar nu știu mare lucru. Caută să te prindă cu o vorbă, ca apoi să o speculeze. Ține-te tare, nu-i crede!”, l-am liniștit eu. „Ce să mă țin tare? Acum știu totul. Nu mai merge. I-am păcălit eu de șase ori până acum, dar de data aceasta nu mai ține, pentru că ulciorul s-a spart. De câțiva ani mă tot aduc la Securitate și mă întreabă de fugarii din Munții Făgărașului, dacă i-am văzut prin munți, dacă i-am ajutat. Eu aveam o stână pe la Lacul Bâlea. Le-am spus că i-am văzut și că au venit la mine să-mi ceară brânză și mălai, dar eu nu le-am dat, pentru că nu era a

mea, ci a coperativei. Atunci și-au luat ei, iar mie mi-au dat un bon, ca să mă decontez, ca să nu fiu acuzat că am vândut eu brânza. Dar să fiu cinstit, eu i-am omenit, pentru că-i cunoșteam și știam că sunt oameni cumsecade, de prin casele de sub munte. Luptau contra comuniștilor. Unul dintre ei era funcționar la Primărie, îl chema Jan Pop. Eu le-am povestit lor că i-am văzut și că mi-au luat brânza și au plecat, dar unde se ascund nu știu. Anchetatorul m-a lăsat singur și, după un timp, s-a întors cu alți șefi care m-au pus să le spun și lor ce spusesem anchetatorului. Apoi, unul dintre ei mi-a zis: „Nene Ramba, eu văd că dumneata ești cinstit, dar pentru că i-ai văzut și ai vorbit cu ei și nu ne-ai anunțat noi te putem băga la închisoare. Uite, noi îți vrem binele. Te lăsăm acasă cu o condiție: atunci când mai vin la stână sau îi întâlnești prin munte, ne anunți imediat la Securitatea din Făgăraș". Am acceptat propunerea lor ca să scap de acolo. M-au pus să semnez un angajament și am fost lăsat acasă. Când m-am văzut scăpat de acolo, am avut grijă să-l anunț pe Jan Pop. Nenea Gheorghe va mai semna alte asemenea angajamente, fără să le respecte. Va continua să-i ajute pe cei din grupul Hașu-Gavrilă. Pe Jan Pop îl va găzdui în casa lui din Voivodenii Mici. Ramba le spunea celor de la Securitate că l-a văzut prin munte cu un an în urmă. Prin zona Făgărașului se vorbea că grupul celor din munți au trecut granița și se află în străinătate, că dr. Burlacu ar fi vorbit la Radio Paris. Familiile unora dintre luptători au primit scrisori de la ei, expediate din Atena. Aceste scrisori au confirmat zvonurile care circulau, fiind lansate de colonelul Crăciun. După primirea scrisorilor, nenea Ramba s-a liniștit. Nu a mai fost chemat de Securitate. Ca el au răsuflat și alții care îi ajutase. Întors de la anchetă era prăbușit, nu-i venea să creadă cele ce-i spusese anchetatorul, nu avea replică. Plin de amărăciune, îmi zice: „Domnule Salcă, eu ani de zile i-am ocrotit, i-am alimentat, i-am asigurat că vii nu vor cădea în mâinile lor. Și uite că sunt arestați, iar Jan Pop a spus tot despre mine". Relatările ciobanului m-au întristat și nu-l puteam ajuta cu nimic. Într-un târziu i-am zis: „Nene Gheorghe, dacă ăștia te încearcă și nu-i nimic adevărat, ține-te tare!". „Ce să mă țin, că am recunoscut cum i-am făcut adăpost în podul casei și cum l-am ajutat. Am făcut ca un creștin și credeam și eu, ca toată lumea, că americanii ne vor salva de comuniști". Nu știam ce să-i spun, nu auzisem că grupul celor din munți a fost lichidat. Știam doar că colonelul Crăciun s-a angajat să-i lichideze, așa că îi zic și eu lui nea Gheorghe: „Acum că ai recunoscut că ai avut legături cu Jan Pop s-a agravat situația dumneavoastră. Nu știu cum o mai poți îndrepta. Te vor condamna vreo doi-trei ani și te vei întoarce iar la familie. „Ar fi bine să fie numai așa", zice nenea Gheorghe. Pe el îl deranja foarte mult această colivie. Învățat să trăiască liber în natură, îi venea greu acum. Vreo lună am fost colegi de celulă, apoi lui i-au încheiat dosarul și l-au trimis la Tribunal. A fost condamnat la zece ani.

Părintele Dascălu, din Arpaș, era un om fricos. Sfinția sa era o

cunoștință veche a Securității de prin anul 1948, când a fost arestat pentru prima oară. Motivul era găzduirea fostului său profesor de la Teologie, Nichifor Crainic, care fusese ministru în Guvernul Antonescu și era urmărit de comuniști pentru crime de război. Prin anul 1945, Nichifor Crainic a venit la părintele Dascălu și i-a cerut să-l găzduiască. Părintele, din respect și prea multă considerațiune pentru profesorul său, a acceptat fără a lua în calcul eventualele urmări neplăcute. În casa părintelui, fostul profesor s-a bucurat de întreaga ospitalitate, deși părintele nu avea o situație materială lipsită de griji, având trei fetițe mici și soția de întreținut. Mult timp lucrurile s-au desfășurat în perfectă armonie, până ce au apărut unele neplăceri. În timp ce părintele era dus cu treburi pe la Făgăraș ori Sibiu, domnul profesor Crainic a încercat să facă unele aluzii cu subînțelesuri doamnei preotese. Aceasta a suportat cât a putut mojiciile lui Crainic și într-o zi i-a spus părintelui să-l ducă acolo unde știe că dânsa nu-i mai poate suporta obrăzniciile. Părintele a înțeles situația și s-a dus lângă Tg. Mureș, la părintele Sămârghițan și l-a rugat să-l primească pe Crainic, motivând că au mirosit vecinii prezența lui la el și ar fi păcat să fie arestat. Părintele Sămârghițan a fost de acord să-l primească pe Crainic și s-a făcut transferul. Se pare că noua gazdă a fost mai înțelegătoare și Crainic a rămas acolo până în 1948, când a fost arestat, împreună cu părintele Sămârghițan. La anchetă s-a aflat că a fost găzduit și de părintele Dascălu și Securitatea îl arestează. Anchetat și amenințat că va fi trimis în judecată, părintele Dascălu, cu frica ce-l caracteriza și îngrozit de urmările tragice pentru cele trei fetițe și soție fără nici un ajutor material, cade la învoială cu diavolul (Securitatea) și semnează un angajament, care, la prima vedere, nu i-a părut prea grav: să le spună și lor ce mai este prin sat, cine are legături cu cei din munți etc. Și aceste informații trebuia să le dea unui ofițer civil de la Securitate. Din două în două săptămâni se întâlnea cu ofițerul în locuri diferite în afara comunei sau pe la Făgăraș, la filiala coperatistă, unde Securitatea avea un birou secret. Alteori la Olt, unde venea maiorul Cârnu de la Brașov în chip de pescar. La aceste întâlniri se făceau și instructaje și i se prezenta și subiecții care trebuiau supravegheați. Părintele Dascălu nu era un om insensibil, deoarece pe el l-a afectat mult acest joc dublu cu diavolul. Își dădea seama că nu face bine, dar nu avea curajul să termine acest joc. Îi era teamă. Auzise multe despre cei închiși, despre suferințele lor, grija pentru fetițe, care trebuiau date la școală. Cea mică era slăbiciunea familiei. O chema Cornelia. Surorile o dezmierdau Neli „Purceli” - era mai grăsuță. În relația lui cu Securitatea, maiorul Cârnu a mers foarte departe, cerându-i informații din taina spovedaniei, dacă cei ce vin la spovedanie nu spun că au legături cu cei din munți sau că înjură partidul. Părintele i-a avertizat pe oameni să nu vorbească de politică în taina

spovedaniei. Pe alte căi, părintele a fost verificat că nu spune tot ce știe și acum era arestat pentru nesinceritate. Părintele nu avea simpatii politice, era chiar adversar al legionarilor. Când a fost la anchetă, la căpitanul Rusu, după întoarcere mi-a făcut impresia că a primit misiunea de a mă descoase. Și în celulă a provocat unele discuții despre Pătrașcu, șeful Mișcării, la care eu i-am răspuns că nu am auzit de el și nici nu mă interesează. Apoi, de Iuliu Maniu. „Da, știu de Maniu, dar nu am nimic cu politica lui" și multe altele rămase fără răspuns. I-a supărat răspunsul meu, dar acolo eram foarte prudent. Am relatat aceste două cazuri mai diferite. Tragedia acestui preot, slujitor al Bisericii, care își păstorea turma încredințată cu credință. Deodată în viața lui intervine o schimbare: ca preot nu putea să nu ajute un om care nu era un răufăcător. Era profesorul lui, care l-a învățat să-și ajute semenii în suferință, iar pe de altă parte erau schimbări în viața politică, nemaiîntâlnite până atunci. Oamenii onești erau acuzați de cotropitori pentru că și-au făcut datoria conform legilor. Părintele Dascălu, prin canoanele bisericești, era obligat să ajute pe cel prigonit și să nu-l denunțe. Putea să-l sfătuiască să se supună singur judecății, dar în cazul lui Crainic nu era necesar. Când Securitatea a luat cunoștință de fapta preotului, a făcut uz de cele mai josnice metode pentru a-l folosi în scopurile ei criminale. Deși erau conștienți că o față bisericească trebuie să vină în ajutorul celor osândiți, au folosit cele mai inumane metode ca să-l aibă în slujba lor. Au folosit forța, șantajul, minciuna, promisiunea că nu-l vor aresta. Văzându-l mai fricos, îl amenințau continuu și-l supuneau unor metode de spălare a creierului prin acele instructaje, din două în două săptămâni. La fel a fost hărțuit și ciobanul, numai că el a fost mai tare. Acești oameni au fost siliți să facă pe informatorii sub amenințarea condamnării la închisoare. Părăsindu-i pe cei doi, revin iarăși la cazul meu.

Arestarea soției

La începutul lunii decembrie a fost arestat Petre Sfera. Se reia ancheta, alte întrebări, alte declarații. Lt. major Urzică punea probleme noi, care să se asemene cu ale lui Sfera. Norocul a fost că nici Sfera nu a spus alte lucruri noi, dar în a doua jumătate a lunii decembrie sunt dus și băgat în biroul lui Alexandrescu, unde era și căpitanul Mircea Rusu, un evreu, care mă ia de după cap și-mi zice: „Sandule, noi ne-am gândit să-ți facem o surpriză plăcută. Uite, îți mijlocim o întâlnire cu Viorica". „Nu vreau să o văd!". „Pe Cornelia nu vrei să o vezi?". „Nu!". Atunci, Rusu se retrage doi-trei metri și, împreună cu Alexandrescu, mă privea nedumerit. „Cum, măi, tu nu vrei să-ți vezi soția", zice maiorul Alexandrescu. „Nu vrei să o vezi pe Cornelia?", continuă Rusu. „Nu vreau să le văd", le răspund.

„Tu ești tată, măi?! Tu ești un bandit! Noi îți oferim șansa să le vezi și să vorbești cu ele și tu refuzi!”. „Uite - sare Rusu o le punem să treacă pe trotuarul de vizavi și te uiți la ele pe geam”. „Nu vreau să le văd”. „Ăsta-i nebun o zice maiorul. Lasă-l tov. căpitan!” Pentru moment vedeam o singură intenție a lor, aceea de a-mi înmuia voința. Ei, cei care ascultau pe la ușile celulelor ce discutăm și au tras concluzia că eu îndur greu despărțirea de soție și mai ales dorul de fiica mea, care avea aproape cinci luni. Eu am ghicit repede planul lor. Ei sperau că o convorbire cu soția mă va face mai docil și vor veni cu unele momeli, că mă vor condamna la mai puțin în schimbul unui ajutor din partea mea. Or, refuzul meu hotărât le-a încurcat planurile. M-am mai gândit că au discutat cu soția și că au reușit să obțină de la ea promisiunea că îmi va cere să ajut ancheta și să vin acasă. Calculele mele în legătură cu soția au fost eronate. Voi vedea la sfârșitul anchetei, când îmi vor da dosarul să-l citesc, că de fapt când ei îmi propuneau să-mi văd soția, ea se găsea în arest împreună cu fiica noastră de numai cinci luni. Ei se gândeau la o confruntare și nu știau care va fi reacția noastră. Securitatea căuta niște materiale care mi-au fost lăsate de unii colegi. Mă temeam mereu că o vor aresta și așa s-a și întâmplat. Declarația ei dată în fața maiorului Lazăr Maier m-a edificat asupra a ceea ce urmărea anchetatorul. Prin întrebările puse, „Ce ai căutat la familia Sfera, în Reghin?”, răspunsul fiind „M-am dus să-i spun doamnei Sfera că soțul meu a fost arestat”. „Cu ce scop ai făcut asta?”. „Fără nici un scop anume; eram prietenă cu Paulina, soția lui Sfera”. „Ce sarcină ți-a dat soțul tău să îndeplinești dacă va fi arestat?” „Soțul meu nu se aștepta să fie arestat, el își vedea de treburile lui, nu lipsea de acasă”. „Cine erau cei cu care avea legături și veneau pe la el?”. „Colegi de-ai lui de la serviciu”. „Nu asta te întreabă ancheta. Erau legionari?”. „Ce legionari? Nu știu ce sunt aceia legionari”. În acel moment, maiorul Lazăr Maier s-a înfuriat. Toate acestea mi le-a relatat soția la întoarcerea mea acasă. Anchetatorul a început să urle la soție și să-i adreseze trivialități și înjurături. La auzul acestor urlături, fetița, care era așezată pe masa anchetatului, a început să plângă cât o ținea gura. A plâns șase ore întruna, pentru că s-a speriat de nebun. Soția nu știa ce să facă, să liniștească copilul sau să fie atentă la nebun. Acesta o făcea legionară: „Te-ai căsătorit cu un bandit care a vrut să răstoarne guvernul cu alți bandiți ca el. Au vrut să arunce trenurile sovietice în aer. Locul tău este lângă el, bandiților! Iar pe acest nenorocit de copil îl vom crește noi la cămin. Vom face om din el, devotat comunismului, nu dușman al poporului”. Fetița continua să plângă tot mai tare, iar soția nu o putea liniști. S-o alăpteze nu putea, că fiara era acolo și nu-și dezvelea sânul în fața acestui sălbatic. Când îmi povestea toate acestea, fiica noastră avea opt ani. Am ascultat resemnat. Nu mai aveam puterea să urăsc și să doresc răzbunarea, mai ales că, după câțiva ani, Dumnezeu sau faptele lui s-au răzbunat. Am fost invitat în casa unei

rude, la sărbătorirea zilei de naștere. La masă eram cu soția și cu fiica. Nu erau mulți invitați, dar printre ei mi-a atras atenția o doamnă, contabilă la Alimentara. După accent era unguroaică și era prietenă cu ruda mea. Aceasta era mai tristă și nu prea vorbea. Soția mea, care este o fire deschisă și vorbăreață, a căutat să o antreneze în atmosferă. Din vorbă-n vorbă, femeia s-a destăinuit soției mele. „Vedeți, dumneavoastră aveți motive să fiți fericită, pentru că sunteți cu soțul și cu fiica, dar eu sunt singură. Am avut și eu o fiică frumoasă și deșteaptă. Era studentă, avea 18 ani și mi-a ucis-o un șofer pe trecerea de pietoni de la «Patria» și nu o mai am. Cu soțul este altă problemă. El a murit în chinuri groaznice, de cancer. L-a bătut Dumnezeu pentru câte rele a putut face. El a fost colonel de Securitate; se numea Lazăr Maier". La auzul numelui, soția a tresărit, dar nu a zis nimic. „Știți, doamnă, ce viață grea am dus cu acesta? Venea noaptea târziu acasă, de cele mai multe ori beat și vorbea în somn. Uneori avea coșmaruri, urla în somn: „Bandiților, vă împușc!". Astfel aflam tot ce făcea la Securitate. Cred că toate nenorocirile mi se trag de la el, pedeapsa lui Dumnezeu". M-am bucurat că soția nu a comentat în nici un fel amărăciunea acestei femei. Într-adevăr, am văzut în el un om rău și dezechilibrat. Soția mi-a spus, după ce am ajuns acasă: „Îmi pare rău de această nefericită. Soțul ei, când m-a pus în libertate, mi-a pus în vedere să părăsesc Brașovul, să nu mă mai întâlnesc cu legionari. Dacă nu plec, mă va trimite alături de soțul meu și îmi vor lua fetița. De teamă și forțată de nevoi materiale, mi-am luat lumea-n cap și m-am retras la țară, la mama mea, care avea o pensie de urmaș din care am trăit trei persoane, mai bine de doi ani. Mă mai ajuta și socrul meu, dar nu mult, pentru că a decedat. De cum am ajuns la țară am și fost luată în primire de șeful de post, care mă supraveghea și raporta la Securitate orice mișcare de a mea. Am fost dusă și la Securitatea din Reghin, să mă cunoască și să-mi ia declarații ce fac, cu ce mă ocup, ce știu de soțul meu. Noi, soțiile de deținuți, aveam o soartă grea. Lumea a început să ne ocolească. Nu ne angajau în servicii, ne duceam viața cu multe lipsuri. Pe lângă noi sufereau și copiii noștri, care nu se bucurau de câte o bomboană adusă de tatăl lor, când venea de la lucru".

O a doua arestare a soției a fost prin luna februarie 1957. Nici de data aceasta nu și-a lăsat fiica acasă. Tot maiorul Lazăr Maier a anchetat-o, pentru o carte cu titlul „Mișcarea Legionară și muncitorimea" a lui Traian Herseni. Cineva în anchetă a spus că această carte este la mine, dar la percheziție nu au găsit-o. Au luat-o iarăși pe soție să le dea cartea. Soția s-a ținut tare pe poziție: „Nu știu, nu am văzut-o", deși ea o arsese după percheziție. După o zi de amenințări și insulte au lăsat-o liberă. Într-un alt capitol voi reda umilințele la care a fost supusă timp de opt ani și, ca ea, mai toate soțiile foștilor deținuți.

Schimbarea anchetatorului

Prin luna ianuarie 1957 m-am pomenit în fața unui căpitan, care îmi spune: „De acum eu voi fi anchetatorul tău. Te-am chemat să ne cunoaștem și cred că vei fi sincer și n-o să-mi faci greutăți". L-am ascultat fără să rostesc un cuvânt. Acest căpitan se numea Dumitru Vera, la vreo 35 de ani, brunet, statura mijlocie, slăbuț. Îi plăcea să vorbească mult în afara anchetei. Avea unele cunoștințe de literatură și istorie. Era macedonean și foarte insistent în anchetă. Nu m-a bătut niciodată, dar se enerva și nu se putea reține să nu-mi adreseze cuvinte aspre, însoțite de etichetări nu tocmai măgulitoare: încăpățânat, cretin, legionar, criminal și câte altele. Eram conștient că el a fost ales să-mi definitiveze dosarul și mai ales să mă caracterizeze. Îmi amintesc din discuțiile cu el:
„Măi, așa cum te prezinți, ești un tip ... și vei trăi mult. Dacă vin americanii ce vrei să ajungi?". „Orice, domnule căpitan, numai polițist nu". „Dar de ce nu vrei să fii polițist?". „Păi, polițiștii au o meserie ingrată. Ei trebuie să aresteze oameni, chiar și rudele și prietenii. Ei inventează orice vină ca să-i poată băga pe oameni la închisoare. Or, eu am altă formație morală și, la urma-urmei, eu am o meserie". L-am văzut că se enervează și am tăcut. După o scurtă meditație, îmi răspunde: „Tu vei fi norocos că ai făcut pușcărie și vei primi un post de strungar, în timp ce ceilalți muncitori vor fi șomeri. Vezi tu, în statul comunist toată lumea are de lucru". Și de aici discutam diferența între socialism și comunism. El căuta să-mi explice cum în socialism toată lumea are de lucru, că nu sunt șomeri, pe când capitalismul e bântuit de greve. Vei vedea cum va crește nivelul de trai. Acum suntem angajați în reformă și în investiții, de aceea sunt salariile mai mici. Dăm fiecăruia după munca depusă, dar când vom ajunge la comunism va primi fiecare după nevoi. L-am privit cu subînțeles și i-am zis: „Eu sunt adeptul lui Sombart și anume: «Viața se trăiește aici și acum»". Cred că nici dumneavoastră nu credeți că veți trăi mai bine în cer. De altfel, după Marx conștiința trece prin stomac. Numai Iisus a săturat 5.000 de oameni cu doi pești și cinci pâini". „Ei, vezi că ești retrograd? Ca tine sunt mulți care se îndoiesc de succesele comunismului și care seamănă neîncredere în societate. Sunt și membri de partid care frânează mersul înainte; unii au socri chiaburi, alții frați care se opun, cumnați și alți înrăiți pe care îi acoperă. Sunteți și voi legionari care priviți în afară, la Horia Sima, și nu vă încadrați în munca de construire a societății socialiste". „Domnule căpitan, eu cred că vă înșelați. Am fost corect, mi-am făcut datoria pentru salariul ce l-am primit, nu am sabotat, nu am tras chiulul. Am făcut și unele inovații. Nu am participat la mitinguri, dar la ședințele de sindicat am participat, fără să-mi iau angajamente.

Se angajau cei care niciodată nu-și realizau norma și, spre rușinea lor, erau membri de partid". „Noi știm că îți făceai datoria, că munceai corect, dar asta nu-i de ajuns. La noi, pe primul plan stă munca politică și aici nu ai făcut nimic. V-ați dus activitatea voastră legionară între voi și nu ați căutat să vă extindeți în afara cercului vostru. Aceasta constituie o circumstanță atenuantă". „Activitate o considerați dumneavoastră, dar noi nu. Am ieșit din temnițe și lagăre după șase ani. Afară am găsit alte mentalități, altă lume. Unii se fereau de noi, alții căutau să ne iscodească. Oameni fiind, aveam și noi nevoie de comunicare și am ales calea aceasta să comunicăm între noi, ca să nu-i facem pe alții să sufere. Dar nici așa nu a fost bine. Am fost supravegheați îndeaproape, veneați după noi în biserică să vedeți cu cine ne întâlnim acolo. Nu pentru asta mergeam noi acolo, ci îl căutam pe Dumnezeu". „La biserică, la zile onomastice, la botezuri voi uneltiți contra clasei muncitoare". „Dar noi ce suntem? Domnule căpitan, este careva dintre noi moșier sau fabricant? Suntem fii de țărani săraci, care ne iubim țara, așa credem noi". „Voi sunteți trădători ai muncitorilor. Dacă v-am da pe mâna lor, v-ar linșa. Să vă mulțumiți că vă ținem aici și vă protejăm de furia poporului. Încă nu s-a stins ura contra revoluționarilor din Ungaria și din Polonia. Clasa noastră muncitoare este cea mai avansată, stă strâns unită în jurul partidului". Aici m-a luat gura pe dinainte și am întrebat: „Ce clasă muncitoare? Avem noi o tradiție muncitorească, avem noi un proletariat industrial, cum au Cehia și Polonia? După anii '30 am înjghebat și noi o industrie în care lucrau muncitori veniți de la țară, din familii cu mulți copii, dar care nu au rupt-o cu satul. Lucrau la oraș și, din ce câștigau, își făceau case la țară și-și cultivau pământul". Aici l-am scos din sărite și a strigat la mine. „A avut dreptate partidul când te-a scos dintre muncitori. Ești un element periculos. Trebuie să fii izolat. Văd că ai răspunsuri la toate". A sunat și a venit plantonul și m-a dus la celulă. Anchetele au continuat încă patru luni. Cu acest căpitan, în total am stat șapte luni în anchetă. În acest timp, am mai fost anchetat și de alții. Începusem să mă obișnuiesc cu ei, le cunoșteam toate ticurile. Cu toții erau aroganți, se simțeau stăpânii societății. Acest căpitan îmi va finaliza ancheta, îmi va lucra cu multă migală dosarul. El va aduna filă cu filă declarațiile celorlalți co-inculpați și se va strădui să le dea forma din care să rezulte o motivație de inculpare. Treptat, bătăile s-au rărit. Îi mai apucau din când în când dracii pe maiorul Alexandrescu și pe căpitanul Rusu. Eram dus la ei și bătut că nu sunt sincer cu ancheta. Îmi amintesc că într-o noapte, prin ianuarie 1957, am fost dus la ei de un plutonier moldovean, care mă cunoștea. Fusesem vecini. Mi-am dat seama că îi pare rău că tocmai el mă duce la anchetă. Acolo eram așteptat de cei doi, Alexandrescu și Rusu. „Ei, stai aici de luni de zile și nu spui nimic de Moldoveanu?". „Care Moldoveanu? Eu nu cunosc pe nimeni cu acest nume". „Nu-l cunoști? Lasă că te facem noi să-ți aduci aminte!". Și m-au bătut crunt, au dat unde au apucat, până

m-a podidit sângele și pe gură, și pe nas. Erau foarte furioși că nu-l recunosc pe Moldoveanu. În realitate, numele îmi era cunoscut, dar cu el nu vorbisem niciodată, nu știam cum arată. Știam că stă pe vârful Coștila, în Bucegi, că lucrează la stația releu al televiziunii și că duminica vine la Brașov, la prietenii săi de la Canal, Nicolae Biriș și Victor Urdea. Așa, plin de sânge, m-au trimis la celulă. Când am ajuns jos i-am cerut plutonierului să mă ducă la toaletă ca să mă spăl, ceea ce a și făcut. Eu am murdărit pe jos cu sânge, iar plutonierul l-a anunțat pe maiorul Toth, care a venit în fugă. Era de gardă și tot el era șeful arestului. Toth, când ajunge lângă mine mă întreabă: „Ce-i, Sandule, ce s-a întâmplat?". „Ce vedeți", i-am răspuns. „Ai nevoie de ceva?". „Nu vreau nimic, domnule maior". „Atunci du-te la celulă și stai liniștit". Ajuns în celulă, m-am așezat pe pat cu fața în sus și cu batista udă la gură. Am stat așa o jumătate de oră și iarăși vine plutonierul cu ochelarii. Eram epuizat. După ce-mi pune ochelarii mă ia de braț și plecăm. Când încep să urc scările, l-am întrebat „Unde mă mai duci?". „Eu v-aș duce afară, dar nu pot". Aveam emoții, tremuram; și plutonierul avea emoții. Încet, am ajuns iarăși la cei doi, îmi bătea inima să-mi spargă pieptul și eram transpirat. „Ia loc pe scaunul din colț!" o îmi strigă unul din ei. Nu după mult timp, se deschide ușa și apare un ins slăbănog și chel. Alexandrescu îl întreabă: „Îl cunoști, cine-i?". „Nu-l cunosc, nu știu cine-i". „Poți pleca", îi zice Rusu. Omul face stânga-împrejur și iese. Poate sub presiune, omul a zis că mă cunoaște, dar, puși față-n față, nu m-a recunoscut. După plecarea lui m-au trimis și pe la celulă. A doua zi a venit la mine șeful arestului, maiorul Toth, și-mi zice: „Măi, Sandule, tu ai slăbit mult, ce-i cu tine?". „Parcă nu știți...". A ocolit răspunsul și zice: „Hai să mergem la medic să-ți dea niște întăritoare, ca să reziști până la proces". M-a luat cu el și m-a dus la un medic civil, care m-a dezbrăcat și m-a consultat la plămâni și la inimă, care bătea des și puternic. Medicul nu mi-a zis nimic ce am, doar dacă am poftă de mâncare. „Am, domnule doctor, dar ce să mănânc?". „De dormit, dormi?". „Foarte prost. Când adorm, cineva dă cu pumnul în ușă și sar speriat". Am fost dus la celulă și, după o jumătate de oră, vine maiorul cu o sticlă de un litru cu untură de pește și-mi zice: „Uite, ți-a trimis doctorul niște untură de pește, să iei înainte de masă câte o lingură și o să te întărești". Am încercat să iau, dar era așa de grețoasă că vomitam. Am pus-o într-un colț și acolo a rămas. Ducerea mea la medic cred că a avut un alt motiv, nu grija că eu am slăbit. Vroiau să-mi vadă inima, care, din cauza emoțiilor și a stresului, bătea neregulat, cu extra-sistole și cu pulsul accelerat. Câteva zile m-au lăsat în repaus.

Între timp, părintele Dascălu a fost mutat din celula mea. Nu am mai știut unde. În locul lui, maiorul Toth a venit cu un cetățean la vreo 35 de ani și îmi zice: „Sandule, am adus omul ăsta aici că ne face probleme. Vrea să se sinucidă. Și tu, care ai făcut atâția ani de închisoare, să-l liniștești". A plecat și mi l-a lăsat în celulă. Omul părea neliniștit, vizibil

speriat. S-a prezentat: „Sunt Ioan Cantor, economist la Uzina «Steagul Roșu», în secția Mecanic Șef, condusă de inginerul Cămărăscu. Locuiesc la Rotbav, sunt căsătorit cu o învățătoare din Rotbav. Avem și o fetiță și fac naveta la servici". Eu îl ascultam cu atenție, la fel și nenea Ramba. „Domnule Cantor, eu sunt aici de peste trei luni. Am și eu soție, tot învățătoare, și noi avem o fetiță, acum de șapte luni. Soția mea nu are post. Dumnezeu știe ce fac. Eu nu le pot ajuta, pentru că situația mea este mult mai grea. Eu am mai fost condamnat șase ani și acum, cu evenimentele astea din Ungaria, m-au arestat din nou. Nu știu ce s-artă mă așteaptă, deși nu am făcut nimic care să justifice arestarea. M-au adus aici pe mine și pe alții, care am mai fost arestați, asta ca să intimideze poporul. Dumneata, care nu ai mai fost condamnat, ai o situație mai ușoară și nu te descuraja". „Bine, domnule, mă țin din decembrie singur în celula de vizavi pentru un lucru de nimic. Am fost și eu membru de partid, am lucrat cinstit și iatăomă arestat. Să vă spun de la ce a pornit. Într-una din zilele lunii decembrie, au venit în secția noastră niște activiști de la Comitetul Județean și au organizat un miting, la care au început să ne explice evenimentele din Ungaria, cum contrarevoluționarii au scos capul și au vrut să aducă înapoi capitalismul. În încheiere, ne-au cerut să ne înscriem la cuvânt. S-au înscris mai mulți, dar fiecare cu problema lui. Toți au ocolit problema ungară. Eu, ca să fiu la subiect, am întrebat: „Tovarăși, vă rog să-mi spuneți cine minte: Nagy Imre, când spune că aceasta este adevărata revoluție maghiară, sau «Scânteia», care scrie că în Ungaria este vorba de o contrarevoluție?". Unul dintre cei din prezidiu îmi zice: „Tovarășe, rămâi la urmă, să-ți explicăm". Am rămas, dar în loc de explicații mi-au luat unele date personale și adresa. Apoi am plecat acasă, nedând nici o importanță cazului. Am stat la masă, am mai ascultat radioul și m-am culcat. În jurul orei 24.00 sunt trezit de bubuituri în poartă. Mă duc să văd cin-oi acolo. Surpriză! Dincolo de poartă era miliția nul din Rotbav și Securitatea. Mi-au cerut să le deschid. Nu am avut încotro și le-am deschis. Când au pătruns în locuința mea, soția și fiica noastră au sărit din pat speriate. Le-au împins într-un colț și au început să cotrobăie prin dulapuri, pe sub paturi, prin sertare. Fiind și eu speriat, am întrebat „Ce cautați, tovarăși". Unul, care părea a fi șef, îmi zice: „Mai încet cu «tovarășe», banditule, știm noi ce căutăm". După ce mi-au răvășit locuința și au găsit într-un sertar un dosar cu mai multe note și documente, cu dosarul în mână mi-au cerut să mă îmbrac și să merg cu ei. M-am conformat, nu aveam ce face. În disperarea soției și a copilului, am plecat și m-au adus aici. Despărțirea de familie m-a șocat foarte mult și am hotărât să mă sinucid. Nu mai puteam suporta. M-am gândit la tot felul de soluții: am încercat să-mi ascut lingura, ca să-mi tai venele, dar m-au prins și mi-au luat-o. Apoi mi-am scos plachiurile de la pantofi. Toată ziua mă urmăreau prin ochiul ăla din ușă. Am devenit foarte nervos. Ultima soluție am găsit-o să

dau cu tâmpla în cepul de la pat". „Și ce rezolvai dacă mureai?, am replicat eu. Ei nu pierd nimic, în schimb va pierde familia dumitale. Am înțeles că ai o soție pe care o iubești. Apoi ce va spune fiica dumitale când va afla ce ai făcut? Și eu sunt în aceeași situație familială și sper să-mi mai văd familia și să mai fac ceva pentru ea. Dacă aceștia vor să mă omoare, n-au decât să o facă, dar eu nu-i ajut, nu le fac jocul. În altă ordine de idei, eu sunt creștin, ceea ce bănuiesc că și dumneata ești. Cum vom merge noi la Judecata de Apoi, dacă ne-am dat sufletul diavolului?". M-a ascultat cu atenție și emoționat a spus: „Mulțumesc că m-au adus aici și sper să mă ajute Cel de Sus și să scap de gândurile astea negre". „Să ne rugăm lui Dumnezeu să ne ajute să trecem cu bine prin încercarea asta. Oamenii nu ne pot ajuta, nu va veni nimeni să depună mărturie în sprijinul dumitale. Eu nu-mi pot da seama de gravitatea acuzațiilor ce ți se aduc, dar, după cum spui, nu este ceva grav. Ai să scapi ușor". „Pe dracu', au adus niște martori care mă acuză. Știți, noi în birou discutam cam liberi de toate și toate discuțiile sunt la dosar. Un inginer, Carp, a spus multe despre mine și o tânără secretară, pe care eu o mai giugiuleam, o dezmierdam, a spus că eu așteptam să se întâmple și la noi ceea ce se întâmplă în Ungaria. V-am spus că la arestare mi-au luat un dosar cu multe note. Era un fel de jurnal. M-au pus păcatele să scriu toate hoțiile pe care le făceau cei de la partid, în colaborare cu inginerul Cămărăscu. Secția noastră se ocupa cu toată întreținerea compartimentelor uzinei. Noi aveam obligația să utilăm birourile cu obiecte de folosință, obiecte sanitare și de scris: hârtie, creioane, stilouri, mobilier, perdele, covoare etc., apoi clubul uzinei, echipa de fotbal și casele de oaspeți. Sub această acoperire, șeful făcea multe ilegalități. Veneau bilete de la Comitetul de Partid în care se cerea să trimitem urgent la casa cutărui tovarăș obiecte sanitare sau perdele ori alte obiecte și să le înregistrăm pe o comandă internă, că am înlocuit obiectele la o secție oarecare. Eu am început să țin o evidență a acestor nereguli, mă revolta cum mai marii partidului erau aprovizionați cu tot ce doreau și nu plăteau nimic. Sau câteodată s-au amenajat apartamente, ba i s-a construit și o vilă în zona Livada Poștei unuia din minister, Manolescu. Până acum nu m-au întrebat nimic de acest dosar. Îi voi întreba eu". Și, într-una din zile, când vine maiorul Toth în inspecție, îl întreabă: „Domnule maior, ce-i cu dosarul care a fost ridicat de la mine?. Eu stau aici și hoții sunt bineomersi". Maiorul Toth răspunde: „O să verificăm și dacă cele scrise acolo sunt adevărate, îți promit că îi vom aduce aici". Nici dosarul nu a fost verificat, nici infractorii nu au fost arestați, dar Cantor a continuat să stea cu mine încă vreo lună, timp în care a renunțat la ideea sinuciderii. A fost trimis la Tribunalul Militar Sibiu și condamnat la zece ani temniță grea.

Mitropolitul Ioan Suciu

Nu l-am cunoscut personal, dar în anul 1946 a ținut un ciclu de conferințe la Biserica „Buna Vestire”, grec-ocatolică, de pe strada Nicolae Iorga din Brașov. Împreună cu alți confrați grec-ocatolici am audiat aceste conferințe. De remarcat că la acestea participau, alături de credincioșii grec-ocatolici, și foarte mulți intelectuali ortodocși ai Brașovului. Conferințele erau de nivel superior, religios și completate cu rechizitorii drastice la adresa comunismului, ceea ce entuziasma auditoriul. Preoții ortodocși evitau orice polemică cu noua orânduire. La vremea aceea, nu am reușit să citesc nimic din scrierile mitropolitului Suciu. În închisoare am auzit de o lucrare a sa, „Eroism”. De cum m-am eliberat, în 1954, am căutat această carte și am împrumutat-o. Am citit-o pe nerăsuflate și m-a captivat. Am copiat-o, ca să o am ca îndreptar. La arestarea din 1956 mi-au confiscat-o și acum căpitanul Dumitru Vera m-a anchetat în legătură cu această carte: de unde o am, ce interes prezintă pentru mine. Și apoi, eu nu știu că acea biserică catolică nu mai există, oamenii au revenit la ortodoxism, că toți ierarhii grec-ocatolici sunt în slujba spionajului papal? Bineînțeles că mi-am apărat cultul grec-ocatolic, răspunzându-i că asta este o conspirație sovietică, cu acordul autorităților ortodoxe române și mai ales al Mitropolitului Nicolae Bălan. „Și tu nu ai trecut la biserica ortodoxă?” „Nu am trecut. De altfel, când a apărut acel decret eram în pușcărie. Acolo am aflat când au început să apară în închisoare preoți grec-ocatolici, care au refuzat să treacă la ortodocși. Mai veneau și credincioși care propagau cultul grec-ocatolic”. Căuta el să-mi spună cât rău au făcut catolicii cu arderea pe rug a oamenilor de știință, cu Inchiziția, cu cruciadele, cu ostracizarea lui Luther. Eu replicam cu Școala Ardeleană care ne-a adus conștiința latinității noastre, ne-a deschis gustul pentru cultura franceză și germană, ba chiar și ortodocși de frunte au luat drumul spre centrele de cultură ale Europei. Ortodoxia rusă și călugării de la Muntele Athos au exploatat destul poporul român până la Cuza. Aici era și el de acord că popii și biserica au ținut poporul în ignoranță și că au împiedicat progresul. „Dar partidul comunist a trecut la luminarea poporului. Noua generație este crescută în ideile materialismului dialectic”, „care nu duce niciunde, zic eu. Omul este creația lui Dumnezeu, el este spirit și materie. Spiritul este de la Dumnezeu și se întoarce la Dumnezeu, iar materia se descompune și intră în circuitul materiei”. „Te-au tâmpit ideile legionare cu misticismul lor. Păi crezi că după moarte te duci în Rai sau în Iad? Prostii ale popilor și ale bogătașilor. Raiul este aici, pe Pământ. Societatea comunistă va rezolva această problemă. Nu vor mai fi nici bogați, nici săraci”. „Dacă compar situația dumneavoastră cu a mea, eu sunt în Iad, la celulă, iar dumneavoastră în Rai. Aveți

libertate și tot ce vă doriți. Eu nici să văd nu am voie, pentru că mă duceți numai cu ochelari". „Dar Dumnezeul tău de ce nu te scoate de aici?" „Mă va scoate când va fi cazul". „Când vei plăti pentru activitatea criminală". „Domnule anchetator, eu nu am nici o activitate criminală. Faptul că am citit unele cărți pentru nevoile mele sufletești nu poate fi crimă". „Asta te definește. Tu ai citit numai cărți interzise. La tine s-a găsit «Cărticica șefului de cuib»". „Da, așa este, dar aceasta a ajuns la mine cu bunăvoința agentului Securității, Urdea. Dar „Roza vânturilor" cum ai obținut-o?". „De la anticariat, am cumpărat-o". „Văd că te-a captivat. Ai scos multe fișe din ea. Ce urmăreai cu aceste fișe?". „Dar văd că le-ați verificat și nu pomeniți nimic de fișele cu Feuerbach, Marx și Lenin". „Exact, acestea cu ce scop le-ai fișat?". „Cu același scop cu care am fișat pe Platon, Aristotel, Hegel, Kant, Kierkegaard sau Dostoevski, Gogol, Berdiaev". „Numai reacționari ai citit. Nu ai citit scriitorii progresiști sovietici, «Pe Donul liniștit» și «Pământ desțelenit» de Mihail Aleksandrovici Șolohov sau «Așa s-a călit oțelul» de Nikolai Ostrovski". După aceste remarci ale mele, mi-am dat seama că habar nu are de acești mari filosofi și că se simte jenat că nu poate discuta și a reluat vechea lozincă: „Știm noi ce urmăriți, dar partidul a avut grijă să vă izoleze de popor să nu-l otrăviți cu ideile voastre. Voi știți să puneți problemele și ne îngreunați munca. Noi am lichidat exploatarea omului. În republica populară toți oamenii sunt egali. Acum fiecare este plătit după munca depusă". „À propos de egali, se pare că unii sunt mai egali decât alții. Conducătorii partidului trăiesc în vile somptuoase, cu oameni de serviciu, cu pază, cu mașini luxoase și tot ce vor". „Dar ei trebuie protejați de furia unui nebun. Voi, legionarii, ați mai asasinat prim-miniștri". „Eu cred că asemenea metode sunt depășite. Legionarii cunosc destul de bine schimbările care au intervenit în lume după al doilea război mondial". „Forțele reacționare sunt încă puternice și acționează. Pentru acest motiv, noi ne protejăm conducătorii, ei nu trebuie să aibă griji materiale. Li se asigură totul ca să poată gândi în liniște la binele poporului. Conducătorii noștri nu-și fac palate, ca burghezia". „Ei le iau gata făcute. Vila asta în care locuiește domnul colonel Crăciun a făcut-o Mihail Popovici". „Până aici, banditule!". „Nu acuz, domnule anchetator, este numai o constatare. De fapt, și eu am locuit în acea vilă în 1948, la beci, ca arestat". „Acum te trimit la celulă. Vom mai discuta, că avem multe de lămurit". Am plecat oare- cum dispus că am putut să-mi vărs și oful. Cred că aceste discuții făceau parte dintr-o strategie a lor, strategii ce urmăreau cunoașterea modului nostru de gândire, pentru a-și putea face o imagine și care le folosea la caracterizarea noastră.

Poeziile

Într-o dimineață sunt dus la anchetă. Același căpitan, Dumitru Vera, sta la birou și se juca cu stiloul Pelikan pe care abia îl primise. Îl tot răsucea și-l punea în cutia lui. Se făcea că nu mă vede. Eu i-am zis „Să trăiți!", că așa ne obligau să-i salutăm și să le zicem „dumneavoastră", iar ei ne spuneau „mă" și „tu", indiferent de vârstă și de pregătire. M-am așezat la măsuța bătută-n cuie și așteptam să mă întrebe ceva. Îl văd că își pune stiloul în cutie și devine serios și zice: „Ancheta te întreabă ce-i cu acele poezii găsite la percheziție? De unde le ai?". Am ezitat puțin și apoi am început să spun: „Domnule anchetator, la mine, la percheziție, s-au găsit zeci de poezii de Radu Gyr și de Nichifor Crainic, câteva. Povestea lor este mai lungă și dacă aveți răbdare, eu vă explic". „Păi, dacă te-am chemat, să lămurim și acest aspect". „Vedeți, eu când lucram pe șantier, la stadionul din Constanța, în anii 1953o-1954, munca era mai relaxată. Eu lucram la instalații și punctul de lucru principal era fântâna arteziană. Acolo era o cameră de pompe, la subsol. După ce intram acolo nu ne mai deranja nimeni. În timpul detenției învățasem multe poezii de Radu Gyr, Crainic, Eminescu, Goga, Coșbuc, Cahuleanu[1] și Vlahuță. Acolo mi-a venit ideea să le scriu pe ale lui Gyr și Crainic și să le scot afară. Cum acolo lucram și cu ciment și gips, aveam hârtie din saci și aveam și creion și m-am apucat de scris. Toate aceste poezii le memorasem în timp și nu voiam să le uit. Mă gândeam serios cum să le scot. Acestea au fost hrana mea sufletească de-a lungul anilor. Dacă mă prindea nostalgia tinereții, repetam în gând poezii și uitam. Apoi, un lucru important era exercițiul memoriei, altfel ne îndobitoceam, așa cum dorea administrația". La întrebarea „Cum le-ai scos din închisoare?", am răspuns: „Din timp mi-am confecționat o valiză din lemn cu pereți dubli și în golul pereților am introdus poeziile. Am avut grijă ca la o eventuală percheziție să nu se observe că ar fi ceva acolo". „Cu cine ai făcut valiza?". „Singur. Am avut grijă să nu știe nimeni. Pentru mine era foarte important să am aceste poezii în libertate". „Și dacă le-ai adus acasă, ce ai făcut cu ele?". „Le-am păstrat și le mai reciteam din când în când". „În afară de tine cine le-a mai citit?" „Le-am dat o singură dată lui Luca Călvărăsan și după câteva zile mi le-a restituit. Altcineva nu le-a văzut. Au stat acolo între cărțile mele până la percheziția făcută de Securitate și care mi le-a confiscat, făcând din asta un cap de acuzare". „Dar acestea

[1] Andrei Ciurunga și Robert Cahuleanu sunt pseudonimele literare ale lui Robert Eisenbraun (n. 28 octombrie 1920, Cahul, România Mare, azi în Republica Moldova - d. 6 august 2004, București, România), poet, memorialist, martir în închisorile regimului dictatorial comunist român, deținut politic la Canal.

sunt interzise și legea pedepsește pe cei ce le dețin ori le răspândesc cu închisoare de la trei la zece ani. Așa că, în privința asta ești asigurat". „Mie îmi plac poeziile și cântecele lui Radu Gyr". „Hai, cântăomi un cântec!". „Nu știu, domnule căpitan". „Cântă «Sfântă tinerețe legionară!»". „Ce, vreți să ne audă domnul maior Alexandrescu, să facă un cuib cu noi?". „Atunci îți cânt eu" și mi-a cântat destul de bine. „Ei, îți place? Să știi că știu și altele. Măi, Radu Gyr este un poet revoluționar. Dacă-l aveam noi pe ăsta, sculam tot tineretul la luptă. Apropo, ce zici de marșul acela «La luptă, muncitori!»? Așaoi că-i grozav?" „Așa ziceți dumneavoastră". El, anchetatorul, folosea tot soiul de trucuri ca să mă poată acuza. „Dar despre scrisori nu mi-ai spus nimic. Ai acolo un maldăr de scrisori". „Da, este corespondența mea cu foștii colegi din închisoare și pe care Securitatea mi-a ridicat-o de acasă. nu-i nimic în acele scrisori care să amenințe securitatea statului. Sunt scrisori ocazionate de anumite evenimente personale". „Dar cum se face că ai scris numai la foști deținuți? Nu era acesta un procedeu al vostru de a ține legătura între voi, ca la un moment dat să știți de unde să vă luați?". „Domnule căpitan, toate aceste scrisori veneau violate; se vedea bine că omul Securității, de la cenzură, nu prea era profesionist, ceea ce m-a determinat să mă prezint la poștă cu o plângere. Au dat-o din colț în colț «să vedeți, că nu noi». Păi cine o fi învățat să le refacă cum au fost? Deci, Securitatea citea înaintea mea scrisorile și dacă ar fi fost ceva compromițător își lua măsurile ce o interesau. Și apoi, ca unul care a făcut atâta închisoare, m-aș apuca să scriu prin poștă lucruri nepermise? Păi, dumneavoastră aveți aici grafologi care imită orice scris și scriu ei în numele nostru". „Cum îți permiți așa ceva?". „Păi, am stat cu unul la Canal, care se lăuda cu așa ceva". „Hai să o încheiem pentru astăzi".

La următorul interogatoriu am continuat cu alte scrisori și publicații interzise, după ei. Dar, deodată a trecut la posturile de radio „Paris", „Europa Liberă". „Ia răspunde, ascultai aceste posturi și de ce te interesau?". „Eu ascultam aceste posturi în mod regulat, voiam să știu cum vede partea adversă problemele politice. „Cu cine comentai aceste informații?" „Cu prietenii mei, care erau dezamăgiți de atitudinea occidentalilor față de intervenția rușilor în Ungaria". „Apropo, erai încă liber când Virgil Ierunca comenta la «Europa Liberă» fenomenul Pitești? Tu ce crezi de cele afirmate de Ierunca?". „Întrebarea dvs. este foarte interesantă, dar nu înțeleg scopul ei. Eu, totuși, vă răspund despre ceea ce cred. Virgil Ierunca prezintă de la distanță aceste crime comise la Pitești, dar care sunt departe de adevărate cruzimi ce s-au aplicat studenților de la închisoarea din Pitești. De altfel, aceleași metode s-au folosit și la Gherla. Ele nu au fost întâmplătoare, s-au mai folosit și pe alte meleaguri. Poate ați citit cartea lui Macarenko...". „Da, am citit-o, dar el acolo nu recomandă ce v-a recomandat vouă Horia Sima, să vă bateți între voi ca să compromiteți partidul clasei muncitoare". „Eu cred,

domnule căpitan, că faceți o glumă nu tocmai reușită. Dumneavoastră cunoașteți bine regimul de celulă. Știți că nici musca nu poate pătrunde în ea fără aprobarea milițianului. El, gardianul, bagă oamenii în celulă după o planificare a ofițerului politic". „Care este legătura cu Securitatea?" „Securitatea hotărăște cine cu cine să stea în celulă, tot ea își plasează informatorii prin celule care, din când în când, sunt scoși la raport cu ocazia mutărilor periodice. În toate închisorile era același regulament de strictă supraveghere a deținuților. Nu puteai să faci nimic ca să nu fi văzut de gardian prin ochiul acela afurisit din ușă. Nu poți avea nimic asupra ta. Dacă ești găsit cu un ac se confiscă și ești pedepsit cu izolare. Un capăt de creion și o bucată de hârtie sunt mai primejdioase decât o grenadă. Nu este voie să ai cuțit ca să tai pâinea sau o foarfecă de tăiat unghii. Trebuie să le roadem cu dinții. Și atunci se pune problema cine a permis torționarilor de la închisoarea Pitești să aibă bâte în celule și mai ales cine le-a procurat? Cine le dădea hârtie de scris și cerneală lui Țurcanu și bătăușilor săi? Unde erau gardienii când oamenii erau bătuți cu cruzime și se auzeau urlete și gemete de durere? Oare nu se auzeau acestea de către gardieni, când în alte situații numai dacă strănutai ceva mai tare venea gardianul și te atenționa să nu mai faci așa ceva, întrebând dacă ai cumva o parolă cu cei de la celulele vecine? Trebuia să vorbim în șoaptă. Or, la Pitești și Gherla, Țurcanu avea liber în interiorul închisorii, iar gardienii îl salutau cu «Să trăiți!». Cei care intrau pe mâna lui erau bătuți până își pierdeau cunoștința, iar bătaia se făcea planificat până ce individul ajungea să nu mai fie stăpân pe voința lui. Ajungea un automat care, de frică, făcea tot ce i se comanda de către Țurcanu și ai lui. Inventa cele mai năstrușnice acuze despre el și ai lui, despre mamă, despre tată, despre frați și surori. Spunea tot felul de inepții, crezând că îi va dovedi lui Țurcanu că s-a autodemascat. Ce a făcut conducerea de la Pitești când au fost scoși din celulă oameni morți, uciși de banda lui Țurcanu în văzul gardienilor, care stăteau pe coridor și le furnizau ciomegele? Ba uneori interveneau și ei. Mă întreb cum semna medicul închisorii actele de deces și ce măsuri au luat conducerile penitenciarelor atunci când raportau decesele. Au verificat oare cauza? Vă plictisesc, domnule căpitan, cu poveștile mele". „Nu, nu mă plictisești. Vreau să știu și eu versiunea voastră". „Domnule căpitan, în închisoare nu poate pătrunde nimeni, în afară de organele de control ale penitenciarelor, ale Ministerului de Justiție, Ministerului de Interne și reprezentanții Securității. Or, ar fi absurd ca aceștia să fie acuzați că ar fi în serviciul lui Horia Sima. Apoi, Țurcanu, după ce-i dezumaniza pe acești nefericiți, îi ducea într-o celulă cu masă, hârtie și cerneală și le lua declarații, mai abitir ca la Securitate. Dacă aceste declarații nu corespundeau cu informațiile pe care le deținea Țurcanu, achetatul era din nou trimis la camera de demascare. De data aceasta, tortura era mai cumplită și i se cerea să spună ceea ce au omis la Securitate: dacă au mai rămas bandiți pe afară,

ce legături are cu legionarii din străinătate, ce depozite de arme cunoaște sau are el. Oamenii au inventat, alții au spus dacă au ascuns undeva o carte ori un pistol. Toate aceste declarații se adunau de către Țurcanu, fiind verificate și predate ofițerului politic. Acesta, la rândul lui, le preda organelor de anchetă și acestea făceau investigațiile de rigoare. Spun acest lucru, întrucât am aflat că la fosta locuință a lui Matache Anghel au venit de la Securitate cu o schiță, deși el murise în închisoare cu trei ani înainte, au urcat în podul casei și au desfăcut podeaua după schiță și au găsit acolo o armă, multe documente și cărți. Această descoperire a fost urmare a demascărilor de la Gherla. Vasile Pestrea nu a mai putut răbda schingiuirile de la Gherla și a declarat că are un depozit de arme, ascuns pe Tâmpa. Securitatea Brașov a răscolit pământul și nu a găsit nimic. Adus la fața locului, Pestrea a declarat că a inventat această poveste ca să scape de tortură. Gheorghe Gheorghiu a fost adus de la Gherla la Brașov să arate locul unde a îngropat lucrurile Paulei Agapie și anume niște obiecte din os, lemn, sculpturi și iconițe. Deci, Securitatea s-a folosit de aceste declarații. Și apoi o întrebare care mi se pare logică: cum puteau Țurcanu și banda lui de torționari să se deplaseze și la alte închisori, cum ar fi: Gherla, Peninsula, Tg. Ocna și Brașov? Pentru același scop: demascarea și culegerea de informații. Unii dintre ei au continuat și după eliberare să culeagă informații pentru Securitate, un exemplu fiind cel al studentului la Medicină, Mircea Ionescu, care, după ce a fost torționar la Pitești și Gherla, s-a infiltrat în grupul nostru și ne-a turnat. El m-a adus aici". În acest punct am încheiat discuția despre Pitești. În timpul monologului, căpitanul Vera a fost foarte atent la tot ce am spus. Scopul urmărit de anchetator nu mi-a fost clar, dar eu am profitat de interesul lui și mi-am vărsat oful. Ancheta a durat în total șapte luni, primele două fiind foarte grele. Au folosit metode dure, apoi au fost mai relaxate, dar nu într-atât ca să nu simți unde te afli. Din când în când te mai amenințau și vorbeau brutal. În timpul cercetărilor am fost scos uneori noaptea și dus în biroul elegant, cu fotolii și canapea pe care ședeau niște figuri care plezneau de sănătate și de bine, foarte eleganți. Erau civili. Maiorul Alexandrescu și căpitanul Rusu erau întotdeauna de față, în picioare, și mă prezentau. „Acesta este banditul Salcă. Împreună cu legionarii Mihăilescu, Călvărăsan și alți bandiți ca ei au pus la cale o acțiune de sabotaj pe calea ferată și Salcă a adus la Brașov revista legionară «Exilul Românesc»". Unul din ei îmi zice: „Voi v-ați gândit la consecințele acestui act, în ce situație puneați guvernul? Și apoi rămâneați descoperiți și sfârșeați cu toții în fața plutonului de execuție. Și așa cred că unii vor avea parte de glonț". Îi priveam fără să schițez vreun gest. Îi credeam în stare de orice. „Dar cu revista aceea ce-ai vrut să faci?" „Eram și eu curios să citesc așa ceva". „Numai că această curiozitate costă. Și acum ce-ai de gând să faci?". „Să aștept condamnarea, domnule general!". L-am făcut general ca să nu se

supere. „Duceți-l!”, le-a zis celor doi. Colegii de celulă mă așteptau, nu dormeau. De câte ori era vreunul dintre noi anchetat noaptea, ceilalți stăteam de veghe până se întorcea cel dus la anchetă. Și asta pentru că știam că la adăpostul întunericului era posibil orice. Puteai fi scos din arest și se înscena o evadare, iar echipele de torționari lucrau numai noaptea. Când intrai în celulă, toți ridicau capul și te examinau. Dacă zâmbeai era semn bun și se linișteau. Când erau probleme, te aruncai în pat, unde te zvârcoleai, te agitai și nu te prindea somnul, iar gardianul te urmărea prin vizetă.

Ancheta Mihăilescu

În acest caz am fost cercetat încă în primele zile de către locotenentul major Urzică. Ancheta a fost foarte dură, cu intervenția lui Crăciun și a celor doi sadici, Alexandrescu și Rusu. Crăciun, mai șiret, vorbea ca un părinte: „Vezi măi, Salcă, ce v-a făcut Mihăilescu? V-a adus aici, a făcut el o organizație și a adus aici o mulțime de oameni. Fiind bolnav, el știe că nu mai are mult de trăit. Vrea să moară erou. Să ne spui cum se numește organizația și ce program are? Ce cotizație plătea el? Hai, vorbește, că ceilalți au vorbit”. „Domnule colonel, eu așa ceva nu știu și nici nu am auzit că ar fi avut loc asemenea discuții”. „Salcă, nu lua pe «nu» în brațe. Voi sunteți mulți arestați și unul a spus una, altul alta. Și vezi, acești tovarăși le pun cap la cap și iese organizația. Eu te sfătuiesc să recunoști. Nu spui acum, nu spui mâine, într-o zi tot vei recunoaște. Noi timp avem destul. O ciorbă vă dăm, o bucată de pâine, la fel. Așa că, depinde de voi plecarea, în funcție de rezultatele anchetei”, și cu aceste sfaturi a plecat, eu rămânând cu Alexandrescu și Rusu. Aceștia îmi cereau să le spun despre organizația legionară Mihăilescu Victor. Mi-am dat repede seama că ei sunt hotărâți să construiască o organizație și caută un șef, care să fie și legionar mai cunoscut. Cum noi nu am pus niciodată problema reorganizării Mișcării Legionare la Brașov, m-am ținut tare pe poziție, mai ales că știam ordinul lui Pătrașcu, transmis prin cei ce se eliberau, ca toți legionarii să stea liniștiți, să nu mai cadă nimeni. „Dacă nu vrei să vorbești, noi te trimitem la celulă. Ai auzit ce a spus domnul colonel? Noi avem timp”, îmi zice Rusu. „Și tu știi că pedeapsa noi o dozăm aici, o putem face mai mare și mai mică. Asta depinde de sinceritatea ta”. „Domnule căpitan, primii douăzeci de ani sunt mai grei”. „Să nu fie mai mulți”, îmi răspunde maiorul. A venit plantonul și m-a dus la celulă, unde am rămas mult timp pe gânduri. Mă gândeam la hotărârea criminală a lui Crăciun de a-l sacrifica pe Mihăilescu un om cinstit, nevinovat și bolnav, fără un plămân. Faptul că eu și ceilalți prieteni l-am vizitat pe acest om bolnav în spital, unde îl îngrijea doctorul Cojocaru cu multă pasiune și conștiinciozitate, pentru colonelul Crăciun era crimă de

uneltire contra ordinii sociale și asociere în bandă. Noi, cei care îl cunoșteam îl înconjuram cu dragoste și-l încurajam pe patul de spital și apoi acasă, sub privirile iscoditoare al securiștilor, la un moment dat, aveam impresia că avea pază permanentă în jurul casei. Acești securiști viteji se temeau de un om bolnav, căruia îi mai rămăsese intactă doar mintea, având sufletul curat și speranța la Dumnezeu. Știam încă din 1948 că se consideră activitate contra statului ajutorarea unei persoane aflate în stare materială și fizică critică, mai ales dacă persoana în cauză a fost cândva legionar sau era pe lista neagră a Securității.

Mii de oameni au fost condamnați la închisoare, pentru că au dat 100 de lei unor familii nevoiașe sau o cutie de medicamente ori o bucată de pâine. Este cunoscut cazul colonelului Ștefănescu, fost președinte al Tribunalului Timișoara, care condamna fără milă oamenii la ani grei de închisoare. A făcut ceva matrapazlâcuri și l-au condamnat și pe el. Venit la Poarta Albă, lucra la roabă alături de alții și-i venea greu. Nu primise nici pachet, se uita cu jind cum mâncau ceilalți. Un țăran se apropie de el și-i dă o bucată de pâine cu slănină și se retrage. Colonelul judecător, după ce mâncă, se duce la țăran să-i mulțumească și să lege o vorbă cu el. Țăranul era bănățean și, din vorbăon vorbă, ajung și la motivul condamnării țăranului. Țăranul spune că a dat tot așa o bucată de pâine unui fugar, „iar dumneavoastră, domnule colonel, m-ați condamnat pe șapte ani". Respectivul a plecat ca trăsnit la ofițerul politic, cerânduoi să-l mute de acolo; a dispărut fără urmă. Dacă noi mergeam la Mihăilescu o făceam ca să-l consolăm, să-i mai dăm o rază de speranță. Că noi mai discutam și evenimentele politice, este adevărat. Era la modă ca atunci când te întâlneai cu cineva să discuți fotbal sau politică. Și noi discutam politică, deoarece pentru asta am fost condamnați. Discuțiile nu aveau, însă, un scop anume.

În ziua următoare am fost dus la anchetatorul meu, căpitanul Dumitru Vera, care îmi zice: „Tu tot îndrugi aici verzi și uscate, numai de problema esențială nu spui nimic". „Eu v-am răspuns la întrebările puse în măsura cunoașterii lor. Eu nu pot inventa nimic", „Nu trebuie să inventezi, ci să spui numai adevărul în legătură cu organizația voastră contrarevoluționară și cu șeful ei, avocatul Victor Mihăilescu". „Eu nu am cunoștință de ceea ce mă întrebați și nu cunosc bine ce-i aceea contrarevoluționar. Așa ceva nu am discutat cu nimeni și nu am ce să vă răspund. Iar problema șefului nu s-a pus niciodată între noi. Mihăilescu este un muribund. Cred că v-ați dat seama, dacă ați vorbit cu el". „Iar îmi spui povești. Problema este foarte serioasă și nu o lăsăm până nu o clarificăm". Așadar, anchetele au continuat în zilele următoare pe această temă: organizația legionară și șeful ei. Se vor face mari presiuni asupra mea, ca să-l recunosc pe Mihăilescu șeful nostru, idee pe care am respins-o, în ciuda tuturor argumentelor folosite de anchetatori. Cu toate

acestea, anchetatorul Vera, după lungi discuții pe tema Mișcării Legionare, susținând teza comunistă, că aceasta a fost o organizație criminală, pentru că a comis atentate contra unor primominiștri, a ucis comuniști, pe bietul David Constantin sau pe Olga Bancic. La toate acestea am evitat să-i răspund. La o singură acuzație am răspuns, atunci când a venit vorba de Nicolae Iorga. Am zis așa: „Cred că cei care au comis această crimă nu erau legionari, ci au făcut jocul cuiva. De altfel, v-au scutit pe dumneavoastră, că Partidul Comunist tot l-ar fi ucis", la care el a răspuns: „S-ar putea să ai dreptate, dar dacă ați făcut-o, noi o exploatăm la maximum". În continuarea anchetei, căpitanul Dumitru Vera mi-a citit unele dintre declarațiile lui Luca Călvărăsan, care, încă din vara anului 1955, a stabilit legături cu Victor Mihăilescu și se întâlneau săptămânal în după-amiezile de luni. Aceste întâlniri aveau loc acasă la Mihăilescu și că la aceste întâlniri au discutat despre problema unei noi orientări a Mișcării Legionare pe alte baze. Eu nu am participat la asemenea discuții. Apoi mi-a citat dintr-o declarație a lui Victor Mihăilescu, care, fiind întrebat asupra scopului în care a purtat discuții cu caracter legionar cu diferite elemente, printre care și Salcă Alexandru, ar fi declarat: „Interesul deosebit îl înțelegeam în sensul ca să se păstreze educația legionară, principiile și ideea legionară, credința legionară". Nici aceste argumente nu mi-au schimbat atitudinea față de ideea că am fi fost organizați, faptul că ne întâlneam din când în când și mai făceam câte un schimb de opinii nu însemna că puneam la cale răsturnarea regimului. Eram conștienți de prezența trupelor rusești în țară și de nepăsarea Occidentului, care ne-a vândut.

Anchetele în cazul nostru au durat șapte luni. Prima anchetă am avut-o în 17.11.1956, iar ultima în 8.05.1957. A fost foarte greu, trăiam mereu cu teama ca nu cumva să apară lucruri neprevăzute, știute numai de noi. Deși aveam încredere în experiența tuturor în materie de declarații date în fața anchetatorilor, nu puteam ști limitele rezistenței fizice a fiecăruia. În general, toți s-au comportat cu demnitate și eroism în fața schingiuitorilor. Nu ne-am lamentat în nici un fel în fața lor, nici nu au fost cazuri de reproșuri la adresa vreunuia din cei implicați. Deși la finalul anchetei voi constata că grupul nostru a fost întregit cu persoane pe care nu le-am cunoscut și cu altele cunoscute, nu am fost întrebat de ele și nici nu au vorbit de mine.

Studierea dosarului

Spre sfârșitul lunii mai am fost scos din celulă și dus la un birou. Acolo mă aștepta un procuror militar cu gradul de maior, care se numea Grigore Stoica. Pe birou avea un dosar voluminos, cu numărul 7494, volumul 1, pe care scria: „Organizația subversivă legionară Mihăilescu

Victor". Dosarul conținea 460 de pagini, procurorul mi-l pune în față și îmi spune să-l citesc și să-l semnez. Când am auzit ce-mi spune, m-a dus imediat gândul la vreo capcană și am zis: „Domnule procuror, eu nu pot citi într-o zi așa un dosar mare. Și apoi, dacă-l voi citi și semna, aceasta nu schimbă cu nimic situația mea. Domnii anchetatori și chiar domnul colonel Crăciun mi-au spus că pedeapsa se stabilește de Securitate. „Fii serios o îmi răspunde o Tribunalul hotărăște pe baza probelor. Așa că, citește o zi, două, trei, până-l termini și semnezi că ai luat la cunoștință de conținutul dosarului". M-a lăsat cu plutonierul și a plecat. Cum sunt curios din fire, m-am apucat de citit. Deși declarațiile mele și cu multe anexe începeau de la pagina 303 la 419, voi citi tot dosarul timp de trei zile. Mie mi-a fost dat doar volumul I, dar mai existau încă cinci volume, care conțineau „Arhiva operativă" o volumul II, „Acte procedurale" o vol. IV, în total șase volume, însumând peste 1.400 de pagini. Tot citind, am descoperit mai multe răspunsuri care erau deformate atât la mine, cât și la ceilalți coinculpați. Sub teroare am semnat și ceea ce strecurau anchetatorii în declarații. Această anchetă a durat prea mult. Oamenii erau epuizați și sătui de anchete. Doream cu toții să se termine odată, fie ce-o fi. Primul dintre cei necunoscuți de mine a fost Stanislav Șeremet, basarabean, de profesie învățător. El este cel care a venit cu ideea de a arunca în aer trenurile cu trupe sovietice, care se îndreptau pe ruta PredealoBrașov, spre Ungaria, pentru înecarea în sânge a revoluției maghiare. Șeremet a comunicat planul său unui coleg de-al lui, care, la rândul său, a comunicat cu Mircea Ionescu, omul Securității, care se bucura de încredere printre foștii deținuți. Printre cei cu care a discutat Șeremet am găsit și alte nume necunoscute de mine, Ovidiu Țifrea și Dumitru Teodorescu. Odată deconspirat planul Șeremet, s-a trecut la arestări. Șeremet a fost supus la torturi groaznice. Au fost aduși ofițeri specializați de la București. A venit și Alexandru Drăghici să asiste la anchetarea lui. Am citit cu atenție declarațiile lui Șeremet și așteptam cu nerăbdare ziua procesului, să-l văd. Mi-a plăcut francheța lui în declarații. Din declarația lui Șeremet dată în fața anchetatorului Alexandrescu citez: „Dorința mea a fost ca în Ungaria să învingă contrarevoluția și, văzând mai multe garnituri de trenuri încărcate cu tancuri și ostași sovietici pe linia Timișului și bănuind că se îndreaptă spre Ungaria, mi-a venit ideea că trebuie să întreprind ceva pentru a împiedica trecerea garniturilor de tren pe această linie". Am putut constata cavalerismul lui Șeremet de a lua totul asupra sa. Într-o altă declarație, el explică de ce a ales această variantă. Redau din declarația sa: „Am plănuit această acțiune să o întreprind pe Valea Timișului de la Predeal spre orașul Stalin, unde panta fiind abruptă, rezultatul ar fi cel dorit, pentru că gândeam că ar fi suficient numai deraierea locomotivei sau chiar a unui singur vagon în momentul trecerii sale pe un loc declinat". Am reținut toate acestea, deoarece eram și eu implicat în această

acțiune, deși nu-l văzusem niciodată pe Șeremet. Unul din cei trei cu care a discutat Șeremet a comis o imprudență. l-a informat pe Mircea Ionescu despre acest plan, fără să-l știe că era Iuda. Acesta a dat buzna la Securitate și i-a informat. Cei de la Securitate au trecut la o supraveghere severă a noastră a tuturor și, apoi, la arestarea multora dintre noi. În acest dosar voi întâlni nume necunoscute, semn că lucrurile nu au mers cum trebuia și nu s-a respectat consemnul stabilit. Domnul Mihăilescu, în anii '41-'45, a cunoscut la Aiud niște tineri admirabili, cuminți și foarte credincioși crezului legionar. Acești tineri s-au atașat fostului ministru legionar, Victor Biriș, și au continuat lupta în închisoare împotriva regimului comunist. După eliberarea din 1954 acești tineri l-au căutat pe domnul Mihăilescu din respect față de dumnealui. Se vede că supravegherea casei Mihăilescu a fost continuă, altfel nu se explică prezența la locuința sa a lui Marin Răducă, un tânăr din Prahova, foarte bine instruit. Vorbea engleză și franceză binișor. La arestarea sa în 1942 era ucenic blănar în Brașov, la Blănăria Pestrea din Piața Sfatului Brașov. În cei zece ani de închisoare a avut o comportare demnă, cu preocupări mai mult culturale decât politice. A avut noroc că a intrat sub influența lui Victor Biriș, care a format o adevărată școală în Aiud. În anii 1942-1948 în Aiud nu erau celulele încuiate ziua și se putea circula în interior. Așa că deținuții din acea vreme se atașau unor personalități influente și învățau de la ele tot că se putea învăța. În acei ani deținuții aveau voie la cărți și ziare și se putea studia. Odată cu înființarea Securității, în 1948, s-au adunat toate cărțile și hârtia de scris, creioane, nu s-a mai permis intrarea în închisori a ziarelor, a corespondenței și a pachetelor. La cine se găsea o carte sau petic de hârtie era cercetat de ofițerii politici bătuți să mărturisească de unde le au, apoi trimiși la izolare îmbrăcați sumar și cu hrană la trei zile și aceea redusă. O hârtie sau un capăt de creion erau mai periculoase decât un exploziv. În aceste condiții, Marin Răducă a reușit să-și facă din timp o valiză cu pereți dubli și să-și asigure între pereți unele cărți la care ținea foarte mult și să le ducă cu el pe unde a fost mutat. Iar în cele din urmă, a reușit să aducă această valiză afară, când a fost eliberat. Mi-a atras atenția această manevră cu valiza a lui Răducă. Eu făcusem același lucru la Constanța, iar Răducă, în cealaltă extremitate a țării, la Aiud. Ca și mine, Răducă a făcut să circule aceste cărți care constituiau un material documentar prețios, dar, din păcate, el a ajuns în mâinile Securității din neglijența noastră. Răducă a adus o parte din material la Brașov, predându-l domnului Mihăilescu. Acesta, după consultare, l-a ascuns în pivnița casei domnului Ion Boian, pe strada Cerbului nr. 18, unde a fost găsit cu ocazia percheziției făcute din Securitate, când domnul Ion Boian a fost arestat.

Alt personaj important asupra căruia m-am oprit a fost Toader Biriș, fratele fostului ministru Biriș. Toader era din Mediaș și făcuse liceul la

germani, bun cunoscător al limbii germane. El făcuse închisoare din vremea lui Antonescu, ca legionar. La închisoarea Aiud, în anii 1944-1946, au fost aduși foști miniștri ai Guvernului Antonescu și crema generalilor armatei române. Toader, fiind o fire comunicativă, a intrat în relații cu toți aceștia de la care a cules multe lucruri importante. Cu memoria lui extraordinară a ajuns să cunoască multe lucruri inedite de la generalii Aldea, Macici, Iacobici și alții. Dacă aș avea ceva să-i reproșez lui Toader Biriș, este faptul că nu s-a hotărât să pună pe hârtie toate acestea. Toate aceste personalități au decedat în Aiud. Toader a avut bune relații cu profesorul Mircea Vulcănescu, cu Radu Gyr, Nichifor Crainic și prințul Alexandru Ghica. De la toți a cules câte ceva. Colegii îi ziceau „Enciclopedia Toader Biriș". Am fost curios să aflu cum a ajuns în lotul Mihăilescu. Toader avea o soră în Brașov și mai stătea pe la ea. El a aflat de colegul lui de închisoare, Mihăilescu, că este bolnav și i-a făcut mai multe vizite, ce nu au fost neobservate de copoii de la filaj. Toader Biriș, care nu venea la prietenul lui cu gânduri ascunse de a pune ceva la cale o răsturnarea regimului, ci din sentimente umane, fiind recidivist. În opinia Securității, a fost introdus în lotul Mihăilescu.

Al treilea personaj introdus între prietenii lui Mihăilescu este Ghiță Trăistaru din Dâmbovița, de profesie strungar, închis în timpul lui Antonescu după 12 ani de închisoare pentru vina de a fi făcut parte din F.D.C. Era un tânăr de 18 ani când Siguranța lui Antonescu i-a întrerupt firul tinereții cu grave consecințe pentru viitorul vieții sale. De data aceasta, Securitatea îl va mai trimite în închisoare pentru încă zece ani. Motivul arestării a fost vizitarea unui om bolnav cu care a petrecut mai mulți ani la Aiud în vremea războiului. Suferințele îndurate nu i-au alterat veselia și umorul, oricând fiind gata să vină în ajutorul colegilor de suferință, să le reia o parte din umilințele lor. Cu tristețe voi citi declarația inginerului Ion Răducanu, care a făcut marea crimă că a citit la domnul Mihăilescu revista „Exilul Românesc" și nu a dat fuga la Securitate, să le spună ce a citit. Avea acasă o soție și doi copii. Pentru citirea revistei va fi trimis în fața Tribunalului Militar, iar securiștii au fost indignați că nu s-a făcut informatorul lor. Cu inginerul Ion Răducanu voi mai fi făcut un an de detenție, în 1948o1949, când a ieșit din închisoare cu fruntea sus. Cu aceeași bărbăție și demnitate se va comporta și în această nouă încercare. Petru Sfera, din Reghin, cel care a adus în țară revista „Exilul Românesc", este resemnat în declarații. Nu se încurcă și parează toate insistențele anchetatorilor de aol implica în activități contrarevoluționare sau legături cu emigrația legionară din Iugoslavia și Austria.

Un grup aparte

Din toate discuțiile pe care le-am avut cu bunul meu prieten Călvărăsan nu am reușit să aflu de unele relații ce le-ar avea cu colegi de-ai noștri din Sibiu. El mergea des la Sibiu; acolo avea mama, fratele Nicolae și surorile. Eu îl rugam să-i salute pe prietenii mei de suferință de la Canal, pe Ilie Popa, pe Balaban, Octavian Gusan, Ilie Berghezan, Tudose Popa și mulți alții. Mă interesa mult luptătorul neînfricat, Șerban Galea, cu care am activat mulți ani în rezistența anticomunistă din Brașov și județ. După 1946, Galea s-a retras la Sibiu, de unde și era. Galea avea familie și un copil, pe nume Cornel, care a rămas la Brașov, la bunici. Arestat la Sibiu, în 1948, și condamnat la șapte ani, a fost eliberat în 1955. Întors acasă, Galea a găsit soția recăsătorită și copilul în sărăcie. Ca un luptător, a luat viața așa cum era. Urmărit îndeaproape de copoii Securității, a fost ușor reperat, deoarece din când în când se vedea cu fratele fostului său camarad Ion C., cu care a dus o luptă legionară intensă. Așa că, apariția lui în dosarul Mihăilescu a fost pentru mine de neînțeles. Securitatea, cu toate strădaniile făcute, nu a putut stabili unele legături politice, în afară de faptul că s-a interesat de camaradul său Ion C., care atunci se afla într-o țară occidentală. Pe lângă el au mai fost aduși, dar nu din vina lui Galea, încă trei persoane: Nicolae Călvărăsan o pentru că era frate cu Călvărăsan Luca, Stănilă Iacob și Radu Ioan - țăran din comuna Ruși, județul Sibiu. Acesta din urmă era văr cu familia Călvărăsan. La arestare s-a găsit la Radu un pistol care a cauzat arestarea lui Ion Macrea și Ion Mareș. Pe Macrea îl cunoaștem din partea I a acestei cărți, el având atelierul de reparații auto din strada Lungă nr. 79 Brașov. A strâns în jurul său mulți luptători din rezistență. Se putea câștiga o bucată de pâine la el. Macrea a scăpat de arestările din anii ’48-’49, deși fusese legionar de prin anul ’37 la Sibiu, de unde a trebuit să fugă la Brașov după lovitura de stat a lui Carol al II-lea. În Brașov s-a înrolat în grupul Radu Avram-Galea Șerb și Matache Anghel. A fost foarte activ, dar nu a fost descoperit de vechea siguranță și a putut să lucreze, așa cum îl descrie Radu Avram în memoriile sale, încă nepublicate (eu am citit acest manuscris, care are o mare valoare istorică pentru Mișcarea Legionară brașoveană). Securitatea, mergând pe urmele provenienței acelui pistol găsit la Radu, a ajuns la Ioan Macrea și la camaradul lui, Ion Mareș. Acesta din urmă părăsise Brașovul în anul 1947, stabilindu-se la Roman. Cum dintr-o declarație a reieșit că acel pistol a aparținut lui Macrea, acesta a fost arestat, iar în urma presiunilor făcute de anchetatori a ieșit la iveală că undeva, pe strada Aurel Vlaicu, erau ascunse un număr de 12 pistoale cu calibrul de 9 mm și o cantitate de cartușe. Acestea au fost ascunse în podul fostei locuințe a lui Ion

Mareș, imediat după evenimentele din ianuarie 1941 de către Macrea. Nu știu cum s-a conservat în cei 15 ani, cât au fost păstrate între grinzi și abandonate de cei doi. Proprietarul imobilului nu avea cunoștință că în casa lui se află acest depozit de arme. Deconspirarea lui a complicat mult situația grupului și a fost un motiv în plus pentru anchetatori ca să facă presiuni asupra noastră și să-și poată justifica prelungirea anchetelor și motivarea și înăsprirea rechizitoriului. Aceste pistoale au fost prezentate în Tribunal ca arme. Cu ajutorul lor, noi am fi avut intenția de a răsturna ordinea statală. Ghinioanele s-au ținut de noi. La domnul Mihăilescu s-a găsit o cămașă verde cu centură și diagonală, păstrate de prin 1940. La Nicolae Biriș s-a găsit cartea „Pentru legionari" a lui Corneliu Zelea Codreanu. Cel mai vârstnic dintre noi, Boian Ion, economist, fără apartenență la Mișcarea Legionară, a fost introdus în acest dosar, doar că mai fusese condamnat în 1948 și în închisoare ne cunoscuse pe mai mulți cu care se întâlnea duminica după sfânta liturghie de la catedrala din Piața Sfatului. Nenea Ionică obișnuise să spună Crezul. Se pare că acest lucru i-a deranjat pe cei de la Securitate, care erau și ei prezenți la slujbele religioase pentru a face rapoarte despre cei ce frecventau bisericile. De altfel, procurorul, în actul lui de acuzare, a arătat că inculpații mergeau duminica și în zilele de sărbătoare la biserică. Aceasta era considerată activitate legionară. După cum este știut, Mișcarea Legionară avea în programul ei apărarea credinței și a valorilor morale. Dar asta nu înseamnă că marea majoritate a poporului român nu făcea același lucru. Deci, voi vedea în declarațiile lui nenea Ionică, că la percheziția ce i s-a făcut au fost găsite niște poezii, ceva obiecte, cruciulițe din os și medalioane, confecționate prin închisori și lăsate de domnul Mihăilescu în păstrare la el. Aceste obiecte au fost băgate în niște borcane și smolite, au fost zidite în pivniță, la nenea Ionică. Dar de acestea voi relata mai încolo. O mică paranteză: comuniștii erau atei, dar se temeau de Dumnezeu și de cei ce credeau în Dumnezeu. La una din anchete, făcute de maiorul Alexandrescu și căpitanul Mircea Rusu, după ce m-au ciufulit zdravăn că nu recunoșteam unele acuzații aberante, Rusu îi zice lui Alexandrescu: „Ăsta-i jurat, tovarășe. De-aia nu vorbește. Să-i aducem un popă, să-l dezlege de jurământ". Am replicat și eu: „Aveți și popi și pe-aici?". Surâzând, Mircea Rusu răspunde: „Nu, mă, îți aduc un popă adevărat". „Nu vă mai deranjați, că eu nu sunt legat prin jurământ de nimeni. Și apoi știu ce a pățit verișoara mea cu doi popi din ăștia, cu grade. Prin vara anului 1949, vărul meu, Gheorghe Grama, Gioto, doctor în teologie și istoria religiilor de la Academia „De Propaganda Fide" de la Roma, a fost trimis în țară ca să ajute la menținerea vie a cultului greco-catolic. Agenții din Roma au observat lipsa lui de la Vatican și au anunțat Bucureștiul. Securitatea a trimis doi ofițeri travestiți în preoți uniți în comuna Șerbeni, raionul Reghin. Comuna fusese greco-catolică. Acești securiști, cu sutane, s-au dat drept preoți uniți și urmăriți că nu au trecut

la ortodocși și au cerut găzduire la familiile din comună. Au fost găzduiți fără ca cineva să bănuiască ce urmăresc aceștia. Din om în om au ajuns și la mătușa mea și la fiica ei. Din vorbă-n vorbă au ajuns și la fratele de la Roma. Cu o perseverență diabolică, aceștia spovedeau femei și bărbați în taină, să nu afle preotul ortodox. După o așteptare de mai multe luni au reușit să intercepteze o întâlnire a vărului meu cu sora lui și au trecut la arestarea lui. Dus la Ministerul de Interne, iar după cercetări a fost depus la Penitenciarul Ocnele Mari. În închisoare a fost ucis de către ofițerul politic. Am redat acest scurt episod pentru a se înțelege mai bine metodele folosite de Securitate în a-și atinge scopurile. În structurile lor aveau ofițeri preoți.

Concluzii după citirea dosarului

La capătul a trei zile de la lecturarea acestui dosar, în care și eu eram implicat, alături de alți 23 de oameni și care, fără voia lor, au fost încadrați în așa-zisa organizație legionară Mihăilescu Victor. Am rămas cu convingerea că în împrejurările noi apărute în urma evenimentelor din Ungaria, atât conducerea P.C.R., cât și Securitatea statului au trecut la vânarea foștilor deținuți politici. Pentru a pregăti procese politice cu scopul dovedit că se urmărea intimidarea populației și mai ales de a-și ascunde spaima care i-a cuprins pe cei din fruntea bucatelor. Aceasta reieșea din întrebările tuturor și anume „dacă reușea contrarevoluția din Ungaria, ce ne făceați voi nouă, ne spânzurați, ne împușcați?”. Era o idee fixă la ei de a ne acuza pe noi de crime imaginare și ei bravând în patrioți. Este adevărat, la fiecare dintre noi s-a găsit la percheziție o carte, o poezie, o scrisoare, dar toate acestea nu erau arme cu care se putea submina ordinea de stat. Chiar și aceste pistoale descoperite pe strada Aurel Vlaicu nu mai erau utilizabile după aproape 30 de ani. Și apoi, cu toate presiunile făcute de Securitate, s-a constatat că cei care le-au ascuns nici nu auziseră de Victor Mihăilescu. Așa că această ipoteză cu schimbarea ordinei sociale a căzut, așa cum a căzut și acțiunea de sabotaj pe calea ferată, ce nu a depășit faza de discuții, fiind fără susținători. Însăși inițiatorul ideii, Șeremet, s-a răzgândit. Dar cu toate acestea, anchetatorii au muncit timp de șapte luni ca să adune material probator în sprijinul susținerii unui complot, dar fără succes. Dosarele organizației subversive legionare Mihăilescu Victor sunt în număr de șase, primele patru conțin declarațiile coinculpaților. Subsemnatul figurez cu declarații în dosarul nr. 1 de la pagina 303 la pagina 419, plus alte declarații în volumele 2, 3, 4; toate aceste dosare conțineau 1600 pagini format A4. În afară de acestea, mai erau două dosare în acte procedurale care conțineau și ele 600-700 de pagini. Securitatea, care știa că vom fi condamnați cu confiscarea averii, a pus sechestru pe bunurile proprii,

chiar și în localitățile de unde ne trăgeam fiecare, pentru a obține foaia de avere, demersuri făcute degeaba, pentru că toți eram săraci. Nu aveam case și nici pământ, doar niște hăinuțe și ceva mobilă sărăcăcioasă. În urma noastră au rămas soții fără lucru, copii fără tați și fără ajutor. De asemenea, mame cu ochii în lacrimi, părinți nevoiași și înfricoșați, supuși cotelor înrobitoare. Și toate acestea se petreceau la jumătatea Secolului XX. După ce am citit marea parte a declarațiilor, pe lângă unele lucruri neplăcute, am avut și motive de bucurie și de apreciere pentru colegii mei din dosar: când am constatat că dintr-un număr de 23 coinculpați, nici unul nu a fost Iuda, cu toate intrigile anchetatorilor de a-i asmuți pe unii împotriva altora. Cu toții s-au comportat cu demnitate și atenți în a-și apăra colegii de suferință și a nu-i acuza. La sfârșitul dosarului, pentru fiecare era câte o ordonanță de punere sub învinuire. Trebuia să completez că, după ce am citit dosarul și după ce am luat la cunoștință conținutul lui, „îl semnez și îl susțin”, frază cu care nu am fost de acord, întrucât declarațiile, în marea lor majoritate, mi-au fost impuse prin violență. Văzând și încadrarea juridică, „uneltire contra ordinei sociale” - Cod Penal art. 209, partea a III-a și art. 325: „deținere de publicații interzise”. Cel mai grav era faptul că m-au încadrat la D. 199/1950, art. 1 lit. „a”, care prevedea pedeapsa cu moartea. Când am văzut această încadrare am avut un șoc. I-am cerut supraveghetorului să mă ducă la celulă și să anunțe procurorul că eu nu pot semna condamnarea mea la moarte. Am fost dus la celulă și am rămas pe gânduri. Credeam că ar fi posibil să fiu împușcat. Mă gândeam la cei de acasă, la soție, la copil, la mama, la tot ce era mai rău. Cum stăteam așa deprimat, se deschide ușa și intră procurorul Grigore Stoica, zâmbind: „Hei, Salcă, de ce nu vrei să semnezi ordonanța?”. „Bine, domnule procuror, eu nu îmi voi semna singur sentința de moarte.”, la care el mi-a răspuns: „Eu nu am verificat încă, dar fii sigur că dacă s-a greșit, eu voi îndrepta eroarea”. „Eu în Securitate nu am încredere și nu voi semna”. „Cum vrei, eu nu te oblig” și m-a lăsat cu temerile mele, temeri care au durat câteva zile, din 13 mai 1957, când s-au terminat anchetele pentru mine. Eram complet epuizat, stresat peste măsură. Slăbisem foarte mult, iar din această cauză era preocupat șeful arestului, maiorul Ștefan Toth, care mă tot îndemna să rezist până la proces. Dumnezeu a hotărât altfel și încă mă menține în viață, iar maiorul s-a dus la cele veșnice, în brațele bunului prieten și coinculpat, împreună cu mine fiind internați la Spitalul Județean Brașov Ion Ion. Toth îl arestase în 1956 pe Ion Ion, care pe față l-a iertat și și-a făcut semnul crucii, rostind „Să te ierte Dumnezeu”.

Anchetatorii și șeful lor

În cele șapte luni cât am stat în anchetă, am cunoscut un număr de ofițeri după grade și nume care și le dădeau. Cel mai înalt în grad era o veche cunoștință a deținuților politici și anume Gheorghe Crăciun, născut la 24.07.1913 în Mințiul Gherlei, județul Cluj, fiul lui Nicolae. Despre mamă nu se știe nimic. În Poliție a debutat în 1945 la Cluj, în calitate de chestor. De la început și-a câștigat încrederea superiorilor și a partidului. Într-un alt capitol voi reda mai pe larg activitatea acestuia. Colonelul Gheorghe Crăciun a venit la Brașov în anul 1954, așa cum explică el în volumul „Securitatea" de Neagu Cosma, după ce face pe victima și se lansează că i se pregătea arestarea. Este chemat la Drăghici, tremurând și galben ca ceara. Dar, surpriză: Alexandru Drăghici îi încredințează cea mai grea misiune în care, până atunci, toți șefii de Securitate au eșuat. Este vorba de luptătorii din Munții Făgăraș. După cum spune Crăciun, întâlnirea a fost chiar distinsă, de față fiind Pintilie Gheorghe, alias Bodnarenko Pantalei, spion N.K.V.D. Iată ce îi spune Drăghici lui Crăciun: „Măi, Crăciune, avem în Munții Făgărașului o bandă care ne-a umplut de rușine. Noi nu mai putem merge la Comitetul Central, pentru că toți ne întreabă când vom termina cu cei de la Făgăraș. Noi am hotărât să mergi tu acolo, să preiei comanda grupului operativ". Apoi, Drăghici îl trimite cu Pantalei. Agentul sovietic, care era expert în reprimarea Rezistenței Naționale, ca să-l instruiască în discuțiile cu Pintilie, acesta îi zice: „Dacă tu vrei, poți să prinzi banda într-o săptămână. Nu i-a prins într-o săptămână, dar i-a capturat într-un an și ceva. După modul cum a acționat, Crăciun demonstrează dorința lui de a rezolva această problemă, sperând că dacă îi va lichida pe cei din Munții Făgărașului, crezând că la încheierea acestei misiuni, în afara recompenselor materiale, va obține și un grad de general. A lucrat metodic și cu tenacitate, deși avea la dispoziție numeroase cadre de securitate specializate și un batalion de astăzi, nu se putea face mare lucru. Localnicii s-au obișnuit cu securiștii și cu ostașii care le parau toate acțiunile. Atunci, șiretul colonel Crăciun a apelat la alte metode, el știind că toate infiltrările de până atunci au rămas fără rezultat. Mai știa că populația locală nu-i trădează, ci, dimpotrivă, îi ajută. A ales metoda scoaterii lor din țară, convins fiind că puterea de rezistență s-a redus mult și majoritatea gazdelor au fost arestate și că înșiși luptătorii răpuși de stresul continuu doreau o ieșire salvatoare. Bolile se agravau, vârsta înainta. În țară nu se întrezărea nici o rază de speranță. Cu fiecare zi s-arta lor a devenit tot mai greu de su- portat. Pentru a-și pune planul în acțiune a recurs la șantaja- rea unor oameni de încredere ai luptătorilor din munți, care prezentau încredere în zonă. Pe unii i-a arestat, folosind

împotriva lor cele mai sumbre ipoteze. Unii din cei arestați și-au făcut repede un calcul simplu și au acceptat propunerea tiranului, cu gândul că dacă vor ieși afară vor fi de folos celor din munți. Cu angajamentul asumat au fost eliberați. Prima lor grijă a fost să-i anunțe pe cei din munți de arestarea lor și de angajamentul luat. Aceasta și urmărea Crăciun. Oamenii care au fost informați erau mai de mult în serviciul Securității și aveau nevoie de acoperire pentru planurile de viitor ale lui Crăciun. În mintea celor din munți își făcuse loc ideea că așa nu se mai poate și se gândeau la o soluție a plecării din țară. Dar unde? În Iugoslavia nu se putea, deoarece era riscant. Puteau fi extrădați de Tito. Altă variantă era Grecia, dar trebuiau călăuze de încredere pe care colonelul Crăciun le avea pregătite. Acela era profesorul Grovu, care se bucura de încrederea celor din munți și omul lui Olimpiu Borzea. Grovu, sub controlul lui Crăciun a plecat în Dobrogea să studieze terenul și a-i asigura pe luptători că totul este în ordine. Tot Grovu îl prezintă pe informatorul Costică Niculescu lui Olimpiu Borzea. Niculescu, după unele informații, era de loc din Constanța. A fost condamnat de Antonescu ca fost membru al poliției legionare, fiind racolat de Securitate și folosit la deconspirarea legionarilor. Olimpiu Borzea explică cum l-a cunoscut la Sibiu pe acest Costică Niculescu în prezența lui Grovu, care a stabilit detaliile scoaterii din țară și ducerea lor în Grecia. Borzea era un om de bună credință, dar naiv, crezând că va reuși să înșele Securitatea și, mai ales, dorința colonelului Crăciun de a se remarca în cel mai complicat și greu episod din istoria luptătorilor din munți, avea și de ce să fie satisfăcut Crăciun, care, cu ajutorul unor trădători și al unor oameni care au acceptat jocul dublu, această cacealma a dus la prinderea celor mai mari viteji ai munților. Timp de șapte ani nu au putut fi capturați, deși au fost trimiși în capturarea lor mii de ostași și ofițeri. Acești viteji nu au putut fi învinși în luptă dreaptă. Luptătorii din munți aveau un simț al lor care, acolo sus, îi ajuta să recunoască iudele care pătrundeau pe potecile munților cu care se înțelegeau, care parcă îi avertizau prin șoaptele lor: „Mutați-vă, că vin dușmanii noștri”. Se înfrățiseră cu grotele și pâraiele, cu crengile copacilor, cu foșnetul frunzelor. Munții au fost de partea lor când au decis să-i părăsească. Au intrat în acțiune, trădarea ticăloșilor. Fariseul Crăciun a aruncat în luptă toate mijloacele de constrângere, șantaj, teroare și atențiile bănești, plus arestarea unor persoane și ținute într-un secret absolut la Securitatea Brașov. În numele celor arestați, Securitatea trimitea scrisori, medicamente din Grecia, de la Grovu, și de la dr. Burlacu, care habar nu avea de jocul colonelului Moiș, specialist în falsuri și trucaje. Cei care au crezut că-l trișează pe Crăciun nu au citit Biblia, acolo scrie că nu poți sluji la doi stăpâni, lui Dumnezeu și lui Mamona.

În drum spre Grecia

Începând cu sfârșitul anului 1948 am simțit că duhurile înaintașilor Iancu Jianu, Horia, Cloșca și Crișan, Tudor Vladimirescu, Avram Iancu ș.a. s-au mutat în Munții Argeșului și Făgărașului, inspirându-i pe vitejii care au lăsat ocupațiile lor și au luat armele și s-au instalat în munți, de unde urmau să salveze onoarea României în fața ocupantului sovietic și a cozilor de topor ce intenționau, de a distruge credința creștină și toate legăturile trainice care ne-au păstrat unitatea spirituală și statală, câștigate de-a lungul veacurilor cu mari sacrificii. Eram în închisoare când am aflat de grupul studentului Ion Gavrilă, care urcase în Munții Făgărașului. Alte grupuri erau în Munții Argeșului, conduse de coloneii Arsenescu și Arnăuțoiu; colonelul Uță în Banat și maiorul Dabija în Munții Apuseni. După lupte grele date cu Securitatea, au căzut în urma trădătorilor și a condițiilor grele de aprovizionare și adăpostire; la toate acestea s-a adăugat și superioritatea numerică a urmăritorilor și dotarea cu tehnică de luptă sofisticată, de care cei din Rezistență nu dispuneau. Dintre toate greutățile din munți, cel din Făgăraș a dat multă bătaie de cap Securității. Problema îi îngrijora și pe cei din C.C. Atunci au căutat omul hotărât să lichideze acest nucleu al Rezistenței. Se știa în toată țara de vitejia celor din Făgăraș. Miza era foarte mare. Populația era alături de ei, jubila când auzeau că pe potecile munților și-au mai mâncat unii securiști carnetele de partid. Deci, după o matură chibzuință, Alexandru Drăghici l-a ales pe colonelul Gheorghe Crăciun. Acesta mai lichiase grupul din Apuseni, care luase ființă în 1948, sub conducerea maiorului Nicolae Dabija. Această organizație a purtat numele de Frontul Apărării Patriei Române și a purtat lupte pe Muntele Mare, Cricău și Mesentea cu trupele de Securitate. Au fost împușcați conducătorii grupului, care nu au căzut în luptă. După o sumară judecată, în urma respingerii cererilor de grațiere a fruntașilor lotului Dabija, execuția s-a făcut prin împușcare, la marginea cimitirului reformaților din Sibiu, în dimineața zilei de 28 octombrie 1949, sub supravegherea colonelului Crăciun și cadavrele au fost aruncate într-o groapă comună, pe care condamnații au săpat-o singuri înainte de a fi executați. Îi menționez aici pe cei șapte viteji: maiorul Nicolae Dabija, Ion Scridon, Traian Mihălțan, Titul Onea, Augustin Rațiu, Gheorghe Oprița și Silvestru Bolfea. Deci, Crăciun era crud și necruțător; cu ocazia împușcării celor șapte din lotul Dabija lăudându-i pe soldații din plutonul de execuție: „Tovarăși, ne-am îndeplinit datoria față de clasa muncitoare”. Cu figura lui de om primitiv, nu se impresiona în fața unor cadavre. Mai multe amănunte s-au aflat abia în toamna anului 1994 când, după mărturiile țăranului Ion Silaghi, sub conducerea procurorului militar brașovean Anton Socaciu, s-a procedat la deshumarea celor șapte.

Colonelul Crăciun va face și la Brașov și în zona Făgărașului același lucru: va trimite la moarte numeroși luptători anticomuniști. Cred că acest colonel nu a urcat niciodată munții să dea piept cu adevărații viteji. După cum singur declara în amintirile sale, că atunci când era chemat la superiorii săi, se îngălbenea și tremura. Un astfel de om fricos din fire, ca să-l aprecieze superiorii, nu s-a dat înapoi de la nici o poruncă venită de sus. Pe deținuți îi trata cu duritate, având întotdeauna alături o gardă puternică, careoi asigura securitatea. Șiretenia era singura lui calitate. Se pare că i-a surâs și norocul, pentru că dădea peste unii oameni naivi și creduli, „jucându-se" cu aceștia de-a detectivii dubli. Prin joaca lor cu colonelul Crăciun, le-a luat șansa de a muri în munții lor iubiți, căzând eroic în luptă și nu momiți cu plecarea în Grecia. În timp ce se juca această farsă, șeful lor a plecat la iernat. Mă întreb dacă a avut cunoștință de acest plan cu Grecia și și-a dat consimțământul. Oare nu era cazul să prevadă și reversul, dacă nu cumva este o cacialma, un șiretlic al Securității de a-i captura intermediarii dintre colonelul Crăciun și luptători. Au fost ei înșiși convinși că îndeplinesc o mare misiune. Regretabil este faptul că și acum, după 40 de ani de la predarea luptătorilor Securității Rahova, unii țin discursuri și se consideră vajnici susținători și protectorii vitejilor din Munții Făgărașului, poate și Grovu, dacă nu loar fi pedepsit blestemele mamelor și ale soțiilor celor vânduți. Ar poza în erou, așa cum afirmă colonelul Crăciun, că el este o victimă a lui Drăghici și a lui Moghiaroș și că a fost trimis la Brașov împotriva voinței sale. Dar pentru aceea nu a ezitat să-i trimită în fața plutonului de execuție pe acești viteji ai Țării Făgărașului. Dar această problemă va fi pe larg explicată de istorici atunci când vor avea acces la dosarele Securității. Cred că atunci unii vor renunța să se erijeze în marii luptători ai munților și cu toții îi vom cinsti cum se cuvine pe martirii neamului: Gheorghe Hașu (Ghiță), Laurian Hașu, Remus Sofonea (Brâncoveanu), Jan Pop (Fileru), Victor Metea, Ion Chiujdea (Profesorul), Gheorghe Șovăială, Niculae Stanciu, Gheorghe Duminecă (ultimii doi din grupul Mogoș, suspectați pe nedrept de unii dintre luptători) și mulți alții. Am fost foarte afectat de povestirile făgărășenilor cu care am viețuit prin celule. Dar, odată cu apariția volumului „Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc", am reușit să-i înțeleg pe colegii mei de suferință și rolul nefast jucat de colonelul Crăciun în această dramă, precum și ajutorul dat de unele persoane, oameni de încredere ai celor uciși. Îl părăsesc pe colonelul Crăciun, dar voi reveni mai pe larg când voi vorbi de activitatea lui la Aiud.

Plecarea la Sibiu

Exact nu reținn data când am plecat la Sibiu. Cred că a fost 25 iunie 1957. După șapte luni de anchetă, în jurul orei 9.00, vine la celulă maiorul Toth Ștefan și îmi zice: „Sandule, ia-ți bagajul că plecăm”. Mi-am luat cele două cămăși, două perechi de chiloți, două perechi de ciorapi, două batiste și hainele de pe mine. Am plecat cu el în curte, unde aștepta o dubă, în care m-am urcat. Aceasta avea celule. Pe o parte și pe alta erau niște celule asemeni unor carcere. Am fost băgat într-una și încuiat. Același lucru s-a petrecut și cu ceilalți colegi. După ce ni s-a atras atenția că nu avem voie să vorbim, iar dacă avem vreo problemă să ciocănim ușor în ușă, dubele, escortate de o pază puternică, au pornit la drum, într-o direcție necunoscută. Fiecare dintre noi credea altceva. Unii mai pesimiști credeau că ne duc undeva să ne lichideze, dar cei mai mulți au bănuit că suntem duși la proces, fie la Sibiu, fie la Cluj. Aproximativ la o jumătate de oră de la plecare, cineva a bătut la ușa celulei. Când plutonierul a deschis, omul a căzut peste el. s-a dat alarma și convoiul s-a oprit. A apărut imediat maiorul Toth cu medicul. L-au coborât și l-au întins la marginea șoselei, pe iarbă. L-am recunoscut după voce. Era nea’ Ionică Boian. După ce i-au făcut o injecție și i-au dat niște pastile și-a revenit. A recunoscut și locul. Eram pe Valea Vlădeni. După ce și-a revenit, l-au urcat în dubă și ne-am continuat drumul. Alt incident nu am mai avut până la destinație. După vreo patru ore, dubele s-au oprit, dar nu știam unde. Auzeam forfotă mare în jurul nostru, apoi am fost scoși, câte unul, din dubă în curtea unei clădiri plină de securiști și am fost introduși în clădire, la parter, de unde am coborât la demisol. Acest demisol era inundat cu apă, cam 15 cm. Se circula pe niște dulapuri puși pe bolțari. M-au oprit la celula nr. 3, a descuiat ușa și m-a vârât înăuntru. De pe prag a trebuit să sar în pat, deoarece și în celulă era același nivel de apă. Celula avea doi metri lungime și 1,20 metri lățime. Pe pat era o pătură și o saltea cu paie ude. M-am întins pe pat, în timp ce se răsucea cheia în ușă. M-au năpădit gândurile haotice. Mă gândeam acasă la soție și la fetiță, la mama, dar nu mă puteam opri asupra unuia, că îmi apărea un alt gând. Oare ce se va întâmpla cu noi, cum ne vor judeca, ce acuze ne vor aduce, ce voi răspunde, ce condamnări ne vor da? Îmi stăruiau în memorie vorbele căpitanului anchetator Dumitru Vera: „Mă, pedeapsa o drămuim noi aici. Tribunalul nu face decât să confirme ceea ce noi propunem, doar și ei sunt comuniști și interesele lor sunt aceleași ca ale noastre, să vă distrugem”. Și tot așa, alergând de la un gând la altul, sunt trezit de răsucirea cheii în ușă. Un ofițer îmi zice: „Vino!”. Inima începe să-și accelereze bătăile. Nu-l știam pe acest ofițer și ceea ce vrea de le mine. Ca și la Brașov, același secret. Mă duce sus, la parter, mă oprește

în fața unei uși și mă bagă înăuntru. Acolo, în față, stătea în picioare un om în civil. „Bună ziua”, zic eu. Omul mă măsoară cu privirea și zice: „Dumneata ești Salcă?”. „Da”. „Eu sunt avocatul dumitale din oficiu. Numele meu este Găvozdea Andrei. Vreau să vă previn, pentru a vă putea apăra. Dumneata trebuie să fii sincer și să-ți recunoști faptele, că de condamnat vei fi, dar interesul dumitale este să iei o pedeapsă mai mică. Ori, dacă nu mă ajuți, eu nu-mi mai pot susține apărarea. Tribunalul va ține cont de sinceritatea dumitale și eu voi putea cere circumstanțe atenuante”. L-am privit cu revoltă și i-am zis: „Domnule, dacă sunteți numai apărătorul meu, eu vă informez că nu pot susține acele declarații pe care mi le-au impus cei de la Securitate cu bâta și cu ajutorul drogurilor. Dacă credeți că puteți susține punctul meu de vedere, vă rog să luați legătura cu familia mea”. „Domnule Salcă, eu vă pot apăra numai dacă acceptați să fiți sincer”. M-am îndreptat spre ușă și am ieșit. În spatele ușii, ofițerul aștepta și m-a condus la celulă. Eram foarte pornit pe acest așa-zis apărător, care, timp de mai multe minute, s-a străduit să mă convingă să recunosc niște declarații impuse prin tortură de anchetatorii Alexandrescu, Mircea Rusu, Traian Urzică, Dumitru Vera și Lazăr Maier. Rămas din nou singur, am ajuns la concluzia că aici nu se caută adevărul și că toți sunt dușmanii noștri: Securitatea din ură, unii din lichelism, iar alții de frică. Pe rând au fost duși și ceilalți colegi, după cum voi afla de la ei. Tuturor li s-au făcut aceleași recomandări de cei 13 avocați ai apărării. Cum stam cu gândurile mele, aud niște țipete puternice. Ăsta nu-i avocat, este ofițer de securitate. Ce se întâmplase? Îl duse pe Șeremet la avocat. Când avocatul a început să-l lămurească, Șeremet s-a încruntat la el și, văzând că are pantalonii kaki, a făcut o criză și a început să țipe: „Securistule, te dai avocat!” și a ieșit țipând. „Ticăloșilor! Vă faceți și avocați!”. s-a dat alarma și l-au vârât în celulă. După acest incident au încetat trucul cu „avocații”.

O vizită înaltă

Data de 25 iunie a fost ultima zi înaintea procesului. Am fost bărbierit și așteptam liniștit în celulă. Am auzit vorbe la ușă. Cheia se răsucește și apare în prim-plan un locotenent colonel, însoțit de maiorul Toth. M-am ridicat în genunchi pe pat, căci jos era apă și nu puteam călca. Colonelul era foarte elegant, bărberit fresh. Arăta și bine dispus, de statură înaltă, zâmbitor. Toth se gudura pe lângă el. Eu am rămas mirat, că-mi era cunoscut. După ce mă studiază, îmi zice: „Ce faci Salcă?”. „Aștept, domnule colonel”. „De ce mă privești așa? Nu mă mai cunoști?”. „Nu vă cunosc, domnule colonel”. Răspunsul meu l-a nemulțumit, iar maiorul Toth îmi bate obrazul: „Cum mă, Sandule, nu-l cunoști pe tovarășul colonel?”. Mi-au întors spatele și au plecat. Pe acest colonel îl

cunoșteam, se numea Popa. El era șeful Securității Sibiu. În anii 1938-1945 am fost colegi de școală industrială și după 23 august am fost și colegi de serviciu la Uzina Voina Brașov. Atunci fiecare ne-am ales alt drum în viață. El a îmbrățișat ideile comuniste și a fost promovat de partid în serviciile Securității. Dintr-un element mediocru a înaintat în grad și s-a bucurat de toate favorurile regimului. Eu am ales cealaltă cale, aceea a Rezistenței Naționale. Ne întâlnim după 12 ani, el plin de sine și încrezător în steaua lui, iar eu un paria al societății comuniste, dar încrezător în viitorul de dreptate al neamului meu. Locul și situația în care mă aflam nu-mi permitea să-l recunosc. Nu am fi putut duce o discuție de la egal la egal și apoi am bănuit că vizita lui nu era de curtoazie, ci poate că ascundea unele intenții. De aceea nu l-am recunoscut. Ar fi însemnat să mă umilesc pe mine. Valoarea lui era dată de galoanele pe care le avea, iar valoarea mea se baza pe suferință, pusă în slujba unui ideal moral. Am răsuflat ușurat când am rămas iarăși singur și nu-mi venea să cred ce ascensiune a făcut în opt-nouă ani. Nu eram invidios pe el. Avea o meserie care nu m-a atras. Dar comuniștii au procedat diferit de practicile normale, și anume omul potrivit la locul potrivit. Ei au pornit de la alt concept, înlocuind competența cu supunerea oarbă, renunțând la interesul național și al cetățeanului în favoarea interesului partidului unic. În acest scop au promovat în funcții elemente precum fostul meu coleg Popa. Am avut mai mulți colegi care au fost promovați, dar care, din cauza lipsei unei pregătiri temeinice au capotat. Dar au fost buni în perioada de tranziție de la statul de drept la cel dictatorial.

Procesul

În dimineața zilei de 27 iunie 1957 am fost scoși de prin celule și duși la Tribunalul Militar, o secție din Cluj, în deplasare la Sibiu. În clădirea Tribunalului am fost băgați toți într-o sală, mai puțin șeful lotului, Victor Mihăilescu, care a fost izolat de ceilalți tot timpul, atât înainte de proces, cât și după. Chiar și deplasarea de la Brașov a făcut-o cu o mașină specială, singur, însoțit de o pază puternică. Toată această mascaradă ordonată a colonelului Crăciun avea scopul de a ne intimida. În acea sală eram supravegheați de subofițeri de securitate înarmați. Nu aveam voie să vorbim între noi. Din acea sală am fost duși, câte unul, în sala de ședințe, la interogatoriu. Eu am fost cam al zecelea. Nu am putut ghici criteriul stabilirii ordinii. Am fost dus de maiorul Toth, care m-a introdus în boxa acuzaților. Încă de la întoarcerea în sala de judecată am fost șocat de publicul numeros din sală, apoi de panoul din spatele președintelui. Era ca la teatru. Eu, în loc să fiu atent la președinte, mă uitam în sală, la public, poate dau cu ochii de soția mea. Acest gest l-a înfuriat pe președinte și s-a răstit la mine: „Uită-te la mine!”, apoi a

început interogatoriul. s-a scris și un procesoverbal de interogatoriu.
„Astăzi, 29 iunie 1957, Noi, magistrat maior de Justiție Cojocaru Dragoș, președintele T.M.M. al reg. IIIoa M Cluj, procedând conform art. 269 C.J.M. în ședință publică la stabilirea identității inculpatului, al cărui proces se judecă astăzi, ... că se numește Salcă Alexandru, de profesie strungar, domiciliul în orașul Săcele, strada Meilor nr. 1852, județul Brașov...", după ce președintele i-a pus în vedere dovezile și i-a cerut să spună ce este util apărării sale. Până aici este răspunsul meu, mai departe grefierul a răstălmăcit răspunsurile mele la indicațiile președintelui. Nu apar în procesuloverbal și întrebările puse de președinte, dar să continue așa cum stă scris în procesul-verbal. Inculpatul a dat răspunsurile reproduse în rezumat de către grefier, după cum urmează. Am auzit și înțeles faptele de care sunt acuzat. Nu am făcut niciodată politică, nefiind încadrat în nici un partid, nici după 23 august 1944. Am mai fost condamnat pentru nedenunțare. Am simpatizat într-o oarecare măsură cu ideile legionare. Președintele insistă în întrebările lui dacă am fost legionar. Nu am vrut să-i dau satisfacție și am răspuns în doi peri. A insistat mult întrebându-mă: „Dacă nu ești legionar, ce căutau la dumneata cărți legionare și poezii, apoi acele conspecte?". „Obiceiul meu era ca atunci când citeam o carte să iau notițe, să consemnez ideile principale". „Păi, făceai un studiu?". „Nu-i vorba de studiu, ci de o comparație între ideile creștine, legionare și cele marxiste. Dacă răsfoiți acele însemnări, veți observa aceasta. Securitatea a confiscat numai ceea ce moar putea implica: „Cărticica șefului de cuib", „Roza vânturilor" de Mircea Eliade, „Eroism" de episcopul Ioan Suciu și poeziile lui Radu Gyr. Cu acestea nu am atentat la siguranța statului". „Stai jos! Asta nu o hotărăști dumneata, o stabilim noi". Cu acest magistrat nu puteai să-ți arăți nevinovăția, deoarece era foarte dur. Judeca fiind condus de ura bolșevică. În cele trei zile cât a durat procesul, două au fost consumate cu interogatoriile. La jumătate din inculpați am fost de față. Când a sosit rândul lui Nicolae Biriș, care a susținut că el este legionar, dar că nu recunoaște nimic din acuzațiile ce i se aduc. „Uite-l aici în sală pe maiorul Alexandrescu, care m-a bătut!". „Stai jos!", s-a răstit la el președintele. Cu greu l-a putut identifica. Ultimul a fost adus domnul Victor Mihăilescu, care era vădit obosit și epuizat de ancheta lungă și istovitoare. Față de el, președintele s-a arătat mai reținut. Doar era șeful lotului. De altfel, și apărătorul lui era un avocat vestit la Sibiu. Se numea Ivan Mihăilescu. A respins una după alta toate insinuările președintelui, care înghițea în sec și nervos, că nu-l putea încurca. Se adresează lui Mihăilescu, arătând spre panoul din spatele lui: „Dar cu pistoalele astea ce ați vrut să faceți?", la care Mihăilescu i-a dat un răspuns care l-a lăsat mut pe magistratul Dragoș Cojocaru: „Domnule președinte, pe Regele Carol l-am alungat cu pietre". Un răspuns scurt și cu înțeles. (În 1989 comuniștii au fost alungați de la putere tot cu pietre, nu a fost nevoie de pistoale).

Acest proces a fost regizat în scop propagandistic pentru a justifica măsurile de represiune pregătite de Securitate contra tuturor celor ce mai sperau în libertate. Când am văzut sala plină de public, am tot întors capul ca să găsesc pe cineva cunoscut, dar nu am găsit pe nimeni. Tot acest public a fost bine selectat. În primele rânduri erau ofițeri de securitate din Brașov, în frunte cu colonelul Gheorghe Crăciun, șeful Securității, lt. colonel Mihaly (ungur), adjunctul lui, lt. colonel Moiș (ungur), anchetator, lt. colonel Ivan, lt. colonel Ispas o anchetator, lt. colonel Lazăr Maier (evreu) - anchetator, maior Alexandrescu Stelian - anchetator, maior Toth Ștefan (ungur) - șeful arestului, căpitan Rusu Mircea (evreu) - anchetator, căpitan Deithel Ernest (evreu) - de la filaj, maior Cârnu ..... - de la filaj, lt. maior Urzică Traian - anchetator, lt. major Teodoru - de la filaj, căpitan Dumitru Vera (macedonean) - anchetator, lt. Pop ..... - anchetator, lt. major Ioan Coja - anchetator. Din rândurile publicului făceau parte și ofițerii de la secțiile Securității din cadrul Inspectoratului. Erau secretari de partid din uzinele sibiene și directori de gospodării colective, diferiți activiști și fruntași în producție, o pază numeroasă formată pentru a împiedica intrarea în Tribunal. Componența judecătorilor era următoarea: președinte - maior de justiție Dragoș Cojocaru; asesori: căpitan Constantin Folescu, căpitan P. Aurel Stănescu; procuror militar: căpitan de justiție Virgil Liciu; secretar: Olaru Stelian. În sala de judecată, în spatele judecătorilor se montase, de către Securitate, un panou de 3x2 m, pe care sta scris cu litere mari: „Corpurile delicte găsite la organizația legionară Mihăilescu Victor”. Nu putem nega că aceste obiecte au fost găsite la colegii noștri, trist este că s-a produs fisura și neglijența noastră că nu le-am ascuns cum trebuie și au circulat de la unii la alții, deși cărțile și poeziile nu prejudiciau securitatea statului. Ceea ce a agravat situația grupului nostru sunt cele 13 pistoale descoperite în fosta locuință a lui Ion Mareș, care era plecat din Brașov de zece ani, abandonând aceste pistoale care se găseau în podul unei case de 16 ani. Uitaseră de ele și cei care le-au pitit. Descoperirea lor a fost ca o mană cerească pentru Securitate. Cu ajutorul lor au făcut acel panou care a produs impresie printre muncitorii care în timpul când erau suspendate dezbaterile Tribunalului erau aduși în grupuri să li se explice cum Securitatea Brașov a descoperit o bandă de legionari, care era pregătită cu arme și materiale să provoace o contrarevoluție asemeni celei din Ungaria. Desigur că din cârpeli s-a realizat acest panou uriaș, numai că totul a fost o înscenare, ceea ce reiese și din caracterul secret al acestui proces. Securitatea nu a permis accesul liber al cetățenilor la dezbateri și nici presa nu a putut asista la proces. Dovada ororilor comise de criminalul Gheorghe GheorghiuoDej se explică prin caracterul lor secret. Poporul nu trebuia să știe cum erau asasinați oamenii nevinovați și care, în mod natural, aveau dreptul la libertate și la opinii. Pe noi, cei judecați, în acele zile nu ne impresionau acele măsuri draconice. Acela a fost motivul pentru care noi ne-am angajat în luptă. Credeam în biruința binelui asupra răului. Cred

că a fost primul proces după avalanșa mare de procese politice din anii 1946o1948, când s-a făcut acest montaj propagandistic. Și asta nu pentru marele public, ci pentru securiștii și activiștii cu propaganda PCR.

Ultima zi a procesului

Tot timpul cât a durat judecarea procesului am fost cazați în localul Securității Sibiu. Securitatea a făcut aceasta pentru a ne impiedica să comunicăm unii cu alții și pentru a exercita presiuni morale și chiar fizice. Metoda nu a reușit să ne intimideze, dimpotrivă. Fiecare inculpat l-a înfruntat pe maiorul Cojocaru Dragoș în ultima zi a procesului. Procurorul militar, căpitan de justiție Liciu Virgil, a cerut condamnarea bandiților aflați în boxă, fără a-și susține cu probe acuzarea. În continuare, voi reda o parte din rechizitoriul procurorului: „Învinuitul Salcă Alexandru a săvârșit infracțiunile P.P. de art. 209, partea a III-a, delict de deținere și răspândire de publicații interzise, P.P. art. 325 lit. „c", C.P. 3 o nedenunțarea pregătirii crimei de sabotaj, P.P. de art. 6 aliniat 3, combinat cu art. 6 aliniat 3, raportat la art. 1, lit. „d" din Decret 199/1950. Acest art. 6 lit. „d" prevedea pedeapsa capitală; în timpul dezbaterilor s-a renunțat la art. 6 partea a II-a și s-a aplicat punctul 3 din rechizitoriu. Salcă Alexandru, legionar din 1945, făcând parte din gruparea F.D.C. Brașov, menține legături cu o serie de elemente legionare din orașul Stalin, printre care Luca Călvărăsan, Nicolae Biriș, Ion N. Ion și alții, pe care i-a cunoscut în timpul detenției. Cu aceștia el se întâlnea de obicei duminica la biserică, cu care ocazie comentau în mod dușmănos evenimentele politice internaționale și interne. În acest sens, la interogatoriul din 27 noiembrie 1956 el a declarat: „Discuțiile noastre erau axate în special pe evenimentele politice internaționale și se purtau într-o atmosferă potrivnică regimului de democrație populară, al cărui dușman eram". Din acest paragraf reiese că eu aș fi declarat că purtam discuții dușmănoase față de regimul de democrație populară, al cărui dușman eram. Eu, care am trecut prin atâtea anchete, nu puteam face asemenea greșeli. Aceste fraze au fost formulate de lt. major Urzică Traian și care, supunându-mă unor metode de convingere cu ranga și alte metode de tortură, am semnat. Nu pot să nu fiu corect. Eu nu iubeam comunismul și-i doream prăbușirea, dar aceasta nu o declaram în scris, în fața anchetatorilor. Acestea au fost consemnate în dosarul vol. I, fila 309. În continuare, procurorul spune: „Salcă Alexandru recunoaște la interogatoriul din 3 decembrie 1956, că fiind în posesia unor poezii legionare pe care a reușit să le scoată din închisoare, la eliberarea sa, le-a transmis, în vara anului 1955, coînvinuitului Călvărăsan Luca, care ulterior i le-a restituit și au fost găsite la percheziție cu ocazia arestării (dosar vol. IV, fila 66 și dosar anexă 1, fila 35). Iar o altă parte de poezii le-a trimis unor legionari din

București prin Călvărăsan". Procurorul continuă: „Învinuitul Salcă Alexandru contestă faptul că ar fi acceptat propunerile lui Biriș Nicolae de a desfășura activitatea legionară. Recunoaște însă că a avut relații strânse cu el și că a primit de la Biriș Nicolae, spre studiu, „Cărticica șefului de cuib", care a fost găsită la domiciliul său cu ocazia percheziției domiciliare (dosar vol. IV fila 66) și că la rândul său a difuzat diferite publicații legionare în rândul unor elemente legionare (dosar vol. I, fila 331). Acea „Cărticică a șefului de cuib" a fost plimbată de colaboratorul Securității, Urdea Victor, pe la mai mulți foști legionari. Ultimul am fost eu cu trei-patru zile înaintea arestării. Am arătat mai înainte povestea acestei cărți, ea trebuia găsită la mine. Eu mi-am dat seama de trucaj și i-am spus lt. major Traian Urzică că personal îl cunoșteam pe Nicolae Biriș, dar nu am discutat cu el probleme legionare și nici nu am primit de la el această carte și că mi-a fost strecurată într-un moment de neatenție în geantă de colaboratorul lor, Urdea. De atunci nu m-a mai întrebat nimic de carte. Continuăm acuzațiile. În vara anului 1955, prin Călvărăsan Luca a stabilit legături cu coînvinuitul Mihăilescu Victor și s-au înțeles ca, săptămânal, în după-amiezile libere de luni să se întâlnească la Mihăilescu Victor acasă. În aceste întâlniri ei au discutat despre problema unei orientări noi de activitate legionară și nu cu salut legionar și rugăciunea etc., ci schimb de vederi în spirit legionar asupra problemelor de actualitate pentru menținerea credinței legionare. În legătură cu aceasta, coînvinuitul Mihăilescu Victor, la interogatoriul din 25 ianuarie 1957, fiind întrebat asupra scopului în care a purtat discuții cu caracter legionar cu diferite elemente, printre care și Salcă Alexandru, el a declarat: „Interesul deosebit îl înțelegeam în sensul ca să se păstreze educația legionară, principiile și ideea legionară, credința legionară (dosar vol. I, fila 39). În cadrul aceleiași activități subversive legionare, învinuitul Salcă Alexandru a primit pentru studiu de la coînvinuitul Mihăilescu Victor broșura legionară „Mișcarea legionară și muncitorimea", pe care a dosit-o la locuința sa. Învinuitul Salcă Alexandru recunoaște faptul că, fiind în legătură cu coînvinuitul Sfera Petre, în cursul lunii octombrie 1956, a primit de la acesta revista legionară, intitulată „Exilul Românesc", care se editează de legionarii aflați în Germania occidentală, pe care a predat-o coînvinuiților Mihăilescu Victor și Luca Călvărăsan. De asemenea, la rândul său i-a predat lui Petre Sfera lucrarea intitulată „Răspunsul Vladimirești lor", care are un conținut dușmănos la adresa regimului democrat din Republica Populară Română, compusă în martie 1955 de către preotul legionar Iovan, condamnat la muncă silnică pe viață pentru instigare la crimă și complicitate la omor, precum și pentru activitate legionară. Această lucrare, învinuitul Salcă a primit-o de la coînvinuitul Ion N. Ion, prin Biriș Nicolae. În cadrul legăturilor pe care Salcă Alexandru le-a întreținut cu Mihăilescu Victor, a transmis acestuia, personal sau prin Biriș Nicolae, mai multe fițuici completate cu „știri" ascultate de el la

emisiunile posturilor de radio imperialiste. În timpul evenimentelor din R.P.U., coînvinuitul Călvărăsan Luca i-a comunicat lui Salcă Alexandru intenția sa de a săvârși acțiuni diversioniste asupra trenurilor ce transportau ajutoare pentru înăbușirea contrarevoluției din R.P. Ungară, iar în urma discuțiilor pe care le-au purtat împreună privitor la această acțiune, Salcă Alexandru și-a exprimat părerea că aceasta n-ar împiedica transportarea mai departe a ajutoarelor, iIar, pe de altă parte, acțiunea ar periclita situația legionarilor în general. Faptele arătate mai sus sunt recunoscute de învinuitul Salcă Alexandru și dovedite cu arătările coînvinuiților Călvărăsan Luca (dosar, vol I, fila 421-570), Mihăilescu Victor (dosar vol. I, fila 7-85), Biriș Nicolae (dosar vol I, fila 578-638), Răducanu Ioan (dosar vol. II, fila 359-408) și Sfera Petre (dosar vol. II, fila 299-357), precum și procesuloverbal de percheziție din 15 noiembrie 1956 (dosar vol. IV, fila 66).

Acestea au fost, după procuror, motivele trimiterii în fața tribunalului comunist, tribunal care a acceptat toate ticluirile anchetatorilor și întărite de procuror, un slugoi al regimului. Aceleași acuzații absurde au fost aduse și celorlalți colegi din așa-zisul proces, oameni de o probitate morală ireproșabilă, de cruzimea și slugărnicia președintelui, maior de justiție Cojocaru Dragoș. Aș putea spune că a fost călăul românilor ardeleni. El a judecat înaintea noastră lotul învățătorului Faliboga[2], din județul Mureș, un lot format din intelectuali care au fost condamnați la pedepse drastice, muncă silnică pe viață 25-20-15 ani, aproximativ 40 de oameni. După acest grup de buni români a urmat lotul Mihăilescu Victor, format din următorii: Mihăilescu Victor, șeful lotului, jurist, condamnat la 25 de ani pentru uneltire și la 10 ani pentru deținere de publicații interzise; 5 ani - nedenunțarea sabotajului pe calea ferată; 10 ani - degradare civică. Cu aceleași motive au fost condamnați și ceilalți, dar să exemplificăm prin lista ce urmează, adică și prin sentința nr. 1198/57:

1. Mihăilescu Victor, condamnat la 25 de ani pentru uneltire, 10 ani - deținere de publicații interzise, 5 ani - nedenunțarea sabotajului pe calea ferată, în total 40 de ani, din care execută 25.
2. Șeremet Stanislav, condamnat la 25 de ani muncă silnică, pentru

[2]Începută în noiembrie 1956 şi terminată şapte luni mai târziu, ancheta esfăşurată de Procuratura Militară din Târgu-Mureş în cazul Faliboga s-a soldat cu 70 de arestări. În cadrul procesului care s-a desfăşurat la Sibiu, Ion Faliboga, Gheorghe Maier şi Ioachim Vlad, consideraţi conducătorii grupului, au fost condamnaţi la moarte. Ceilalţi 67 de inculpaţi au fost condamnaţi la pedepse variabile, dar au beneficiat cu toţii de graţierea acordată de Dej în 1964. Mulţi dintre ei n-au mai apucat însă amnistia, dar cei care au avut şansa să se întoarcă din puşcării s-au simţit marginalizaţi într-o societate care, volens-nolens, acceptase compromisul cu comunismul.

inițierea complotului pe calea ferată.
3. Moldoveanu Ioan, condamnat la 25 de ani, pentru uneltire, 10 ani - deținere și difuzare de publicații interzise, în total 35 de ani, din care execută 25.
4. Salcă Alexandru, condamnat la 20 de ani, pentru uneltire, la 10 ani pentru deținere și difuzare de publicații interzise, la 10 ani - sabotaj pe calea ferată, în total 40 de ani, din care execută 20.
5. Călvărăsan Luca, condamnat la 20 de ani pentru uneltire, la 10 ani - deținere și difuzare de publicații interzise, 10 ani - sabotaj pe calea ferată, în total 40 de ani, din care execută 20.
6. Biriș Nicolae, condamnat la 20 de ani pentru uneltire, 10 ani - deținere de publicații interzise, în total 30 de ani, din care execută 20.
7. Boian Ion, condamnat la 15 ani pentru uneltire, la 10 ani pentru deținere de publicații interzise, în total 25 de ani, din care execută 15.
8. Ion N. Ion, condamnat la 15 ani pentru uneltire, 10 ani - deținere și difuzare de publicații interzise, în total 25 de ani, din care execută 15.
9. Marinescu Florea, condamnat la 15 ani pentru uneltire, 10 ani - difuzare de publicații interzise, în total 25 de ani, din care execută 15.
10. Munteanu Mihai, condamnat la 10 ani pentru difuzarea publicațiilor interzise; execută 10 ani.
11. Biriș Toader, condamnat la 10 ani pentru difuzarea de publicații interzise; execută 10 ani.
12. Răducă Marin, condamnat la 10 ani pentru difuzarea de publicații interzise; execută 10 ani.
18. Trăistaru Gheorghe, condamnat la 10 ani pentru difuzarea de publicații interzise; execută 10 ani.
19. Călvărăsan Nicolae, condamnat la 10 ani pentru deținere de publicații interzise; execută 10 ani.
20. Radu Ioan, condamnat la 10 ani pentru deținere de publicații interzise; execută 10.
21. Galea Șerb, condamnat la 10 ani pentru difuzarea publicațiilor interzise; execută 10.
22. Țifrea Ovidiu, condamnat la 5 ani pentru nedenunțare sabotaj pe calea ferată; execută 5.
23. Teodorescu Dumitru, condamnat la 5 ani pentru nedenunțarea complotului pe calea ferată; execută 5.
24. Răducanu Ioan, condamnat la 5 ani pentru deținerea de publicații interzise; execută 5.
25. Sfera Petru, condamnat la 10 ani pentru difuzarea de publicații interzise; execută 10 ani.
26. Mareș Ion, condamnat la 5 ani pentru deținerea de arme; execută 5 ani.

27. Macrea Ion, condamnat la 5 ani pentru deținerea de arme; execută 5 ani.
28. Stănilă Iacob, condamnat la 3 ani pentru nedenunțare; execută 3 ani.
Despre aceste condamnări vom afla în 2 iulie la Penitenciarul Sibiu, unde am fost depuși după încheierea mascaradei, care nu ar fi fost completă fără jocul irozilor ce formau apă- rarea.

Ceva despre apărare

Ca să se poată juca piesa până la capăt, regizorul a împărțit rolurile:

1. completul de judecată;
2. acuzarea;
3. noi, victimele;
4. apărarea, formată din 13 avocați care și-au făcut serviciul față de cei care i-au numit în această postură.

Ceea ce prevedeam s-a adeverit. Apărătorii s-au transformat în acuzatori, ajutându-l pe Dragoș Cojocaru să nu greșească în drămuirea anilor acordați cu dărnicie. Fiecare avocat s-a străduit să evidențieze crima săvârșită de clientul său față de societatea care le-a acordat toate posibilitățile de afirmare, dar clientul lui nu a înțeles vremurile noi pe care actuala conducere a țării se străduiește să le aducă poporului român. Dar să prezentăm pledoaria apărătorului inculpaților Salcă Alexandru și Sfera Petru. „Avocat Găvozdea Andrei arată că faptele imputate acestora sunt dovedite în sarcina lor și, în consecință, cere a se aprecia asupra pedepselor ce se vor aplica, ținându-se seama că au fost sinceri și că și-au exprimat regretul pentru faptele săvârșite. Cere aplicarea de circumstanțe atenuante pentru faptul că au fost sinceri în ceea ce privește infracțiunea de nedenunțare imputată lui Salcă Alexandru. Solicită achitarea, susținând că lipsesc elementele constitutive ale infracțiunii. Inculpatul Șeremet Stanislav, arătând la interogatoriul luat că a revenit asupra ideii de acte de diversiune avută inițial". Noi nu așteptam din partea apărării să se bată pe texte de lege, să demoleze acuzațiile procurorului care erau foarte șubrede și nu se susțineau cu probe. Erau bazate numai pe declarațiile coinculpaților obținute de anchetatori prin tortură. Nu erau probate cu martori. La o studiere atentă a dosarelor se observa ușor neconcordanța între declarații. O scuză li se poate acorda apărătorilor, aceea că nu erau aleși de noi și nu erau plătiți. Fuseseră numiți din oficiu. Sarcina lor era aceea să ajute Tribunalul să nu scape nepedepsit vreun dușman al poporului. Ideea de justiție burgheză era, după aprecierile anchetatorului Dumitru Vera, greșită: decât să fie condamnat un om nevinovat mai bine să scape zece vinovați. „Noi,

comuniștii, nu suntem proști ca voi, decât să scape un vinovat, mai bine condamnăm zece nevinovați". Apoi, avocații aveau nevoie de mult timp ca să studieze peste 1.600 de pagini. Contactul cu acuzații a fost de cel mult trei minute și s-a axat pe sfaturi date de acestora să fie cooperanți și sinceri, adică ceea ce urmărea Securitatea. Cred că sarcina nu le-a fost ușoară. Unii din ei erau membri de partid, alții poate aveau probleme cu autoritățile și, nu în ultimul rând, frica să nu fie acuzați că pactizează cu dușmanii poporului. În aceste condiții, era mai normal să nu accepte rolul de figuranți într-o cauză în care erau obligați să susțină o cauză pe care nu o puteau îndeplini conform conștiinței apărătorului. s-a încheiat acest proces așa cum a început, în mare secret, fiind timorați tot timpul de Securitate.

Condamnarea și plecarea la Aiud

În aceeași zi am fost mutați de la Securitate la Penitenciarul Sibiu. Am fost băgat în celula nr. 20, etajul întâi, cu Ovidiu Țifrea, judecat și el cu noi în lot. Țifrea se tot întreba ce caută el în acest proces, pentru că el nu știe nimic din cele ce i se impută în legătură cu planul lui Șeremet. Țifrea, originar din comuna Hetiur, de lângă Sighișoara, a făcut liceul în Sighișoara și în 1948 a fost arestat împreună cu un lot de elevi, colegi de liceu. Motivul arestării - a făcut parte din organizația F.D.C. din liceu și condamnat la trei ani pentru uneltire și depus la Penitenciarul Târgșor. Acolo i-a cunoscut pe Șeremet și Călvărăsan. Țifrea a avut în închisoarea Târgșor o comportare demnă, fără compromisuri, ceea ce l-a făcut apreciat de ceilalți colegi de suferință. După închisoare el s-a stabilit în Brașov. Aici s-a mai văzut ocazional cu foștii lui colegi, fără a pune în discuție probleme de activitate politică. Totuși, fiind observat în anturajul foștilor colegi de suferință, Securitatea l-a arestat și chestionat în „acțiunea Șeremet", dar nu s-a putut dovedi nimic în sarcina lui, totuși l-au condamnat la cinci ani, așa, ca să fie. Ajunși împreună la celula 20, ne-am cunoscut. Șederea noastră împreună ne-a mai relaxat după chinurile îndurate la Securitate, parcă eram în altă lume, nu ne mai punea nimeni ochelari la ochi. Ziua ne duceau 15-20 de minute la aer, iar restul timpului îl petreceam în celulă discutând și făcând glume cu niște țigănci din celula vecină. Era o gaură pe lângă sobă, care coresponda în celula vecină. Eu eram mai îngrijorat, dar nu arătam. Colegului Țifrea nu prea îi păsa, pentru că se știa nevinovat. Țigăncile obraznice și hoațe se zbenguiau toată ziua șiol chemau pe colegul Ovidiu la vorbitor. Se uitau unul la altul. Țigăncile erau scârboase în expresii, își ridicau fusta în fața găurii și așa, cu o voce rugătoare: „Hai, măi, aratămi-o și tu!". Râdeam și eu de rugămințile lor scabroase, dar această distracție nu a durat mult, că pe 2 iulie a venit în celulă grefierul de la Tribunal să ne comunice

sentințele. Ne întreabă numele și apoi citește hotărârea Tribunalului. Cu unanimitate de voturi, Tribunalul îl condamnă pe Țifrea Ovidiu la cinci ani închisoare corecțională. „Faci recurs?”, întreabă grefierul, la care Țifrea răspunde, vădit afectat de condamnarea nedreaptă ce i-a fost aplicată: „Ce rost mai are să fac recurs?”. Grefierul îl îndeamnă să facă. Trece apoi la mine și dă citire verdictului. Cu unanimitate de voturi, Tribunalul Militar, Secția III Cluj, în deplasare la Sibiu, îl condamnă pe Salcă Alexandru la 20 de ani de muncă silnică pentru uneltire contra ordinei sociale. Îl mai condamnă la zece ani închisoare corecțională pentru deținere și difuzare de publicații interzise; îl mai condamnă la zece ani de temniță grea pentru nedenunțarea acțiunii de sabotaj pe calea ferată și zece ani degradare civilă, plus 5.000 de lei cheltuieli de judecată. „Faceți recurs?”. „Fac!”. Mi-a dat o hârtie să semnez recursul, așa ca să fie forma îndeplinită. Nu am motivat în nici un fel cererea de recurs. Așa, foarte liniștit, am zis și eu grefierului: „Văd că mi-ați înșirat vreo trei condamnări, în total 40 de ani. Nu cred că voi reuși să-i fac”. „Nu vă speriați, veți face pedeapsa cea mai mare, de 20 de ani. Pedepsele mai mici se contopesc și rămâne numai cea mai mare”.

Fiind luați prin surprindere și nu s-a dat sentința în ședință publică, așa cum prevedea legea. Poate că se temeau de o reacție spontană din partea noastră. Eu și Ovidiu, rămași singuri, ne uitam unul la celălalt. Nu mai gândeam nimic, nici nu era nimic de comentat. După câteva minute am reluat discuția. „Nu-i nimic, Ovidiu, tu vei face cei cinci ani; trec repede. Eu însă nu voi face cei 20 de ani din două motive: 1. nu voi rezista 20 de ani, iar 2. după ce se mai liniștesc lucrurile ar putea interveni ceva grațieri și așa pot să mai scap de aici. În ceea ce-i privește pe americani, aceștia nu vor face nimic pentru salvarea noastră. Am văzut ce atitudine au adoptat față de Ungaria. Nu au intervenit ca să oprească măcelul sălbatic al Armatei Roșii, s-au limitat la proteste verbale. Pe Ivan îl doare în cot de aceste proteste. Ce reprezentăm noi pentru ei ca să ne salveze? Noi suntem pentru ei niște legionari, mâncători de jidani și în America jidanii conduc. Chiar și aceștia se bucură că comuniștii ne lichidează. Am văzut că lui Ovidiu i se umeziseră ochii și am tăcut. Mi-am continuat gândurile întins pe pat, la fel și Ovidiu. Câte nu mi-au trecut prin cap, familia, în primul rând soția, fetița, mama și toți ceilalți din familie. Soția s-a căsătorit cu scopul de a avea un cămin, să fie fericită lângă soțul ei. Ce va spune când va afla că am fost condamnat 20 de ani, ce hotărâre va lua? Avem un copil, ce trebuie crescut și educat. Am trăit 15 luni împreună și eram fericiți. Nașterea fetiței ne-a unit și mai mult. Parcă am fost blestemat să las în urma mea numai suferință. Mama mă înduioșa cel mai tare. După ce m-a plâns cinci ani, 1940-1945, cât am fost în refugiul din Ardealul de Nord, apoi șase ani, 1948-1954, cât am fost în temnițele comuniste, acum o iau de la început cu alți 20 de ani. Mă gândeam, oare mai poate suporta atâtea

lovituri? Când m-am căsătorit s-a bucurat foarte mult, dar era temătoare și îmi zicea: „Ai grijă de tine, să nu mai pățești ceva! Acum nu mai ești singur, poate veți avea și copii; mă tem tare pentru tine. Tu nu vezi, mamă, cine a ajuns în partid? Cei mai slabi (în sensul de ticăloși), oameni din sat. Ăștia ne-ar mânca. Pe tatăl tău îl tot împung: «Ce mă, fiul tău a vrut să fie ministru?» și nu le poate zice nimic. Tace și vine necăjit acasă. Florița, îl știi bine, când intră în bufet se laudă cu Ion al lui, care-i director la Gostat, al doilea director la bancă. Tatăl tău când îl vede pe ăsta, intră în bufet. S-a apucat Florița să spună prin sat că al lui Salcă umblă prin Reghin și pe la Mureș, că are legături cu legionarii de pe aici. Ai grijă ce vorbești cu el! Ăsta este pârâcios. A fost și pe vremea ungurilor. Ăștia l-au băgat și pe taică-tu în lagăr, iar eu am rămas singură cu șase copii. Numai Dumnezeu știe cum am trăit doi ani. Tu nu știi, erai refugiat. Ai grijă să nu mai pățești ceva. Viorica e fată bună, dar îi va fi greu". Au năpădit-o lacrimile și nu a mai vorbit. Acum îmi veneau în minte toate astea și se derulau în memorie ca un film pe ecran. Condamnarea am lăsat-o la o parte. Nici nu m-am speriat, nici nu am bravat. Oricum, de ea nu aveam cum scăpa. Cunoșteam prea bine comunismul și metodele lui, singura alternativă era speranța și credința în Dumnezeu. Mi-am zis, îmi voi apăra demnitatea, rezistența la provocările ticăloșilor, îmi voi continua convingerile politice și religioase. Nu am încercat să bravez, dar nici nu m-am lăsat copleșit de povara anilor de condamnare care urmau să dureze până în 1976, luna noiembrie, ziua 9. Deși șocul a fost puternic, aparent a trecut repede și m-am manifestat normal. Totuși, ceva interior îmi amintea mereu de cei dragi. Primele ore am uitat de Ovidiu și la fel și el. Se retrăsese în intimitatea lui. Încet ne-am reluat viața în celulă, care a avut o durată lungă. După vreo zece zile, așa prin surprindere, ne-au scos în curtea închisorii, la atelierul de fierărie, unde au fost aduși toți cei cu pedepse mai mari de 15 ani. Acolo erau mai mulți gardieni și țigani cu ciocane, nituri și brățări, cum le ziceau ei. Țiganii erau și politicoși. Îmi zice unul mustăcios: „Hai, domnu', stai jos și pune piciorul aicea, pe nicovală!". Apoi îmi fixează pe picioare niște brățări din fier, fixează niturile și le nituiește. Apoi, cu brățările fixate mă dă de o parte și ia pe altul. Ca să merg nu era posibil. Făceam niște pași de câțiva centimetri. După ce am fost echipați cu brățări, am fost aruncați în dubă și cu o pază puternică am pornit pe drumul golgotei, spre Aiud. După vreo două ore am ajuns la închisoarea Aiud. Auzisem multe despre acest infern, dar acum intram pentru prima dată. Am fost duși în fața unei clădiri și coborâți din dube. Niște hoți ne-au tăiat niturile de la brățări. Această operație a fost cu zgârieturi și brutală. Apoi am fost introduși în clădire și repartizați la două camere mai mari. Eu am nimerit în cameră cu cei mai apropiați prieteni ai mei, Luca Călvărăsan, Ion N. Ion, Boian Ion, Nicolae Biriș, Șerban Galea, Stanislav Șeremet. Abia aici i-am cunoscut pe Marin Răducă, Ioan Moldoveanu, Gheorghe Trăistaru și Toader Biriș.

Componența camerei a fost alcătuită parcă la comanda noastră. Am fost ținuți aici 15 zile în așa-zisa carantină, izolați de vechii locatari. Această ședere împreună a fost folositoare. Ne-a prilejuit ocazia de a ne împărtăși cele întâmplate în anchete. Nu au fost reproșuri, avea fiecare drama lui și s-a discutat colegial. Nu pot trece peste suferințele și frământările de ordin afectiv moral al fiecăruia. Toți am lăsat acasă o familie cu probleme, soția, copiii, părinții, frații și surorile. Cel mai în vârstă dintre noi, Boian Ion, a lăsat acasă soția și doi copii, fiica studentă la teologie și un băiețel numai de doi ani, plus o mamă de 80 de ani, care depindeau de ajutorul său. Era îngrijorat de soarta lor, nu aveau nici o sursă de venit. Noi, acolo, aveam o ciorbă nenorocită și o bucată de turtoi zilnic de 300 de grame, cu care supraviețuiam. Grija noastră era ce fac cei de acasă, ce pun pe masă copiilor. Suferința lor era cumplită. Soția lui Boian nu avea serviciu. Această situație îl îngrijora mult, dar nu dispera. Toată nădejdea îi era în Dumnezeu. Soția lui Ion N. Ion a rămas acasă cu o fetiță, Delia, de șapte ani și soacra soției. Soția era contabilă la CFR. Ion mai făcuse cinci ani de închisoare și soția a rămas cu Delia, de câteva luni. El era îngrijorat de ce va urma. Soția l-a avertizat să aibă grijă ce face că nu-l mai așteaptă. Și s-a ținut de cuvânt. Ion Ion nu s-a lăsat înfrânt, a acceptat realitatea dură. Își mai vărsa oful din când în când pe tirania roșie. Prietenul meu, Călvărăsan Luca, era afectat nu de mărimea pedepsei, ci de faptul că toată familia lui era în suferință. Fratele lui era în celula vecină, la fel și vărul lui, Radu. Acasă surorile lui au fost supuse presiunilor Securității. Luca era un om liniștit, discuta calm și chibzuit, era în relații amicale cu toți colegii. Luca era un legionar convins, fără a face concesii. Nici el nu-și punea nădejdea în americani. Credea cu tărie în renașterea spiritualității românești. Pe parcursul anilor petrecuți în Aiud, Călvărăsan Luca a avut mult de suferit din partea ofițerului politic și mai ales din partea tătucului Crăciun, care-l avea în evidența lui de la Brașov. În Aiud l-a persecutat în special pentru opoziția lui la reeducare. Acesta l-a făcut pe Crăciun să-l declare nebun și să-l ducă la o cameră unde erau întroadevăr oameni bolnavi de nervi. Acolo a trăit zile cumplite, dar a rezistat și acestei încercări diabolice. În această cameră l-am cunoscut pe curajosul Șeremet, ne-am împrietenit repede. El era foarte comunicativ și nu se supunea regulilor restrictive ale temnicerilor. Deși geamurile erau acoperite cu obloane din scândură, să nu putem vedea afară în curte, Șeremet a făcut o gaură în oblon prin scoaterea unui cep dintre scândură și îi vedea pe cei ce se plimbau. Apoi a cercetat pereții și, prin ciocănituri, s-a luat legătura cu multă prudență, că nu-i cunoșteam pe cei de alături. Șeremet era un tânăr necăsătorit, foarte optimist. Vedea căderea comunismului, nu-l impresiona pedeapsa de 25 de ani. Nicolae Biriș, zugrav de meserie, căsătorit, cu doi băieți mari, unul din ei, cel mare, a fost arestat și el. Biriș era foarte îngrijorat în privința familiei. Nu se aștepta la arestare și la o pedeapsă așa mare. Un legionar fanatic, care

nu vedea o altă formă de politică. Asta l-a ajutat să reziste cu credință în idealul său, care-i era confuz, însă era gata să moară pentru el. Biriș avea un suflet curat și era gata oricând să-și ajute semenii. El era bun amic cu Nelu Moldoveanu, colegul nostru de lot, țăran din județul Constanța. S-au cunoscut la Canal și s-au legat unul de altul. Și Moldoveanu avea aceeași formație politică. Un singur lucru îi unea: credința nelimitată în Legiune și Căpitan. Moldoveanu era și un practician religios, habotnic, se așeza în genunchi, își împreuna mâinile și se ruga zgomotos, apoi îndemna pe fiecare să se roage fierbinte, deoarece „numai așa vom scăpa de aici". El nu avea familie, nu avea copii. Pentru lupta legionară a sacrificat totul. Moldoveanu, se poate spune că era legionar de profesie. El se considera misionar pe față. Nu ținea cont că în jurul lui sunt și informatori. Un vechi prieten al meu era Galea Șerb; nu-l mai văzusem din 1946. Am fi dorit să ne vedem în altă situație, dar și aici ne-am bucurat că ne vedem și am trecut în revistă cei 11 ani scurși de la despărțire. Galea fusese arestat la Sibiu în 1948 și a executat șapte ani la Gherla. În acest interval de timp, soția lui s-a recăsătorit. Pentru el a fost o grea lovitură. Aveau și un copil. Eu o știam pe soția lui de prin 1944. Era o luptătoare dârză. Urca munții cu rucsacul în spate, alături de soțul ei și de ceilalți luptători, aprovizionânduoi pe cei din munți. Nu s-a plâns niciodată de nimic. Toți o admirau pentru curajul și devotamentul ei. A rezistat cât a putut. Viața i-a fost grea. Rămasă singură cu copilul, copleșită de greutăți, nu s-a mai putut descurca și a ales altă cale. Galea s-a resemnat și nu-i imputa nimic. Nici nu a căutat să aibă vreo explicație cu ea. De altfel, el spunea: „Eu am pornit pe un drum fără întoarcere. Din 1938 sunt numai prin închisori. S-o fi săturat și ea. Noi nu am avut un Crăciun liniștit, la fel nici Sfintele Paști. Ce să mai zic? Am stat un an și iarăși am plecat la luptă. Era mai bine dacă noi nu ne căsătoream până nu terminam treaba". Și, într-adevăr, legionarii ieșeau dintr-o pușcărie și intrau în alta, dușmăniți de toate regimurile și de majoritatea partidelor. Nu i-a putut supune nimeni, oricâte gloanțe s-au tras asupra lor răsăreau mereu alții. Cel puțin aceasta era convingerea lui Galea. El credea că tot răul este întreținut de forțe oculte, care conspiră împotriva Legiunii și care își au centrul de comandă în Occidentul vândut iudeo-masonilor. Eu nu prea credeam în povestea asta și într-o zi i-am spus. El a rămas tare dezamăgit de mine. Dacă el avea dreptate sau eu, este greu de spus, mai ales că luptele studențești din țara noastră au avut parte și de succese, începute la Iași. Imediat după Unire au reușit să stăvilească numărul mare de studenți evrei și să crească numărul studenților români cu acea formulă „numerus clausus", susținută de unii dintre oamenii de cultură din acea vreme, ca Alexandru C. Cuza, Ion Codreanu, prof. dr. Nicolae Paulescu și mulți alții. Și oamenii politici de talie europeană au fost alături de revendicările studențești, asemeni lui Vaida Voevod, care a fost mai radical decât studenții cu formula „numerus nulus". Deci, noi am

declanșat lupta. Cum era și normal, realizasem visul tuturor românilor, Marea Unire. Această unire ne-a adus mari bucurii, dar și mulți dușmani, atât în interior, cât și în afară. Se petrecuseră schimbări mari. Primii care s-au ridicat împotriva tânărului nostru stat au fost comuniștii, care, cu ajutorul tovarășilor din Rusia, au încercat să contamineze puțina noastră clasă muncitoare din Moldova și din Transilvania. Politicienii din acea vreme nu vedeau pericolul comunist. Doar tineretul s-a ridicat și un grup de muncitori de la atelierele C.F.R. Nicolina, din Iași, unde un grup de comuniști rusofoni au înlăturat steagul tricolor, înlocuindu-l cu steagul roșu cu secera și ciocanul. Un muncitor, Constantin Pancu, creștin și bun român, a îndepărtat steagul comuniștilor, repunând la loc tricolorul românesc. De dincolo de Nistru veneau mereu propagandiști ruși cu manifeste, care îndemnau populația să se ridice împotriva noului stat român. În opinia lor eram un stat imperialist. Același lucru îl spuneau și bandele lui Bela Kuhn, care formaseră în Ungaria o republică a comuniștilor și aceștia trimiteau agenți în Transilvania, care-i îndemnau pe maghiari la nesupunere față de autoritățile române. Aici, Armata Română, sub comanda generalului Dragalina, a distrus această republică, redând Ungariei libertatea și instaurând ordinea dincolo de Tisa. Pentru tineretul studențesc lupta a fost mai grea și de lungă durată.

Lupta tineretului român

Nu intenționez să vorbesc despre istoricul luptei de afirmare a acestui tineret care a pornit numai cu sufletul curat și cinstit pentru Marea Unire a tuturor românilor sub conducerea Regelui Ferdinand și a Reginei Maria, „Mama răniților”. În lumea politică de atunci s-a uitat repede jertfa celor 800.000 de români pentru țară și ale căror familii îndoliate, cu copii orfani, trăiau în sărăcie. Se impunea o soluție pentru ameliorarea situației. Oamenii politici își făceau jocurile lor. Singur, Regele Ferdinand și-a respectat cuvântul. Majestatea Sa a promis ostașilor pământ, le-a dat. După Cuza a făcut cea mai mare reformă agrară. Pe fondul acestei crize au apărut tot felul de escroci; comerțul a încăput pe mâna evreilor și a străinilor, la fel și bruma de industrie. Aceștia nu aveau milă de poporul sărăcit de urmările războiului. În plus, cei ce au rămas în teritoriile ocupate erau minoritari: evrei, turci, bulgari și nu li s-au prădat gospodăriile. Bieții români, întorși acasă, nu mai aveau nimic. Colaboraționiștii din teritoriile ocupate au pus repede mâna pe funcțiile administrative și politice. Copiii lor au ocupat locurile în universități și, cum era normal, tineretul român a declanșat lupta, care a pornit din Moldova, a cuprins Ardealul și s-a extins în Capitală. După ce nu s-au înțeles cu bătrânul Cuza, și-au luat soarta în propriile lor mâini și au continuat lupta tinerească, plină de idealuri mărețe. Lupta a fost dură din cauza reacției vechilor politicieni care doreau

să nu se schimbe nimic. Până în 1930 a fost perioada de formare și de fixare a principiilor călăuzitoare, ideea de bază fiind credința în Dumnezeu și slujirea idealului național, combaterea corupției, introducerea corectitudinii în politică, combaterea demagogiei, a nepotismului, respectul față de muncă, o muncă pusă în slujba neamului, nu numai a satisfacerii propriului interes. Se cerea și patronatului să fie darnic față de cei care realizează profituri, numai așa vom stăvili dominația ideilor marxiste, care îi îndemna pe muncitorii nepregătiți. Toate se desfășurau normal până la venirea Regelui Carol în țară. Carol al II-lea nu și-a respectat angajamentele asumate să-și refacă familia și să rupă orice legături cu duduia Lupeasca. Se pare că duduia a sosit chiar înaintea sa. La întoarcerea lui Carol au contribuit și neînțelegerile din Consiliul de Regență. Liberalii, care erau potrivnici venirii lui Carol, au fost primii care s-au pus la dispoziția lui, probabil că lojile masonice au primit directive să-l susțină. Însuși Carol era mason cu grad mare. Iuliu Maniu, care a contribuit cel mai mult la aducerea lui Carol, a căzut în disgrație, mai ales când s-a opus ca Lupeasca să vină în țară. I.G. Duca, care s-a opus zgomotos întoarcerii lui Carol, ba a făcut afirmația că dacă îi va întinde mâna, să-i fie tăiată, nu după mult timp a devenit prim-ministru și, la îndemnul lui Titulescu, care era un apropiat al Regelui, a dizolvat mișcarea de tineret din România, în 10 decembrie 1933. Ce a urmat se știe. Dar acest tineret nu a renunțat la idealurile sale, s-a reorganizat din nou, venind în rândul lor cei mai de seamă intelectuali și personalități politice ale țării. Carol, care sta la pândă cu camarila, a pus la cale o nouă organizație de tineret, Străjeria, cu care să contracareze F.D.C.-ul care lua amploare în licee și școlile profesionale. Era necesară Organizația Frățiilor de Cruce întrucât acea generație de la ’22 ajunsese la vârstă înaintată. Frățiile de Cruce au fost net superioare Străjeriei care era condusă de „marele străjer” Carol și de Teofil Sidorovici, dispuneau de fonduri din partea statului. Aveau numeroase tabere de distracție, uniforme atrăgătoare. De partea cealaltă, Frățiile de Cruce nu erau subvenționate de nimeni. Erau atrași numai tineri buni la învățătură. Pe primul plan era educația moral-creștină. Se mergea regulat la biserică, se organizau drumeții cu scop educativ. Perioada ’34-’37 a fost una de încercare pentru Mișcarea Legionară și de tatonare a autorităților, culegerea de informații și întocmirea de fișe și dosare. Dacă Carol nu a reușit să-și subordoneze această mișcare, a trecut la lichidarea ei și nu numai a democrației din România. Regele s-a înconjurat de cele mai docile elemente, Armand Călinescu, Gavrilă Marinescu, gen. Ion Bengliu ș.a. Nereușita liberalilor în alegerile din noiembrie 1937, când voturile au fost date dreptei, orice ar spune comentatorii 16,5% oficial a fost mult, ținând cont că alegerile au fost organizate de liberali și care aveau exercițiul falsificărilor. Această realitate l-a speriat pe Carol și a trecut la contramăsuri. Prima soluție adoptată de Carol a fost aceea de a

încredința formarea guvernului formațiunii politice conduse de Cuza și Goga, care obținuseră 9% în alegeri față de PNȚ, cu 27% și Totul pentru Țară cu 16,5%. Carol a sărit peste cele două partide, contrar uzanțelor. Cuza-Goga nu au înțeles scopul lui Carol și s-au lăsat prinși în plasa întinsă. Guvernarea lor a fost de scurtă durată, 39 de zile, atâta timp cât i-a fost necesar lui Carol ca să pregătească lovitura de stat de la 11 februarie 1938. Regele, ca să păcălească poporul, l-a numit prim-ministru pe Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Miron Cristea, un bătrân fără experiență în politica murdară a lui Carol. Corneliu Codreanu, care urmărea toate mișcările, a decis să o ia înaintea Regelui, dizolvând formațiunea al cărei conducător era. Fostul guvern de pregătire a noii alegeri în cele 40 de zile a dus o campanie furibundă contra legionarilor cu încăierări, oferind motivele loviturii de stat. Cea mai monstruoasă coaliție între Carol și capul bisericii a dus la abolirea libertăților și dizolvarea partidelor politice din România. Atunci s-a instaurat dictatura regală, care a trecut din dictatură în dictatură timp de 50 de ani. Carol s-a folosit de autoritatea Bisericii, ca să dezlănțuie prigoana contra legionarilor și de autoritatea marelui savant Nicolae Iorga. Acesta l-a sfătuit pe rege să desființeze comerțul legionar care își câștigase o bună reputație în rândul clienților. Iorga a scris un articol, dacă îmi aduc bine aminte: „Printre străchini și pahare se pun la cale atentate". În urma acestui articol, comerțul legionar a fost desființat și toate bunurile confiscate. Aceasta a dus la mari pierderi materiale, întrucât multe produse erau achiziționate pe credit și mulți oameni rămâneau fără locuri de muncă. Îndemnul lui Iorga l-a descumpănit pe Codreanu, care i-a scris o scrisoare lui Iorga, reproșându-i pentru sugestia domniei sale de a recomanda desființarea comerțului legionar și care, cu ani în urmă îl îndemna să organizeze acest comerț și acum cerea desființarea lui. Codreanu îi reproșează că este necinstit sufletește. Cum la acea dată Iorga era rezident regal, a sesizat Parchetul pentru ofensă adusă autorității. Codreanu a fost judecat și condamnat la șase luni închisoare. Pentru Carol și camarila sa a fost o pleașcă, avându-l pe Codreanu închis s-au apucat de lucru și au înscenat un proces de înaltă trădare, condamnându-l la 10 ani temniță grea. Acum, fricosul de Carol putea petrece liniștit alături de Irodiada (Lupeasca). Deși Codreanu fusese izolat de masa de legionari, temerile, precum și ura adversarilor lui politici nu s-au stins. Îi urmăreau pe fiecare legionar susținătorii ideilor de stânga, camuflați în diverse asociații lansau tot soiul de atacuri și acuzații pe seama legionarilor. Aceasta încă din timpul războiului din Spania, când trupele republicane trăgeau cu mitraliere în biserici, în fața lui Christos. La acest război civil au participat și brigăzi de voluntari comuniști. În fața acestei situații, legionarii nu puteau rămâne nepăsători. Și atunci o echipă din cei mai reprezentativi legionari, sub comanda lui Ionel Moța, a plecat pe frontul din Spania. Legiunea „Arhanghelul Mihail" trebuia să fie alături

de cei ce apărau credința în Christos. În această luptă au căzut cei mai buni, Ionel Moța și Vasile Marin. Durerea a fost mare pentru întreg tineretul român. Dovada: însoțirea cortegiului funerar care, de la intrarea în țară și până la Casa Verde, în București, a fost întâmpinat în toate gările de mare mulțime de oameni. Apoi, hotărârea lui Codreanu de a coborî pe Valea Oltului la Florica, unde este înmormântat ctitorul României moderne, Ionel Brătianu. Înmormântarea, care a avut loc la Casa Verde, a strâns în jurul catafalcului zeci de mii de oameni veniți din țară și București. Au fost prezente și unele ambasade la București. Această jertfă a contribuit mult la creșterea prestigiului Legiunii în opinia publică românească. Așa cum scrie Lucrețiu Pătrășcanu, Codreanu nu a folosit acel prilej de a pune mâna pe putere, căci toată țara era alături de el. Codreanu nu voia să vină la putere printr-o lovitură de stat. El dorea ca lucrurile să evolueze normal și să respecte regulile jocului. Acest val de simpatie i-au atras și mai mult ura vrăjmașilor. Se pare că la acest complot teribil împotriva curentului naționalist român au concurat multe forțe interne și externe. Pe de o parte, cei cu idei de stânga, care s-au cuibărit în Partidul Național Țărănesc, cum ar fi Armand Călinescu, Mihail Ralea, Andrei Ghelmegeanu și alții. Lojile masonice cu Mihail Sadoveanu și cei de la ziarele „Dimineața” și „Adevărul”, spionajul englez, francez și chiar cel german.

Urmările dictaturii lui Carol al II-lea

Codreanu, condamnat cu concursul lui Iorga, se găsea acum în mâna lui Carol și a ministrului de Interne. Aceștia, cu ajutorul lui Mihail Moruzov, au înscenat acel proces de trădare a țării față de Germania. Codreanu făcuse o declarație în care spunea că în cazul venirii la putere, în 48 de ore România va fi alături de Axa Roma-Berlin. Astfel de declarații au făcut și Cuza-Goga, că politica lor externă este alături de Germania și semnul lor electoral era zvastica. Numai că ei aveau voie de la Carol, iar pentru Codreanu nu. Și alții se declarau fideli Angliei și Franței și chiar colaborau cu serviciile secrete ale acestor țări și nimeni nu s-a sesizat. După condamnarea lui Codreanu au început o amplă prigoană împotriva legionarilor. Au fost înființate lagăre la Miercurea Ciuc, la Vaslui, unde au fost internate cele mai proeminente personalități politice legionare. Astfel au fost internați circa 300 de fruntași, ca Nae Ionescu, Mircea Eliade, Mihail Polihroniade. Rând pe rând au căzut toți cei numiți de Codreanu să preia conducerea Mișcării. În urma acestei vânători de legionari, o parte au plecat din țară, în Germania. Au ajuns acolo Alexandru Constant, Victor Vojen, Ion Dumitrescu-Borșa, Miti Dumitrescu, Nicolae Pătrașcu, Horia Sima și alții. După condamnare, Codreanu a fost depus la închisoarea Râmnicu Sărat, împreună cu ceilalți legionari condamnați în

cazul Duca și Stelescu. La această închisoare aveau un regim sever de izolare. Exista, totuși, o posibilitate de comunicare prin șeful grupului de avocați, Horia Cosmovici, care se deplasa la penitenciar pentru a-și consulta clientul. Horia Cosmovici era un legionar de mare încredere și Căpitanul îi încredința unele misiuni. Fiind conștient că Regele Carol și camarila lui vor să-l suprime, a făcut apel către legionari să nu se lase provocat de poliție și jandarmerie pentru a curma arestările. În grija mare pentru viața Căpitanului, unii comandanți i-au sugerat să-l scoată de acolo și să-l ducă în Italia. Propunerea a fost respinsă imediat de Codreanu. În țară continuau arestările de fruntași legionari. În această situație, Codreanu și-a numit succesorii la cârma legiunii, indicând într-o oarecare ordine numele lor. Așa cum a precizat Horia Cosmovici, a fost recomandat și Horia Sima, profesor de limba română, având gradul de comandant legionar, un personaj destoinic, foarte curajos și bun cunoscător al luptelor de culise. Cum ceilalți au fost arestați și nu mai puteau lucra, Horia Sima a luat comanda Mișcării încă din 1938. El l-a luat alături și pe Nicolae Pătrașcu, tot profesor de română, ambii făgărășeni. Ei s-au străduit să mențină mișcarea în activitate și au reușit. În 1939, Miron Cristea a murit și în locul lui a fost adus ca prim-ministru Armand Călinescu. Acesta s-a angajat față de Regele Carol că va lichida Mișcarea Legionară, deși toate măsurile luate de Carol îi vizau pe legionari. Invocând pretextul unei înțelegeri între Partidul Național Creștin și legionari, Carol al II-lea și-a pus în aplicare planul său de instaurare a unui regim personal. Anularea ținerii alegerilor parlamentare și demiterea Guvernului Goga, ca și noua Constituție din 27 februarie, care-i legifera puterea personală. Toate acestea l-au pus într-o situație foarte grea pe C.Z. Codreanu. Conștient că atacul principal va fi îndreptat împotriva grupării sale, la 21 februarie 1938, C.Z. Codreanu a adresat o circulară către legionari, ziariști, autorități și publicul românesc, în care se arăta: „Am convocat încă de acum o săptămână pe ziariști pentru mâine, marți, 22 februarie a.c., ora 8.00 seara, în scopul de a încerca să fac unele declarații politice privind atitudinea noastră ca partid în fața noilor împrejurări. Deoarece miercuri, 23 februarie, este ultimul termen pentru facerea declarațiilor de către funcționari și înaintarea demisiilor din partide. Mă văd silit a face aceste declarații astăzi, pentru ca ele să ajungă în timp util membrilor noștri". Iată aceste declarații pe care le fac în numele forului conducător al Mișcării Legionare: „Anunțăm membrii că, începând cu data de astăzi, 21 februarie 1938, Partidul «Totul pentru Țară» nu mai există". Întreaga conducere a căzut de acord că rațiunea de existență a partidului a încetat. Toți cei legați până în prezent juridicește de acest partid, funcționari de stat sau nefuncționari, sunt dezlegați de toate aceste legături, luânduoși completa libertate de acțiune. Toate funcțiile, șefi de regiuni, de județe etc. sunt desființate, sediile se închid și se dau proprietarilor. Motivele care ne-au determinat la această hotărâre

sunt:
Decretul Regal nr. 870 din 17 februarie cuprinde următoarele dispoziții:
a) funcționarii statului nu pot face politică, nu mai pot face parte din partide;
b) cei ce sunt funcționari, adică restul de cetățeni, dacă acționează politicește, sunt sancționați;
c) conducerea este sancționată dacă mai dă circulări, ordine, dispoziții.
Deci, suntem aruncați din raportul de drept în raportul de forță. Pe acesta, însă nu-l primim. Noi am înțeles să acționăm în cadrul legii, manifestându-ne credințele noastre. Dacă aceasta n-o putem face și dacă orice manifestare de credință ne este interzisă, rațiunea de existență a partidului nostru a încetat.
Noi nu voim să întrebuințăm forța. Nu voim să întrebuințăm violența. Ne este suficientă experiența din trecut, când fără voia noastră am fost atrași pe calea violenței. La orice violentare noi nu mai răspundem în nici un fel. Suportăm chiar și atunci când întreaga națiune este tratată ca o turmă de animale inconștiente. Lovitură de stat nu vrem să dăm.
Prin existența însăși a concepției noastre, noi suntem contra acestui sistem. Ea înseamnă o atitudine de bruscare, de natură exterioară, pe când noi așteptăm biruința noastră de la desăvârșirea în sufletul națiunii a unui proces de perfecțiune omenească.
Nu vom întrebuința aceste mijloace, pentru că tineretul de astăzi are prea adânc înfiptă conștiința misiunii sale istorice și a răspunderii sale pentru a face acte necugetate, care să împingă România într-o Spanie însângerată. Generația noastră întreagă vede bine mănușa care i s-a aruncat. Mănușa aruncată va rămâne jos. Noi refuzăm s-o ridicăm. Ceasul biruinței noastre încă noa sunat. E încă ceasul lor.
Dacă generația bătrânilor noștri crede că e mai bine așa cum a procedat, noi nu avem să ne amestecăm pentru a le da lecții. Ei poartă răspunderea în fața lui Dumnezeu și a istoriei. De altfel, părerile mele, simple păreri, asupra ultimelor evenimente, vor fi fixate într-o scrisoare adresată unuia din miniștri actualului cabinet. În același Decret Regal se vizează comerțul legionar, pentru a nu da naștere la nici o posibilitate de conflict. Cu multă durere renunțăm și la activitatea comercială. Întregul comerț legionar se lichidează. Șefii de întreprinderi vor anunța personalul din timp pentru a se putea plasa în altă parte. Cei 70 de copii întreținuți de noi vor fi trimiși acasă, nemaiputând suporta cheltuiala întreținerii lor. În timpul liber care ni se deschide, îndemn pe toți tinerii să studieze cât mai profund în direcția meseriei lor".

În concluzie, Codreanu a dat această circulară în dorința de a ușura situația legionarilor și a nu-i spune represaliilor pe care le prevedea. Așa cum cercurile politice din tabăra opusă Germaniei considerau Mișcarea Legionară ca aliată a Germaniei, făceau totul să o distrugă.

Avându-l pe rege de partea lor și care i-a încredințat lui Armand Călinescu această misiune, fiind ministru de Interne se continuă provocările la adresa legionarilor, organizând comploturi, sabotaje și alte manifestări de nesupunere. Toate acestea urmăreau să justifice măsurile represive care continuau fără discernământ. În același timp, pe plan internațional situația se agrava. Germania își impunea voința în Europa, dar Carol al II-lea se grăbea să termine cu legionarii. La sfârșitul anului 1938, după ce a trimis emisari să sondeze atitudinea marilor puteri față de România, s-a hotărât să întreprindă el însuși o vizită oficială la Londra. Aici a pus problema garanțiilor, dar englezii aveau ei nevoie de garanții. s-a întors cu mâna goală, vizitează apoi Parisul, unde spera într-un ajutor în armament, dar fără succes. Apoi își continuă călătoria în Germania, dar fără ministrul de Externe și o parte din delegați. La convorbiri a participat și Urdăreanu. Discuțiile lui Carol cu Hitler și Göring nu au fost numai economice, ele având și o tentă politică. Germanii se interesau de soarta legionarilor și mai ales a lui Codreanu. Hermann Göring îi spune, încă din 6 noiembrie, lui ... Constantinescu: „O chestiune delicată mai trebuie atinsă: Germania nu are nici o intenție să se amestece în problemele lăuntrice românești. Dar Führerul a fost personal amărât de tratamentul prea aspru aplicat lui Codreanu. Poate fi ținut ca prizonier de stat (Staatsgefangener) oricât și oriunde e nevoie, dar chiar la ocnă”...
Din această replică se observă că germanii vorbesc în doi peri, lăsându-i lui Carol cale liberă în reprimarea lui Codreanu. Putem aprecia că încă înaintea plecării Regelui în turneul său ar fi stabilit strategia uciderii căpeteniilor legionare. Și asta ținând seama de faptul că o asemenea operațiune avea nevoie de oameni verificați și instruiți în atentate. Operațiunea a fost condusă personal de Armand Călinescu.

Crimele din noaptea de 29/30 noiembrie 1938

La 29 noiembrie 1938, Carol al II-lea a sosit în țară. În aceeași zi, generalul Ion Antonescu a fost demis de la comanda Corpului II Armată sub motivul că „prin acte oficiale a depășit cadrul acțiunilor sale legale, manifestând atitudini cu caracter politic neîngăduit”. Motivul real îl constituiau însă relațiile sale cu C.Z. Codreanu, guvernul încercând prin aceasta să asigure controlul asupra forțelor armate și evitarea antrenării acestora într-o eventuală tentativă de revoltă. În cursul aceleiași zile, regele a primit în audiență ministrul Afacerilor Străine, N. Petrescu-Comnen. Iată cum relatează acesta întrevederea: „Punându-mă la curent cu conversația ce o avusese în Germania, suveranul spuse că Hitler vorbise mai mult chestiuni de ordin general, pe care mi le enumera cu amănunte, trecând în mod ușor asupra Gărzii de Fier. Cu Göring însă vorbise franc și amănunțit. Göring îi păruse suveranului că fusese

însărcinat de Führer să examineze această chestiune în amănunțime, abordând chiar el chestiunea Codreanu. Regele căuta să demonstreze că Germania și Italia săvârșesc, în primul rând, o gravă eroare când socotesc că Garda este o mișcare similară cu național-socialismul sau cu fascismul. Suveranul a căutat să-l convingă pe mareșalul Göring că această mișcare este o adevărată mișcare bolșevică cu tot alaiul său ideologic și cu toate metodele sale teoretice, că nu-și au inspirațiile la Roma sau Berlin, ci mai degrabă la Moscova. Apoi, suveranul insista asupra impresiunii ce exista la noi, că Reich-ul ar sprijini și moral, și material mișcarea, lucru ce nu făcea decât să prelungească frământările din țară și să creeze un grav malentendu între cele două țări. Göring răspunse că guvernul Reichoului își făcuse o dogmă să nu se amestece în treburile interne ale nimănui, că Führer-ul nu se interesează mai mult de Codreanu decât de altă personalitate din România, având în vedere că acesta și grupul său au fost cei care au manifestat mai multă înțelegere și mai multă prietenie față de-al treilea Reich decât oricare altă grupare românească. E firesc ca și conducătorii Reich-ului să privească cu oarecare simpatie această mișcare el, Göring, însă, atât în numele Führer-ului, cât și al său personal, îl asigură pe suveran că nu înțelege nici un moment să facă vreo intervenție în favoarea acestei mișcări, înțelegând să se abțină cu desăvârșire de la orice act ce ar putea semăna cu o imixtiune în chestiunile interne ale României. Göring nu a ezitat, totuși, să-l întrebe pe Rege ce are de gând să facă cu gardiștii. Suveranul răspunse că unii dintre ei își împlinesc pedeapsa la care au fost condamnați de instanțele judiciare, iar alții se găsesc cu domiciliul forțat la unele mănăstiri. Göring și-a exprimat mai mult o părere decât o dorință în termeni extremi de vagi, un fel de rugăminte că poate ar fi înțelept dacă soar putea ca legionarii, atât condamnații, cât și cei internați în lagăre, să fie tratați cu omenie" (din memoriile lui N. Petrescu-Comnen).

Suprimarea unor șefi ai Mișcării Legionare

Spre surprinderea Berlinului și a multor politicieni din țară, Carol al II-lea a dat ordin ca în noaptea de 29/30 noiembrie 1938 să fie lichidați Corneliu Z. Codreanu și alți 13 legionari. În comunicatul Parchetului Militar al Corpului II Armată ne informează: „În noaptea de 29/30 noiembrie a.c. s-a făcut un transfer de condamnați de la închisoarea Râmnicu Sărat la București-Jilava. În dreptul pădurii ce corespunde kilometrului 30 de pe șoseaua Ploiești-București, pe la orele 5.00, automobilele au fost atacate cu împușcături de către necunoscuți,care au dispărut și în acel moment transferații, profitând de faptul că transportul se făcea cu automobile break tip jandarmi, deschise, pe timp de noapte și

pe ceață densă au sărit din mașini, îndreptându-se cu vădită intenție de a dispare în pădure. Jandarmii, după somațiile legale, au făcut uz de armă. Au fost împușcați Corneliu Zelea Codreanu, condamnat la zece ani muncă silnică și șase ani interdicție; Constantinescu Nicolae, Caranica Ion, Belimace Doru, autorii asasinatului comis asupra lui I.G. Duca, condamnați la muncă silnică pe viață, Caratonase Ioan, Bozântan Iosif, Curcă Ștefan, Pele Ioan, State Grigore, Ioan Atanasiu, Bogdan Gavrilă, Vlad Radu, autorii asasinatului comis asupra lui Mihail Stelescu, condamnați la muncă silnică pe viață Georgescu Ștefan, Trandafir Ioan, condamnați la câte zece ani muncă silnică pentru asasinat asupra lui Stelescu. Atât Parchetul Militar al Corpului II Armată, pe teritoriul căruia s-a întâmplat cazul, cât și Parchetul Civil, fiind înștiințate, au venit la fața locului și au constatat în mod oficial moartea celor de mai sus numiți. Prin încheierea de procesoverbal de către medic s-a autorizat înmormântarea cadavrelor, rămânând mai departe în cercetarea cazului. Comandantul militar, după propunerea Parchetului și pentru motive de ordine publică, a aprobat ca înmormântarea să se facă la subcentrul militar Jilava, fapt ce s-a executat în dimineața zilei de 30 noiembrie a.c. prin îngrijirea închisorii Jilava („Universul" din 2 decembrie 1938).

În lucrări editate în țară și peste hotare se acreditează ideea asasinării căpeteniilor legionare prin strangulare în dubele Siguranței. Așa cum relatează Florea Nedelcu în opera citată, pagina 412, și Mihail Sturdza, op. cit. p. 131o133, G.I. Duca, „Cronica unui român în veacul XX", vol. II, München 1948, p. 217. G.I. Duca scria: „Abia înapoiat în țară, s-a hotărât prin urmare să lovească în plin și astfel înscenând o încercare de evadare a căpeteniilor Gărzii, când au fost transportați de la închisoarea Râmnicu Sărat, unde se aflau deținuții după ultimele evenimente, i-a ucis pe toți, până la ultimul om".

După ce am văzut comunicatele Parchetului în legătură cu această crimă regală și graba cu care a fost pusă în aplicare se deduce clar participarea lui Armand Călinescu și a lui Urdăreanu. Nu era nici o motivație a transferului în grup de la Râmnic la Jilava. Procesele erau încheiate de multă vreme. Și apoi, toate deplasările se făceau de penitenciare cu dubele lor și deținuții erau predați cu forme legale de transfer. În nici un caz nu era treaba jandarmilor. Comunicatul armatei a II-a că au fost atacați de niște necunoscuți este cusut cu ață albă, de vreme ce nu ne spune cine sunt aceștia. Se înțelege bine misiunea. Ar fi fost normal ca să fie vreunul din atacatori prins și să aibă loc schimburi de focuri, să cadă și vreun jandarm rănit. Apoi, cum se explică încercarea de evadare când toți prizonierii erau închiși în dube și legați de spătarul băncilor de mâini și de picioare și fiecare având în spate câte un jandarm, iar împușcăturile trase de la aceeași distanță și toate în același loc și mortal. Nu a fost nici unul lovit în picioare. Într-o asemenea învălmășeală se puteau împușca și soldații între ei, mai ales că afară era încă noapte și,

cum spune raportul Parchetului, mai era și ceață. Dar să-l lăsăm pe plutonierul Sârbu să ne relateze evenimentele. Mihail Sturdza redă în lucrarea sa declarațiile jandarmului Sârbu date Comisiei de anchetă a Curții de Casație din București: „În noiembrie 1940 am plecat în noaptea aceea din București cu două mașini dube de la Prefectura de Poliție. Eram însoțiți de maiorii de jandarmi Dinulescu și Macoveanu. Ajunși la Râmnicu Sărat, am tras la legiunea de jandarmi. Aici, maiorii Dinulescu și Macoveanu au luat contact cu maiorul de origine evreu Scarlat Roșianu, comandantul Legiunii de Jandarmi din Râmnicu Sărat. În lipsa unui ordin precis, jandarmii nu i-au mai luat pe legionari. Toți am fost băgați în mașini. Imediat ne-am întors spre București, dar în același timp sosește din urmă maiorul Dinulescu, care ne-a rostit ordinul: „Înapoi la Râmnicu Sărat!". Ne-am întors, dar ne-am oprit în comuna Bălțați, la câțiva kilometri de Râmnicu Sărat, unde am fost cantonați pe timpul nopții. Aici ni s-a dat vin de băut, țigări scumpe și gustări alese. În zorii zilei am pornit spre Râmnicu Sărat. Ajunși la închisoare, am fost băgați toți jandarmii într-o celulă, unde maiorii Dinulescu și Macoveanu ne-au dat instrucțiuni asupra modului cum aveam să-i executăm pe legionari. Punând în genunchi pe șoferul unei mașini, i-a aruncat un șireang după gât, pe la spate, arătând cât de ușor se poate executa astfel. Totul a fost gata în câteva minute. Jandarmii au ieșit apoi câte unul afară, în curtea închisorii și fiecăruia i s-a dat în seamă câte un legionar. Mie mi-a dat pe unul mai voinic, mai înalt. Am aflat mai târziu că acesta era Căpitanul, Zelea Codreanu. I-am dus apoi la mașini. Aici legionarii erau legați cu mâinile de banca din spate, iar cu picioarele de partea de jos a băncii din față, în așa fel că nu se puteau mișca nici într-o parte, nici într-alta. Așa au fost legați zece într-o mașină și patru în cealaltă. Eu am fost în prima mașină, în cea cu zece legionari, în spatele Căpitanului și fiecare jandarm era așezat în spatele legionarului ce-i fusese încredințat. În mâini aveam șireangurile. Am pornit. În mașina mea era maiorul Dinulescu, iar în cealaltă maiorul Macoveanu. Era o tăcere de mormânt, căci nu aveam voie să vorbim nici noi între noi, nici legionarii între ei. Ajunși în dreptul pădurii Tâncăbești, maiorul Dinulescu, care stabilise cu noi printr-un cod de semnale, momentul execuției, a prins la un moment dat lanterna sa electrică, stingând-o și aprinzând-o de trei ori. Era momentul execuției, dar nu știu de ce n-am executat nici unul. Atunci, maiorul Dinulescu a oprit mașina, s-a dat jos și s-a dus la mașina din spate. Acolo, maiorul Macoveanu fusese mai autoritar. Legionarii erau executați. Căpitanul și-a întors puțin capul către mine și mi-a șoptit: „Camarade, dă-mi voie să le vorbesc camarazilor mei". Dar, în aceeași clipă mai înainte ca el să fi terminat această rugăminte, maiorul Dinulescu a pus piciorul pe scara mașinii și, pășind înăuntru cu revolverul în mână, a rostit printre dinți: „Executarea!". La aceasta,jandarmii au aruncat șireangurile.Cu perdelele trase, mașinile și-au continuat drumul până la Jilava. Când am ajuns erau

orele 7.00 dimineața, aici ne așteptau colonelul Zeciu, Dan Pașcu, comandantul închisorii, colonelul Gherovici, medicul legist locotenent-colonel Ionescu și alții. Groapa era făcută. Trași din mașini, legionarii au fost așezați apoi cu fața în jos și împușcați în spate pentru a se stimula astfel împușcarea pe la spate în timpul evadării de sub escortă. După aceasta au fost aruncați în groapa comună. La câteva săptămâni, însă, aceiași jandarmi, tot noi, am fost duși din nou la Jilava. Desfăcând groapa, am aruncat peste ei o soluție dizolvantă și arzătoare, cincisprezece damigene de vitriol. După aceasta, am fost puși să dăm declarații cum că legionarii, fugind de sub escortă, au fost împușcați. Apoi am fost adunați într-o încăpere a închisorii Jilava, unde colonelul ne-a ținut un discurs, spunând: „V-ați făcut datoria. Voi nu sunteți asasini de rând". La câteva zile după aceasta eu am fost chemat în cabinetul colonelului Gherovici, care, văzându-mă, mi-a spus: „Tu ești voinic. Ai fi putut să omori trei deodată". Mi-a întins apoi o hârtie pe care aveam s-o semnez, spunând că am primit suma de 20.000 de lei drept ajutor de boală. I-am răspuns că „nu sunt bolnav, domnule colonel". Colonelul mi-a spus: „Mă, Sârbule, nu vezi cât arăți de rău și să-ți păzești gura, căci altfel ți-o astup cu pământ", arătându-mi cu mâna un pistol Mauser pe birou. Am fost trimis apoi, ca și ceilalți jandarmi, în concediu".

După ce am văzut modul în care s-a pus la cale odioasa crimă și cum s-a executat, după relatările jandarmului Sârbu, ne-am edificat complet despre imoralitatea politică în care se complăcea regele și anturajul său.

Reacțiile presei, ale istoricilor, precum și ale politicienilor români

Presa din toată țara s-a alăturat corului susținătorilor regelui, trecând cu ușurință peste această crimă. Nici Iuliu Maniu, nici Gheorghe Brătianu, care la alegerile din 1937 au semnat un pact cu Codreanu, nu au luat poziție față de acest abuz de putere al lui Armand Călinescu la ordinul suveranului. Unul singur dintre membrii guvernului a aflat a doua zi, din alte surse, despre crima din 29/30. Neputând crede una ca asta, a telefonat la Președinție, de unde i s-a răspuns că așa este. Stupefiat, ministrul de Externe, N. Petrescu-Comnen, s-a dus la primul-ministru, exprimându-și nedumerirea față de acest act criminal care va aduce mari prejudicii României, atât pe plan intern, cât și în relațiile externe, mai ales în relațiile cu Germania. Era supărat că toată strădania sa de a ameliora relațiile cu Germania, prin încheierea de acorduri economice care aveau și clauze politice, se duce de râpă. Germanii nu erau de acord cu întemnițarea lui Codreanu și celorlalți legionari. N. Petrescu-Comnen a apreciat clar că momentul ales de Carol a fost defavorabil intereselor

României. În momentul când Ungaria avea pretenții teritoriale față de România, o politică mai echilibrată față de Germania ar fi putut îndepărta Ungaria de nemți și balanța să atârne în favoarea noastră, mai ales că Germania era dispusă să ne acorde garanții teritoriale. În această perspectivă sumbră a viitorului României, ministrul de Externe s-a dus la Urdăreanu, sfătuitorul regelui, și a cerut explicații în legătură cu masacrarea legionarilor. Explicațiile lui Urdăreanu nu l-au convins și l-a anunțat că își dă demisia. A fost primit la rege căruia, după ce i s-au expus consecințele ce vor decurge pentru țară, în urma acestei măsuri regale, și-a prezentat demisia. Regele a rămas încremenit, nu se aștepta la așa ceva. După câteva minute de gândire i-a spus că în această conjunctură nu este bine să își dea demisia și că toate comentariile îi vor fi defavorabile regelui. A rămas să se gândească. După câteva săptămâni a fost chemat la Rege, care îl aștepta în picioare. I-a întins amândouă mâinile, felicitându-l pentru serviciile aduse țării și i-a dat o decorație, spunându-i: „Acum sunt în măsură a vă satisface dorința și vă numesc ambasador la Vatican".

În țară tensiunea era tot mai încordată, populația îngrijorată. Nu se mai putea aștepta la nimic bun. Legionarii erau urmăriți, unii trimiși în lagăre, alții concentrați, o parte refugiați peste hotare. Chiar și cei din alte părți erau timorați. Legile erau tot mai restrictive. Regele a înființat primul partid unic din România, „Frontul Renașterii Naționale". Toți demnitarii erau obligați să se facă membri ai acestui partid. De altfel, toți funcționarii publici erau obligați să se înscrie în F.R.N.. Acest partid îl depășise ca număr pe cel al lui Ceaușescu. În primăvara anului 1939 avea peste 4.000.000 de membri. Cu toată prigoana lui Armand Călinescu, legionarii nu au abandonat lupta, care a luat o nouă turnură. Se punea problema pedepsirii lui Călinescu. În acest scop, o echipă din Germania a sosit în țară. Se știe că la 6 martie 1939, patriarhul Miron Cristea moare și în locul lui este numit ca prim-ministru A. Călinescu, care mai deținea și portofoliile Apărării și Internelor. Echipa care urma să-l pedepsească pe Călinescu era condusă de avocatul Miti Dumitrescu din Ploiești. Din echipa mai făceau parte încă opt legionari. Aceștia s-au constituit într-o instanță de pedepsire a lui Călinescu, întrucât autoritățile statului au permis explicațiile criminalilor care i-au ucis pe Codreanu și pe ceilalți 13 care-și executau condamnările la Închisoarea Râmnicu Sărat. Conform tuturor regulamentelor de protecție a celor condamnați, conducerea penitenciarelor răspundea de securitatea condamnaților. Dacă este să facem pe cineva răspunzător de abuzurile comise în acea vreme, acela nu este altul decât guvernul, care a declarat război tuturor partidelor din România și, în mod special, Mișcării Legionare, care, deși s-a autodizolvat, Camarila regală a trecut la ofensivă fățișă contra foștilor legionari. În fața acestui război era normal ca legionarii să își ia măsuri de apărare, avertizând autoritățile statului că dacă nu pun capăt ilegalităților

și crimelor, ei, legionarii, se vor apăra și îi vor pedepsi pe cei răspunzători de crime. Întrucât cei puși să aplice și să respecte legea nu o făceau, nu se sesizau în fața abuzurilor și se conduceau după ordine verbale ale lui Carol al II-lea, Armand Călinescu și Gavrilă Marinescu, legionarii au fost siliți să treacă la contraofensivă. Camarila fiind preocupată de petreceri și plăceri, nu a luat în calcul și posibilitatea răzbunării Căpitanului. Și aceasta nu s-a lăsat prea mult așteptată, astfel „echipa de eroi", condusă de Miti Dumitrescu, în ziua de 21 septembrie 1939, orele 14.00, l-au pedepsit pe „călăul" Căpitanului și a celor 13. Au făcut-o în amiaza-mare, la lumina zilei, și în văzut lumii. Apoi, după ce și-au făcut datoria, au plecat la postul de radio, unde au anunțat toată țara.
Închei această paranteză, necesară - în opinia mea - înțelegerii faptelor multora dintre colegii din penitenciarul Aiud.

Eu și legionarii. După 50 de ani

Privind în urmă la toate câte au fost și cât am pătimit, se pune, logic, întrebarea: care sunt rezultatele acestor suferințe? Greu de răspuns; îmi place ideea lui Petre Țuțea: „Dumnezeu m-a ales ca să sufăr pentru neamul meu"; eu cred că mă număr în rândul acestora. Popoarele sunt supuse uneori unor rătăciri în istoria lor sau unor influențe străine dezvoltării normale a vieții tradiționale sau înrobirii de către dușmani din afară. Și noi, românii, am avut parte de asemenea necazuri, venite din toate părțile. Le-am îndurat toate fără să ne pierdem credința în Dumnezeu și în misiunea istorică pe care o avem de îndeplinit. De fiecare dată s-au găsit, în neamul nostru, oameni care să dea alarma la răul ce ne amenința și au dus lupta de apărare. Dintre toate invaziile, cea din 1944 a fost cea mai primejdioasă. Vrăjmașul nostru din totdeauna s-a folosit de metode nemaicunoscute de noi până atunci. Rușii, în decursul istoriei au folosit mai multe variante pentru a-și impune dominația asupra popoarelor vecine, dar fără succes. După revoluția din 1917, realizată cu ajutorul Germaniei, Lenin și, mai târziu, Stalin și-au pus în gând să cucerească lumea cu ajutorul proletariatului internațional. În acest scop, în țara noastră au pus bazele unui minuscul partid comunist, care propaga ura de clasă, lichi-area proprietății private, combaterea ideilor naționale și a bisericii. Din cauză că aceste teorii propagandistice nu aveau aderență în masa românilor, oamenii politici au tratat cu indiferență aceste manifestări. Odată cu începerea războiului și cu agresiunea sovietică asupra Basarabiei și a Bucovinei, autoritățile române au intrat în panică și au început să difuzeze știri groaznice din imperiul sovietic. Ostașii români, întorși de pe front, relatau și ei despre mizeria în care se zbate acest popor, despre rolul politrucilor, care hotărau soarta oamenilor. Toate aceste informații au băgat spaima în cetățeni; cei mai

timorați erau țăranii la gândul că le va fi luat pământul și toată agoniseala. Până la 23 august 1944 eram un tânăr plin de viață, munceam, mă distram, făceam excursii cu băieți și fete, mergeam la baluri, dansam. Urmăream ce se întâmplă pe front, mă bucuram de succesele armatei române. La fabrică făceam branduri cât mai bune pentru front. Din seara zilei de 23 august 1944 viața mea s-a răsucit cu 180^0. Nu am putut să mă adaptez noilor situații. Aducerea rușilor în țară m-a făcut să-mi caut colegi la locul de muncă, să ne opunem comuniștilor, care au început să scoată capul - destul de timid la început, apoi, pe măsură ce înaintau rușii, tot mai obraznici - la locul de muncă aveau loc discuții tot mai aprinse; comuniștii amenințau. Cei din tabăra anticomunistă eram mai mulți. Nu s-a pus problema ce hram politic poartă fiecare. Eram de-a valma: țărăniști, legionari, liberali și fără de culoare politică. Eu eram foarte activ în această rezistență, dar pe parcurs am observat că sunt susținut de legionari, de doiotrei țărăniști și de trei liberali. Legionarii mă împingeau înainte, bucuroși că risc și ei pot sta în umbră. Rând pe rând, și țărăniști, și liberali au bătut în retragere, rămânând singur cu legionarii. Cum nu eram cunoscut ca legionar, nici nu eram urmărit de poliție. Necazurile au început mai târziu. Personal, nu am făcut parte dintr-un cuib în care se făcea școala legionarului și depunerea jurământului. În munte, ca fugar, am fost împreună cu legionari, arestat am fost tot cu legionari. La închisoare am fost tot cu legionari și țărăniști, fără să fi devenit de-al lor cu totul. Suferința a fost aceeași pentru toți, după cum și scopul era unic: lichidarea deținuților politici, psihică și fizică. În general, nu am avut ce le reproșa atunci și nici acum, în libertate. Nu poți, totuși, să nu fi de acord cu unele principii general valabile. Cine nu este de acord cu morala în politică, cu garantarea proprietății, cu eradicarea corupției, cu renunțarea la politica de forță și la politica dâmbovițeană, de șmecherie și minciună? Lichidarea comunismului cu toate racilele lui, încurajarea oamenilor dotați să se realizeze în țară, sprijinirea bisericilor Ortodoxă și Unită? Legionarii s-au schimbat mult în raport cu trecutul. În cei 15 ani de detenție am trăit majoritatea timpului numai în compania legionarilor. Raportul de simpatie a fost de bune relații, apoi, legionarii erau buni camarazi, îi ajutau pe ceilalți cu bunăvoință, își dădeau din hrana lor. Când unii erau bolnavi, se ajutau frățește, nu erau egoiști. Își ajutau și călăii. La Canal, unde primeau pachete, le mâncau în comun cu cei ce nu primeau. Personal, am fost mult ajutat și, la rândul meu, am ajutat și eu pe alții. Spiritul de camaraderie era foarte dezvoltat. Securitatea s-a luptat mult să semene zâzanie între ei prin amestecarea noastră în celule. Erau unii care susțineau că numai legionarii sunt vinovați că suntem acolo. Asta era diversiunea lansată de Securitate, ca să ne învrăjbească. În această situație, nu aveai de ales. Ori cu Iuda, ori cu camarazii de suferință, care erau băieți simpatici, cu preocupări deosebite, nu se văicăreau, suportau cu demnitate. De la mulți dintre ei aveai ce învăța. Primii șase ani au

trecut într-o atmosferă plăcută, eram și tineri, nu dădeam atenție mizeriilor făcute de caralii. La intrarea în închisoare nu știam nimic din trecutul legionarilor. Aici am căutat să cunosc și eu cine sunt și ce urmăresc acești oameni. Timpul lung de detenție mi-a permis să întâlnesc și cunosc o sumedenie de persoane care au deținut funcții importante în Mișcare. La prima eliberare eram tobă de legionarism și cu foarte mulți prieteni de suflet printre legionari și frați de cruce. Din timpul detenției nu am regrete. Dimpotrivă, mă consideram fericit să mă găsesc în tabăra luptătorilor anticomuniști. Or, lucrul acesta este mai puțin important, ceea ce contează cel mai mult este atitudinea mea în cadrul rezistenței anticomuniste. Discriminarea o făcea Securitatea, noi considerându-ne toți o apă și un pământ. La a doua arestare am fost inclus într-o „organizație politică subversivă", „legionară", și trimis, după o sentință cunoscută dinaintea judecării procesului, la Aiud, o închisoare pe care MAI o destinase în mod special legionarilor. În încadrarea de la proces și stabilirea duratei pedepsei, calificativul arbitrar atașat numelui meu a cântărit foarte mult. Alți opt ani am împărțit cu legionarii necazurile între pereții groși și umezi ai pușcăriei. Niciodată în detenție sau mai târziu nu am avut de ce să mă desolidarizez de vreun grup politic, fiind înfrățit cu toți cei care s-au opus comunismului, indiferent de culoare și convingeri. Rămân și acum, la aproape 80 de ani, credincios idealului care m-a călăuzit în luptă.

Aiudul

Închisoarea de la Aiud are trei corpuri principale de clădire. Prima, se cheamă Zarca (zárka, în limba maghiară înseamnă pușcărie) și se pare că a fost construită pe vremea Mariei Tereza, așadar înainte de 1780, având destinația inițială de grajd. Această clădire avea două nivele și pereții foarte groși, putând găzdui în jur de 100 de deținuți, în încăperi pentru două persoane. Să fi avut vreo 60 de celule în total. La etaj erau celule cu paturi și saltele, cu câte patru deținuți, fiecare fereastră având obloane de scânduri, ce aveau în partea superioară o fantă de până la 10 centimetri prin care pătrundeau lumina și aerul. Existau și sobe de tuci pentru încălzit, însă nu prea am avut ocazia să le văd arzând. Nu era voie să ne apropiem de fereastră la mai puțin de un metru.

Alăturat, celularul, cea de-a doua clădire, avea patru nivele, cu o capacitate de peste 2.000 de oameni, aproape de poarta principală a penitenciarului. Avea formă de „T" și vreo 375 de celule. Unde se întâlneau cele două aripi ale T-ului, existau câte două camere mari, la fiecare etaj, iar la capete câte un closet cu robinet pentru apă de spălat și băut și guri pentru scurgerea fecalelor. La fiecare etaj se găsea câte un cabinet medical, care ocupa o celulă. În interior, etajele aveau balcoane

mărginite de balustrade care dădeau în scara principală și către toalete. Ușa fiecărei celule avea o portiță pentru gamelele cu mâncare și o vizetă prin care caralii ne puteau supraveghea continuu. La fiecare etaj exista câte o celulă lipsită de fereastră și de pat - de cele mai multe ori chiar și de tinete - Neagra. Tot la fiecare etaj se mai găsea câte o magazie unde se păstrau efecte (saltele, perne, pături, săpun etc.), pe care noi nu prea le vedeam. În subsolul celularului erau celule de pedeapsă cu beton pe jos, unde se arunca zilnic apă pe jos, iar paturile erau din fier, rabatabile, manevrate din exterior, în cursul zilei fiind ridicate pe perete.

În afara acestor clădiri mai era Secția, cea de-a treia, un patrulater, de fapt un „U", cu camere mari de câte 30 de persoane, la una din extremitățile sale găsindu-se bucătăria. Aici stăteau deținuții favorizați, aici era carantina la sosirea în complexul penitenciar, și tot aici a luat ființă, mai târziu, clubul de reeducare. Au mai rămas puține zile de carantină și ne vor răspândi pe la alte celule. Mă gândeam cu strângere de inimă la acea zi când nu-i voi mai avea lângă mine pe Marin Răducă, de vârsta mea, necăsătorit. A fost ucenic în Brașov, la Blănăria „Pestrea", iar în 1942 este arestat pentru participare la organizația F.D.C. Brașov, condusă de Ioan Agapie, condamnat la zece ani. S-a eliberat după 12 ani, în 1954. Răducă a fost remarcat în Aiud ca un băiat cu calități deosebite și preluat în pregătire de doctorul în drept Victor Biriș care l-a instruit temeinic. Au mai contribuit la pregătirea lui și alții. A învățat engleza, germana și franceza. A prins acea perioadă de posibilitatea mișcării în închisoare. Mulți tineri s-au strâns în jurul dr. Biriș și nu au avut de pierdut. Cei din jurul lui Biriș au adoptat o poziție intransigentă la venirea comuniștilor. Răducă a fost unul din aceia. Deși era muncitor cojocar, era foarte bine pregătit intelectual. Discutam mult cu el și ne completam. Despărțirea de el m-a întristat mult. Un coleg din grupul dr. Biriș era optimistul Ghiță Trăistaru, de profesie strungar, din Dâmbovița, arestat și el pentru apartenență la Frățiile de Cruce, condamnat la zece ani închisoare, din care a făcut 12, fiind eliberat în anul 1954. Și el făcuse parte din grupul dr. Biriș. Trăistaru era de o dârzenie exemplară și devotat cauzei pentru care a intrat în închisoare, fiind gata oricând să sară în ajutorul semenilor săi. Acum era condamnat în grupul Mihăilescu la zece ani. Era optimist. Al treilea din grupul dr. Biriș era însăși fratele său, Toader Biriș, o enciclopedie a Aiudului. Cunoștea viața fiecărui fost demnitar al Guvernului Antonescu, a tuturor generalilor care se găseau la Aiud. Toader era un mare povestitor; îl ajuta memoria, eliberat și el după 12 ani, după care o lua de la capăt cu alți zece ani.

Timpul a trecut foarte repede și plăcut în carantină, până într-o zi când am fost scoși câte unul cu sacul tras pe cap, ca să nu vedem unde ne duc. Eu am fost luat printre primii. Mă târa un gardian după el, ținând sacul strâns în jurul gâtului.

La celular

Când am intrat în holul unei clădiri mari, mi-au scos sacul și în fața ochilor mi-a apărut o priveliște înfiorătoare. Un interior ca în filme, cu culoare largi care erau în formă de „T", cu pasarele laterale și transversale, cu patru etaje și plase imense între etaje, un fel de Sing-Sing. Pe scări am urcat la etajul doi și am fost dus pe partea dreaptă, cam la jumătatea laturii am fost introdus într-o celulă în care am găsit un om înalt care s-a bucurat la venirea mea, pentru că era singur de mai multă vreme. După ce gardianul închide ușa și se îndepărtează, domnul care sta în picioare îmi întinde mâna și se prezintă: „Dr. Tache Ghe. Costache, conferențiar la Facultatea de Medicină Cluj". „Mă bucur mult. Numele meu este Salcă Alexandru, un oarecare deținut fără titluri". Mi-am amintit imediat de pățania lui Nae Ionescu la o recepție la ambasada noastră de la Berlin, când soția ambasadorului Caragea (o simplă potrivire de nume cu familia domnitoare), o prințesă Cantacuzino, făcea prezentările, spunea apăsat „Von", iar lui Nae Ionescu „Herr Ionescu", mai apăsat „Herr", pentru a sublinia lipsa titlului de nobilitate. Nae a înghițit, iar la discuțiile purtate i-a lăsat pe toți să-ți dea cu părerea în chestiuni filosofice. Când păreau că au ajuns la o concluzie, a intervenit în discuție explicându-le, așa cum numai el putea să facă cum se pun problemele. Toți s-au repezit să-l invite la ei, pentru a continua discuțiile, spre surprinderea și jena doamnei Caragea. Profesorul și-a amânat întoarcerea la București cu două săptămâni pentru a da curs tuturor acestor invitații. Apoi, dl. conferențiar mă invită să ocup patul din stânga, ceea ce am și făcut. Începea apoi un fel de interogatoriu. „De când ești arestat? Pentru ce? Ce condamnare ai? Căsătorit? Copii?" și multe altele. La toate întrebările, am răspuns corect și sincer. Îmi dădeam seama că mă aflu în fața unui om curios și prudent. Am căutat să-l fac să aibă încredere în mine. Descopeream pentru prima oară că oamenii nu au încredere unul în altul. Prin coloniile de la Canal eram mai deschiși unii față de alții. Aici, la Aiud, oamenii erau mai circumspecți. Statul îndelungat în celulă îi făcuse mai tăcuți și meditativi. Cu toate precauțiile, sosirea unui nou venit stârnea interes în această ocnă, unde, în mod normal, nu se schimbă nimic. Același program monoton și stupid aplicat de niște brute de gardieni, asemeni roboților. Iar de partea cealaltă, niște ființe umane inteligente și blânde erau supuse unor metode inumane din partea acestor fiare, care aveau chipuri umane, dar care, prin variate metode de spălare a creierelor, s-au transformat în unelte docile, fără suflet și acționând la comanda călăului șef. Aiudul a fost cea mai grea închisoare din țară. Aici au murit cei mai mulți deținuți politici. Colocatarul meu a ajuns repede la concluzia că sunt un om cu care are ce discuta. Veneam de afară de nouă luni și că față de el, care era de nouă ani la închisoare, eu aveam o

imagine mai aproape de realitățile din țară și din lume. În special îl interesa revoluția din Ungaria, iar eu eram curios să aflu ce s-a petrecut la Aiud. Ne-am așezat imediat, după programul de dimineață, turcește în pat și începeam discuțiile pe diverse teme. Dimineața îmi făcuse program de anatomie, iar după-masă era rândul meu să descriu evenimentele politice din anii cât am fost liber. Timpul trecea foarte ușor cu multe discuții personale și familiale. Domnul conferențiar era bucureștean, tatăl său fusese ofițer de profesie, a participat la bătălia de la Mărășești, cu gradul de locotenent. A făcut medicina la Cluj și a ales cariera universitară. Din studenție a avut simpatii legionare, pentru care a fost condamnat la nouă ani. Acum erau expirați de vreo lună și nu-l eliberau. Dumnealui credea că va fi dus undeva în lagăr sau la un domiciliu obligatoriu. Era căsătorit cu o ploieșteancă, tot conferențiar la medicină. Nu mai știa nimic de soție de 9 ani și nici de părinți. Vorbea mereu de mama lui ca de o sfântă, ar fi vrut să o mai găsească în viață. În altă ordine de fapte, petrecute în Aiud, mi-a relatat de marea grevă ce s-a desfășurat la Închisoarea Aiud în primele zile ale lunii iulie 1957. Viața în închisoare era foarte grea din lipsa asistenței medicale, hrana foarte proastă o sub limita necesarului, mulți deținuți murind de distrofie și lipsa medicamentelor. Majoritatea deținuților erau în Aiud din 1948, dar mai erau și legionari închiși de Antonescu, din anul 1941. Toți aceștia erau supuși regimului de exterminare, impus de colonelul Ștefan Koller (Coler, românizat), născut în 2 august 1916, la Huedin, județul Cluj, fiul lui Iosif și Ilona (evrei), a fost comandant la Aiud în 1954-1958). Greva a fost declanșată de uciderea deținutului Ioan Popa-Teiuș. Acesta făcea închisoarea din 1941 și acum era grav bolnav de ulcer, iar Koller îi refuza tratamentul medical. Avea nevoie de operație. Disperat, într-una din primele zile ale lunii iulie 1957, celula lui a fost scoasă la plimbare în curtea închisorii. Ajunși în fața țarcului, Popa-Teiuș a luat-o spre gardul de sârmă ghimpată din apropierea zidului care împrejmuiește închisoarea. Nu a apucat să treacă gardul de sârmă, că un soldat din prepeleac a și descărcat automatul în pieptul lui Popa-Teiuș, care a căzut lângă gard, într-o baltă de sânge. La auzul focurilor de armă, deținuții din celule s-au repezit la geamurile izolate cu obloane, ca să nu se poată vedea afară. Cei din celule au aruncat aceste obloane jos în curte. În câteva minute, unii dintre deținuți erau în geamuri, alții băteau puternic în uși și strigau tot felul de proteste la adresa securității, la adresa lui Koller și apeluri la populația orașului, demascând genocidul ce se practică la închisoarea Aiud. Se cutremura închisoarea. Koller înțepenise undeva în apropierea victimei terorii sale aplicate de el. Toți gardienii s-au retras de pe secții și au fost puși să constituie un cordon în jurul zidului de apărare. Panica a fost mare în rândul administrației. În ceea ce-i privea pe deținuți, nu mai aveau ce pierde. După mai multe zile de grevă a foamei, care a cuprins secția și Zarca, oamenii au renunțat la protest, care a fost

spontan și fără să aibă un comitet de revendicări. O asemenea acțiune cordonată ar fi dus la condamnarea la moarte a inițiatorilor. După potolirea spiritelor, o parte dintre deținuți au fost transferați la alte închisori, unii la Gherla, alții la Ministerul de Interne pentru cercetări. Nu s-a constituit o comisie care să stabilească cauzele care îi duc pe oameni la disperare, să elucideze cauzele deceselor, starea de subnutriție care făcea atâtea victime sau lipsa unui contact minim cu familia, lipsa unei biblioteci care îi mai ajuta pe deținuți să-și mai mențină contactul cu viața culturală, atât de necesară în atare situație. Actul disperat a lui Popa-Teiuș putea fi evitat dacă acel soldat ar fi fost instruit în spiritul omeniei și nu al urii de clasă, stimulat cu recompensa unui concediu dacă ia viața unui dușman al poporului, cum erau îndoctrinați. Popa-Teiuș nu putea evada. El avea în față un zid de patru metri, pe care nu se putea cățăra să-l escaladeze. El voia numai să atragă atenția asupra stării sănătății lui. Pentru acest protest a plătit cu viața.

Zilele treceau plăcute în această companie a conferențiarului, care se aștepta să fie luat într-o zi. Sincer să fiu, mă gândeam ce voi face fără el. Dar cum în închisoare tu nu poți hotărî nimic, totul se decide de temniceri, fără o logică normală... Și așa s-a întâmplat și atunci când am fost adus lângă dl. conferențiar, care pentru mine, în cele trei săptămâni de ședere, a fost foarte benefic. Am asimilat aproape în totalitate expunerile domnului. Într-o dimineață s-a deschis ușa și gardianul l-a întrebat pe colegul meu: „Cum te cheamă?”. „Tache Ghe. Costache”, a răspuns colegul cu o voce puternică, ca să fie auzit și din celulele vecine. Mi-a întins mâna și a plecat, cred că la domiciliul obligatoriu. Am rămas singur în această junglă, unde eram înconjurat numai de necunoscuți. În cine să ai încredere? În pereți nu băteam, pentru că nu știam cine-i dincolo de zid. Țevile sunau mereu, dar nu eram deprins cu alfabetul Morse, ce se folosea aici. Eu cunoșteam doar pe cel folosit de armată, dar aici lipsea ceva. Punctul era la fel, dar liniile erau tot puncte, scurte și dese. Eram năucit de mesajele ce se transmiteau de la o celulă la alta.

Rămas singur și cu regret de plecarea colegului, la un moment dat se deschide ușa și gardianul îmi zice „Hai!”. Ca un deținut care se respectă, aveam bagajul gata în orice clipă, și ce bagaj? O trăistuță, cu niște mărunțișuri. Așa că luai bocceluța și plecai în urma lui; la vreo cinci-șase celule mai încolo se oprește și descuie o ușă. Îmi zice: „Intră!”. Între paturi erau doi deținuți în picioare. Le zic „Bună ziua”, mă prezint și cel mai în vârstă mă invită să iau loc și să-mi aleg un pat. Erau livizi, roși de suferință, numai schelete. Doar ochii îi mai sclipeau, cu care te iscodeau. Poate se întrebau în sinea lor „Cine o fi noul venit?”. Totuși am observat la cel mai în vârstă o bucurie că am fost adus în celula lor. După amabilitățile conjuncturale am început să ne cunoaștem. Domnul mai în vârstă se numea Bulhac Andronic, comandant legionar din Soroca, Basarabia, de profesie contabil în București, căsătorit cu o profesoară de limba română

din Mineș, județul Arad. Domnul Bulhac a fost arestat în 1948 și condamnat la 25 de ani. Nu mai știa nimic de soție, iar copii nu avea. Al doilea se numea Ion Comănescu și nu mai știu cum. Era din Ploiești, de profesie agronom, condamnat din 1941 pentru așa-zisa rebeliune la 25 de ani. Făcuse până acum 16 ani. În general, era vizibil imprimată pe figura lui suferința. Erau mulți 16 ani de ocnă. Vorbea mult și de toate. Se tot interesa de cum este viața în regimul comunist și dacă lumea mai speră într-o schimbare. În ceea ce mă privea pe mine, căutam să pun o notă optimistă în prezentarea situației din țară și din lume. Dar am remarcat la el o stare de neliniște și de revoltă pentru tot ce-l înconjoară. Nu vorbea cu colegul lui de celulă, cu domnul Bulhac, care se temea de el și stătea retras într-un colț și nu prea putea să spună nimic, că domnul Comănescu i-o reteza scurt și prelua el discuția. Acest om avea o energie inepuizabilă. Am avut impresia că venind eu în celulă, un timp va avea cui să-i spună tot ce credea el despre lumea în care a trăit mai bine de 16 ani. Memoria îl ajuta, dar nu și buna credință. Era un tip negativist. Îmi povestea zilnic din istoricul închisorii Aiud din 1941 încoace. Pe unii îi ataca dur, dar avea șiretenia ca să ridice în slăvi pe alții. Eu, ca unul care eram curios să știu care a fost ținuta oamenilor în general, atât a legionarilor, cât și a militarilor și a oamenilor politici. Multe lucruri le aflasem mai înainte de la domnul conferențiar, care, cu multă amărăciune, mi-a povestit de generalul Aldea, fost ministru de Interne în Guvernul Sănătescu, căruia, îmbolnăvindu-se de o boală gravă de circulație, i s-a refuzat orice fel de tratament de către comandantul închisorii, Dorobanțu, lăsându-l că moară în chinuri groaznice. Tot cu respect și compasiune vorbea domnul conferențiar și de Istrate Micescu, marele jurist român, care îi făcuse Regelui Carol Constituția din 1938. A fost arestat de comuniști în grupul lui Gheorghe Cuza, iar alții au fost supuși unui regim dur de închisoare, unde nu s-au putut adapta, fiind aruncați, dintr-o dată, dintr-un mediu comod de viață, cu toate avantajele unei vieți civilizate, în promiscuitatea celulei. Diferența a fost catastrofală. Să ne imaginăm un Istrate Micescu, profesor universitar, fost ministru, cu studii și doctorat la Sorbona, luat de niște haidamaci și aruncat într-o celulă cu ușă zăvorâtă de afară, fără toaletă, fără apă și cu gratii la geam, cu un pat de fier, cu o saltea plină de praf și murdară. Și, ca tacâmul să fie complet, într-un colț al celulei era o putină din lemn ce servea drept WC, pe care o utilizam pe rând când aveam nevoie. Aceasta ne scotea din minți. Tot deasupra acesteia ne și spălam pe mâini, pe ochi și spălam și gamela. Această degradare i-a demoralizat pe mulți și i-a dus la disperare. Au văzut cum totul se năruie în fața lor, s-au îmbolnăvit, foamea îi chinuia. În plus, ura temnicerilor și vârsta înaintată a multora le-a grăbit moartea. Într-un fel privea conferențiarul acest genocid și altfel Comănescu, care ducea în spate mai multe prigoane. El spunea de unii: „Bine le-au făcut comuniștii, că legionarii i-au avertizat din timp de pericolul comunist. Acum să vadă

pe pielea lor cum sunt ei, comuniștii! Pe noi ne-au băgat în pușcărie și cu ei au cochetat.

Eu nu am apucat în Aiud nici foștii demnitari de stat, nici așa-zișii criminali de război, cum și-au permis comuniștii să-i considere pe bravii ofițeri ai armatei române, care s-au acoperit de glorie pe câmpul de luptă, acolo unde i-a trimis patria. Peste 50 de generali și-au sfârșit viața în Aiudul blestemat. Așa treceau zilele în lipsa altor preocupări, ascultându-l pe Comănescu. Când era el la rând la tinetă, „bădia", Bulhac mă atenționa să vorbesc mai puțin cu acesta, să fiu prudent că s-ar putea să am neplăceri și chiar și alții. La început am crezut că este vorba de relațiile reci dintre ei și mai continuam pălăvrăgeala. Dar treptat, am devenit mai rezervat. Comănescu a sesizat schimbarea mea și făcea în așa fel încât, atunci când se făcea programul, să nu mai rămân împreună cu bădia Bulhac. Eu am vorbit multe, dar eram printre deținuții cu mulți ani de detenție. Nu puneam la îndoială buna lor credință, deși pe aceste persoane le văzusem pentru prima dată aici, în celulă. Credeam că deținuții din Aiud sunt niște sfinți. Nu am luat în considerare nici faptul că celula noastră nu comunica cu celelalte. Au trecut aproape trei săptămâni de când eram în această companie.

Zarca

La începutul lunii septembrie 1957, într-o zi de dimineață, vine gardianul și îi cere lui Comănescu să-și ia lucrurile și să-l urmeze. Rămas cu domnul Bulhac, acesta îmi spune: „L-au dus să dea raportul, ai să vezi". Nu am luat în serios spusele colegului. După două-trei ore vine un alt gardian și-l scoate pe Bulhac. Din nou am să rămân singur, dar nu pentru mult timp, pentru că vine colonelul și zice: „Hai!". Mi-am luat bocceluța și am ieșit pe pasarelă. L-am urmat și am coborât la parter. Acolo eram așteptat de un alt caraliu (gardian), care avea în mână un sac, pe care mi l-a tras pe cap, apoi mi-l strânge în jurul gâtului și mă trage după el ca pe un câine jigărit. Mă mai împiedicam, pentru că nu vedeam. După ce am trecut prin mai multe porți, am ajuns undeva. S-a deschis o ușă și am intrat într-un hol. Aici mi s-a scos sacul. Eram obosit și cam speriat. Cel care m-a adus îi dă un bilet gardianului portar și pleacă. Se vedea că acea clădire este veche, cu un coridor de la un capăt la altul și cu niște scări la mijloc, care duceau la etaj. „Hai, urcă!", îmi zice când am ajuns. În capul scării era o grilă metalică și din nou un coridor din cap în cap. Pe coridor, un plutonier, care mă ia în primire, se uită lung la mine și eu la el. L-am recunoscut. Fusese la Canal. Și el m-a recunoscut, dar n-a zis nimic, iar eu nici atât. Acest plutonier îmi va face mult rău de-a lungul anilor și asta din teamă. Mă duce în aripa stângă a coridorului, la celula 58. Când am intrat în celulă am crezut că am

vedenii. În picioare, între paturi, era bădia Bulhac, care plecase cu o jumătate de oră înaintea mea. Când m-a văzut m-a reproșat: „Te-am făcut atent să vorbești mai puțin. Uite unde ai ajuns!”. „Dar unde sunt aici?” „În Zarca. Dacă am ajuns în Aiud, trebuie să trec și pe aici”. Apoi privesc în celulă. În picioare, lângă perete stătea un tânăr subțirel, înalt, cu o figură tânără și plăcută. Cum voi afla mai târziu, fusese student la Academia Comercială. Trecuse prin Pitești și Gherla. Din nou bădia Bulhac mă atenționează să am grijă că acest om fusese reeducat și încă nu s-a eliberat de frică. Acest student se numea Bărbulescu Nicolae, fiul unui negustor din Tg. Jiu. Fusese bine educat în familie, cu cunoștințe în multe domenii, dar cum tinerii sunt pregătiți pentru o carieră normală în viață și nu să fie supuși unui regim de spălare a creierelor prin tortură fizică și morală, foame, frig și izolați de cei dragi. Îl înțeleg pe Bărbulescu și îi iert teama cumplită ce o avea față de ofițerul politic, căpitanul Chirilă, un tip arogant și rău. Acest Chirilă m-a trimis în Zarca. Alt personaj important în celulă era inginerul Ghiță Brahonschi. L-am găsit în greva foamei, stătea culcat în patul de jos, îmbrăcat și acoperit cu pătura. Eu știam multe despre el. Fusese șeful studențimii legionare din România, fiind considerat o speranță a elitei legionare. Când m-am apropiat de el să-i strâng mâna și să mă prezint, în fața ochilor mei era un om îmbătrânit, cu fața brăzdată de riduri, cu ochii retrași. Era de mai multe zile în greva foamei. Când i-am spus că sunt din Brașov s-a bucurat. Fusese și el inginer la „Tractorul” Brașov. m-a cuprins mila față de el și nu știam ce atitudine să iau. Toată noaptea m-am gândit cum să-l ajut. Nu cunoșteam motivul grevei, doar că nu mânca și se distrugea. Gardienii îl ironizau făcânduol nebun, nu-i acordau nici o atenție. Încă de a doua zi m-am hotărât să-l ajut pe Brahonschi. Deci, în fiecare zi l-am rugat pe Brahonschi să primească porția mea de turtoi cu greutate. A primit oferta mea, eu asumându-mi toate riscurile timp de două săptămâni. I-am dat lui porția mea de turtoi. Brahonschi era bine apreciat de cei din Zarca și se afla mereu în atenția ofițerului politic. Cât am stat eu cu el în celulă, nu s-a petrecut nimic deosebit. Nu se putea. Se fereau să își spună gândurile, se fereau de acel student. Din povestirile altora aveam un cult pentru Ghiță. Îl știam foarte bătăios și inteligent, dar m-a dezamăgit. Nu am reușit să-mi dau seama ce scop urmărește. Îl voi mai întâlni într-o situație extrem de grea pentru amândoi. Numai Dumnezeu ne-a salvat. Figura lui m-a urmărit tot timpul. Mă rugam lui Dumnezeu să-l ocrotească și l-a întărit. Voi mai aminti în alt capitol de el. După două săptămâni de ședere la celula 58, colegul nostru, Bărbulescu, a fost mutat, iar bădia Bulhac îmi face din nou critică pentru că am exagerat cedând porția mea de turtoi. Se va afla și că voi avea de suferit. Am înțeles aluzia. Am rămas pe gânduri. Eu aveam o altă imagine despre Aiud, dar timpul mă va face să revin la convingerile mele anterioare. A doua zi am fost mutat la altă celulă, la 59. Aici am găsit doi oameni tineri și comunicativi. Unul dintre

cei doi era ing. Aurel Șandru din Oradea, fiul unui plutonier major. A făcut liceul la Beiuș, în 1948 a fost arestat, fiind la acea dată șeful organizației legionare a județului Bihor. Al doilea era un bănățean, om blând și prietenos, care nu se amesteca în problemele altora. Am stat multă vreme împreună, cam o jumătate de an. La început, atmosfera în această celulă a fost foarte plăcută, cu un program de zi încărcat, cu rugăciuni, diverse comentarii pe teme religioase. Atât Șandru, cât și eu eram greco-catolici. Aveam aceeași vârstă, ne deosebea doar nivelul studiilor. În ceea ce mă privește, prietenii mă considerau autodidact. Așa stând lucrurile, puteam discuta destul de lejer. În ceea ce privea atitudinea noastră față de biserica greco-catolică și în general cea catolică, avea unele nuanțe. Șandru punea problemele mai dogmatic, iar eu mai laic. Eram cu totul de acord cu nedreptatea făcută nouă, greco-catolicilor, prin desființarea, la ordinele lui Stalin, a acestui cult în octombrie 1948. La vremea aceea au fost arestați toți episcopii noștri și condamnați la ani grei de închisoare, alături de episcopi. Au fost întemnițați un număr mare de alți slujitori ai bisericii, cu protopopi, preoți și profesori ai Blajului. Totul a fost devastat, proprietățile au fost confiscate, mănăstirile desființate. O parte a bunurilor le-a preluat statul. Nici Biserica Ortodoxă nu s-a lăsat mai prejos, luând și ea partea leului, adică lăcașele de cult, casele parohiale, cimitirele și toate celelalte bunuri. S-au făcut părtași cu diavolul. Înșelarea opiniei publice și mistificarea adevărului, mai ales atunci când s-a consimțit din partea ierarhiei ortodoxe transformarea unor mănăstiri ortodoxe în închisori pentru prelații greco-catolici, de exemplu cardinalul Iuliu Hossu, acest sfânt al Bisericii Române Unite cu Roma și al neamului românesc, cel care a deschis adunarea din 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia, cel care în timpul ocupației maghiare a fost alături de enoriașii săi, îmbărbătânduoi și apărânduole drepturile. A fost uluitor faptul că niște conducători ai bisericii să se întovărășească cu un partid fără neam și Dumnezeu și să prigonească alți frați creștini. Unirea bisericilor dacă se va face de către credincioși în bună înțelegere, și nu cu poruncă de la diavol. Pe noi ne-a mâhnit această prigoană și o puneam pe seama unor oameni străini de neamul nostru și nu atribuiam această nedreptate creștinilor ortodocși și nici clerului. În toți anii de închisoare nu am auzit oameni și preoți care să fie de acord cu desființarea Bisericii Greco-Catolice. Socoteau această nedreptate ca fiind trecătoare și că odată cu eliberarea țării de forțele răului totul va reveni la normal. În compania lui Șandru predominau discuțiile religioase, dar erau abordate și alte teme. Șandru comunica cu vecinii de celulă prin alfabetul Morse. Mai primeam vești despre mișcările care se făceau din când în când de către ofițerul politic. La un moment dat, l-am avut vecin pe dl. Radu Budișteanu, fost ministru legionar în Guvernul Gigurtu, prieten cu Codreanu și membru al Mișcării Legionare, avocat renumit, cu doctorat la Sorbona. Vorbea des la perete, nu avea teamă de caralii. De la el primeam scurte noțiuni de

drept, pe care le memoram. Îl mai consultam în probleme politice din trecut. Șandru mai memorase din cugetările lui Horia Cosmovici și pe care mi le dicta și mie. Erau toate de nuanță creștină, unele în limba franceză. Cosmovici, avocat de profesie, a jucat un rol important în Mișcarea Legionară; în guvernarea Antonescu-Horia Sima a fost secretar general al guvernului.

Încet am intrat în viața Aiudului și mai cu seamă a secției de exterminare Zarca. Aici, pe lângă o parte a vârfurilor legionare, au fost aduși și legionari izolați de ofițerul politic pentru a-i intimida și distruge, fizic și psihic, pe cei ce, după calculele torționarilor trebuiau îngenuncheați și exterminați. A venit iarna, dar în Zarca nu s-au făcut nici un fel de pregătiri pentru a face căldură. Nu erau calorifere, nici măcar sobe în celule, iar acolo unde era, nu exista burlan și nu se putea folosi. În Zarca s-a răbdat de frig, care era aliatul numărul unu al temnicerilor la distrugerea biologică a noastră și favorizatorul celor mai chinuitoare boli. Cele mai frecvente erau reumatismul, guturaiul, TBCoul, bolile digestive și cardiace. Către sfârșitul anului 1957 am fost scos din celulă și, cu sacul pe cap, am fost dus la o distanță apreciabilă și introdus într-un birou mai mic, asemănător celor de la Securitate ,cu o masă-birou pentru anchetator, iar în colț o măsuță mică cu un scaun prins în șuruburi. Aceasta era masa anchetatului. Mi-am ocupat locul și a intrat un locotenent major de securitate, care, după o mică introducere, m-a întrebat ce pedeapsă am și cum suport detenția. L-am lăsat fără răspuns, apoi a trecut la subiect. M-a spus că vine de la Brașov și trebuie să-i răspund la unele întrebări, și anume dacă-l cunosc pe Constantin Grigorescu de la uzinele „Steagul Roșu" Brașov, la care eu i-am răspuns că îl cunosc. „În ce împrejurări l-ai cunoscut?". „La închisoarea Brașov, în anii 1948-'49". „Ce politică făcea Grigorescu". „Nu știu." „Ce activități legionare ați desfășurat împreună?" „Nu am desfășurat asemenea activități". În continuare, au urmat întrebări cu insistența anchetatorului, ca să obțină din partea mea o confirmare cum că eu și Grigorescu am fi desfășurat activitate legionară. Ancheta a durat până spre seară și s-a soldat cu un eșec pentru lt. major. m-a amenințat că mă va duce la Brașov.

Naivitate sau rea-credință

Întors în celulă, colegii erau curioși unde am fost și de ce. Le-am explicat ce s-a întâmplat, cum că a venit de la Brașov un ofițer să mă ancheteze în legătură cu un camarad de-al meu și că îmi este teamă că e arestat, că are acasă o soție și doi copii minori. Colegii s-au liniștit și am reintrat în normal. Fratele Șandru a comunicat vecinilor că am fost anchetat în legătură cu Brașovul. În Aiud veneau zilnic securiști din toată

țara și făceau anchete. Unii dintre deținuți erau duși la Interne ori la alte securități pentru noi anchete, confruntări cu noii arestați. Deci, chiar dacă erai condamnat, oricând se putea relua ancheta și erai implicat într-un nou proces. Unii erau duși la tribunale, ca martori ai acuzării, iar Securitatea te urmărea și acolo, în închisoare, prin agenții informatori plasați pe lângă unele personalități de care nici conducerea închisorii nu știa. O altă categorie de informatori aparținea ofițerului politic, care sonda starea de spirit din închisoare și dacă nu se organizează cumva greve, evadări și alte legături între deținuți. Noi, deținuții, cunoșteam bine sistemul de supraveghere, dar ne era foarte greu să-i cunoaștem pe adevărații informatori. Dacă i-am fi cunoscut, nu mai puteau fi de folos. Aceștia erau bine mascați. În schimb, Securitatea, prin acești informatori, folosea dezinformarea contra lor și răspândea informații denigratoare despre unii deținuți mai puțin cunoscuți, că aceștia ar fi informatori. Iar naivii cădeau în plasă, acuzând oamenii cinstiți de turnătorii și ajutându-i pe cei adevărați să-și desfășoare activitatea murdară. Foarte des erau scoși din celule oameni și duși la poartă, acolo unde erau șapte camere de anchetă și ținuți acolo mai multe ore. Uneori li se servea și masa de prânz tot în acel loc. Poate, sub acest paravan, îi hrăneau mai bine pe-ai lor. Pe unii dintre ei, duși acolo, nu-i întreba nimeni nimic. Acestora li se făcea cel mai mare rău. Întorși în celulă, oamenii spuneau adevărul. Cine îi credea? Deveneau bănuiți și izolați și așa se crea o stare de neîncredere între noi, mai ales dacă cel în cauză avusese ceva discuții contradictorii cu colegii de celulă, era categorisit ca un posibil turnător. Dar aceasta nu era o regulă generală. Majoritatea oamenilor erau cu mintea lucidă și nu-și puneau asemenea probleme. Își manifestau sentimentele în mod deschis și nu căutau să-și ascundă crezul politic. Autocenzura era bună sau nu era. Când am fost dus prima dată la anchetă, așa cum se obișnuia de regulă, Șandru Aurel a transmis la camerele vecine că am fost dus în poartă. Numai că această comunicare a lui a fost răutăcioasă, exprimându-și păreri defavorabile mie. Este adevărat că în multele discuții ce le aveam împreună, nu în toate eram de acord. Nu-l contraziceam în problemele bisericești și nici în cele legionare. Avea și el, ca și mine, 20 de ani condamnare și era de aproape zece ani în detenție, deci complet rupt de realități. Nu era disperat datorită credinței în Dumnezeu, dar și mai mult în Biserica Catolică. Era optimist. I-am admirat curajul și încrederea în ziua libertății. La început eram ca frații, dar cum șederea noastră în aceeași celulă a depășit o jumătate de an și subiectele de discuții s-au cam epuizat, viața devenind monotonă, ba uneori plictisitoare, se simțea nevoia unei schimbări. Dar cum asta nu depindea de voința noastră, eram sortiți să conviețuim așa cum hotăra ofițerul politic, care specula eventualele neînțelegeri dintre noi. Gardienii de pe coridoare ascultau tot timpul la uși și raportau totul politrucului, de exemplu, care cu care se ceartă, ce probleme se discută.

După rapoartele lor eram duși la izolare, fără să cunoaștem motivul, dar o făceam. Orice încercare de a ieși la raportul superiorilor era sortită eșecului. Întotdeauna gardianul avea dreptate, iar „banditul" nu avea cuvânt. Revin la inginerul Aurel Șandru, cu care discutam și alte probleme. Am avut cu el o lungă discuție despre Napoleon I. Eu eram și sunt un admirator al lui, iar Șandru nu-l agreea deloc și de aici au apărut discuții contradictorii. Eu îl consideram cel mai mare general, un geniu militar și un reformator al legislației. Prin acțiunile sale a contribuit la unificarea statelor germane și la restrângerea imperiului habsburgic. A introdus ideile liberale în Franța. Șandru era de altă părere, că a fost un brigand, că a adus numai moarte în Franța și Europa. Dar chestiunea fierbinte a fost încoronarea lui Napoleon; Șandru nu-i putea ierta îndrăzneala de a-i lua Papei coroana din mâini pentru a și-o pune singur pe cap. Eu am făcut greșeala de a fi de acord cu gestul lui Napoleon. Aceasta m-a costat. Șandru și-a schimbat atitudinea și în lipsa mea a comunicat la vecini să se ferească de mine. Un gest incredibil de rea-credință.

La celula 31

În sfârșit, după o jumătate de an sunt mutat la celula 31. Aici dau peste o veche cunoștință de-a mea, Filip Oprea, originar din Dâmbovița. Eu l-am cunoscut în 1945 la Brașov. Venise parașutat din Austria. Plecase în Germania în 1941 și a stat prin lagărele germane până la 23 august 1944. A făcut parte din Armata Națională, cu misiunea de a veni în țară parașutat. După sosire a luat legătura cu grupurile de rezistență din zona Brașovului. În această conjunctură ne-am cunoscut, fiecare cu misiunea lui. După 1946 el s-a stabilit la Covasna, unde s-a și căsătorit. El a continuat lupta de rezistență la Covasna, dar fiind subordonat lui Radu Șutu, care avea conducerea Brașovului, în 1948, după căderea grupului Șutu, cade și grupul Oprea Filip la Covasna și este adus la închisoarea Brașov. Aici vom sta împreună un timp, după care Filip Oprea este trimis la Gherla. Acum, după zece ani, ne revedem în Zarca, Aiud, celula 31. A fost o mare bucurie pentru noi. Nu mai eram singur în Zarca. Dumnezeu a vrut să fie așa. Nu ne-am îmbrățișat imediat, am așteptat îndepărtarea gardianului. Apoi, și unul, și altul am început să ne punem întrebări legate de timpul scurs de când ne-am despărțit la Brașov. Oprea a trecut prin grele încercări la reeducarea din Gherla. Urmele morale le resimțea și acum. Îl îngrijora soarta copilului și a soției, ca de altfel pe fiecare dintre noi. Odată cu mutarea mea a fost mutat și Șandru la celula vecină, cu numărul 30. Prin alfabetul Morse se ia legătura cu vecinii și aflăm că la ei a fost adus Șandru, iar eu sunt la 31. Domnul iezuit Șandru îi spune celui ce comunica să fie prudenți față de Salcă. Am recepționat și

eu mesajul și am rămas mut. Am început să tremur. Inima îmi bătea cu putere, gata să fac infarct. Oprea m-a văzut cum m-am schimbat și că am făcut o criză. s-a apropiat de mine, m-a frecționat mâinile și am rămas amândoi muți. Când mi-am revenit, plângeam cu suspine. După ce m-am liniștit, vechiul meu prieten a căutat să mă consoleze, să-mi spună că el mă cunoaște și consideră că asemenea aprecieri se fac de oaameni lipsiți de scrupule sau fiind puși de cineva. Un om normal și cu credință în Dumnezeu nu se poate hazarda fără a avea dovezi. A fost cea mai grea zi din viața mea de deținut politic. Noaptea a fost albă. Dimineața ne-am sculat la program și am început o nouă zi împreună. Când a trecut gardianul pe partea cealaltă, se aud ciocănituri în perete. Oprea pune urechea pe perete și de dincolo vorbea Crăciun, un camarad al lui Oprea din Germania și bun prieten de-al meu de la Poarta Albă. Cu acesta am fost doi ani împreună și mă cunoștea ca un tânăr cinstit și idealist. Îi spune lui Oprea să aibă încredere în mine și mă cere pe mine. Mă apropi cu urechea de perete și îmi zice: „Sandule, tu ești din frățiorii lui nea' Petrică. Te rog nu lua în seamă ce s-a spus și, uite, domnul Șandru vrea să-ți spună ceva". Și a venit Șandru, lamentându-se: „Iartă-mă că am greșit". „Să te ierte Dumnezeu!". Aproape un an cât am stat în acea celulă cu acest om nu am mai comunicat. Ce l-a determinat oare să facă acest gest nu știu, dar cred că ori naivitatea, reaua credință sau prostia. Oricare au fost motivele, nu a dat dovadă de un bun creștin. Am auzit că după Revoluție s-a făcut preot greco-catolic la Arad. Poate Sfânta Scriptură îl va lumina să-și ceară iertare lui Dumnezeu pentru suferința morală pe care m-a pricinuit-o acolo, în focul iadului. Cer scuze că m-am lungit atâta, dar suferința a fost prea mare pentru mine.

A doua sau a treia zi a fost adus la noi domnul Burlacu, despre care auzisem multe și de bine, și de rău. O zi două, doctorul ne-a cântărit, după care am intrat în normal. A fost una din cele mai plăcute companii avute în Zarca. Atât Zarca, cât și doctorul Burlacu erau oameni înțelepți, care nu se agitau pe diverse probleme. Erau conștienți că noi aici nu putem face altceva decât să trăim în armonie, să nu ne lăsăm provocați de dușmanii noștri, să ne apărăm demnitatea și onoarea. Iar în măsura în care putem, să ne ajutăm. Dr. Burlacu era din județul Bacău. A făcut liceul la Iași, iar Facultatea de Medicină la Cluj. Fusese frate de cruce, apoi în studenție a luat parte la grevele studențești de la Cluj. După terminarea studenției a fost medic la Sibiu, apoi la Făgăraș, unde a avut legături cu Rezistența din Munții Făgărașului, ajutându-i cu medicamente și tratamente medicale, ori stabilind unele legături. Arestat în 1955, este condamnat, în procesul celor din munți, la moarte de Tribunalul Militar Sibiu, apoi pus în lanțuri la închisoarea Sibiu și dus la închisoarea Rahova pentru a fi executat. Cu lanțuri la picioare, a așteptat timp de șapte luni ziua executării sentinței de condamnare la moarte prin împușcare. A fost ceva îngrozitor să te culci seara așteptând să vină să te

ia în timpul nopții și să te împuște, deoarece execuțiile se făceau numai noaptea. Execuția în sine nu era așa de chinuitoare cât era această perioadă de așteptare. Când îmi povestea Burlacu de emoțiile prin care a trecut de la arestare și până la schimbarea sentinței în muncă silnică pe viață, mă luau fiorii. Nici nu mă mai gândeam la ceea ce mi s-a întâmplat, era un mizilic pe lângă cele șapte luni de așteptare a călăului. În sfârșit, a venit și noaptea mult așteptată de 14 noiembrie 1957. Se aud zăvoare și apoi lanțuri târâș pe coridor, un tușit care a identificat persoana. Era studentul Metea, apoi ecoul lanțurilor s-a îndepărtat. Alt zăvor, alt tușit pe coridor. Era Gheorghe Hașu. Dr. Burlacu și-a făcut rugăciunea și-și aștepta rândul lucid și cu conștiința împăcată, că nu a făcut rău nimănui, ci, dimpotrivă, ș-a ajutat camarazii în lupta dreaptă pe care au dus-o. Urmează alt zăvor tras, alt tușit. Acesta era salutul de despărțire. Poate era studentul Laurian Hașu, după care Jan Pop, funcționar la Primărie. Burlacu s-a apropiat de ușă și aștepta senin să se tragă zăvorul, dar se întârzia, iar el nu mai avea răbdare. După mai multe minute de așteptare a început să bată în ușă cu putere. În toiul nopții a venit gardianul și s-a răstit: „Ce bați așa, măi?”. „Domnule șef, colegii mei au fost duși la execuție. Pe mine m-ați uitat. Vreau să mor odată cu ei”. Vezi-ți măi de treabă!”. „Nu, domnule, eu vreau acum”. A fost nevoie să vină ofițerul de serviciu să-l liniștească. A doua zi, Crăciun i-a scos în fața unui procuror, care i-a citit decretul de comutare a pedepsei în muncă silnică pe viață, atât doctorului Burlacu, cât și profesorului Olimpiu Borzea. După această formalitate, ofițerul de serviciu a trimis după fiecare să vină să-i scoată lanțurile. Avea numai răni la picioare și nespălat de șapte luni. Abia atunci a fost transferat la Jilava și băgat într-o cameră cu mulți deținuți. i-a trebuit timp ca să se adapteze și să vorbească, deoarece șapte luni nu vorbise cu nimeni. Ședерea doctorului Burlacu mi-a fost de folos. Spre sfârșitul iernii eu am făcut o aprindere de plămâni, cu mare temperatură; deliram. În această situație, colegii mei erau foarte îngrijorați și băteau în ușă, cerând pentru mine să vină medicul. Dar acesta nu a venit, iar colegii au intrat în panică, pentru că eu eram incoerent și zăceam. În această situație, dr. Burlacu a încercat să mă ajute, înmuind în apă un prosop cu care mă înfășura în jurul toracelui. Făcea aceasta de mai multe ori pe zi. După câteva zile, temperatura a scăzut și mi-am revenit. De puțin timp era comandantul închisorii colonelul Gheorghe Crăciun, care mă cunoștea de la ancheta din Brașov și mi-a interzis o consultație. Medic pe Zarca era doctorița Balea, care nu ieșea din ordinele lui Crăciun. Cu ajutorul lui Burlacu am depășit acest moment critic. Nu eram bine echipat cu haine groase, nu aveam un pulover din lână și suportam foarte greu frigul. La sugestia doctorului Burlacu, am dat peste o scândurică și, cu ajutorul cozii de lingură, care era ascuțită, am despicat-o și, cu multă atenție, am făcut niște andrele de vreo 4 mm grosime și 400 mm lungime, apoi am trecut la procurarea firelor din lână. Am deșirat ciorapii rupți, tot

soiul de petice din lână, păturile le-am mai micșorat și am făcut rost de fire de toate culorile. Dr. Burlacu știa foarte bine să împletească. A început lucrul. Eu mă uitam cum ia doi pe față, doi pe dos, iar colegul Filip se plimba pe direcția vizetei ca să împiedice vizibilitatea gardianului. După ce a tricotat doctorul de vreo trei degete spatele, m-a pus pe mine să fac doi pe față și doi pe dos, ceea ce a mers. Am făcut spatele, iar apoi fața. Au urmat mânecile și gâtul. Într-o săptămână a fost gata. Cu un ac de sârmă l-am încheiat. Aveam și eu acum pulover. Tot timpul am lucrat cu emoție, ca nu cumva să mă prindă. Nu era mare lucru, îmi confiscau materialul și mă duceau la izolator. Cel mai grav lucru ar fi fost să mă despartă de dr. Burlacu, pentru că atunci nu mai avea cine să-mi arate cum să fac mai departe. Dar și de astăodată Dumnezeu m-a ajutat. Am mai stat mult împreună. Recitam poezii, aveam conversații plăcute despre medicină și altele, mai învățam cuvinte străine, în germană și franceză. Dr. Burlacu era pasionat de engleză. Deși am stat mult în aceeași celulă, nu am avut motive să ne plictisim unul de celălalt. Dar a venit și ziua când am fost risipiți după planurile politicului, fără să ne mai întâlnim în Aiud. Mă voi revedea cu dr. Burlacu după mulți ani, la Policlinica „Brâncoveanu”, în Brașov, unde venise, prin concurs, ca medic ORL-ist. De atunci și până în prezent am întreținut aceleași relații de prietenie. Eu am ieșit din închisoare grav bolnav. Prin relațiile doctorului Burlacu am fost tratat și îngrijit de medici de specialitate, cărora le datorez că am depășit momentele critice și, în primul rând, îngerului meu păzitor, dr. Nicu Burlacu.

Inginerul silvic Gheorghe Matei

De la celula 31 am fost dus la celula 19, de la parter. Aici am găsit un tânăr, vioi și optimist. Ne-am împrietenit repede. Gheorghe Matei era din comuna Ceret, județul Olt, dintr-o familie de țărani mai înstăriți. Erau patru frați, doi băieți și două fete. Fratele mai mare a făcut dreptul la București și era căsătorit cu o doctoriță nemțoaică, fiică de învățători. Cele două surori ale lui Matei nu au fost date la liceu, au rămas acasă. Cea mare s-a căsătorit la Slatina cu un mecanic de locomotivă, iar cea mică, Chati, a rămas cu părinții la gospodărie. Era o familie unită și respectată în comună. Matei Ghiță, după ce a terminat facultatea, a fost pus în urmărire pentru că în studenție a făcut parte dintr-o organizație de rezistență anticomunistă, pentru care motiv a fost căutat de fosta Securitate, să-l aresteze. A reușit să scape și s-a retras la părinți, în comuna Ceret. Acolo au făcut un perete dublu într-o cameră, cu intrarea din pod. În acel cavou a stat șapte ani, îngrijit fiind de familie, dar mai cu seamă de sora sa, Chati. Toți membrii familiei au fost solidari cu suferința lui Ghiță. Ascunzătoarea era perfectă. La numeroasele controale ale

miliției nu s-a observat nimic. Ghiță își petrecea timpul citind. Era foarte documentat. Toate au mers bine. Din când în când, venea fratele de la București, cu soția și socrii. Mama-soacră era fericită să vină la țară. Se apropiase de sora mică, pe care o învăța arta gospodăriei. Aici avea materie primă din belșug: porc, păsări, ouă, făină și multe altele. Cu acestea a inițiat o adevărată școală cu Chati. O făcuse iscusită, asemeni ei în arta menajului. Dar toate au o limită. În toate cazurile intervine un Iuda. Așa și la Ghiță Matei, o familie de intelectuali din comună. Făceau din când în când câte o vizită sorei lui Matei, ocazie cu care au vorbit și cu Ghiță. Aceste comunicări au durat mai mulți ani. Era normal ca aceste vizite să atragă atenția Securității și aceasta să caute să îi iscodească pe cei doi, care au acceptat în final să colaboreze. Ca urmare, în 1955 Matei va fi trădat de soțul prietenei. După arestare este dus la București, judecat și trimis la Aiud. Când am fost dus la el în cameră eram bolnav de hepatită, mă balonam foarte tare. Făcusem o grevă a foamei de cinci zile pentru a-i sensibiliza pe gardieni să mă ducă la medic, dar fără succes. După cinci zile am început să mănânc. La camera 19 am stat cu Matei vreo trei luni, după care ne-au mutat la etaj, la celula 35, tot în doi. Boala se agrava și nu mai știam ce să fac. Chiar și colegul meu era îngrijorat de soarta mea. După un timp am refuzat din nou hrana, solicitând o consultație medicală. Cu sacul pe cap am fost dus în poartă, în biroul colonelului Crăciun, care, din dosul unui birou impozant, îmi zice, cu vocea lui de lemn: „Ce-i, Salcă? Ce s-a întâmplat?”. Eu îi răspund scurt: „Sunt bolnav, domnule colonel, și am nevoie de tratament”. „Șezi pe scaun!”. M-am așezat cu sfială și așteptam reacția lui. Acesta era un temnicer imprevizibil. „Măi, Salcă, tu faci aici greve și faci pe eroul, dar uiți că șefii voștrii huzuresc prin Spania. Horia Sima s-a dat cu americanii. Acasă te așteaptă nevasta și copila”. Și s-a oprit, așteptând reacția mea, care a fost scurtă și la obiect: „Domnule colonel, eu nu am nici o legătură cu ceea ce face Horia Sima, iar soția mea va face ce crede ea că trebuie să facă. Eu am recurs la greva foamei crezând că subordonații dumneavoastră nu v-au raportat că am solicitat să fiu prezentat medicului”. „Măi, Salcă, eu, în calitate de comandant, te sfătuiesc să renunți la grevă și să mănânci, iar eu voi da ordin să fii dus la medic”. „Eu vă mulțumesc și voi ieși din grevă”. În acel moment am crezut că nu e folositor pentru mine să-l întărât. m-a trimis la cameră cu promisiunea că voi fi dus la medic, iar eu am reintrat în normal. M-am încrezut în cuvântul lui de comandant. Timpul a dovedit că era un mincinos și că urmărea cu totul alte scopuri. Trei luni am așteptat să fiu dus la medic, dar nimeni nu mă băga în seamă. Crăciun a uitat de medic și, pe 5 aprilie 1963, am intrat din nou în greva foamei.

Urmările celei de-a treia greve

Dimineața, când a venit gardianul cu terciul, eu l-am refuzat. „Nu-i nimic", m-a zis sergentul major Makay și și-a luat terciul și a plecat. Colegul meu de celulă, Ghiță Matei, era îngrijorat de mine, căuta să mă încurajeze. Îmi zicea că aceștia sunt porniți contra mea și mă vor lăsa să mor și nu-mi vor da medic. El s-a oferit să-mi dea din porția lui, idee pe care am refuzat-o. „Ghiță, tu vezi ce chinuri sunt pe mine. Orice mănânc îmi face rău. Am slăbit foarte mult și sunt tot timpul balonat. Nu mai pot suporta. Mai bine mor acum și scap de toate suferințele". Îmi făcusem un fel de sondă dintr-o bucățică de lemn și o introduceam pe anus, crezând că voi putea evacua gazele, dar fără succes. Diagnosticul pus de mine: gastrită ori colită. Eu eram la celula 37 și sub mine era grupul de comuniști cu Vasile Luca (Lukács László). Aceștia întrerupeau comunicarea prin Morse. La camera alăturată de la parter era un mare medic internist din București, dr. Constantin Veselovschi. Prin Morse, Matei a luat legătura cu el, descriindu-i simptomele. A spus că poate fi ceva mai grav, o hepatită cronică cu tulburări digestive. Acest diagnostic este prezumtiv. „Dacă aș avea posibilitatea să vă consult v-aș spune precis. Dar dacă sunteți în greva foamei, eu nu mă pronunț ce să faceți. Vă dau, însă, un sfat: pe toată durata grevei să beți zilnic doi litri de apă". I-am respectat sfatul. De atunci, în fiecare zi dr. Veselovschi se interesa cum mă simt. După masa de prânz a venit plutonierul Rădulescu, unul din cei patru aghiotanți ai colonelului Crăciun, să mă întrebe ce am de gând. „Să ajung la medic, domnule plutonier". „Voi raporta, domnule Salcă". Eu mi-am continuat greva. De la celula 38 am fost chemați la vorbitor. Era doctorul Nae Nicolau, care a venit să ne întrebe ce-i la noi, pentru că a auzit ușa și vorbă. Ghiță, care se ocupa de comunicare, le-a spus că Salcă a început greva foamei. Dr. Nicolau întreabă „De când, de azi dimineață? Păi și la noi a început greva foamei. Luca Damaschin este grav bolnav de ulcer, nu mai poate mânca nimic. Vomită totul. Îndată am realizat că soarta noastră se complică și concluzia tiranului Crăciun va fi că noi ne-am înțeles să începem greva în aceeași zi. Înapoi nu mai puteam da și am mers înainte. Noi nu am recurs la acest gest ca să bravăm, ci din disperare pentru viața noastră. Cine este Luca Damaschin? El este din Banat. În 1941 s-a refugiat în Germania, unde a rămas până după terminarea războiului. Soția și fiica cea mică au rămas în țară. La familie nu s-a putut întoarce din cauza urmăririi penale date de pe vremea lui Antonescu. A venit însă în anii '47-'48 cu unele misiuni de la conducerea legionară să scoată anumite persoane importante din țară și să le ducă în Occident. Operațiunea a reușit de mai multe ori, dar într-o zi a eșuat. Venind după un inginer din

București, s-a întâmplat ca să găsească în casă Securitatea, care venise să-l aresteze pe acel inginer. Când au intrat securiștii, l-au întrebat de acte și ce caută acolo. Dacă nu l-au găsit pe cel căutat, l-au luat pe Luca cu ei, ca să nu meargă „cu mâna goală". După lungi anchete și verificări pe teren și-au dat seama că ceva nu-i în regulă și au început, cu metodele lor, tortura, și anume bătut la tălpi cu pantofii în picioare. A avut ghinion, pentru că s-a desprins talpa și au căzut niște cocoșei de aur. Din acel moment, totul s-a schimbat. Luca a fost identificat și nu a mai avut ce face, a admis că a vrut să-l convingă pe acel inginer să plece în Apus. Pentru aceasta a fost judecat de Tribunalul Militar și condamnat la 25 de ani muncă silnică și trimis la Aiud. Ne găseam amândoi în greva foamei pentru aceleași motive: ceream să fim văzuți de medic și să ni se acorde tratament medical, tratament ce ne-a fost refuzat de colonelul Crăciun. Așa suferinzi cum eram și nemâncați, nu aveam voie să stăm culcați pe pat. Eu am reușit să stau la marginea patului opt zile și nu m-am mai putut scula. Eram foarte epuizat. Luca fiind și mai în vârstă și mai grav bolnav, a căzut mai repede. Pe toată durata grevei, Ghiță și dr. Nae Nicolau comunicau între ei despre starea noastră. După opt zile au venit în celulă colonelul de securitate Iacob Martin, colonelul de securitate Ivan, adjunctul lui Crăciun și căpitanul Chirilă, ofițer politic la închisoarea Aiud. Eram întins pe pat când au intrat. Nu m-am ridicat. S-au uitat la mine și colonelul Iacob m-a întrebat: „Ce ți s-a întâmplat, Salcă?". „Sunt bolnav, domnule colonel și vă rog să fiu văzut de medic". M-a privit lung, fără să zică nimic, iar din spatele lui căpitanul Chirilă, care m-a trimis cu doi ani în urmă în Zarca, intervine: „Lăsați-l, tovarășe colonel, că ăsta vrea să devină erou". Nu a mai spus nici unul nimic și au făcut stânga-mprejur și au plecat. Aceeași figură au făcut-o și la Luca Damaschin. Noi ne-am continuat greva încă opt zile, fără să ne întrebe nimeni nimic. Normal era să anunțe procurorul, așa cum prevedea legea, dar la Aiud legea o făcea colonelul Crăciun. În ultimele zile am observat un fenomen îngrijorător. Când dădeam cu palma pe corp, vedeam cu pielea era uscată și se desprindea ca tărâța pe picioare și pe mâini. Matei l-a întrebat pe dr. Nicolau care-i cauza descuamării, iar acesta a zis că din lipsa vitaminelor. În perioada acestei greve am renunțat a mă mai gândi la cei de acasă. Mă gândisem că, chiar dacă va fi să ajung cândva acasă, voi fi un infirm și aceasta le va mări suferința lor, la fel și pe a mea. M-am lăsat în seama hazardului și a lui Dumnezeu.

În dimineața zilei de 20 aprilie 1959, în jurul orei 10.00, cum apreciam noi după lumina lăsată de soare pe perete, se aud zăvoarele la celula lui Luca și pași mai mulți pe coridor. După ce s-au îndepărtat, ne cheamă Nicolau: „Pe Luca l-au dus la spital". Bucuria a fost mare. Matei îmi zicea: „O să te ducă și pe tine". „Ar fi bine, dar nu cred". După o jumătate de oră se trag și la noi zăvoarele și intră plutonierul Rădulescu,

urmat de un alt plutonier și îmi zice: „Hai, Salcă, ia-ți tot ce ai!”. Pentru o clipă m-am bucurat. Credeam că mă va duce la spital. S-a bucurat și Ghiță Matei. Cu bocceluța în mână mi-am luat rămas bun de la Ghiță și, șontâc-șontâc după plutonieri, am coborât la parter. Rădulescu a deschis ușa biroului și a intrat. Eu după el, iar celălalt plutonier în urma mea. Rezemat cu spatele la geam, plutonierul Rădulescu îmi zice: „Dezbracă-te!”. Am dat tot pe jos de pe mine. Celălalt le controla, apoi îmi zice să scot șireturile de la bocanci. Abia atunci m-am dezmeticit că nu-i vorba de spital, că mi se pregătește altceva. Am rămas mut. Plutonierul îmi dă pantalonii ca să-i îmbrac, apoi vestonul fără pulover, îmi oprește ciorapii groși și îmi dă mantaua, aboi bocancii. Ion Rădulescu îmi zice să bag puloverul și ciorapii de lână în traistă și să-mi iau gamela și lingura, iar celălalt plutonier îmi vâră un sac pe cap și mă trage după el. Am mers destul de mult până m-a oprit în fața unei uși metalice și m-a coborât pe niște scări răsucite. Când am ajuns jos m-a luat sacul de pe cap. Eram într-un hol mare, cu ziduri groase și în față vreo trei uși de fier. m-a băgat la cea din mijloc și m-a încuiat. În celulă era numai beton, nu era pat, ci doar într-un colț o tinetă fără capac, ca să nu poți sta pe ea și un alt vas cu apă, tot fără capac. Plutonierul a plecat. După ce a încuiat ușa de la ieșire, aud o voce cunoscută: „Care ești acolo?”. Era vocea lui Ghiță Brahonschi. „Sunt Salcă”. „De unde vii, din Zarca?” „De când sunteți aici, domnule Brahonschi?” „De vreo lună”. Se aude din nou ușa la intrare și pași pe hol, care se opresc la celula mea. Se deschide ușa și este împins în celulă un deținut mai în vârstă ca mine, care se prezintă: „Boncotă Gheorghe. Sunt inginer agronom din Constanța. Sunt căsătorit cu o farmacistă, avem și un copil. De când ești aici?”. „De o jumătate de oră”. „De unde te-au adus?” „Din Zarca”. „Pentru ce?” „Nu știu.” „Și eu vin tot din Zarca”. Încep să-i spun povestea mea, cum că sunt în greva foamei, în a 16-a zi. I-am spus cum a venit plutonierul Rădulescu și m-a luat. Eu credeam că mă duce la spital și m-a adus aici, la izolare. Nici nu știu unde sunt. Aici suntem în subsolul celularului. Boncotă era de zece ani în Aiud și-l cunoșteam bine. „Eu cred că dacă te-au adus aici vor să te lichideze și nu va ști nimeni ce s-a întâmplat cu dumneata. Eu zic că pe timpul cât ești la izolare să întrerupi greva. Ne ajunge regimul de izolare. Nu vezi că nu avem pat în celulă, nu avem pe ce să stăm? Cum vei rezista? Eu zic să mănânci o dată la trei zile”. L-am consultat și pe Brahonschi. El avea o lună de izolare și urmăreau să-l termine. M-a zis și el cât suntem aici, mâncăm. Deși era o înfrângere pentru mine, mi-am ascultat colegii. Când a venit masa la prânz am luat-o și, câte puțin, până seara am mâncat-o. Seara făceam la fel. La ora 22.00 a venit gardianul și ne-a aruncat în celulă două jumătăți de pătură și o somieră de la un pat de fier. Această somieră avea trei fâșii de balot longitudinale și trei

transversale, fără saltea. Pe acestea urma să dormim amândoi. Ne-am uitat unul la altul și am hotărât să ne așezăm unul la un capăt, altul la celălalt. Mi-am dat jos bocancii și i-am făcut pernă, iar picioarele le-am învelit în pătură și ne-am culcat. Am adormit, iar la ora 5.00 dimineața a venit gardianul și ne-a luat somiera și bucățile de pătură. Am golit tineta, am schimbat apa și ne-a încuiat. Apoi a plecat și-a mai venit seara la zece. Același ritual: tineta, apa, somiera și bucățile de pătură. Noaptea ne mai încălzeam proptindu-ne spate-n spate, dar ziua era cumplit de frig. Primăvara, zidurile acestea groase erau ca un congelator. Cum eram foarte epuizat din cauza grevei, nu puteam sta mult în picioare și puneam gamela jos și ședeam pe ea. Șederea cu Boncotă a fost un dar al lui Dumnezeu, pentru că nu eram singur; aveam un suflet lângă mine, cu care discutam, deoarece Boncotă avea ce povesti. El plecase din Constanța, în 1941, în Germania cu un grup de legionari de frunte: Eugen Teodorescu, Puiu Traian, Stoia și alții, peripeții îndurate printre străini. Germanii erau când cu legionarii, când cu Antonescu, pe care îl șantajau cu Horia Sima. Pe cât de mare era ca general, așa de obsedat era de pierderea puterii. La început erau liberi în Germania, iar mai târziu au fost strămutați la Rostock să muncească la o fabrică de avioane. Contribuiau și ei la susținerea frontului prin muncă. Prin 1942, Horia Sima era sătul de amăgelile lui Himmler și s-a hotărât să plece din Germania în Italia spre a cere protecția lui Mussolini. Când a aflat Gestapo-ul de plecarea lui Horia Sima, au fost înnebuniți de spaima că ar fi plecat în România să dea lovitura de stat și să-l răstoarne pe Antonescu. Imediat a fost adunat grupul legionarilor de la Rostock și membrii acestuia au fost duși în fața plutonului de execuție. Mitralierele erau în fața lor și așteptau comanda. Legionarii erau îngroziți. Nu-și puteau explica ce s-a putut întâmpla. Din cei 200-300 câți erau în front a țâșnit în față Ghiță Stoica, comandant legionar din Constanța, care s-a adresat colonelului german care comanda plutonul de execuție, protestând vehement împotriva acelei crime oribile ce li se pregătea acestor oameni, care au venit acolo la muncă, iar rezultatele au fost creșterea producției de avioane. După un timp au fost trimiși la barăci și nu au mai fost duși la lucru. După câteva zile Horia Sima s-a întors în Germania și a fost internat în lagăr împreună cu celelalte căpetenii legionare. Același lucru s-a petrecut cu toți legionarii din Germania: au fost internați în lagăre, unde au rămas până la 23 august 1944. Boncotă spunea: „Am dus în Germania o viață destul de grea; am fost mereu supravegheați de Gestapo. Le era frică să nu i se întâmple ceva lui Antonescu. Se temeau de noi, dar au neglijat celelalte pericole care îl pândeau pe Antonescu și viitorul țării noastre. Noi, acolo, în lagărele Germaniei aveam informații că ceva se mișcă la București. De aceea nu ne-a surprins lovitura de stat de la 23 august. Jenați, germanii ne-au scos din lagăre când era prea târziu, rușii invadaseră România. Acum nu le mai sta nimeni în cale pentru a bara bolșevizarea țării. În

această nouă conjunctură, Horia Sima a întreprins unele acțiuni politice, cum a fost formarea Guvernului Național cu sediul la Viena. Armata Națională, sub comanda generalului Platon Chirnoagă, organizarea unor grupe de parașutiști legionari în spatele frontului cu misiuni precise, nu să provoace acte de sabotaj și diversiune, ci pentru a veni în ajutorul legionarilor care, după evenimentele de la 23 august, erau planificați, dezorientați și amenințați cu deportarea în Siberia. Încă de la începutul lunii septembrie s-au organizat lagăre, unde au fost strânși legionari și alte categorii de politicieni. Or, aceste echipe de legionari parașutați aveau misiunea de a restabili moralul celor în derută și unitatea legiunii în jurul comandantului Horia Sima. Inginerul Gheorghe Boncotă era fiu de oieri din Săcele-Brașov, plecați în Dobrogea cu oile după primul război, stabilindu-se acolo. A devenit legionar pe vremea când era student la Agronomie. Era o fire activă. Șederea în Germania i-a adus mari pagube în gospodărie. Instalarea comuniștilor i-a distrus și ceea ce mai rămăsese. Acum era și el proletar, locatar al Aiudului pentru 15 ani. Nu regreta nimic. Îl nemulțumea nedreptatea îndurată de națiunea română; avea o fire optimistă. Din când în când mai conversam și cu Ghiță Brahonschi, un campion al suferințelor. Era și el la capătul puterilor. A fost adus aici în cămașă de forță și torturat de gardienii colonelului Crăciun, dar se resemnase, cum de altfel și noi. Nu mai aveam ce spera. Trecuseră 10-15 zile de izolare și nu ne întreba nimeni nimic. Dârdâiam de frig, foamea ne dădea amețeli, mai ales mie, după acea lungă grevă a foamei. Seara și dimineața ne făceam rugăciunea și așteptam resemnați ce va mai urma. Ne ajunsese oboseala, fizică și psihică. Vorbeam mai puțin și mai greu. În acel an, sărbătoarea Paștelui a fost în luna mai. În noaptea Paștelui am auzit clopotele Învierii lui Iisus. Câtă mângâiere pentru cei în suferință! Parcă pentru noi băteau altfel. Am uitat de toate relele și ne-am concentrat toate gândurile la ai noștri de acasă. Pentru noi, cei din izolare, prima și a doua zi de Paști au fost fără mâncare. Am făcut post negru fără voia noastră. Câtă ură și răutate a putut fi în sufletele acelor temniceri! Nu le-am cerut ouă și o gură de vin în aceste zile sfinte ale neamului omenesc, măcar o ciorbă din resturi de miel, așa cum dădeau în Vinerea Mare ca să ne spurce. Mă gândeam la spusele Sfântului Ioan Gură de Aur, către împărăteasa Eudoxia, la trimiterea în exil: „Unde ați putea să mă trimiteți să nu-l aflu pe Dumnezeu?”. Sărbătoarea Paștelui a trecut, iar noi tot acolo eram. Rezistența scădea. Ședeam mai mult pe fundul gamelei. Când mă ridicam, stam rezemat de perete.

13 MAI 1959

Se împlineau 23 de zile de când ne găseam în acest regim crunt de exterminare fizică, ordonat de colonelul Crăciun, reprezentantul guvernului la închisoarea Aiud, cu misiuni speciale. Boncotă avea unele informații în acest sens. El credea că urmează o purificare a tuturor și că presiunile ce se fac asupra unora au scopul de a-i intimi-a pe ceilalți. Mai spunea că Puiu Traian, omul de încredere al lui Horia Sima s-ar afla în beciul Ministerului de Interne. Acestea erau mai mult supoziții. Voi afla mai târziu, în libertate fiind, că a fost răpit de Securitate într-o țară occidentală și adus la București. Dar să trecem la ziua de 13 mai 1959. În jurul prânzului auzim pași mulți pe hol. Gardianul trage zăvoarele și intră în celulă colonelul Iacob, însoțit de un locotenent și doi plutonieri. Eu stam rezemat de perete, iar Boncotă în picioare în mijlocul celulei. Iacob, foarte degajat și stăpân pe el, mi se adresează: „Salcă, de ce ești aici?”. „Păi, de unde să știu eu? M-a spus cineva ce am greșit ca să fiu adus aici?”. „Ei, îți spun eu: să nu mai vorbești la pereți și să nu mai ajuți pe alții (aluzie la Brahonschi)”; nici o vorbă de greva foamei sau de boală. Apoi se întoarce la Boncotă: „De ce ești aici, Boncotă ?”. „Pe mine mă întrebați, criminalilor, care nu aveți nici un respect față de om și de lege, după cum ne tratați?”. „După legile făcute de voi”, răspunde colonelul. „Eu am luptat contra și lupt împotriva nedreptăților făcute de voi”. Colonelul se întoarce la locotenent și-i spune: „Ia-i mă, de aici, nu vezi cum arată?” și a plecat. Într-adevăr, arătam foarte rău. Eram nebărbieriți de o lună, nemâncați, sleiți de frig. Eu nu mă mai puteam ține pe picioare. Nu după mult timp a venit un plutonier și l-a luat pe Boncotă . Cred că l-a dus în Zarca. La vreo jumătate de oră a venit și după mine, m-a pus sacul în cap și m-a dus tot în Zarca. La intrare mi-am primit bocceluța.

O nouă izolare. Celula 60

Cu bocceluța în mână m-au urcat la etaj, iar sergentul major Makay m-a luat în primire și m-a dus la celula 60, care era mai mare decât celelalte. Aici am avut parte de o altă izolare. Celula avea un singur pat cu dușumea pe jos și nelipsitele hârdaie, cel pentru necesitățile fiziologice și cel pentru apă. Această celulă se deosebea de celelalte fiind complet izolată. Se afla în capătul coridorului. Toți pereții erau afară. Unul era despărțitor de WC, iar pe acesta se afla un jgheab plin cu apă rece. Peretele era umed tot timpul, iar patul era lângă acesta și nu am avut voie să-l mut de acolo. Imediat după ce m-au băgat acolo, s-a servit masa. Au venit și la mine. Sergentul major Makay a deschis și a apărut în celulă plutonierul Rădulescu, cu figură și atitudini de șmecher. Purta pe vârful

degetelor un castronaș și în mod teatral îmi zice: „Serviți masa, domnule Salcă?”. Era cam o jumătate de porție. Poate se gândeau că după atâta foame să nu fac încurcătură de mațe. Mi-am luat castronul, iar plutonierul s-a răsucit pe călcâie și a plecat, dar nu înainte de a-mi spune șmecherește „Poftă bună, domnule Salcă!”. Și acest ritual s-a repetat timp de 30 de zile, de trei ori pe zi. Aceasta nu mă deranja deloc. Dar, de-a doua zi dimineața, o noutate. După ce îmi luam terciul, venea sergentul major Makay cu o găleată de apă rece și mi-o arunca pe dușumea, răstindu-se la mine: „Spală, nu vezi ce murdar e aici?”. Mi-a aruncat și un petic de pătură. M-am apucat să strâng apa și să storc cârpa în tinetă. Operațiunea dura mult, pentru că nu aveam o cârpă mai mare care să mă ajute să termin mai repede. Era suficient timp ca această apă să pătrundă în dușumea și în oasele mele. Cu o perseverență diabolică, acest temnicer obtuz și mărginit, Makay, a repetat zi de zi figura: „Îi murdar aici, spală!”. Am îndurat cu stoicism acest atentat la sănătatea mea. Deși Rădulescu venea de trei ori pe zi în celulă, nu m-am plâns niciodată. Cred că el și colonelul Crăciun erau în spatele acestei tentative de distrugere a mea fizică. Am calculat în toate felurile care le este scopul: 1. să mă constrângă să le cer milă, iar aceasta echivala cu pierderea onoarei mele și 2. distrugerea mea fizică.

Crăciun mai încercase o tentativă de șantaj la Brașov, cu soția mea, pe care a arestat-o împreună cu fiica noastră de numai cinci luni. Numai că soția mea, cea foarte intransigentă, și cu toate amenințările, nu a acceptat nimic, motiv care a stat la baza strămutării sale din Brașov. Treptat, organismul s-a resimțit de atâta umezeală, dar, fiind vară, efectele și chinurile au apărut când a venit frigul iernii din ’59- ’60.

Ilie Stângă și celula 36

După cele 30 de zile de tratament cu apă pe jos și cu rația de ciorbă redusă la jumătate și după celelalte 16 zile de grevă a foamei prelungite, cu cele 23 de zile la talpa iadului din beciul celularului, am fost readus printre ceilalți. Când am pătruns în celulă, trei perechi de ochi stăteau ațintiți asupra mea. Primul care m-a întâmpinat a fost Ilie Stângă. Auzisem de el, dar nu-l cunoșteam. Al doilea era Ion Moldoveanu, care a fost în lot cu mine și un maistru de la o fabrică de filatură din Iași, se numea Spătaru, un om tare de treabă. Important era faptul că nu mai eram singur. Stângă era o fire veselă. Nu l-au alterat anii mulți de pușcărie. M-a trebuit mai mult timp să-mi revin. Vorbeam încet și parcă mă dureau fălcile cum nu am mai vorbit atâta timp. Treptat am revenit la viața obișnuită. M-am bucurat de a fi în aceeași celulă cu Ilie Stângă. Acesta a fost student la Iași, la Facultatea de Drept. A luat parte la toate luptele politice din acea vreme cu Totu, cu Dobre, cu Strugaru și mulți alți

studenți, care în timpul dictaturii carliste au fost uciși. Un bun camarad al lui a fost și Herghelegiu, împușcat la Brașov în 21/22 septembrie 1939. Cu fiul lui am fost la Canal. Avea vreo cinci anișori la uciderea tatălui său. Îl crescuse mama, care nu s-a mai recăsătorit, ocupându-se numai de copil. La vârsta de 18 ani comuniștii l-au trimis la Canal, pentru că era fiu de legionar. Stângă a fost foarte afectat de soarta lui Herghelegiu junior și îmi tot spunea de viața lor de la Râpa Galbenă. Așa, ca temperament, nu ne asemănam. El a fost un tip bătăios și avea o vorbă a lui. Mult timp m-a trebuit până să-mi tocesc colțurile. Nu am pierdut ocazia să-l întreb de ce s-a aflat la Curtea Marțială Brașov, în 1936. „Trebuia să fiu judecat la Iași, în 1936 și, fiind foarte cunoscut în lumea studenților, procesul a fost mutat la Brașov. Motivul arestării și judecării a fost că eu aș fi tăiat urechea profesorului Bratu, rectorul universității. Dar, din lipsă de probe, au trebuit să mă achite. Cine l-a cunoscut pe acest profesor, era revoltat de comportarea lui față de studenții creștini. Și în urma acestor plângeri ale studenților am hotărât să-l pedepsim, să-l însemnăm. Sorții au căzut pe mine și într-o seară, profitând de întuneric, i-am pus mâna pe ureche și i-am tăiat-o. M-a bănuit pe mine și am fost arestat. După cercetări m-au trimis în judecată, dar cum nu aveam martori, nu m-au putut condamna". Stângă a luat parte la numeroase acțiuni de-a lungul anilor. El era aghiotantul lui Totu. A reușit să scape represiunilor din 1939, fiind mereu în acțiune. În 1940 participă la evenimentele din septembrie. Horia Sima îl numește chestor de poliție în București. Misiunea nu i-a fost ușoară. Existau două polițiii, cea de stat și cea legionară, condusă de Moisescu, cunoscut și sub numele de Boieru. Acesta din urmă a colaborat cu Securitatea, căutând să se infiltreze în grupul celor din Munții Făgăraș. A fost identificat și împușcat de cei din grupul lui Gavrilă. Lucrurile s-au urnit greu din loc. Nu cunoștea pe nimeni în Poliție, nu-l ajuta nimeni. Majoritatea comisarilor erau din cei ce au urmărit legionarii, i-au arestat, pe vremea lui Carol, și i-au împușcat și torturat. Aceștia îi erau colaboratorii și subalternii. În acest viespar i-a fost greu să-și îndeplinească sarcinile de serviciu. Legionarii care au fost numiți în poliția Capitalei erau oameni cinstiți în majoritate. Radu Mironovici, prefectul Poliției Capitalei, un om blând, curat sufletește; numai acolo nu-i era locul, între răufăcători. Colonelul Ștefan Zăvoianu sau prințul Alexandru Ghica, la Siguranță, în patru luni nu au avut timp să-și cunoască domeniul de activitate. Și toți aceștia erau subordonați subsecretarului de stat de la Interne Rioșanu, un om de încre- dere al lui Antonescu. Acest Rioșanu îl informa pe general de toate lipsurile legionarilor și împreună cu Eugen Cristescu de la SSI îi făceau rapoarte false lui Antonescu, prezentându-i numai intrigi și comploturi la viața lui (Antonescu o n.a.). Toate acestea au avut scopul precis de a crea o situație tensionată între legionari și Antonescu. În același timp, toate cercurile de spionaj din țară și-au concentrat tirurile asupra legionarilor. După spusele lui Stângă, Horia

Sima era deseori chemat la Antonescu și i se aduceau la cunoștință evenimentele petrecute în capitală și în alte locuri din țară. De la toate aceste întâlniri șeful venea supărat și le reproșa celor din Poliție că nu știu ce se petrece în jurul lor. El, Stângă, credea că majoritatea faptelor erau regizate de cei interesați în deteriorarea raporturilor dintre legionari și Antonescu. De altfel, chiar Eugen Cristescu menționează aceste eforturi făcute de el pentru aoi învrăjbi pe legionari cu Antonescu. Majoritatea legionarilor erau tineri și le lipsea experiența funcțiilor, dorința de a face ceva era greu de stăpânit. Elitele legionare, în frunte cu Căpitanul, au fost ucise de dictatura lui Carol. A fost nevoie să se apeleze la elemente mai puțin devotate și chiar dintre cei care de-abia intraseră în mișcare (septembriști). Aceștia nu erau obișnuiți cu disciplina legionară și nu-și făcuseră pregătirea în cuiburi. Ca în Revoluție, au avut loc și unele răfuieli. Unii și-au răzbunat anumite umilințe la care au fost supuși în trecut. Horia Sima era presat mereu de imaginea ce trebuia să o aibă Mișcarea în fața opiniei publice, iar pe de altă parte să tempereze elanul revoluționar al legionarilor, plus ambițiile orgoliosului general, care urmărea să preia el șefia. Asta, și multe altele duceau la o stare tensionată în toate sectoarele de activitate. Pe de o parte, legionarii au luat măsura domiciliului obligatoriu pentru asasinii camarazilor lor. Aceasta a durat până când Gavrilă Marinescu a reușit să fugă. A fost prins în Insula Ada-Kaleh, travestit, gata să părăsească țara. Acest incident a dus la arestarea celor vinovați de crime și internați la închisoarea Jilava, în număr de 67 foști demnitari, jandarmi și polițiști. Toți au fost cu mâinile pătate de sânge de români nevinovați și uciși fără sen- tințe de condamnare la moarte, ci în baza unor ordine verbale emise de niște scelerați.

Patru întrebări adresate lui Ilie Stângă

1. „Domnule Stângă, se tot vorbește în mediile politice din țară și din afară, precum și propaganda comunistă pe care o știm și se adresează societății, cerând moartea opozanților politici, acuză Mișcarea Legionară de crime. Cum vedeți dumneavoastră cele petrecute la Jilava în noiembrie 1940?”

„Așa cum știu, în 30 noiembrie 1938, Căpitanul, nicadorii și decemvirii au fost luați de la închisoarea Râmnicu Sărat și aduși spre București, în Pădurea Tâncăbești, și au fost ștran- gulați și apoi, așa morți, au mai fost și împușcați în spate, si- mulându-se fuga de sub escortă. După crimă i-au dus într-un loc necunoscut și i-au aruncat într-o groapă comună. Noi, de la început, în 1940, am făcut cercetări să aflăm cine sunt ucigașii și locul în care au fost îngropați. L-am identificat pe plutonierul Sârbu, care a recunoscut faptele și ne-a arătat locul. O echipă de legionari, condusă

de Dumitru Groza (unii ortografiază numele Dimitrie Grozea), șeful Corpului Muncitoresc Legionar, s-a deplasat în curtea închisorii Jilava, la locul indicat, și s-a apucat de săpat. Greu a fost la început, până s-a îndepărtat placa de beton turnată deasupra gropii, când s-a ajuns la cadavrele celor 14. Toți cei care lucrau la deshumare au fost cuprinși de o stare de disperare, văzându-și camarazii cu mâinile legate la spate, aruncați unul peste altul și arși de vitriol. L-au recunoscut pe Căpitan. Revolta a fost imensă. Tuturor le-a apărut în memorie imaginea crimelor regale din anii 1938-1939. Cu greu au fost stăpâniți să nu dea buzna la celule, să-i răzbune pe cei uciși. Cei deshumați au fost înmormântați la Predeal. După înmormântare, Antonescu a luat unele măsuri de salvare a celor închiși la Jilava. Legionarii au prins de veste și o echipă de legionari a plecat la Jilava, sub conducerea lui Opriș, Marcu și Crețu. Aceștia i-au ucis pe cei 67 ce erau încarcerați. Pentru această acțiune Antonescu l-a destituit pe colonelul Zăvoianu de la Prefectura Capitalei, trimițându-l în judecată și condamnându-l la moarte împreună cu Crețu. Pe ceilalți i-a scăpat. Acțiunea de pedepsire a celor vinovați de uciderea celor 14 legionari a produs o stare de șoc, care nu a mai putut fi stăpânită de nimeni. Atunci au apărut în memoria celor de acolo și uciderea sutelor de legionari luați în miez de noapte de lângă copiii și soțiile lor și împușcați la răscrucea drumurilor, pentru ca în zori să fie văzuți de trecători. Mă întreb: acestea nu au fost crime? Ori crimele regale nu se tratează ca atare?”.

Se pune întrebarea: de ce și după 60 de ani istoricii nu au curajul să prezinte faptele așa cum s-au petrecut în realitate? Dacă este vorba de crime, acestea sunt crime, indiferent de cine le-a făcut, avându-se în vedere contextul în care s-au petrecut.

„După execuție toată lumea a intrat în alertă. Antonescu s-a înfuriat, a cerut explicații lui Horia Sima și generalului Constantin Petrovicescu, care era ministru de Interne. Apoi, a dat ordin să fie schimbată garda legionară de la Jilava cu militari.

2. Și cum un necaz nu vine niciodată singur, l-am întrebat pe Stângă cum explică cazul Iorga, care a făcut să curgă multă cerneală și a devenit un atuu în condamnarea legionarilor. Stângă susține că uciderea lui Iorga este un mister, o uneltire din umbră a unor cercuri de spionaj și executată prin mâna unor legionari inconștienți. Toată lumea știa că Nicolae Iorga a avut rolul decisiv în arestarea și condamnarea lui Codreanu. Cu toate acestea, conducerea legionară nu l-a arestat și nu l-a deranjat. Iorga își vedea de muncă, de cărțile la care lucra la Văleni. În ziua asasinării lui, Horia Sima a primit un telefon anonim, care-l avertiza că o echipă de legionari a plecat spre Ploiești să-l caute pe Iorga. Alarmat peste măsură, Horia Sima l-a sunat pe Stângă să-i ceară relații. Acesta nu știa nimic. Atunci au plecat împreună la Ploiești, la avocatul Cojocaru,

care era chestorul căruia i-au cerut relații în legătură cu echipa de la București, care s-a deplasat în zonă să-l caute pe Iorga. Dl. Cojocaru le-a răspuns că nu știe nimic. Se pare că Horia Sima a fost tras pe sfoară de ploieșteni, care au știut de acea echipă căreia i s-au alăturat unii din Ploiești, după spusele lui Stângă, chiar fratele lui Cojocaru a făcut parte din acea echipă. Conducătorul era inginerul agronom Traian Boieru, director general al Institutului Național al Coperației. Ciudată inițiativă. Poate nu se va ști niciodată cine a stat în spatele acestei crime din localitatea Strejnicu. Cert este că, după crimă, făptașii s-au ascuns, fiind urmăriți de poliție și de autoritățile legionare. Traian Boieru a venit la Brașov să-și caute adăpost, dar a trebuit să plece. S-a aflat că se ascundea pe la Predeal sau Azuga. După 23 ianuarie a fugit în Germania, unde a fost izolat de către ceilalți legionari. După război, a intrat în afaceri, ajungând un om bogat, dar niciodată nu ș-a explicat motivele care l-au determinat să facă această crimă, lăsând-o să planeze în seama Legiunii".

3.„Nene Ilie, comuniștii se tot plâng că legionarii i-au persecutat". „De ei se ocupau Siguranța și jandarmii. Noi căutam să-i ajutăm pe muncitori să nu se lase atrași de propaganda spionajului sovietic. De altfel, ei toți nu depășeau o mie de comuniști. Pentru noi nu era o problemă politică, ceea ce deranja erau legăturile de spionaj conduse de rețeaua comunistă din Ucraina. De acolo le veneau manifestele tipărite și alte materiale de propagandă. Aceste acțiuni s-au amplificat odată cu pierderea Basarabiei și cu intrarea trupelor germane în România. Comuniștii nu aveau priză la români din cauză că toți conducătorii lor erau evrei, unguri, bulgari, iar românii se putea număra pe degetele unei mâini. Dar aceștia erau prinși în acțiuni necurate. Am fost, totuși, prinși într-o acțiune inițiată de un grup de tineri UTC-iști. Mai mulți ovreiași și David Constantin au organizat în Piața Obor o manifestație cu caracter politic. Poliția legionară a operat arestări, care s-au soldat cu moartea lui David Constantin. Manifestația a fost organizată în data 7 noiembrie 1940". Bădia Ilie și cei amestecați în cazul David sunt aici în Aiud, chiar și Grimalschi și Bebe Toma. Al treilea, Oprea, a fost executat de Securitate. Bebe Toma, un macedonean, a fugit în Grecia și s-a înrolat în serviciile de spionaj americane și parașutat în țară prin 1952. Ajuns prin părțile Aiudului, și-a îngropat echipamentul și s-a predat, atrăgându-i după el și pe cei din grup. Judecat în lotul Ică Tănase, a fost condamnat doar la trei ani. După ce s-au servit de el și-au amintit de povestea cu David, în care avea o condamnare dată de Antonescu, de 25 de ani. Când i-au comunicat, s-a cam dereglat psihic.

4. Am lăsat la urmă cea mai delicată problemă și anume înlăturarea legionarilor de la conducerea statului și a instituțiilor publice. „Eu nu mă împac cu termenii. A fost o lovitură de stat pusă în mișcare de însuși conducătorul statului, generalul Antonescu, după procedeul

Regelui Carol al II-lea, care s-a folosit de Guvernul Goga până s-a pregătit treburile și apoi a dat lovitura de la 11 februarie 1938. Cazurile se aseamănă între ele. Antonescu știa bine poziția tranșantă a legionarilor față de Regele Carol. Împreună cu Horia Sima stabilește calendarul acțiunilor de la 3 septembrie 1940. Horia Sima dă loviturile de la Radio Bod, la Chestura Poliției Brașov și la «Telefoane». Asemenea acțiuni au avut loc și la Constanța și București. În același timp au loc și manifestații stradale ale legionarilor. Sub presiunea acestor evenimente, Carol îl invită pe generalul Antonescu să scoată țara din haos. Generalul, sprijinit de Horia Sima, devine pretențios și cere regelui să-l investească cu prerogative speciale. Regele, timorat de amploarea manifestațiilor, cedează, dar generalul și Horia Sima îi cer abdicarea. Încolțit și părăsit de generali, abdică după ce avusese o convorbire cu generalul Coroamă, care la acea vreme deținea comanda trupelor din Capitală. Generalul Coroamă îi spune că nu-i poate garanta securitatea. Acesta avea simpatii legionare și așa se ajunge la guvernul de la 6 septembrie 1940. Primele două luni lucrurile au mers armonios. În unele ocazii, generalul a schimbat tunica militară cu cămașa verde, lăsând la o parte hotărârea lui de a declara statul «național-legionar». Se poate trage concluzia că totul este normal. El îi mai numea pe legionari «copiii mei». De altfel, și pe Regele Mihai îl socotea tot un copil, căruia îi raporta numai ce credea el de cuviință. Și tensiunile între Rege și general s-au acumulat continuu. Până am văzut ce tehnic a fost arestat sub nasul germanilor și fără să sară cineva în apărarea lui.

4. Am reluat întrebarea: „a fost o rebeliune armată pusă la cale de legionari sau de șeful statului, generalul Antonescu, care era și conducătorul armatei?”.

„Legionarii au colaborat cu Antonescu, ca să-l alunge pe Carol și să asigure forța politică, care să preia funcțiile din guvern și din administrație. Guvernul s-a format. Antonescu și-a impus lista lui, iar Horia Sima pe a lui. Au fost aleși la repezeală cei chemați să preia aceste funcțiuni. Poate nu cei mai potriviți, se pare că nici nu a existat un protocol de guvernare care ar fi pus bazele și principiile guvernării. Este clar pentru oricine că legionarii valoroși au fost uciși de Regele Carol. Puținii care au reușit să scape erau insuficienți pentru guvernarea țării. Deci, s-a recurs la improvizații. Tot la cererea lui Antonescu s-au deschis larg porțile pătrunderii în mișcare oricui, fără a trece mai întâi prin școala din cuib. Această măsură a dus la alterarea caracterului legionar. S-a permis purtarea cămășii verzi oricui era înscris la vreun cuib de fabrică și unii o purtau și fără să aibă vreo legătură cu legiunea. Indivizii certați cu legea s-au dedat la hoții. Toate acestea se raportau amplificat de către cei interesați lui Antonescu și astfel apăreau discuții și reproșuri. Antonescu, tot după modelul lui Carol al II-lea, a dorit un partid unic, al cărui conducător să fie el. Or, Horia Sima nu putea face acest lucru. Mișcarea

nu era a lui, era a tuturor legionarilor. Aceasta l-a supărat tare pe Antonescu și cum nu concepea să împartă puterea cu nimeni, acest general, dezmierdat de doamna Veturia Goga cu «dragul meu Napoleon», a trecut la pregătirea lichidării Mișcării Legionare cu ajutorul lui Rioșanu și al lui Eugen Cristescu, iar pe de altă parte a fost sprijinit de unii din serviciul secret al armatei germane. Aceștia îl informau pe Hitler. Tendențios, luau partea lui Antonescu. Ei aveau planuri militare și în toate țările Europei ocupate de armata germană. Organizațiile naționaliste au fost interzise, de ce nu ar fi făcut-o și la noi? Mișcarea Legionară era autentic naționalistă și dorea să trateze cu germanii de la egal la egal. Antonescu, speculând unele greșeli și acțiuni pripite ale unor legionari, a trecut la pregătiri militare, urmate de acțiuni politice. Încă de la începutul lunii decembrie au fost aduse în Capitală trupe militare și plasate în centre strategice. Legionarii au fost infiltrați de agenți ai SSI, condus de Eugen Cristescu. Simpatiile lui Antonescu, sub presiunile centrelor iudeo-masonice, s-au transformat în ură de moarte față de cei care l-au ajutat să ajungă la putere. După masacrul de la Jilava, colonelul Zăvoianu a fost demis și mai târziu condamnat la moarte. În vizita pe care i-a făcut-o lui Hitler, Ion Antonescu, profitând de absența lui Sima, a căutat să obțină acordul acestuia pentru înlăturarea legionarilor din guvern. A făcut asemeni Regelui Carol, când s-a întors din Anglia în 1938 pe la Hitler să-l sondeze în legătură cu lichidarea căpeteniilor legionare. Și atunci, ca și acum, Hitler avea alte scopuri pentru el în 1938. Important era petrolul și, dacă regele i l-a oferit, a fost mai convenabil pentru Hitler. În 1941 voia colaborarea armatei. Antonescu s-a oferit să se pună sub ordinele lui Hitler".

Destrămarea guvernării

Este foarte greu pentru oricine să pătrundă tainele acestor evenimente și mai ales atunci când una din părți a zdrobit-o pe cealaltă, nu-i mai stă nimic în cale să fabrice falsurile de care are nevoie ca să-și distrugă adversarul. Pe dictatori nu-i poate combate nimeni. Ei sunt judecători și executori. Crimele lor sunt întotdeauna legale, iar victimele nu au voie nici la apărare. În 19 ianuarie a fost asasinat, în fața Hotelului Ambasador, maiorul german Döring, șeful Serviciului German de Informații din Balcani, de un agent al serviciilor secrete străine la București, probabil al Intelligence Service. Agentul era grecul Demetrios Sarantopulos. În urma acestui incident, legionarii au organizat la București o mare manifestație de solidarizare cu armata germană și de condamnare a masonilor din guvern, a lui Rioșanu. Ca urmare a acestei manifestații, Antonescu a scos armata în stradă. Armata a ocupat poziții

strategice în jurul sediilor legionare. Este o minciună că legionarii au deschis primii focul; ei au fost provocați. Generalul Petrovicescu a fost înlocuit brutal de către Antonescu din fruntea Ministerului de Interne. De asemenea, prefecții care au legionari au fost chemați la București și în timp ce erau în conferință, din ordinul lui Antonescu, prefecturile au fost ocupate de prefecți colonei. Doar doi-trei prefecți nu s-au dus la conferință. A ce seamănă acest procedeu? Nu a lovitură de stat? Legionarii amenințați s-au retras în sedii și s-au pus la adăpost de gloanțe și tancuri. Oamenii lui Antonescu au inventat tot soiul de crime, jafuri, arestări de evrei și personalități, toate bazaconiile ce le-au trecut prin cap scribilor, care au întocmit lucrarea pe marginea prăpastiei. Este adevărat că în cele trei zile cât legionarii au fost asediați în cazarma gardienilor publici la sediul din str. Roma și la toate celelalte, cu voie de la Eugen Cristescu, bande de borfași și țigani, unii chiar cu cămăși verzi, cutreierau Bucureștiul și jefuiau în numele legionarilor. Acte bune de pus la dosar pentru hulirea legionarilor. Și au făcut atâta zarvă pe aceste probleme. Carol nu a folosit astfel de termeni. I-a catalogat teroriști, dar nu i-a făcut hoți, așa cum și-a permis propaganda Antonescu. Se știe că legionarii au înființat „Ajutorul Legionar", care se ocupa de ajutorarea celor nevoiași și, în mod special, a refugiaților din provinciile cedate de Regele Carol și camarila sa, în 1940. În aceste centre de ajutor legionar erau multe bunuri donate de populație și instituții, pentru a fi ajutați nevoiașii. Toate aceste bunuri au fost confiscate de poliția militară și declarate mărfuri furate. Legionarii fiind arestați, nu au putut să se justifice sau să ia parte la încheierea proceselor-verbale. Se pot spune multe despre legionari, dar hoți nu pot fi făcuți. Ei s-au ridicat cu hotărâre împotriva jefuitorilor avuției naționale, a tuturor răufăcătorilor și îmbogățiților de pe urma războiului. Regele Carol s-a îmbogățit pe seama așa-zisei înzestrări a armatei, luând mari comisioane de la furnizorii de arme. Nu am reușit să termin tot ce aveam să cunosc din lupta dusă de tineretul naționalist, așa cum se întâmpla în Zarca.

Eram mereu mutați după logica ofițerului politic, ca să nu stai mult într-un loc. Eu am „aterizat" la celula 47 cu alți deținuți, doi țărani olteni, unul din Dolj și altul din Vâlcea. A mai fost adus și domnul Georgescu, un artist din București, un om mai în vârstă, care nu erau legionari. Țăranii au fost condamnați cu colectivizarea, pe care au combătut-o. Țăranul din Dolj era la 50 de ani și mai șmecher. Ca toți oltenii, în tinerețe a fost prin București. Nu prea îi păsa de pușcărie, era optimist. Cel din Vâlcea, ceva mai în vârstă, era timorat, nu atât din cauza detenției, cât a bolii. Era suferind cu inima și cu stomacul. Mă tot punea să-i ascult inima care se întrerupea uneori mai des. Aș fi vrut să-i spun ceva, dar nu știam ce. Timpul trecea și la toate solicitările lui de a fi dus la medic, nu au fost auzite în iadul lui Crăciun. Omul se mai plângea și de dureri de cap. Șmecherul de la București, care era sănătos, nu-l supăra nimic, într-o zi îi

dă vâlceanului, în mare taină, o pastilă pentru dureri de cap. Dar durerile îi revin și acesta îi dă din nou o pastilă miraculoasă. „Tratamentul" acesta a durat vreo zece zile, când într-o zi îl aud pe Merin spunându-i celuilalt pe un ton ridicat: „Mai fă-ți și tu pastile". „Adică, cum să-mi fac?" „Așa cum ți-am făcut și eu. Ia un turtoi, dă-i forma pastilei și răzuie var de pe perete, după care albește-o". „Tu ți-ai bătut joc de mine!". „Măi, îți trecea durerea?" „Îmi trecea". „Păi, atunci cum îmi băteam joc de tine?". Atunci am înțeles cât de mare este autosugestia. Am râs cu toții de ingeniozitatea lui Merin și ne-am continuat calvarul. Domnul Georgescu era mai în vârstă și ceva mai dificil. Suporta greu viața aceasta terorizantă și stresantă. El trăise, în tinerețe, în lumea artiștilor. Avusese și un teatru, dar găsea și el clipe de resemnare când ne delecta în surdină cu arii din operete, cu povestiri din lumea artiștilor. El fusese un mare admirator a lui Tănase. Comuniștii l-au epurat din teatru și, cum nu cunoștea nici o meserie practică, nu a găsit de lucru. În cele din urmă, a fost angajat la crematoriul din București. Avea o ocupație ingrată. Punea morții pe cărucior și-i introducea în cuptor. Trăgea de șubăr și privea cum își trăgeau corpul în față și picioarele se adunau sub efectul curentului electric. Se făcea o mogâldeață și apoi se transforma într-o grămăjoară de cenușă. Această cenușă, dacă se răcea, o aduna cu grijă, o eticheta și o preda. Erau și morți fără identitate. Povestirile lui erau macabre. Pe mine mă cuprindeau fiorii, mai ales cum povestea cu patos, ca la teatru, cu descrieri pasionante. A băgat în cuptor și fete tinere și frumoase. Își aducea deseori aminte de o tânără blondă, cu păr lung de aur și plângea. Până la urmă ne-am supărat, deoarece eu nu mai puteam suporta aceste povestiri. Domnul Georgescu fusese arestat când și-a pus întrebări în legătură cu morții fără identitate și arși fără proceseoverbale de incinerare. El a pus întrebarea unui coleg: „Oare ăștia nu vin din Rahovei?". A fost arestat și condamnat la cinci ani pentru instigare. După două-trei luni ne vom despărți și nu am auzit nimic despre el. În locul lui a venit nenea Setebe Popescu, arestat de Antonescu în 1941 și condamnat la 25 de ani. Omul atacase un comisariat de poliție. Cei 18 ani de detenție îl marcaseră profund. Devenise un automat. Nu avea familie, nu mai era interesat de libertate. Unde să se ducă, ce să facă? 18 ani fără legătură cu lumea, nu a primit niciodată vreun colet de la nimeni. Era ros de reumatism și alte boli. O neatenție, un gest involuntar l-au aruncat brusc în bezna temnițelor fără drept de replică. L-am tratat cu multă simpatie. Scârbit de viață, dezamăgit de oameni, hiberna toată ziua.

Un nou coleg de celulă adus la noi a fost și domnul Nicolae Pârvulescu din Constanța, născut în Scornicești, județul Olt. După ce a făcut Academia Comercială la București s-a stabilit în Constanța, lucrând contabil. A ajuns la închisoare pentru că a avut relații de prietenie cu Eugen Teodorescu. A fost condamnat la 15 ani. De Pârvulescu m-a legat o tristă amintire, și anume pe 24 decembrie 1959 am fost luați amândoi

din celulă. Ni s-au pus sacii pe cap și ne-au dus la secție, la „Neagra". Când am pătruns înăuntru, era complet întuneric. Cu greu, prin pipăire, am găsit tineta și vasul de apă. Pipăind așa pereții, am determinat conturul celulei „Neagra", am pipăit pe jos, unde era dușumea. Așa că, ne-am așezat jos și ne întrebam care să fie motivul izolării noastre chiar în ajunul Crăciunului. Nu am găsit nici o explicație în afară de aceea de timorare a noastră și a celorlalți. Noi nu eram personalități politice care, eventual, puteam intra în calculele politice a torționarilor Crăciun, Ivan, Iacob, care jucau la două capete. Pe unii îi protejau, iar, în același timp, pe alții îi țineau prin izolări și lipsiți de orice asistență medicală. Am petrecut primele două zile de Crăciun fără mâncare; erau cele două zile în care nu aveam dreptul la hrană, numai la apă. A treia zi era cu hrană. Așa era regimul lor de pedeapsă. s-a potrivit ca și de Revelion să fim nemâncați, în 31 decembrie și 1 ianuarie. La „Neagra" nu erau paturi. Primeam seara la 10.00 o pătură și ne înveleam cu ea, jos pe dușumea. Dimineața, fix la ora 5.00, ne-o lua gardianul. Ziua mai țopăiam pe întuneric, ca să ne mai încălzim. Această pedeapsă a durat 14 zile. În tot acest timp nu ne-a vizitat nici un ofițer sau medicul închisorii. După 14 zile am fost scoși de acolo înghețați lemn. Mergeam foarte greu. Șoldurile ne dureau îngrozitor. Acest tratament al colonelului Crăciun m-a scos, practic, din circulație. Nu mai puteam merge normal. Coastele erau inflamate. Era cea mai mare nenorocire să strănut sau să tușesc. Deci, întorși în celulă, am fost primiți cu simpatie, dar și cu durere de cei doi colegi care făceau și serviciul nostru de celulă. Am schimbat și noi lenjeria și ne-am spălat. Aveam mucegai pe noi, deoarece de 14 zile nu am mai dat cu apă pe față.

Camarazi de celulă la Zarca

Printre mulți oameni de calitate cu care am fost hărăzit să conviețuiesc în acea blestemată Zarca, o închisoare veche de pe vremea Mariei Tereza, am avut mulți colegi la care mă voi opri pe rând în măsura efectului psihologic lăsat asupra mea. Voi începe cu profesorul Aurelian State. El s-a născut în județul Câmpulung-Muscel. Era absolvent al școlii normale, fiind învățător. Face școala militară, obținând gradul de sublocotenent în rezervă. Începutul războiului îl găsește concentrat, pleacă pe front. Parcurge toate etapele războiului de la Nistru la Caucaz, luptă fără frică, angajându-se total în cele mai grele acțiuni. Deseori, inamicul punea serioase probleme și cuiburi de rezistență, care, prin metodele clasice erau greu de distrus. În aceste situații se făcea apel la voluntari. State era întotdeauna în fruntea listei, iar în urma lui cei mai curajoși subofițeri și ostași se aliniau. După ce cercetau foarte temeinic poziția inamicului, treceau la atac prin surprindere, paralizând inamicul și

cucerind poziții cheie. Cele mai importante fapte de eroism le-a avut în jurul Sevastopolului. Cu ajutorul grupului de voluntari, condus de Aurelian State, a făcut posibilă cucerirea fortăreței Sevastopol. Această victorie i-a adus lui State cea mai înaltă decorație a Armatei Române „Mihai Viteazul". După cucerirea Sevastopolului, unitatea lui State și-a continuat înaintarea spre Caucaz. Aici, State primește o misiune foarte riscantă. Lupta cu partizanii, care era foarte dificilă, lupta cu forță în uniformă se ducea după toate regulile războiului. Dar cea de partizani nu-ți oferea nici o șansă de apărare. Pe partizani nu-i puteai distinge de populația civilă; aceștia atacau prin surprindere și erau ascunși de localnici. Uneori și localnicii cădeau sub gloanțele partizanilor, fiind bănuiți de colaborare cu inamicul. Locotenentului de rezervă Aurelian State i-a fost foarte greu până a reușit să-și organizeze un serviciu de informații în rândul localnicilor, care nu toți simpatizau cu partizanii și se temeau de întoarcerea armatelor sovietice. Relatările locotenentului State erau foarte captivante și te țineau cu sufletul la gură. Avea și o memorie fidelă și foarte talentat povestitor și analist al situației al cărei participant a fost. Între timp au preluat rușii inițiativa după dezastrul de la Stalingrad, unde gerurile cumplite au demoralizat armatele româno-germane, motoarele avioanelor și ale blindatelor nu mai porneau. Peste toate acestea a venit și trădarea Japoniei, care a încheiat pactul de neagresiune cu Rusia, permițând rușilor să-și retragă cele 100 de divizii din Manciuria și să le arunce în luptă la Stalingrad, realizând încercuirea trupelor germano-române, care, datorită gerului, lipsei de aprovizionare și oboselii nu au mai putut rezista și feldmareșalul Friedrich Paulus, comandantul Armatei a VI-a germană, a capitulat. Puțini au scăpat din acea încercuire, mulți ostași aveau degerături și erau bolnavi. Povestirile lui Aurelian State continuă cu retragerea din fața ofensivei sovietice. În această retragere el va avea un rol, trupele române din Crimeea s-au retras în portul Sevastopol, unde așteptau numeroase vase care să le îmbarce pentru întoarcerea în țară. Aceasta se întâmpla în primăvara anului 1944. Pentru a se asigura îmbarcarea trupelor era nevoie de de o grupă de mitraliere care să-i țină pe ruși pe loc, să nu pătrundă în incinta portului. Pentru această operațiune era nevoie de oameni de sacrificiu, de voluntari. Și de această dată ofițerul în rezervă Aurelian State se oferă, cu mai mulți curajoși, conștienți fiind că în cele din urmă vor fi uciși în luptă sau, în cel mai bun caz, vor cădea prizonieri. După ce s-au instalat cu mitralierele în poziții strategice, au deschis focul asupra pozițiilor rusești, oprindu-le pătrunderea în rada portului, până ce toate trupele s-au îmbarcat și au ieșit în larg. Odată misiunea încheiată, voluntarii lui State au încetat focul și s-au predat rușilor. Fiind luați prizonieri, au fost îmbarcați într-un tren de marfă cu care au călătorit aproape două săptămâni până au ajuns în lagărul Oranki din Siberia. Aici, după multe investigații, a fost identificat că a luptat contra partizanilor. Va fi judecat de un tribunal militar și

condamnat la 25 de ani muncă silnică. State, după proces, este trimis în alt lagăr, săoși execute pedeapsa. În acel lagăr majoritatea condamnaților erau germani, ofițeri cu grade superioare. Această mutare i-a făcut un serviciu. El, care cunoștea limba germană, aici, între nemți, s-a apucat de conversat, aprofundându-și cunoștințele lingvistice și literare. În același timp, el fiind dotat cu înclinații spre cultură, a împărtășit și germanilor cultura poporului român. Profesorul State, cum îl numeau germanii, a stat zece ani în acel lagăr, până în 1955, când au fost eliberați cei condamnați din lagărele rusești. În urma vizitei lui Konrad Adenauer la Moscova, State putea opta atunci pentru Germania, dar s-a întors acasă să-și vadă mama și țara pentru care a făcut atâtea sacrificii. Nu bănuia atunci ce-l așteaptă în țara lui dragă. Se stabilește la București, își continuă cursurile de limbă germană, devine profesor de limba germană. Dar cum era o fire de luptător neînfricat, ia legătura cu anumiți luptători din rezistență și din prizonierat. Urmărit permament de Securitate, el care avea și o fișă încărcată din Rusia, în 1958 este arestat și dus la Ministerul de Interne. Acolo este supus unor torturi cumplite ca să-și declare activitatea pe care a făcut-o împotriva statului și complicii pe care îi are. A rezistat câteva săptămâni la tortură, dar își dădea seama că într-o zi nu va mai putea îndura. Și, cum nu accepta să-și deconspire camarazii, a studiat un plan. Când îl duceau la anchetă, trecea printr-un coridor care avea un geam fără gratii, acest geam dădea într-o curte interioară. I-a ochit bine și și-a calculat mișcările cum să sară când va fi deschis. Ocazia s-a ivit curând și, ca un atlet ce era, a sărit de la etajul șase în gol. Când a luat contactul cu solul, corpul său s-a frânt în mai multe părți, fruntea, bărbia s-au crăpat, nasul s-a rupt, o mână s-a fracturat în mai multe locuri, la fel bazinul și un picior rupt în mai multe locuri. Așa tocat cum era, după izbitura cu solul, și-a pierdut cunoștința, a fost transportat la Spitalul Central. O echipă de medici s-a pus pe treabă și a reușit să-l salveze. După mai multe luni s-au sudat fracturile datorită îngrijirilor medicale. În final, un picior i-a rămas cu șapte centimetri mai scurt, de asemenea și o mână. La bărbie avea o cicatrice, la fel la bazin și la frunte, nasul mai avea nevoie de operație pentru a căpăta formă de nas. Asupra lui avea două cârje, ca să se poată deplasa. Cu toată grozăvia accidentului, avea un moral de invidiat. Colonelul Crăciun, în loc să-l ducă la spitalul închisorii, l-a trimis la secția de exterminare Zarca. Șederea mea cu State în celulă a fost o plăcere. El era foarte volubil și un povestitor neîntrecut. Era ajutat de o memorie excepțională. După mai multe luni ne vom despărți cu multe regrete. Între noi se stabilise o adevărată prietenie. După ce ne-au separat, am căutat să mai aflu ceva despre el, dar a fost imposibil. După trei ani, în 1964, ne-am reîntâlnit în trenul ce ne ducea spre casă, eu la Brașov, iar el la București. În libertate nu ne-am mai văzut. Am aflat de la alți frați de suferință că este profesor de germană în București și apoi, prin „Europa Liberă”, că are probleme cu Securitatea lui

Ceaușescu, care l-a arestat și ucis în beciurile lor. M-a întristat mult dispariția acestui adevărat erou.

1962 este anul în care la Aiud ceva începe să se miște. În Zarca, regimul de supraveghere se întețește. Se fac percheziții în miez de noapte. Totul este luat, scotocit. Suntem scoși pe coridor și dezbrăcați. Alți gardieni desfac saltelele și caută. Dar ce căutau nu ne dădeam seama. Apoi, cu hainele în brațe, eram vârâți în celulă, unde totul era aruncat pe jos: saltele, pături și un nor de praf plutea în aer. Părea că o nebunie colectivă i-a cuprins pe toți, dar în dosul acestor mizerii se ascundea un plan diabolic, pus la cale de conducerea politică a Securității. Zarca, la acea vreme nu era așa de populată, ceea ce-i permitea colonelului Crăciun să mai aducă pe unii din celular să-i intimideze și să le dea o lecție de ce pot păți dacă nu sunt cuminți. Într-adevăr, cei ajunși aici intrau în panică. La început șiretenia lui Crăciun era mare și pe mulți îi ținea o lună-două și îi ducea înapoi la secție ori la celular. Oamenii, după ce vedeau regimul dur din Zarca, fără medic, fără foc, fără plimbare, baie la două-trei luni o și aceea în mare viteză, apa fiind când fiartă, când rece, robinetul era manevrat de gardian, care se amuza când ne opărea. Abia dădeam cu săpun pe noi și ne oprea apa. Deseori plecam cu săpunul pe noi. Odată cu sosirea unora de prin celular, se strecurau și unele informații și anume că unele personalități din rândul deținuților ar fi fost contactate de reprezentanți ai guvernului, ai Ministerului de Interne etc. Pentru cei din Zarca acestea erau de necrezut, dar zvonurile circulau și nu se puteau verifica. Și totuși ceva se mișca. La parter, în Zarca, era izolat profesorul universitar George Manu. Cred că era cel mai reprezentativ intelectual din Zarca, specialist în științele atomice. A fost elevul soților Pierre și Marie Sklodowska Curie. George Manu era grav bolnav de TBC și nu primea nici un fel de tratament. În această situație critică, colonelul Crăciun i-a cerut ca în schimbul tratamentului medical să facă o vizită la unele unități de stat și să facă o declarație despre mărețele realizări ale regimului. Bineînțeles că profesorul George Manu a refuzat târgul și a fost lăsat să moară în chinuri cumplite. Așa am primit noi informația despre profesor. S-ar putea scrie mult și au făcut-o alții cu mai multă competență. Eu nu am avut privilegiul să stau cu dumnealui în celulă, cu siguranță aș fi avut mult de câștigat.

O altă companie plăcută a fost cea a lui Toader Roșca, învățător din comuna Adrian, de lângă Reghin. Eram apropiați cu comunele. Aveam multe cunoștințe comune la Reghin. În libertate nu ne-am cunoscut, dar în împrejurările date am devenit repede amici, mai ales că ne apropiau aceleași sentimente patriotice și originea noastră de fii de țărani nevoiași. Roșca era orfan de război; l-a crescut mama cum a putut, a făcut școala primară în comuna Adrian. De mic s-a remarcat ca un elev eminent. Învățătorul său a stăruit mult pe lângă mama lui să-l dea la liceu, dar ea nu avea resurse materiale. Totuși, s-a găsit o soluție. Școala

Normală din Târgu Mureș i-a oferit o bursă. La școală era cel mai sărăcăcios, dar uimea colegii și profesorii cu dragostea lui pentru învățătură. A participat la mai multe concursuri de literatură pe țară, de unde s-a întors cu premii. După terminarea școlii normale a plecat la școala de ofițeri în rezervă. Cedarea Ardealului de Nord îl găsește în armată cu gradul de sublocotenent. În 1941 pleacă pe frontul de răsărit. Ajunge până la Cotul Donului, unde cade prizonier. Este trimis în lagărul de la Oranki în 1942. Acolo se alătură grupului de ofițeri români care se opun grupului comunist care veneau prin lagăre să-i determine să devină voluntari în diviziile trădătoare, „Tudor Vladimirescu" și „Horia, Cloșca și Crișan". În 1947 se întoarce în țară și se stabilește în comuna natală, Adrian, unde este numit învățător. Dar acum era un bun român și cunoscuse comunismul în patria sa, nu putea sta cu brațele încrucișate în fața ofensivei comuniste de distrugere a specificului nostru tradițional, lăsat nouă moștenire de cei ce s-au jertfit ca să fim o țară liberă, unită și independentă. Roșca, mânat de sentimente de patriotism, se alătură mișcării de rezistență din județul Mureș. După venirea din Rusia se căsătorește și, la arestarea din 1948, avea și un băiețel. Soția lui era de origine germană și s-a luptat din greu să supraviețuiască și să-și crească copilul, muncind la colectiv. Roșca a fost condamnat la 15 ani închisoare. Comuniștii nu i-au iertat atitudinea din lagărul de prizonieri, precum și participarea lui la mișcarea de rezistență. Când ne-am întâlnit în Zarca, avea 14 ani executați. Era și foarte bolnav, ros de reumatism. Se mișca foarte greu, fiind ajutat de alții. Avea însă mintea limpede, povestea frumos despre viața de copil, de război și din lagărele prin care a trecut. Spera la o reînviere a neamului românesc. Își făcea unele planuri de viitor de natură spirituală. Mai avea puțin din pedeapsă și spera că-l vor elibera. m-a asigurat că dacă va merge acasă îmi va căuta soția. Și, întroadevăr, la terminarea celor 15 ani l-au pus în libertate. După cum voi afla, i-a dus vești soției mele, dânduoi speranțe. După eliberare, Roșca a fost angajat ca muncitor necalificat la căile ferate, la târnăcop și lopată. Munca a fost foarte grea și în scurt timp, epuizat de greul închisorii, la doi-trei ani de la eliberare, Roșca a decedat. Familia lui a luat-o de la capăt cu suferința.

Un personaj dezamăgit

În una din celulele din Zarca am fost coleg cu domnul Gheorghe Posmoșanu, din Bacău, fost cuzit. Din tinerețe a luat parte, ca locotenent al lui Nichifor Robu, la marile bătălii politice ale partidului în anii '30-'38. Omul era voinic, 1,96 metri înălțime și foarte curajos în tinerețe. Acum îl doborâse suferința, și-a păstrat însă demnitatea. Cum era așa voinic, îl chinuia foarte tare foamea, toată ziua vorbea numai de mâncare și saliva

mai ales la apropierea mesei. Eu, de multe ori dădeam din mâncarea mea, după ce mânca își mai revenea și mai povestea din viața lui foarte bogată în evenimente. În afară de politică, se ocupa cu exploatări forestiere în zona munților Vrancei, care îi aduceau venituri serioase. În timpul războiului a fost numit primar în orașul Smerinka, în Transnistria. În acel oraș era și un lagăr de evrei în subzistența Primăriei și păziți de armata română. Domnul primar a stabilit relații de prietenie cu unii evrei mai importanți, pe care îi scotea din lagăr pentru diferite munci la Primărie și în gospodăria proprie. Aceste șiretlicuri ale lui i-au fost de folos după război, când a fost judecat ca fiind criminal de război. Acei evrei au depus mărturii în apărarea sa. De această dată era pentru a doua oară închis pentru alte probleme politice. Fiind și mai în vârstă, suporta mai greu detenția. Gândul îi era îndreptat tot timpul acasă, la soție și la fiica lui, pe care le diviniza. Cred că și dorul de familie îl măcina și îi crea o stare de nervozitate și de descurajare. În viața lui a avut parte de multe satisfacții. A dus o viață îndestulată. Se supăra mereu și credea că numai legionarii sunt de vină că s-au organizat și i-au provocat pe comuniști. La replica mea că George Cuza a opus și el rezistență, împreună cu Istrate Micescu și Nichifor Robu, care este foarte tranșant în lupta cu comuniștii și menține relații amicale cu legionarii, care a condus la concluzia: „Dumneavoastră, care ați fost cel mai apropiat aghiotant al lui Robu, trebuie să-i urmați exemplul”, în acel moment și-a ieșit din fire și mi-a dat o palmă peste față. Am rămas nemișcat, nu am reacționat în nici un fel. Îl priveam compătimitor. Surpriză. Plutonierul deschide vizeta și mă întreabă: „Salcă, ce s-a întâmplat?”. „Nimic, domnule plutonier”. „Salcă, te mai întreb o dată!”. „Nimic, domnule plutonier”. „Bine, Salcă, mă minți” și a închis vizeta. În acel moment mi-am dat seama că el ascultase la ușă discuția noastră și văzuse pe vizor când m-a lovit Posmoșanu. După plecarea plutonierului, colegul, cu ochii plini de lacrimi, și-a cerut scuze și m-a îmbrățișat. I-am înțeles ieșirea involuntară și totul s-a stins, dar plutonierul a făcut raport de cele auzite și văzute, iar cei mari au hotărât ca Salcă să fie pedepsit cu cinci zile de izolare, că nu și-a pârât colegul de celulă. În ziua următoare am fost ridicat din celulă și dus la izolare. De astă dată, am fost băgat într-o încăpere la secție, de 1,5 m lățime, 4 metri înălțime și 5 metri lungime, numai beton. Lipit de perete, avea o placă din lemn cu un mecanism care se manevra de pe coridor, acesta era patul care la ora 10.00 seara era lăsat la orizontală și te întindeai pe acea placă de scândură, care avea gheață pe ea de la contactul cu peretele. Aceste celule, în număr de șase, au fost făcute la începutul iernii, iar pereții, fiind umezi, au înghețat. A fost prima dată când credeam că aici îmi voi da sfârșitul. Pe placa aceea de gheață, când o lăsa la orizontală, mai întâi mă chinuiam să înlătur ghiața de pe ea și apoi mă așezam să mă culc. Toată noaptea mă întorceam de pe un șold pe altul, că mă dureau îngrozitor. La ora cinci dimineața se ridica placa și

rămâneai în picioare 17 ore în frig și fără mâncare. Aceasta nu a fost ultima izolare, voi mai face una de șapte zile și tot în aceste cavouri ale colonelului Crăciun. După cinci zile m-am întors în Zarca, mi-am găsit colegii îngrijorați, iar Posmoșanu nu mai înceta să-și ceară scuze.

Nichifor Robu

Printe aceștia importanți, cu care am locuit în celulă, era și vestitul Nichifor Robu, pe care Crăciun nu a reușit să-l determine să se reeduce. Între mine și Robu s-au stabilit relații de prietenie mai ales atunci când a aflat că am stat cu unul dintre fii lui, Iancu, la Canal (Iancu venea de la Târgșor, unde a fost închis încă de elev). Prima lui întrebare a fost: „Cum s-a purtat Iancu?". La aprecierea mea elogioasă, a exclamat: „Acum pot să mor că are cine mă urma". Marea lui bucurie a fost când i-am relatat că, la Colonia Eforie Nord, Iancu Robu și Ilie Popa din Sibiu au organizat o grevă a celor 500 de deținuți aflați acolo. Colonelul Crăciun, care era atunci conducătorul politic al Canalului, a fost umilit de acești tineri; cu toate strădaniile făcute nu a aflat cine sunt capii grevei. Cu perversitatea ce-l caracteriza, colonelul Crăciun își alegea selectiv victimele. Robu a fost și el prin Zarca; era mereu bolnav și intra în greva foamei ca să fie tratat. Pentru Robu se făcea o excepție: după mai multe zile de grevă era alimentat forțat câtva timp și când nu mai rezista, intra în normal. Domnul Nichifor Robu a fost o mare personalitate. s-a născut în 1902, în comuna Volovăț, județul Rădăuți, și a urmat liceul și Facultatea de Drept la Cernăuți. Proprietar a 100 de hectare de pământ și al unei fabrici de cherestea la Vatra Dornei, s-a avântat în politica naționalistă, cuzistă, mai precis, fiind opt ani deputat, apoi guvernator al Bucovinei și prefect al Cernăuțiului. Pentru activitatea sa politică a făcut 16 ani și jumătate de închisoare la Caracal, Craiova, Sighet și Aiud. Doi dintre fiii săi, Iancu și Constantin, au făcut, la rândul lor, pușcărie din motive politice (mezinul Nichifor și cele patru fete au avut noroc). Nichifor Robu a devenit cunoscut publicului datorită conversiunii. După 1944, împreună cu George Cuza și Istrate Micescu a creat o organizație de rezistență anticomunistă. Au fost arestați și condamnați la 25 de ani închisoare, Cuza și Micescu murind la Aiud. Robu, fiind mai robust, a scăpat după 16 ani de detenție. După preluarea conducerii de către colonelul Crăciun, el și-a repartizat în posturile cheie subordonații aduși de el. Cei patru ofițeri de legătură acoperiți ca plutonieri au preluat fiecare câte o secție. La Zarca a fost trimis plutonierul Rădulescu.

La celula 34

Au fost aduși doi tineri fedeciști. Nelu Dumitrescu, la arestare, în 1946, era student în anul VI la Medicină, în București. Auzisem de el de la alți colegi de suferință. Toți îl vedeau ca pe o personalitate remarcabilă, am fost fericit când l-am cunoscut. Știam că a trecut prin Pitești și că a fost o victimă a lui Țurcanu. Dumitrescu era din Brăila, fiu de negustor cu o educație aleasă. De mic l-a pasionat interesul pentru cultură. Arestarea și condamnarea la 20 de ani închisoare i-au distrus toate visele. La arestare avea părinții sănătoși, iar acum nu mai știa nimic de ei. O soră a lui era căsătorită cu vestitul doctor Robitu din Brăila. Auzise că și cumnatul lui a fost arestat. Acum venise din celular împreună cu Niculescu, tot frate de cruce. Acesta era din București, fiul unui funcționar cu rang înalt la Primăria Capitalei. Era bine instruit și Niculescu, dar a avea bine imprimată șmecheria băiatului crescut în București, foarte inteligent. Niculescu nu avea finețea lui Nelu Dumitrescu, care îmi acorda o atenție plină de bun simț. Uneori Niculescu era lipsit de tact și căuta să i se adreseze colegului în limba franceză. Numai că el nu știa că în închisoare eu am învățat atâta franceză cât să-l înțeleg. Nu am vrut să mă deconspir, ar fi fost penibil pentru el. Altfel nu aveam nici un fel de probleme. Timpul trecea ușor, ambii citiseră mult și povesteau romane destul de fidel, nu încurcau personajele și astfel timpul trecea pe neobservate. Am evitat să aduc vreodată vorba de Pitești și Gherla. Mi-am dat seama că pentru Dumitrescu era o amintire dureroasă. Cu Niculescu discutam foarte mult despre viața de la țară. Avea unele planuri de viitor în legătură cu obiceiurile țăranului român. El avea în București o prietenă, Ana, la care se gândea foarte mult. Aproape că nu era zi să nu o pomenească. Nu după mult timp au fost luați tot împreună și duși. Îi voi mai revedea în 1964 în condiții speciale. Eu cu destinul meu, iar ei au evoluat, în special Niculescu, care va încerca să-mi scoată din cap ideile retrograde. Din poziția de infirm în care ajunsesem mi-am permis să-l reped. Nu mai aveam nimic de pierdut. S-a retras învins, iar pe Nelu Dumitrescu îl voi revedea în mai-iunie 1964 la spitalul închisorii pe post de infirmier, făcea tratamente, dar despre asta ceva mai încolo.

Zvonurile se înmulțesc

De la celelalte secții veneau mereu deținuți care transmiteau informații neplăcute. Una din ele menționa că profesorul Radu Gyr ar fi fost pus în libertate. Această veste a fost crezută de unii, iar de alții nu, mai ales că era contrazisă de alta o că ar fi murit și a fost văzut la morga

închisorii. Se știa că suferea de o boală gravă și care-i punea viața în pericol. O știre care nu a surprins pe nimeni a fost aceea că profesorul Nichifor Crainic a fost eliberat și că scrie la un ziar, „Glasul Patriei". Aceasta se întâmpla în 1962. Acest ziar era destinat celor din diaspora. În țară nu era de găsit. Se mai spunea că și Radu Gyr scrie la acest ziar prin 1963-'64. Acestea se vor adeveri. Se auzea de la noii izolați în Zarca, că erau discuții aprinse între deținuții dintre celular pe seama unui proces de reeducare. Unii din cei ostili erau aduși în Zarca. Odată cu ei veneau și informatorii biroului politic spre a lua „pulsul" celor din Zarca. Este de reținut faptul că cei vechi din Zarca nu s-au lăsat atrași în această acțiune de intoxicare pusă la cale de colonelul Crăciun. Poate în mod deliberat Crăciun folosea Zarca ca o mănușă de presiune fizică și psihologică asupra masei de deținuți, prin aplicarea sistemului de exterminare. Numai gândul că vor fi trimiși la Zarca îi îngrozea pe deținuții de la alte secții. Toate informațiile care ajungeau la noi erau privite cu neîncredere. Era de-a dreptul absursă informația primită că dr. Victor Biriș, unul din prietenii lui Horia Sima și susținător fervent a liniei dure a lui Sima, să accepte acum oferta reprezentanților guvernului de a face vizite prin țară să se informeze de realizările regimului comunist. Această veste a venit ca un trăsnet. După biografia lui Victor Biriș, așa cum o știam noi, din 1938 încoace era de necrezut. A fost tot timpul pe baricade, opozant a lui Carol al II-lea, apoi face parte din guvernul legionar din 1940-'41. Arestat de Antonescu și condamnat la 25 de ani muncă silnică, ajunge în Aiud în 1941. Conduita lui a fost exemplară. Ceilalți camarazi ai lui îl respectau, era un model de urmat, impunător prin ținută și cultură. Timp de 20 ani a fost călăuză pentru o mare parte a legionarilor. Evenimentele din 1944 l-au găsit în Aiud. El s-a pus în fruntea legionarilor care doreau să ducă lupta împotriva comuniștilor și a ocupantului sovietic. Mulți tineri i-au urmat exemplul. Așa a luat ființă grupul dr. Biriș. În 1945 Nicolae Pătrașcu, comandant ad-interim al Mișcării Legionare, îi recomanda doctorului Biriș să fie mai flexibil, ca să se obțină eliberarea legionarilor din închisori. Doctorul Biriș refuză să se supună și declară că el este pregătit să rămână în temniță toată viața, numai să fie eliberați ceilalți. Aceeași declarație a făcut-o și Prințul Ghica. Este adevărat că acțiunea lui Pătrașcu a dus la eliberarea unora și aceasta temporar. Dar nici unul din grupul Biriș sau din grupul mistic al dr. Traian Trifan n-a achiesat la poziția lui Pătrașcu. După o rezistență înverșunată de 22 de ani, ne întrebam ce raționamente au dus la schimbarea de atitudine a acestui titan incoruptibil. Este adevărat că rezistența fizică a deținuților era la limita suportabilului, ba în multe cazuri se depășise această limită. Situația politică la acea vreme nu oferea nici o speranță. Forțele răului învinseseră aproape pretutindeni. Rezistența în țară s-a redus foarte mult.

Se întorceau la închisoare tot cei care mai fuseseră mulți ani acolo. Apoi, majoritatea deținuților aveau 10-14 ani de detenție, executați. Nu mai aveau nici o șansă de viitor. Erau flămânzi, bolnavi, ținuți în frig iarna, tracasați tot timpul de gardieni, fiind supuși regimului de izolare totală, fără a lua contactul cu familia, cu lipsa informațiilor, a cărților. Toate acestea le trăia dr. Biriș, la fel ca și ceilalți. Nu se poate crede că dr. Biriș era insensibil la toate aceste suferințe ale deținuților. Cu experiența celor 22 de ani de suferință era în măsură să cântărească complet mersul evenimentelor. Și este exclus ca el să nu fi luat în calcul soarta celor mulți și nu pe a lui personală. Era prea inteligent ca să nu evalueze toate riscurile acestei acțiuni. După ce a vizitat mai multe orașe în mașină, cu însoțitori, i s-a cerut să relateze cele văzute la clubul închisorii. După cum relatau unii din cei prezenți, expunerea a fost pe placul regizorului, colonel Crăciun. Lumea s-a abținut de la comentarii. Pentru unii a fost o ușurare. Se simțeau dezlegați de orice angajamente, iar pentru mulți era o mare tristețe. Dr. Biriș a fost pus în libertate în fruntea unui lot mai mare, nu că s-ar fi convertit la comunism, ci pentru a câștiga capital politic regimul comunist. Când l-a eliberat la începutul verii 1963, împreună cu părintele Stăniloaie, a fost dus la București, unde a primit o locuință și îmbrăcăminte. La început nu avea voie să se ducă acasă, la Mediaș. Dr. Biriș va primi, după două luni, voie să meargă la Mediaș. Acesta îi va fi ultimul drum din viața sa. Când a coborât în Gara Mediaș s-a aruncat în fața unui tren rapid, așa spune versiunea oficială. Care a fost motivul acestui gest nu se știe și poate nu se va ști niciodată. Circula o versiune neoficială că dr. Biriș ar fi avut un însoțitor din partea Securității, fără alte comentarii.

La celula 56

În toamna anului 1963 am fost mutat la celula 56. Eram atunci destul de bolnav. Mă mișcam foarte greu din cauza reumatismului. Nu-mi puteam face serviciul de celulă: golirea tinetei, spălatul pe jos etc. În această celulă am găsit doi oameni de treabă care făceau și serviciul meu. Unul era dr. Șercăianu, din Plești, județul Buzău. Era fiu de preot. În 1949 a fost adus la închisoarea Brașov pentru a fi judecat împreună cu Petre Baicu, care era cu mine în celulă. Mi-a vorbit în termeni elogioși despre dr. Șercăianu, fiind și consăteni; se cunoșteau bine. A doua persoană era avocatul Nicolae Păun, tot din Buzău. Aceleași lucruri le știam și despre Nicolae Păun tot de la aceeași persoană. Mi-au mai vorbit de domniile lor dr. Iliescu Eugen, om cu studii la Paris, fost moșier în județul Buzău, un legionar model. Era în vârstă și se bucura de atenția tuturor, numai de respectul criminalului Țurcanu nu, care i-a grăbit

sfârșitul. Un alt legionar care mi-a vorbit de cei doi și de acțiunile lor din Munții Buzăului a fost Popescu Pogoanele, un om înstărit și de mare caracter. Acum aveam ocazia să-i cunosc direct. Pentru mine a fost o mare bucurie că am nimerit în celulă cu asemenea camarazi. Din partea lor mă așteptam la o trăire înălțătoare. Dar, de la primele ore am văzut că dumnealor nu comunicau unul cu celălalt. Am crezut că este ceva trecător, dar această mutenie a durat mai multe luni. Cât am stat împreună, cu mine discuta fiecare separat și foarte binevoitor. Cel mai mult vorbeam cu Păun, pentru că era mai vorbăreț. Nu am încercat să aflu motivele acestei supărări, numai că mă simțeam rău în această situație. Păun era căsătorit și la arestare și-a lăsat acasă soția și o fetiță micuță, care avea același nume cu fetița mea, Cornelia. Dumnealui era de 15 ani arestat. Se apropia expirarea pedepsei și la fel doctorului Șercăianu, dar în privința eliberării erau sceptici. Eu le povesteam despre familia mea. Nu speram mare lucru, mai ales că îmi pierdusem capacitatea fizică de a mai munci. Nu am vorbit niciodată de reeducarea ce se desfășura în acea perioadă în Aiud. Personal nu eram interesat de aceasta și nici cei doi colegi nu o agreau. I-am povestit domnului Păun cum un student reeducat la Pitești și Gherla s-a infiltrat între noi la Brașov și ne-a adus la închisoare. I-am mai vorbit de reeducarea de la Canal, mai cu seamă cea de la Poarta Albă, unde șeful era un fost învățător de prin părțile Buzăului, acum colonel, pe nume Haralambie. Acesta a căzut prizonier în U.R.S.S. și s-a întors cu Divizia „Tudor Vladimirescu”. Omul a ajuns mare colonel, șeful politic al regiunii a treia militară Cluj, dar în urma unor pungășii a fost arestat și condamnat la 25 de ani închisoare. Ajuns la Poarta Albă, el, hoțul de drept comun, a fost pus să facă reeducare deținuților politici din colonie. Avea un birou la dispoziție și o rețea de informatori. Era mai ușor să toarne decât să tragă la roabă, pentru că munca nu era pentru el. Când povesteam, am observat că domnul Păun dorea să afle amănunte despre acest colonel Haralambie. După mulți ani în libertate, voi afla că Haralambie era văr primar cu domnul Păun, mamele lor fiind surori. Dar asta nu schimbă cu nimic caracterul onest al domnului Păun. Către sfârșitul anului 1963 am primit în celulă ziarul „Scânteia” de la plutonierul Rădulescu. Pentru noi a fost o surpriză și un semn de întrebare. Bineînțeles că l-am citit pe nerăsuflate. Colegii mei nu mai văzuseră un ziar de 15 ani. După câteva zile, o altă surpriză: auzeam zgomote pe sală, pași mulți care se opreau în fața celulei noastre. Nu puteam deduce ce se petrece. Mai târziu, când s-au liniștit, s-a deschis vizeta și ne puteam uita pe coridor. În fața ușii, pe perete era montat un difuzor, iar plutonierul Rădulescu se agita pe coridor și ne invita să fim atenți. La un moment dat, s-a auzit o voce în microfon care ne anunța că vorbește comandantul Mișcării, Nicolae Pătrașcu. În celulă s-a făcut liniște perfectă, deoarece eram încordați la maximum. Nu ne așteptam la așa ceva. Domnul Păun și-a pus coatele pe genunchi și capul în palme.

Nu spunea nimic, mai ofta din când în când. Cât a durat această cuvântare nu am putut evalua și nici ce a spus nu am putut reține. Șocul a fost devastator. Am rămas cu impresia că se petrece ceva în viața noastră, dar că este prea devreme să putem înțelege ceva. Mă așteptam ca domnul Păun, care era comandant ajutor legionar să facă vreun comentariu, dar s-a abținut. Nu a spus nimic, dar pe fața lui se citea o neliniște profundă. Ne-am retras fiecare în colțul lui și mult timp nu a mai spus nimeni nimic, apoi au reintrat în programul normal. Noi, cei din Zarca, nu am putut percepe amploarea fenomenului în desfășurare. Am auzit că erau cluburi unde se adună deținuții. La aceste cluburi iau cuvântul diferite personalități, ca părintele Dumitrescu-Borșa, Victor Vojen, de la care lumea se aștepta la compromisuri. Colonelul Crăciun a încercat să-i atragă în acest joc pe Prințul Ghica, dar acesta nu s-a lăsat impresionat de ceea ce-i prezenta Crăciun. La întrebarea colonelului, după ce a văzut ferma de animale de la Aiud, „Ei, ce spui părinte de realizările noastre?", prințul, privind peisajul, răspunde: „Frumoase mai sunt sălciile astea!". Crăciun s-a înfuriat tare și l-a dojenit aspru. Un alt incident șeful închisorii l-a avut cu Radu Budișteanu, care, întors și el dintr-o vizită de informare, la solicitarea lui Crăciun să spună oamenilor despre realizări, Budișteanu le-a spus celor prezenți că regimul comunist, care a strâns în mâna sa toată avuția țării, putea face mai mult. Nu a mai fost lăsat să vorbească. Ne vom convinge ceva mai târziu, când noi, cei din Zarca, vom fi duși la clubul mare. Acolo am găsit și alte secții cu care ne-am amestecat și am vorbit împreună. Eu am fost grav bolnav de reumatism, iar durerile sciatice m-au paralizat; nu mai puteam merge. Am vrut să rămân în celulă, dar plutonierul Rădulescu a adus doi tineri care au făcut scaun din mâini și m-au dus și m-au adus. De această dată nu mai aveam sacii pe cap, ceea ce a fost un eveniment. Coloneii Crăciun și Iacob, cu statul lor major, erau la tribună, unde se mai aflau și niște mărimi dintre deținuți. A luat cuvântul Crăciun, care ne-a spus că este reprezentantul guvernului și acțiunea care se desfășoară în Aiud este în interesul nostru, dacă înțelegem să ne lepădăm de trecut. A vorbit de marea putere sovietică care a luat-o înaintea americanilor, plasând primul om în spațiu, pe Iuri Gagarin. „Acum forțele socialiste nu mai au de ce să se teamă de imperialiști, unde lucrurile nu merg întocmai bine. Dacă nu știți, vă spun eu: președintele Statelor Unite, Kennedy, a fost asasinat de dușmanii păcii, care nu vedeau cu ochi buni înțelegerile dintre el și secretarul general al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice". De asasinarea lui Kennedy noi știam; imediat ce a avut loc, cineva a anunțat. Era pentru prima oară când luam contact cu programul de reeducare și ne întrebam care va fi finalul, dacă Crăciun a accentuat „să vă lepădați de trecut", fără să precizeze în ce fel. La încheierea cuvântării ne-a fost prezentat un film american cu accente marxiste, care a fost reușit ca realizare. Nu-l mai reține, parcă era vorba de orașul maimuțelor.

Pentru două ore am fost absorbiți de imaginile ecranului, dar odată cu tragerea cortinei am fost duși la locurile noastre și lăsați să medităm la ceea ce ne-ar putea aștepta dacă vom asculta îndemnurile tătucului Crăciun, care părea să spună „leapădă-te de tine și urmează-mă". Comentariile au cam lipsit ori s-au limitat la film și la bucuria revederii cu alți colegi.

Anul 1964

Eram tot în Zarca. Sănătatea se tot agrava, durerile îmi cuprinseseră coastele, aveam mari probleme cu respirația, cu strănutul sau tusea, cu mersul. Nu aveam voie să stau culcat, la marginea patului nu mă puteam ține pe verticală, ca să respect regulamentul mi-am făcut un fel de ham cu care mă legam de patul de sus și mă sprijineam în el. Mai rău era cu frigul, care mă seca. Nu puteam face mișcări. În situația mea erau foarte mulți. Asistența medicală se acorda selectiv în funcție de poziția fiecăruia. Față de recunoașterea legitimității regimului comunist, dacă în țară și în instituțiile statului s-au impus la fel și pe plan extern au obținut recunoașterea forurilor internaționale. Existau însă în țară focare de rezistență foarte hotărâte și care puneau guvernul într-o lumină defavorabilă. La toate întâlnirile diplomatice se ridica problema drepturilor omului. Se cerea insistent eliberarea deținuților politici. La toate nivelele se cerea eliberarea celor persecutați pentru motive de conștiință. Deci, guvernul era forțat de opinia publică internațională, informată de mărturiile foștilor deținuți ajunși în străinătate și care au făcut dezvăluiri senzaționale despre ororile petrecute în închisorile și lagărele din România. Se cunoșteau crimele de la Pitești, Gherla, Canal, Salcia etc. Comuniștii români, la ordinele Moscovei, se încăpățânau să continue exterminarea noastră, deci își îndeplinise planurile diabolice. De acum nu mișca nimic fără controlul Securității, ajunși de mult la concluzia că nu mai sunt forțe interne care să li se opună. Au pus de o nouă reeducare în cetățile Aiudului și Gherlei. Cei închiși aici erau oameni devotați unui ideal național și creștin. Pe aceștia era greu să-i convingi că au luptat pentru o himeră și că acum comuniștii ar fi adus fericirea României. După 20 de ani de prigoană comunisto-KGB-istă, cu omoruri în închisori în luptele din munți, cu deportări și răpiri de persoane, care au dispărut fără urme, Securitatea, brațul înarmat al partidului, își dădea seama că toate metodele de represiune au eșuat, deci problema legionarilor a fost luată în dezbatere la cel mai înalt nivel al partidului, în biroul politic. La propunerea lui Alexandru Drăghici, a fost ales omul care să rezolve această problemă, în persoana colonelului Crăciun.

În iarna anului 1964 am fost supuși aceluiași regim dur în Zarca, care continua să fie și pe mai departe mijlocul de presiune fizică și psihică

pentru deținuții de la alte secții și de la celular. Astfel, cei care comentau defavorabil reeducarea, erau trimiși la Zarca. Într-o noapte, fiind cu părintele Brânzaș în celulă, s-a deschis ușa și au fost împinși în celulă 11 deținuți, aduși din celular. Toți erau refractari la reeducare. Primul care mi-a atras atenția a fost avocatul Nelu Moldovan din București, un bărbat înalt și chipeș. Pe acesta închisoarea nu l-a învins; era plin de viață, cu un moral de invidiat. Făcuse mai bine de 15 ani de detenție și mai avea 10 de făcut. De la Nelu Moldovan am aflat multe despre reeducarea din Aiud. Colonelul Crăciun, care are mână liberă de la guvern, aplică metode diferite în funcție de subiecți. Pe unii îi trimite la Zarca pentru intimidare, iar pentru alții, încăpățânați în ideile lor politice, a creat o secție de nebuni, o altă secție de TBC, unde era un regim alimentar mai bun. În acel timp mulți bolnavi de plămâni. În această secție erau trimiși și unii care nu erau bolnavi și care au răspuns favorabil ideii de reeducare. O altă categorie a fost trimisă la grădinile de legume ale închisorii. Aici îi bătea soarele în cap, dar mai ciuguleau o foaie de varză, o ceapă, un morcov și dispărea poluarea cadaverică de celulă. Aceștia erau buni de filmat pentru imagine, totul era bine regizat.

După lungi discuții am ajuns la concluzia că guvernul este constrâns să lichideze problema deținuților politici și o face de pe o poziție de umilire a noastră, în stilul lor de biruitori. Iar noi să ne declarăm singuri învinși și să recunoaștem că am greșit și ne asumăm toate relele trecutului, să ne întoarcem împotriva foștilor conducători și să-i condamnăm. În urma acestor discuții, am ajuns la concluzia că indiferent de poziția adoptată, în cele din urmă vom fi puși în libertate și să respingem compromisul. În ceea ce mă privea, eram cam deprimat din cauza bolii și foarte supărat pe comuniștii care m-au adus în această situație, în special colonelul Crăciun. De teama că voi fi o povară pe capul familiei, nu-mi doream eliberarea, dar Dumnezeu a vrut altfel. Din acel grup făcea parte și părintele Ioan Iovan, parohul Mănăstirii Vladimirești. Mult am dorit să-l întâlnesc și să-l cunosc. Dumnezeu m-a învrednicit și mi-a îndeplinit dorința. Văzându-mă așa suferind și liniștit, s-a apropiat de mine și m-a întrebat cum mă cheamă. „Salcă”, am răspuns. „Și numele de botez?”. „Alexandru”. „Frate Alexandru, să spunem Tatăl Nostru împreună”. După rugăciune am continuat să vorbim. Părintele era de statură mijlocie și cam slăbuț. Și sfinția sa era bolnav în urma chinurilor de la Securitate, dar nu-l preocupa boala, ci sufletele altora, pentru care se ruga. Era mereu în rugăciune, vorbea blând și convingător. A fost o revelație pentru mine că am avut această binecuvântare a sa. La despărțire m-a îmbrățișat, spunânduomi că se va ruga pentru mine. Am rămas mai liniștit. În lunile de iarnă am fost duși de mai multe ori la club, unde găseam și pe alții. Crăciun este asistat de Petre Pandrea. Avea boala de a se întreține cu oameni mari și să le zică „mă” și să le dea sfaturi. Uita că Pandrea era o somitate cu studii în străinătate, cu

numeroase scrieri. După discursurile lui urma câte un film. Cele mai multe au fost de copii, producții ale domanei Bostan. Îmi amintesc că prin luna martie ’64 ne-au dus la club. Rădulescu era prin preajma mea. Când am intrat în club le-a ordonat celor care m-au dus pe brațe să mă lase într-un anumit loc, lângă tribună. Rămas singur acolo, plutonierul Rădulescu pleacă și se întoarce cu bunul meu prieten, Călvărăsan Luca. Am rămas uluit, nu-l mai văzusem de șapte ani. Eram două epave. Eu veneam din Zarca, iar Luca era adus de la secția de psihiatrie. A fost dus acolo de colonelul Crăciun, care este primul ce a inițiat înființarea acestei metode de internarea celor ce nu erau de acord cu politica guvernului în secții de psihiatrie pentru Crăciun. Cel care avea altă părere era nebun. Deci, prietenul meu a fost catalogat nebun. Acum eram față în față și-l vedeam normal, ca întotdeauna. Am fost lăsați câteva minute singuri, o surpriză din partea lui Rădulescu - aduce o personalitate cunoscută de noi doi și îl lasă pe noul venit în compania noastră. Nu are importanță cine este persoana, important era mesajul. „Ce faceți, măi, copii?”. „După cum ne vedeți”, apoi intră direct în subiect: „Măi, vin din partea domnului colonel Crăciun să vă recomand să fiți mai înțelegători și să nu mai faceți opoziție la acțiunea inițiată de conducere. Voi trebuie să înțelegeți că trebuie să ieșim de aici”. „Nu vă supărați, domnule, uitați-vă cum arăt. Eu am nevoie de tratament medical, nu de reeducare”. Luca a fost și mai intransigent: „Lasă-mă, domnule, în pace. Dacă era să mă fac comunist, mă făceam afară, nu aici”. Respectivul a plecat rușinat, iar noi am rămas depănând în viteză ce s-a petrecut cu noi de șapte ani și ce poziție să adoptăm fiecare în parte, fără compromis. Călvărăsan Luca era mai vizat decât eram eu. El avea un frate în Canada, legionar devotat lui Horia Sima. Securitatea îi controla fiecare mișcare. Cu greu ne-am despărțit, mergând fiecare la locul lui, bucuroși fiind că suntem așa și că am avut prilejul să ne verificăm ideile și să ne punem de acord pentru viitor. Zarca a rămas așa cum a fost și în 1957, când lt. major Chirilă mi-a hotărât soarta, nu s-a schimbat nimic în bine. În Zarca veneau și plecau cei refractari. Cei vechi eram modele de degradare fizică pentru ei. După câtva timp îi scotea speriați și îngroziți de ceea ce au văzut acolo. Unii din ei deveneau mai blânzi și își țineau gura.

Plecarea din Zarca

În luna februarie am fost scoși din Zarca, cred că toată lumea. Eu cred că am ajuns la secția a cincea, într-o cameră mare. Aici am găsit paturi mai curate, cearșafuri și perine. În camera în care eram repartizat mai erau deținuți mai veseli. Nu era acea atmosferă apăsătoare din celulă. Am găsit acolo un șef de cameră, inginerul Toader, din Banat, băiat simpatic. Când m-a văzut că nu pot merge pe picioare m-a așezat

pe un pat jos. În acea cameră am observat o atmosferă de adeziune la acțiunea dusă de colonelul Crăciun. Printre cei din acea cameră am zărit un vechi prieten de la Canal, Alexandru, care s-a apropiat de mine și mi-a făcut semn să tac, să fiu atent la cei din cameră. Era acolo și fostul meu coleg de celulă în Zarca, complet schimbat. Nu mai era legionarul care mă atenționa când i se părea că nu sunt destul de combativ. A vrut și aici să-mi spună că acele vremi au apus și să nu uit că acasă mă așteaptă soția și fetița. I-am spus „lasă-mă în pace, domnule! Nu vezi că sunt un infirm?". Nu a mai venit la mine. Aveam impresia că s-a jenat. Acesta era colegul de celulă, Niculescu, dar să-l lăsăm și să vedem ce s-a mai întâmplat. În acea cameră erau oameni diferiți și ca vârstă, și ca profesie. Aceștia trecuseră de prima fază a reeducării. Unii erau mai activi și îi lămureau pe ceilalți de politica greșită a celor mari care nu au sesizat direcția în care se îndreaptă omenirea. Pentru toate acestea erau de vină americanii și Horia Sima, care nu se liniștește și, la ordinul americanilor, trimite la moarte sigură noi echipe de legionari fanatici.

Discuțiile nu erau încinse, că nu era nimeni care să aibă altă părere. Oamenii sperau că regimul va acorda un decret selectiv, căutând să păstreze pe unii mai puțin numeroși, ca o garanție că cei ajunși afară vor sta liniștiți. Toate aceste păreri ajungeau la urechile colonelului Crăciun, ajutându-l să-și organizeze mai bine planul de acțiune. Seara, după ora 20.00, au intrat în cameră colonelul Crăciun, lt. colonel Iacob, lt. colonel Ivan. La comanda șefului de cameră, Toader, toți deținuții s-au aliniat pe două rânduri într-o ordine perfectă, iar șeful de cameră a dat raportul: „Să trăiți, domnule comandant! Camera 320, cu un efectiv de 38 e deținuți, așteaptă ordinele dumneavoastră", la care colonelul a spus „Bună seara", iar cei 37 au răspuns cu un „Să trăiți!". Am zis 37, pentru că eu fiind grav bolnav, nu m-am ridicat de pe pat. Colonelul, aruncându-și ochii peste cei aliniați, l-a întrebat pe șeful camerei: „Dar Salcă unde-i?". Eu am răspuns: „Aici, domnule colonel, nu mă pot ridica, sunt bolnav. Am nevoie de medic". În acest moment intervine și șeful și îi raportează că deținutul Salcă a venit bolnav și nu poate sta decât culcat. „Bine, va fi dus la medic" și au plecat. A doua zi am fost mutat la camera 323 cu alții și nu la spital, cum credeau ceilalți. Crăciun nu se da bătut ușor. În noua cameră erau tot atâția deținuți. Am găsit un pat liber lângă dl. Popescu Prundeni, un ziarist renumit înainte de 1944. Comuniștii l-au băgat la închisoare pentru articolele scrise în susținerea războiului pentru eliberarea Basarabiei și Bucovinei. Era și el grav bolnav. Ședeam alături și discutam. Era un om cult și mare cunoscător al vieții politice de la noi și din lume. Domnul Prundeni era de dreapta, foarte cumpănit la vorbă. Discutam în șoaptă. Această cameră era scoasă în fiecare zi la club. Eu nu puteam merge pe picioare și eram dus de doi colegi, care mă așezau în fundul clasei. Aici erau bănci ca la școală. Ședeam câte doi în bancă. Eu stam cu un buzoian, zidar de meserie, legionar neînduplecat. Era

foarte tăcut. De la început am fost luați în primire de două persoane necunoscute, care s-au recomandat ca educatori. Unul a spus că se numește Paleologu, iar celălalt avocat Buzoianu din Brăila, „fost comandant legionar", a ținut să precizeze. Acești educatori au omis să ne spună pe cine au reeducat. Primul a luat cuvântul Paleologu, după nume grecotei, om meșter la vorbă. După o scurtă introducere, prin care ne solicită să mulțumim domnului colonel pentru condițiile civilizate ce ni le-a creat, faptul că avem fiecare pat cu cearșaf și că acum putem sta de vorbă între noi fără să ne temem că ne ascultă gardianul este mult prea mult pentru noi, care am atentat la temelia regimului. Acest regim, prin domnul colonel Crăciun, ne acordă o șansă și noi să o acceptăm. Să o rupem cu trecutul, care ne-a adus aici. Noi nu am putut înțelege că după război lucrurile s-au schimbat și că forța cea mai înaintată, clasa muncitoare, a preluat puterea din mâinile moșierilor și ale exploatatorilor. Noi, cei care nu am înțeles aceasta și ne-am ridicat împotriva ordinei sociale, ni se oferă acum șansa să ne căim pentru faptele noastre criminale. Deci, va trebui ca fiecare dintre dumneavoastră să vă faceți autobiografia sincer și corect, să fim critici cu noi înșine și cu cei care ne-au adus aici. Asta așteaptă domnul colonel, să rupeți cu trecutul. Eu, așa chinuit cum eram, l-am ascultat și mă întrebam cine o fi ăsta care vorbește ca un activist. Mai târziu voi afla că este unul din secta masonilor. A luat apoi cuvântul Buzoianu în termeni virulenți: „Domnilor, partidul a fost prea blând cu noi, față de crimele pe care noi le-am făcut și iată că acum, prin domnul colonel Crăciun, ne întinde colacul de salvare. Numai un nebun mai poate crede că mai vin americanii să ne scoată de aici, așa cum a spus domnul Paleologu, să ne facem demascarea și să-i arătăm cu degetul pe cei care încă se mai lasă amăgiți de propaganda lui Horia Sima. Aveți curajul și terminați cu trecutul. Afară vă așteaptă familiile. Noi nu forțăm pe nimeni. Cine vrea să rămână pe mai departe în închisoare, poate să o facă, dar să nu ne împiedicați pe noi. Acele povești: «să faci Căpitane o țară ca soarele sfânt de pe cer» nu mai sunt de actualitate. Au făcut-o comuniștii".

Mi-am făcut cruce cu limba în gură, că mulți demagogi am auzit în viață, dar acesta deține recordul. După ce și-au încheiat discursurile cei doi, am fost scoși în recreație ca niște școlari. Nimeni nu îndrăznea să comenteze. Nu toți erau legionari la acel club. Erau oameni mai tineri care, în 1940, aveau până la 18 ani. Aceștia nu se considerau vinovați de așa-zisele atentate ale legionarilor, iar acum toți erau făcuți părtași la păcatul strămoșesc, asemeni lui Adam, care a fost alungat din rai. La Aiud, comuniștii, prin colonelul Crăciun, ne chema la spovadă, ca să ne mântuim de păcatul strămoșesc și astfel să fim iertați. Mi s-a părut nostimă pretenția inchizitorului Crăciun. Îi mai lipsea doar rugul, că toate celelalte metode le-a folosit. În zilele următoare s-au continuat exercițiile de spălare a creierului de către cei doi educatori. Aceștia, înzestrați cu

broșuri de propagandă comunistă, cu hârtie și creioane, au început munca de convertire la ideile socialismului. Se citea de către educator și se făceau comentarii, erau puși și unii din bănci să comenteze. La început puțini au fost cei care au acceptat. Se invocau tot soiul de motive, cel mai des se recurgea la formula „Eu, domnule educator, nu sunt un om politic și nici nu mă interesează. Am dat și eu unui necăjit un ajutor și pentru asta sunt aici". Toată lumea se eschiva, chiar și cei care trecuseră prin această fază și acum aveau roluri speciale în club. După perioada de tatonare, soa trecut la faza următoare, „autobiografia". Unii au considerat că pot să-și facă autobiografia, că scriu acolo ce vor ei, dar odată autobiografia predată era dusă la un birou special și comentată de responsabilii politici. Aceștia, ajutați de cozile de topor, găseau nepotriviri față de informațiile lor. În zilele următoare se dezbătea cazul în club și se prezentau informații cum că nu ai fost sincer, că altul cu care ai fost în lot spune altfel. „Vezi că tot bandit ai rămas", spunea educatorul. „Noi trebuie să o rupem cu trecutul nostru criminal dacă vrem să ieșim de aici. Să-i demascăm pe cei care mai cred în venirea americanilor, să vă lepădați de trecut, de cei ce v-au adus aici. Domnilor, și eu am fost legionar, am crezut în Codreanu, dar am fost orb. Nu am observat și cealaltă parte a lui. Nu era român, era polonez, Zelinski. Noi, tineretul, îl adulam și el făcea politica cercurilor germane și carliste". Toate aceste trivialități la persoana Căpitanului și a altor conducători ai Legiunii erau provocări adresate cursanților, coordonate de comandamentul reeducării. Cu toate presiunile morale, oamenilor le venea greu să pronunțe injurii la adresa lui Codreanu și a celorlalți martiri. Ar fi însemnat să te renegi pe tine și toată lupta ta și credința în existența ta. Noi nu am fost condamnați pentru fapte infamante, noi nu puteam fi părtași la sacrificarea idealului național, motiv pentru care guvernanții comuniști nu erau de acord și ne-au izolat. Așa credeam noi la început, dar socotelile lor erau altele. Ei ne-au adunat în temnițe și lagăre ca să ne distrugă fizic și moral, ca aceia dintre noi dacă vom mai ajunge vreodată în libertate să fim niște ființe jalnice. Numai că socotelile lor nu s-au împlinit. Rezistența umană nu se poate măsura, ea a întrecut orice imaginație. Au fost mulți care s-au prăbușit sub povara loviturilor torționarilor, dar majoritatea condamnaților au ieșit din această încrâncenare cu conștiința curată, deși aveau trupul plin de răni. Tot mergând zi de zi la club, observam frământările sufletești ale colegilor și îmi așteptam rândul după mai multe tatonări ale politrucilor. A venit și ziua scadenței. Mai rămăsesem doi fără autobiografie, eu și un muncitor zidar de la Buzău. În acea zi, educatorul Paleologu a venit hotărât să termine cu noi. Cum a intrat, mi s-a adresat: „Salcă, azi trebuie să te decizi dacă îți faci autobiografia. Mai avem și alte probleme, nu mai putem aștepta. Da sau nu?". „Domnule educator, am să mi-o fac, dar acum m-ați luat așa direct și vedeți în ce hal sunt cu sănătatea. Apoi, eu cred că nu am făcut așa grozăvii ca să mă ascund. Răspunsul meu l-a mulțumit și a trecut la

colegul de la Buzău. Acesta a fost foarte ferm. Nu de la dumneata. Ești un deținut ca și mine și nu ai calitatea de a mă ancheta pe mine". Răspunsul lui a produs o reacție neașteptată. Unii l-au apostrofat, spunând: „Tot legionar ai rămas. Ai să rămâi aici", iar alții se bucurau în tăcere de răspunsul categoric. Eu m-am văzut mic în fața domnului Paleologu. Ne-a lăsat în pauză și a plecat, probabil la consultări. Când s-a întors, ne-a trimis la camere. M-am așezat pe pat și-i povesteam domnului Ilie Prundeni ce gafă am făcut. Nici nu am terminat bine, că apare în cameră un sergent major sanitar cu doi inși, care aveau o targă. „Care ești Salcă?". „Eu sunt". „Hai, ia-ți bagajul, puneți-l pe targă". Oamenii au executat ordinul și-n câteva minute am fost în spital, într-o cameră la etaj.

În spital

În camera în care am fost dus mai erau patru persoane grav bolnave, dar totuși se puteau mișca. Eram singurul care aveam nevoie de ajutor, pe care mi-l dădeau ceilalți. Doctorul care se ocupa de noi era fost medic militar, condamnat pentru deținere de monezi de aur (cocoșei). A fost ghinionist, bătut bestial la anchetă ca să spună unde le-a ascuns și câte are. Amețit de tortură, a spus că are 70 de cocoșei și chiar și locul. Securitatea a scotocit locul și a găsit 90 de cocoșei, deci o sumă mai mare. În concluzie, anchetatorii au conchis că doctorul a încurcat ascunzătoarea și de aici au pornit alte bătăi, torturi, ca să spună unde sunt cei 90 de cocoșei. Doctorul și-a dat seama de eroare și a cedat. După multe chinuri, în cele din urmă, și cu averea pierdută, și fără libertate, era bucuros că a scăpat de celulă și își practică meseria. A fost un noroc pentru mine că am ajuns în salonul lui, pentru că era milos. După o examinare atentă și amănunțită a început tratamentul după ce l-a aprobat și doctorul Sârbulescu și doctorul Balea, medicul șef al spitalului din partea administrației. Mi-a făcut tratament intensiv. Nu am întrebat niciodată cu ce mă tratează, nici nu mă pricepeam. Cert este că după vreo două săptămâni de injecții și pilule am început să mă ridic și să fac mișcări, ceea ce l-a bucurat mult pe dr. Pricunda. Apoi m-a trimis la parter, la sala de electroterapie. Coboram foarte greu scările, mă sprijineam de balustradă. Când am pătruns în acel cabinet, mare mi-a fost surpriza când am dat cu ochii de bunul meu coleg de celulă din Brașov, Constantin Drăghici, nea Costică. A rămas mut de emoție. Nu ne văzusem de 14 ani și eu eram șocat, pentru că îl credeam liber, mai ales că după doi ani de anchete la Brașov, Securitatea nu i-a găsit nimic ca să-l implice și acum iată-ne, ne revedem după 14 ani tot în pușcărie. „Nea Costică, un scaun, că nu mă mai țin picioarele". „Hai că te ajut eu până la dr. Paul Minea. Este un băiat bun, e de-al nostru, mi-a șoptit la ureche".

În Costică Drăghici aveam totală încredere. El a făcut 17 ani de pușcărie curat. Toate presiunile nu l-au putut schimba, așa că m-am lăsat în seama lui. El îi spune doctorului Minea parcă poruncitor. „Doctore, el este prietenul meu, e de-al nostru, salvează-l !". Doctorul Minea, cu vocea lui domoală: „Stați aicea jos și povestiți-mi ce vă supără". I-am spus că mă doare și de când și că am și o hepatită cronică pentru care nu am fost consultat niciodată. După ce m-a văzut, doctorul Minea i-a spus lui Drăghici ce proceduri să-mi facă. Acesta a început cu ultraviolete. Timp de două săptămâni am făcut aceste raze care au mai ameliorat durerile. Așteptam dimineața să merg la raze; întâlnirile cu Drăghici erau reconfortante. El îmi spunea o mulțime de noutăți. Costică era la secția TBC cu doctorul Minea și acolo reeducarea era activă. Încă din prima zi, Costică D. mă întreba: „Măi, tu ai cocoși în cameră?". „Nea' Costică, cred că nu. Toți sunt așa de bolnavi că bun e Dumnezeu să mai reziste mult". „Mă, tu fii atent ce vorbești și cu cine!". „Nea' Costică, am eu destulă experiență să cumpăr, nu să vând". „Măi, noi ne cunoaștem de mai bine de 20 de ani și să ai încredere în ce-ți spun eu! Noi vom pleca acasă în curând, dar nu că vor comuniștii. Dacă ar fi după ei, aici ne-ar rămâne oasele la toți. Măi, sunt obligați să o facă! Americanii, măi, îi strâng cu ușa pe ruși, care sunt în găleată. Nu mai au ce mânca, fac rachete și arme, iar poporul moare de foame. S-au dus la americani după grâu și li s-au pus condiții, să se retragă acasă din Europa și să elibereze toți deținuții politici. Pe partea cealaltă, îi înghesuie în China; la NATO au pus un comandant german. S-au dus în Cuba cu rachete, iar când au aflat americanii i-au spus ciobanului ăla de Hrușciov săoși ia jucăriile și să plece imediat, că altfel Moscova sare în aer, și au plecat cât ai zice pește. Păi se joacă ei cu americanii? De acum, americanii sunt tari pe poziție. I-au pus pe englezi la punct și pe francezi, îi înarmează pe nemți și pe japonezi. Așa că rușii sunt prinși în cleștele american". Toate acestea mă amuzau și eu, care-l cunoșteam bine pe Costică, eram bucuros să constat că după 17 ani de pușcărie a rămas același optimist, că va veni și pentru noi o salvare. El o vedea din partea americanilor, eu o vedeam de la Dumnezeu. Erau două căi diferite, dar amândoi speram.

În altă zi îmi spune: „Tu îi știi pe cei de la secția TBC?". „Nu am de unde să-i știu". „Măi, acolo este o amestecătură de bolnavi și sănătoși. Colonelul Crăciun are un grup de codoși care-l informează tot ce fac și vorbesc oamenii. Eu îi bag undeva... Stau toată ziua la soare, citesc cărți, sunt organizați în comandament. Acolo șef este un avocat din Târgoviște, Grigorescu, fost comandant legionar. Acesta era alt comandant, Țocu Petre, din Galați, și mulți alții care făceau pe zmeii pe afară. Ce mă revoltă cel mai tare sunt popii ăștia mari, Stăniloaie, care abia-și duce nădragii după el, vorbește pe la club. Ne spune că stăpânirile sunt de la Dumnezeu și noi trebuie să ne supunem lor. „Auzi, măi, că-s de la Dumnezeu acești ucigași, dar cel mai pezevenchi este Valeriu Anania,

ăla care conducea grevele studențești în 1946. La Cluj îi îndemna pe studenți să reziste comunismului. Bieții copii au intrat cu miile în închisori și comuniștii i-au terminat definitiv. Acum Anania este răsfățatul lui Crăciun. A primit hârtie și creioane, se cocoață pe patul de sus, și cu picioarele scoase printre gratii își pune placa pe genunchi și scrie. Când se plictisește, coboară și mai dă o fugă la comandament. Ce-o fi scriind, numai el știe. Cred că ceva ce-i place lui Crăciun, că altfel nu l-ar încuraja. Eu aveam o altă impresie despre Anania. Știam că este copil orfan, l-a crescut mama lui cum a putut și că era student la Medicină, după ce făcuse Teologia. Îl admiram. „Ce spui matale mă face praf". „Păi, tu nu știi că este nepotul popii ăla care l-a ascuns pe Dej când a evadat de la Târgu Jiu? Era mână-n mână cu comuniștii, Iustin Marina. Dej, într-o zi l-a făcut patriarh și toți bărboșii au acceptat. Nu s-a ridicat unul să spună că s-au călcat canoanele și dreptul bisericesc. Și marele Bălan de la Sibiu i-a sărutat mâna. Ăsta, măi, v-a desființat biserica voastră greco-catolică și v-a băgat episcopii la închisoare. Ordin de la Stalin, mă, și apoi ce să aștepți de la nepotu-su. Ăsta mai zice că-i mare scriitor și lucra la unchiul său, la Patriarhie, ca bibliotecar și i-a chemat acolo la șezători literare pe Radu Gyr, Tudor Arghezi și Vasile Voiculescu. Aceștia recitau poezii din creații originale și Anania le înregistra pe casete, cum zicea el „să rămână viitorimii". Numai că și la patriarhie era plin de codoși și careva i-a turnat, așa a ajuns aici și bietul de Radu Gyr, condamnat la moarte, care, după ce a trecut prin fiorii morții, i s-a comutat pedeapsa în muncă silnică pe viață. Acum, Anania ne îndeamnă să ne pocăim și spune că abia acum a avut ocazia să cunoască umanismul clasei muncitoare".

Îl ascultam cu atenție pe nea' Costică. El avea umorul lui specific locuitorilor din Șcheii Brașovului și mai presăra și câte ceva de mamă. Nea' Costică nu a fost un politician, el a avut un magazin de aparate electrice în buricul târgului și comuniștii i l-au luat. Și ca să fie treaba ca lumea, l-au mai și băgat în pușcărie.

În camera de la spital nu vorbeam nimic din ceea ce îmi spunea Costică. Eram tăcut, dar observam că starea de sănătate se ameliorează datorită medicilor Pricunda și Minea. Cu mine în cameră mai era un deținut, Ogrin, de prin părțile Banatului, care era grav bolnav de ciroză hepatică, ascitogenă, își dădea sema că nu mai are nici o șansă. Cu toată boala, era cel mai vorbăreț din cameră. Avea și ce povesti, deoarece viața lui a fost foarte chinuită. A activat ca legionar la Timișoara, după o perioadă mai bună a fost internat în lagăr cu toți ceilalți legionari. La plecare și-a lăsat acasă soția, cu două fetițe de care nu mai știa nimic, nu le mai văzuse. „S-or fi căsătorit?, se întreba. „Dar soția?". În 1944, 23 august, a scăpat din lagărul german. S-a dus la Viena cu toți ceilalți legionari și s-a pus la dispoziția Guvernului Național de sub președinția lui Horia Sima. Ogrin a fost repartizat la Serviciul de Presă, făcea ziaristică. După capitularea Germaniei a rămas în Viena, ca refugiat

politic. Viena era interesată de tot felul de oameni fugiți din calea hoardelor bolșevice: români, unguri, cehi, bulgari și mulți alții, îndeosebi populația săsească din Ardealul de Nord. Toți acești năpăstuiți ai soartei așteptau un prilej să emigreze înspre Apus. Ogrin a rămas în Viena și trăia cum putea, sperând că se va putea să se întoarcă în țară. Viena a fost și ea împărțită în zone de ocupație. El a avut un pic de noroc, că a picat în zona americană. În această zonă viața era ceva mai bună, dar rușii, care se sprijineau în principal pe acțiuni de spionaj și diversiune, au împânzit zonele aliaților cu spioni și diversioniști. Ogrin, ziua mai făcea și el câte ceva ca să trăiască, iar seara intra la o berărie în care se găseau tot felul de indivizi care, la o halbă, discutau politică. Ogrin, în această berărie se cunoaște cu un refugiat ungur, cu care se va întâlni seară de seară. Noua lui cunoștință s-a prezentat ca membru al partidului naționalist maghiar al lui Ferenc Szálasi, Crucile cu Săgeți. Ogrin, legionar, om a lui Horia Sima, se împăcau bine amândoi. Fiecare își lăuda șeful și, tot discutând ei așa luni de zile, Ogrin s-a lăsat tras de limbă și ca să-și dea mai mare importanță, a spus ungurului că s-a văzut cu Horia Sima. Această laudă îi va fi fatală. În seara următoare, prietenul îl aștepta, ca de obicei, însă după un timp s-a scuzat că are ceva treabă și a plecat. Ogrin a mai băut o halbă și a plecat și el.

Zece ani în Siberia

La ieșirea din berărie, fără să bănuiască ceva, este imobilizat de doi indivizi vânjoși, aruncat în portbagajul unui autoturism, care pornește în trombă. Cu căluș și cătușe la mâini, ajunge în zona sovietică a Vienei, în curtea comandamentului NKVD-ului. Vârât într-o celulă până a doua zi, când este dus la aeroportul militar sovietic, fără să-l fi întrebat cineva măcar cine este. După mai multe ore de zbor, avionul aterizează și este dus cu o dubă. Când oprește duba și-l dă jos, vede că este în curtea unei cazărmi pe care scria „Mircea cel Bătrân” - Constanța. Devenise speriat, nu-și mai putea reveni. Rușii îl băgaseră într-un arest, i-au dat apă și mâncare. După două zile îl duc din nou la avion și din nou la drum. De astă dată, drumul era mai lung. În sfârșit aterizează. Duba aștepta la scară. După ce străbate multe străzi, este iarăși introdus într-o clădire cu mai multe etaje și cu uși zăvorâte. Și-a dat seama că este vorba de o închisoare. Dus la corpul de gardă, un ofițer îl ia în primire, odată cu corespondența. Ofițerul îl trimite cu o escortă la Secția Secret. Ogrin a aflat repede că aici este cea mai temută închisoare din Rusia, Lublianka, de pe fluviul Neva. Băgat în celulă, era ca nebun. „Ce caut eu aici, cu cine m-au confundat?”. Își strângea capul în mâini, se plimba agitat prin celulă, nu găsea nici o explicație. După două-trei zile de acomodare este dus la anchetă. Un ofițer cu ochi albaștri, care vorbea românește, îl

primește jovial, cu cuvintele lui: „Gheorghe, ai ajuns și pe la noi. Sper să ne înțelegem bine, dacă vei fi sincer. Dacă nu, vom avea noi și alte metode. Dacă nici astea nu reușesc, glonțul sau Siberia". „Dar, domnule ofițer, eu sunt cetățean austriac, locuiesc la Viena și nu înțeleg de ce am fost răpit din zona americană și adus aici. Nu am făcut nici un rău statului sovietic". După un rechizitoriu sumar, îi completează o fișă și-l trimite la celulă, fără să înțeleagă ceva. Ogrin și-a pus multe probleme, care se vor lămuri în zilele și săptămânile următoare. Brusc, la următoarea anchetă, este întrebat de un personaj, în fața căruia toți stăteau smirnă. Acesta se adresează cu apelativul „Ciolovec Ogrin, tu ești legionar". „Am fost, dar acum sunt fără identitate, deținut în țara socialismului și nu știu de ce". Acest personaj vorbea prin perivoci: „Ogrin, să-mi spui dacă-l cunoști pe Horia Sima". „Îl cunosc, că am fost cu el în lagărele germane alături de comuniști și de evrei". Ogrin o întoarce. „Ei bine, Ciolovec Ogrin, nu asta ne interesează pe noi. Când l-ai văzut ultima oară pe Horia Sima?". „La terminarea războiului, când am fugit care unde am apucat". „Horia Sima unde se ascunde? Tu știi și trebuie să ne spui!". Abia în acel moment Ogrin își dă seama în ce cursă s-a băgat singur. Dar cum să iasă? Va reuși el să se facă crezut? Acel mare șef s-a retras, lăsându-l cu o seamă de anchetatori care l-au sfătuit să spună tot ce știe, că altfel îl supără pe tovarășul Beria. Când a aflat cu cine a vorbit, Ogrin a leșinat. Deja se vedea împușcat. A fost dus la celulă, iar după ce și-a revenit a pregătit răspunsul. Și-a adus aminte de prietenul lui ungur și de laudele lui. Acum pricepea că ungurul era agent. Deci, s-a hotărât să le spună cum s-a dat mare, întărind și cu alte povești imaginare avute cu prietenul de pahar. După lungi cercetări, cu tot soiul de presiuni, cazul lui s-a închis, iar el a fost trimis la Polul Nord, în Siberia, într-un lagăr de muncă. În acel lagăr erau tot felul de naționalități și lucrau la tăieri de arbori, iar alții la cărbuni în mină. Gard în gard cu lagărul lui era unul de femei, cu care în timpul liber cochetau printre sârma ghimpată. Și ce idile se înfiripau! Se mai întâlneau și la muncă, dar cele mai plăcute momente erau seara, la gardul de sârmă ghimpată. Acestea erau tolerate de conducerea lagărelor, că se lăsau cu prunci. Apoi deținutele aveau un folos în urma nașterii unui copil, deoarece scăpau de muncă un timp, primeau lapte și un supliment de hrană. Erau internate în dispensar. Pentru noi, cei careol ascultam pe Ogrin, toate grozăviile acestui gulag de la Berlin la Vladivostok ni se părea că delirează. Dar, din păcate, am auzit din multe surse asemenea grozăvii, chiar și Soljenițîn ne redă fapte mult mai grozave. Bietul popor rus multe a mai îndurat de la o conducere paranoică. Ogrin a stat în acel iad zece ani. S-a obișnuit cu greu cu cașa, o mâncare care se servea cel puțin o dată pe zi. Foamea și frigul l-au chinuit mult. După vizita cancelarului Adenauer la Moscova, toți prizonierii au fost repatriați. Ogrin, luat de sentimente și de dorul de familie, deși a fost răpit din Austria, se putea întoarce acolo. Alegerea i-a

fost fatală din cauza lipsei de informații privind starea de teroare comunistă. Bucuros că după 14 ani și-ar putea revedea familia, dar după veselia din tren, la Vama Ungheni, Ogrin este separat de ceilalți și este dus la Securitate, unde i se comunică că are de executat o condamnare de 25 de ani, fiind condamnat în URSS. Frumoasă primire i-a rezervat patria al cărei fiu era! Plimbat din închisoare în închisoare, ajunge la Aiud. Eu îl voi găsi în spitalul închisorii, în salonul celor irecuperabili, cu un moral de invidiat și cu credința că înainte de a muri își va vedea soția și cele două fetițe, pe care nu le mai văzuse de 23 de ani. Ce soa mai întâmplat nu mai știu. Eu fiind scos de la irecuperabili și mutat în alt salon, cu cei care făcuserăm unele progrese în urma tratamentului. În salonul 4, unde l-am găsit pe Toma Simion, legionar, pe vremuri activase în frățiile de cruce, fiind adjunctul lui Istrate, organizatorul acestei organizații. Când am intrat în salon m-a recunoscut și m-a chemat la el, unde era un pat liber pe care l-am ocupat. Întâlnirea cu Toma mi-a făcut mare bucurie. Aveam un prieten cu care să discut, aveam multe să ne spunem. De Toma mă despărțisem în 1954 la Canal, unde ne-am cunoscut și am lucrat împreună. Ne împrietenisem. El era un om blând și respectuos. Cunoștea bine lupta tineretului. De la el am aflat multe lucruri. Toma era internat în spital cu o boală de inimă. În acest salon îl aveam ca doctor pe Nelu Dumitrescu, fost la Pitești și cu care am mai fost în celulă împreună în Zarca, Aiud, cu vreo patru ani în urmă. Am rămas surprins când l-am văzut pe Nelu Dumitrescu că vine să-mi facă tratamente. Îmi făcea injecții cu vitaminele B1, B2, B6, B12, C, extract de ficat, apoi transfuzii cu sânge. Cu multă dăruire, dr. Dumitrescu s-a îngrijit de mine, de Toma, precum și de ceilalți bolnavi. După acest tratament intensiv, care a durat aproximativ o lună, am fost externat din spital.

Din nou la reeducare

După externarea din spital m-au dus la secție, la camera 338, unde nu cunoșteam pe nimeni. Aici eram în convalescență. Mă bucuram că puteam să merg cu ajutorul bastonului. Scoaterea mea din spital s-a făcut la sfârșitul lunii iunie 1964. Vremea era frumoasă, soare, cald. Ziua ne lăsau în curte, la plajă, iar după masa de prânz până la cea de seară. Eram o mulțime de infirmi din cauza bolilor reumatice. Dimineața ne duceau la cluburi pentru reeducare. De data aceasta am nimerit în clubul lui Ioniță, un bucovinean stabilit la Brașov, fost comandant legionar. Ca ocupație, a lucrat la Administrația Financiară Brașov, ca inspector. Un tip blond și corpolent, Ioniță se manifesta deschis în favoarea regimului. De cum a aflat că sunt brașovean, a căutat mai întâi a mă proteja și a-mi câștiga prietenia și a mă informa de activitatea lui la club. Apoi mi-a făcut oferta direct și deschis - să țin cont de sfaturile lui și anume: noi am greșit

față de regimul comunist, regim care acum ne-a oferit șansa de a ne reeduca și să ne ierte de restul pedepsei și să ne integreze în muncă după pregăirea fiecăruia. Dar, așa cum spune domnul colonel Crăciun, numai munca singură nu este suficientă, mai trebuie să ajutăm organele de securitate după ce vom ieși afară. L-am ascultat, prefăcânduomă că îl înțeleg, nu i-am dat nici un răspuns. Nu mai era mult până la decretul de grațiere. Lăsarea liberă a noastră la soare se urmărea să ne schimbăm paloarea cadaverică a feței, ca să vadă lumea că nu arătăm așa rău. Și această metodă va face parte din metodele de dezinformare a securității. Exteriorul conta, inima, ficatul, plămânii etc. nu se vedeau. După orele de club, care nu mai interesa pe nimeni, plecam în curte, unde mă întâlneam cu vechi cunoștințe și, în mod special, cu cei din Brașov. Petre Baicu a fost primul care m-a căutat în curtea unde stam la soare. Auzise că sunt bolnav și a venit la mine cu o gamelă de borș să-l beau. Am discutat cum am ajuns din nou în închisoare. I-am explicat în amănunt evenimentele anului 1956 și poziția noastră față de revoluția maghiară. În zilele următoare, Baicu mă vizita și îmi aducea borș, câte un morcov, o ceapă. Precizez că Baicu lucra prin curte, la corvezi, ajuta la diferite munci. Cu Petrică Baicu am discutat și efectele reeducării asupra celor din Brașov. Baicu credea că nu trebuia să fim îngrijorați. El era foarte prudent, se ferea să acuze pe cineva. L-am întrebat ce părere are de ceea ce a vorbit Nicolae Pătrașcu. Mi-a răspuns că este mai bine să nu comentăm acest discurs atâta timp cât nu cunoaștem motivele care au dus la această hotărâre și presiunile care s-au făcut asupra lui Pătrașcu nu poate fi considerat dezertor. El, Baicu, crede că este vorba de o acțiune politică a lui Pătrașcu. Legionarii erau închiși de 16 ani și unii chiar de 23 de ani, ajunși la limita rezistenței. Trebuia ca cineva să-și sacrifice orgoliile și să-i dezlege de orice angajamente pe legionari, care erau strâns legați între ei prin idealul de luptă și prin personalitatea Căpitanului și a celorlalți conducători. Asupra lui Nicolae Pătrașcu s-au făcut multe presiuni din partea colonelului Crăciun, atât fizice, cât și psihice. Au fost băgați în celulă alături de el indivizi partizani ai reeducării, special instruiți, care îi cereau să-i scoată din închisoare. Unii erau violenți. Nu știu în situația lui cine ar fi făcut altfel, având în spate peste 4.000 de legionari ajunși la capătul puterilor. Eu, în acele clipe hotărâtoare am acționat altfel. Pentru mine era simplu. Răspundeam numai de persoana mea. Pătrașcu ducea cu sine povara unei armate decimate de un dușman feroce, care nu se limita numai la prizonierii aflați în dosul gratiilor. S-au pus în practică măsuri draconice și împotriva familiilor deținuților politici. Soțiile erau date afară din slujbe dacă nu divorțau sau erau trimise în domicilii obligatorii împreună cu copiii sau se exercitau și alte presiuni. Mulți copii ai foștilor deținuți politici au fost exmatriculați din școli. Toate aceste represalii au fost bine cumpănite de Nicolae Pătrașcu în acțiunea de capitulare, așa cum pe nedrept încearcă domnul Nicu Păun să afirme în capitolul 13 din

cartea dumisale, „Muntele suferinței”. I-am cunoscut amărăciunea. În acel timp eram colegi de celulă, alături de dr. Șercăianu. Eram cu toții consternați și lăcrimam. Nu ne-a fost ușor să constatăm eșecul speranțelor noastre. Nu am fost de acord cu ideile acelui discurs, dar din respect față de suferințele acestui om nu am îndrăznit să-l judec nici atunci și nici mai târziu. Rechizitoriul domnului Păun la o distanță de 35 de ani este neavenit și pătimaș. Sigur că toate cele spuse de domnul Pătrașcu nu ating trecutul curat al subordonaților săi. Din momentul arestării, Pătrașcu nu mai avea controlul Mișcării și, deci, acționa de unul singur și apoi, cine poate măsura rezistența unui om. Colonelul Crăciun și superiorii săi cereau un preț pentru punerea noastră în libertate și anume că vina deținerii noastre ne aparține nouă, victimelor. Iar aceasta să o afirmăm noi, să spunem noi că am fost înșelați de Căpitan, care nu a fost o mare personalitate, cum greșit am fost educați. Deci, trebuia demolat mitul și cine să o facă? A fost ales Nicolae Pătrașcu, simbolul Rezistenței Naționale. Așa cum declară colonelul Crăciun în memoriile sale, el spune că l-a cerut de la Ministerul de Interne pe Nicolae Pătrașcu, ca să fie adus la Aiud. După ce a sosit în Aiud, Crăciun i-a dat o celulă în care sta de unul singur. După o vreme i-a dat un coleg, pe nume Pușcaș. Acesta fusese instruit de Crăciun să-l informeze pe Pătrașcu de ceea ce se petrece în Aiud, de reeducare. Nimeni nu știe cum a reacționat Pătrașcu. Cert este că au urmat alte combinații de colegi de celulă, care s-au străduit să-l determine să renunțe la rezistență. Pătrașcu a fost, la un moment dat, în compania lui Victor Biriș, cel mai intransigent dintre fruntașii legionari de peste 22 de ani. A avut tot timpul o atitudine exemplară, a fost ca un far pentru cei cu care venea în contact. De profesie judecător, a fost și ministru. Se pare că Biriș și-a dat seama că suferința nu mai are sens. Aruncați în ghearele rușilor de americani și de aliații lor, comuniștii români erau stăpâni pe situație. În ce ne privește pe noi, drepturile omului nu se aplicau; masoneria și evreii își urmăreau adversarii politici peste tot în lume. În România situația era mai specială. Eram un popor latin, în mijlocul unei mase de slavi și aveam în sânge ideea naționalistă. Aceasta îi deranja foarte mult pe ruși. Așa cum declara un general rus în 1945 lui Ogrin, „sunteți un popor de 15 milioane de români, 5 milioane îi deportăm, 5 milioane vă asimilăm și restul vă exterminăm”. În mare parte și-au realizat planul, cu concursul comuniștilor din România și cu ajutorul brațului înarmat, Securitatea, în fruntea căreia, așa cum afirmă generalul Cosma și colonelul Crăciun, se aflau numai șefi evrei și maghiari. Dar eu zic că erau și numeroși ofițeri români, toți lucrau uniți împotriva noastră. Nu este cazul să-i numim. Colonelul Crăciun nu este tatăl legionarilor, așa cum îi plăcea să-și zică; el a fost groparul legionarilor.

Dar să ne întoarcem la ultimele desfășurări a evenimentelor din Aiud. Dimineața program la cluburi. Acestea își aveau oamenii grupați

după importanța și rolul avut în viața politică a fiecăruia dintre noi. Erau cluburi selecte și de plebei. Miza mare era la personalități. Aceștia trebuiau să se demaște, să se autodemaște și să-i ponegrească pe cei mai mari. Cu cât inventau mai multe grozăvii, cu atât erau mai bine văzuți de „tătucul" Crăciun (micul despot). În cartea „Securitatea" afirmă că nici el nu credea ce auzea și îi mai trăgea de mânecă pe delatori. În luna iulie 1964, după ce luam terciul, mergeam fiecare la clubul de care aparțineam. Aceleași baliverne: realizările regimului, marea Uniune Sovietică, crimele legionare, politica nefastă a burgheziei reprezentate de Iuliu Maniu și Brătianu. Mâna întinsă de partid și alte bazaconii. Clubul la care eram obligat să iau parte era format din persoane care nu au avut o activitate de conducători ai rezistenței anticomuniste, ci simpli luptători. Personal nu angajam discuții cu ceilalți din prudență și nu mă mai lăsam provocat. Eram avantajat și de infirmitatea în care mă găseam. Era către jumătatea lunii iulie 1964. Se vedea bine că va urma ceva neobișnuit. Cu confrații brașoveni mă vedeam zilnic, cu Baicu, cu avocatul Ștefan Muscalu. Era o plăcere să-l asculți recitând versuri proprii. Toate discuțiile cu el erau culturale. Avocatul Muscalu mai avea și alți prieteni de discuții, și anume Petre Țuțea, Ghinea, Alexandru Constant și alții. În afara clubului se evitau orice discuții politice. Nimeni nu mai avea încredere în nimeni. Unii, care ne cunoșteam din libertate, ne înțelegeam din priviri. Cluburile făceau ultimele presiuni asupra celor care ezitau să se situeze în tabăra ree- ducaților. Într-una din zile vine la mine șeful clubului, Ioniță, cu o coală de hârtie și un creion. Pe toată coala erau trei întrebări:
1. Vă desoliarizați de Mișcarea Legionară? 2. Vă desolidarizați de Corneliu Zelea Codreanu? 3. Vă desolidarizați de Horia Sima?
În răspunsul meu am făcut pe naivul și am spus: „Eu nu am făcut parte din Mișcarea Legionară și nu văd cum m-aș solidariza de o mișcare al cărei membru nu am fost". 2. „Pe Corneliu Zelea Codreanu, eram copil când l-am cunoscut, el făcea politică, nu știu ce idei avea, ca atare nu știu de este nevoie să mă desolidarizez"; 3. „Horia Sima? Am auzit că trăiește undeva prin Apus. Nu am fost influențat de activitatea lui și de ce m-aș desolidariza de un necunoscut?". Sigur, în mare, așa a fost poziția mea. Este greu să redai exact cuvintele de atunci. Când am dat hârtia lui Ioniță, care a rămas mut pentru moment, el îmi zice: „Cum merg eu cu aceasta la domnul colonel?". Am dat din umeri și m-am îndepărtat; a fost ultima încercare a lui Ioniță. După 15 iulie, în Aiud au apărut mulți ofițeri de la inspectoratele de Securitate. Noi bănuiam că ni se pregătea ceva. Cam în acea vreme s-a întrerupt activitatea cluburilor, doar unii mai mergeau pe la birouri. Deși au mai fost eliberări parțiale, începând cu 1963 nesiguranța își făcuse loc printre noi. Poate că vor fi reținuți unii, dar nu a fost așa. Colonelul Crăciun își pregătea discursul și făcea ultimele retușuri la luările de cuvânt ale unor fruntași dintre deținuți.

Idolii încep să cadă

Crăciun cunoștea bine structura Mișcării Legionare, sistemul de organizare, cultul șefului. El știa că legionarii își divinizează șeful. La legionari, șeful nu se alegea prin vot, era din cei care se distingeau în luptă și aveau charismă și reale calități morale. Cei care puneau mai presus dragostea de neam și de țară, iubirea față de semenii lor, după verificări minuțioase erau promovați întâi în cuib, unde își făceau școala politică. Colegii de cuib îi stabileau cu devotament față de neam, de biserică și supunere față de principiile legionare. Colonelul Crăciun, după 20 de ani de activitate în reprimarea legionarilor, cunoștea bine că această forță spirituală nu va putea fi distrusă cu metodele represive. După studierea metodelor de reeducare folosite la Pitești, Târgșor, Târgu Ocna, Gherla și Canal, au dus la rezultate cunoscute. Studenții omorâți în bătaie de către colegii lor, în colaborare cu Securitatea și conducerea penitenciarelor. Cu toate aceste crime, cu zeci de morți, majoritatea victimelor au găsit o mângâiere în biserică și nicicum în politica regimului. Prima grijă a celor ieșiți din închisori era aceea de a-și descărca sufletul și a-și cere iertare de la Dumnezeu. Da, din păcate și aceste mărturisiri au ajuns la Securitate, ducând la neîncredea față de unele fețe bisericești. Fiii satanei au recurs la toate mijloacele diabolice pentru a distruge încrederea între oameni. Și au reușit în mare măsură. După teroarea colonelului Koller apare în Aiud colonelul Crăciun, care găsește aici 4.000 de legionari, roși de subnutriție, fără asistență medicală. Câteva sute de tuberculoși care erau lăsați în celule printre ceilalți. Foarte mulți cardiaci și cu boli digestive, cu ulcer și hepatită. De reumatism nu mai spun, că toată lumea suferea. Mai erau oameni bolnavi psihic. Acesta era materialul pregătit de Koller, care acum este privat în București. Cu acest material își începe Crăciun marea lui operă de reeducare.

Dacă în centrele de reeducare din anii ’50-’52 organizau, în prealabil, ședințe legionare și după ce cunoșteau starea de spirit a indivizilor, banda lui Țurcanu trecea la atac, folosindu-se de bâte furnizate de ofițerii politici. Victimele care căzuseră singure în plasă, iar faptul că și-au dezvelit trecutul i-a dus la pierzanie. Colonelul Crăciun și echipa lui au venit cu lecțiile făcute după ce au studiat procedeele folosite de Nicolschi, Pintilie, Sepeanu, Dulgheru ș.a. Cu această tristă experiență, la care se adaugă și experiența sa proprie, apoi studierea dosarelor personalităților marcante aflate în detenție la Aiud, luând în calcul și starea de sănătate a subiecților, a scos de prin dosare toate picanteriile strecurate voit de anchetați pentru a deruta anchetatorii. Un exemplu, în anii ’44-’48 se practica ajutorul legionar. Familiile celor închiși erau ajutate de cei rămași

încă în libertate. Acest ajutor a fost interpretat de acoliții lui Crăciun ca imoral în cazul soțiilor celor închiși și le anunța pe la cluburi, urmărind discreditarea celor vizați. Cea mai cinică metodă era aplicată grav bolnavilor, pe care îi ducea în biroul său și le punea problema tranșant: „Vezi că ești grav bolnav; mult nu o mai duci. Uite aici medicamentele care te pot salva. Noi te ajutăm, ajută-ne și tu pe noi". Elocvent este cazul profesorului universitar George Manu, căruia i s-a cerut în acest fel colaborarea. Profesorul Manu a ales moartea, refuzând târgul cu diavolul. Colonelul Crăciun nu a putut accepta răspunsul demn al lui George Manu și l-a trimis înapoi la Zarca, unde a și murit. Un alt caz este cel al comandantului legionar Petre Țocu, în aceeași situație cu George Manu. Țocu acceptă propunerea lui Crăciun, care îl trimite la spital. După ce se întremează este făcut șef de club. La club devine foarte activ, el trăind mult în preajma lui Codreanu. A divulgat multe din viața acestuia. Aceste dezvăluiri îl încântau pe colonel și chiar le populariza. Asemeni lui Țocu au procedat și alte vârfuri, sătui de suferințe și boli, suferințe care nu mai duceau niciunde. Chiar dacă cel mai intransigent legionar, Victor Biriș, după ce a fost plimbat prin țară de Crăciun să vadă realizările bine regizate, la întoarcerea în Aiud, a făcut un apel patetic către legionari să înceteze rezistența, menționând că trans- formările făcute de regimul comunist corespund așteptărilor și nu mai este cazul să ne transformăm crucificați de dragul lui Horia Sima. Schimbarea de atitudine a lui Victor Biriș, fost ministru în guvernul legionar, a produs consternare printre legionari. Se știe că atunci, în 1944, când rușii au invadat Aiudul, Biriș s-a pus în fruntea sutelor de legionari și i-a înfruntat pe rușii care au intrat în închisoare. Un grup de tineri i-a urmat exemplul și a refuzat orice contact cu noile autorități. Nu a existat nici un astfel de moment în cei 22 de ani de detenție ai doctorului Biriș. El a fost mereu în primele rânduri ale opoziției față de comunism. Biriș nu s-a subordonat în 1945 lui Nicolae Pătrașcu, când acesta, în urma arestării de către comuniști, a intrat în tratative cu ministrul de Interne, Teohari Georgescu, sau obținând: 1. ameliorarea situației legionarilor din închisori; 2. încetarea urmăririi penale a celor fugari și a celor parașutați din Germania în spatele frontului; 3. desființarea lagărelor și punerea în libertate a celor arestați; 4. deschiderea posibilității celor condamnați de a ataca în justiție condamnările date de Antonescu legionarilor. Cei care au făcut asemenea revizuiri de dosare au acceptat și subiecții achitați. Schimbarea lui Biriș rămâne un mister. El a fost eliberat în 1963, după ce l-a convins pe Pătrașcu să facă și el la fel. Biriș s-a stabilit la București, unde a primit ceva de lucru. El nu s-a bucurat de libertate deplină, tot timpul a fost supravegheat de Securitate. În deplasările făcute la Mediaș, la familie, avea însoțitor. Șederea lui în libertate a fost de scurtă durată. Într-o călătorie făcută la Mediaș, Victor Biriș, a coborât din tren. Din partea opusă venea un rapid. Cum a ajuns sub roțile rapidului, poate nu

vom ști niciodată. Bănuieli sunt, fie că s-a aruncat singur (dar de ce?), fie că a fost „ajutat" să ajungă sub roțile rapidului. De ce a fost nevoie să dispară unul din actorii dramei de la Aiud? Era un martor prea periculos pentru Securitate sau au fost făcute presiuni asupra lui să colaboreze la revista pentru cei din exil, „Glasul Patriei"? Presupuneri...

O situație identică a avut și Nicolae Pătrașcu: sinucidere ori asasinat, dumnealui rămânând singur acasă, soția fiind plecată la serviciu. La întoarcerea soției, d-na Pătrașcu, a găsit o tragedie. l-a găsit pe domnul Pătrașcu în toaletă, spânzurat. Ce motive avea Pătrașcu să recurgă la acest gest? Toată lumea a rămas cutremurată. Acest om, care a trăit peste 24 de ani în numeroase închisori, cele carliste, germane și comuniste. De fiecare dată a suportat cu stoicism tortura, nu a dat dovezi de renunțare la ideologiile legionare. Ținut 16 ani în totală izolare, nu putem crede că acest comandant ad-interim al Mișcării Legionare, fiind ținut de unul singur, să nu fi avut și stări depresive, dar nu și-a pierdut cumpătul. Vom vedea mai încolo unele declarații ale sale. După șase ani de izolare sunt perfect logice. Dacă este adevărat ce scrie colonelul Crăciun? El afirmă că Pătrașcu își iubea așa de mult soția, atunci se pune întrebarea cum, așa deodată, i-a venit ideea sinuciderii, fără să lase măcar câteva rânduri scrise familiei, pe care o iubea așa de mult. Așa cum scrie Ghiță Brahonschi, este vorba de un asasinat pus la cale de unii specialiști în materie. Sinuciderea este iposibilă, dacă lucrurile stau așa cum le descrie Brahonschi: mai întâi și-a tăiat venele de la o mână, apoi și-a înfipt cuțitul în piept, iar apoi s-a spânzurat. Se pune întrebarea cum a mai fost în stare să se lege cu un cablu electric și apoi să-l agațe de țeava din baie. Fără „ajutorul" unor criminali toate acestea nu ar fi fost posibile (ținem seama de versiunea inginerului Brahonschi, care a cercetat cazul). Oricum am privi aceste cazuri, ele sunt o consecință a acțiunii de reeducare a clonelului Crăciun, la Aiud. Mulți foști deținuți au ieșit puternic marcați de această metodă de spălare a creierelor. Colonelul Gheorghe Crăciun obișnuia, când participa la ședințele clubului mare, să se înconjoare de oameni de talia lui Petre Țuțea, Petre Pandrea, Valeriu (Bartolomeu) Anania și alții, pe care urmărea să-i compromită în fața deținuților. El îi forța să ia cuvântul; firește, nici unul nu putea să se pronunțe potrivit concepțiilor sale. Însă cei menționați, și alții ca ei, erau foarte versați în arta vorbirii și îl târau pe colonel prin tot felul de teorii filosofice, pe care acesta nu le înțelegea, dar care îl încântau și de aceea se lăuda cu prietenia lor.

A venit și eliberarea

După multe frământări, multe emoții și incertitudini, s-a anunțat și mitingul. Am fost scoși din celule și duși în curtea mare, unde era improvizată o tribună. Noi am luat loc pe jos, deoarece nu eram așa de rezistenți să stăm în picioare. După un timp a sosit colonelul Crăciun, însoțit de statul său major și au urcat pe tribună, au fost aplaudați. Crăciun a deschis mitingul, apoi a dat cuvântul unui ofițer care ne-a citit decretul de grațiere, care a adus un ropot de aplauze. În acel moment ședeam pe jos, rezemat de un zid, împreună cu Aurel Călin, care a refuzat să participe la reeducare și nu a semnat nici o declarație. Călin, atunci când a fost dus la club, s-a ridicat și a părăsit clubul, protestând astfel la inițiativa colonelului Crăciun. De altfel, Călin era acuzat de Crăciun că el a inițiat greva din 1957. M-a bucurat revederea cu Aurel Călin după aproape 18 ani. Era același dârz și devotat cauzei legionare. Eram abătuți și dezgustați de umilința la care am fost supuși. Nu credeam că afară vom fi cu adevărat liberi. Vedeam pericolul care ne amenință, distrugerea încrederii dintre noi. Acesta a și fost scopul reeducării ca oamenii să se demaște unii pe alții și au reușit în mare măsură. După citirea decretului, Crăciun a dat cuvântul domnului Nicolae Pătrașcu, care a mulțumit pentru actul de clemență. Cuvântarea lui nu a diferit de cea din 1963. Stăteam muți și eu și Călin. El era vădit nemulțumit. Când s-a încheiat cuvântarea lui Pătrașcu, Călin s-a ridicat brusc de lângă mine cu lacrimi în ochi și s-a pierdut în mulțime. Am plecat și eu în lungul zidului. La câțiva metri îl găsesc pe inginerul Petre Stănescu, cu care am făcut Canalul, la Poarta Albă și la Midia. Când ne-am văzut am început să plângem. Amândoi eram emotivi, apoi locul și împrejurarea justifică emoția noastră. Printre suspine, mă întreabă: „Cum te simți, copilul meu?”. „Fericit nu sunt, nea’ Petrică și observ că nici dumneavoastră. Mă întristează această mascaradă. Ce am crezut noi și ce a ieșit. Mi se pare că Dumnezeu și-a întors fața de la noi. Câtă speranță nutream la Canal într-un viitor fericit și iatăone părăsiți de cei în care noi ne-am pus nădejdea. Mi se rupe inima, copilul meu”. „Nea’ Petrică, eu rămân așa cum mă știți, încrezător, că odată și-odată Dumnezeu se va îndura și de noi”.

Aș fi fariseu dacă aș spune că nu doream libertatea. Aceasta a fost și motivația luptei noastre. Dar când intri în luptă dorești victoria, lucru pe careol dorește și dușmanul. Pe noi ne-a învins uzura fizică, morală și timpul. Chiar și cei care au capitulat aveau convingerea că dreptatea este de partea lor. Doar inutilitatea continuării rezistenței fizice l-a determinat să iasă în luptă. Armata germană, una din cele mai formidabile armate

ale Secolului XX, după nenumărate victorii, datorită uzurii fizice, a acceptat capitularea. Tot așa și rezistența română, după nenumărate exemple de eroism, a ajuns la capătul puterilor". Cu ochii în lacrimi m-am despărțit de nenea Petrică. Se terminase și parodia de miting și ne îndreptam spre celulele noastre. La tribună au urcat mai mulți foști deținuți, care și-au manifestat bucuria că vor pleca acasă. Ce au spus nu mă interesa. Eram copleșit de infirmitatea ce mă preocupa tot timpul.

După miting eram oameni liberi și celulele nu s-au mai încuiat, așa că oamenii au mers să-și caute prietenii. Eu am mers în celular să-l caut pe Luca Damaschin. L-am găsit într-o celulă întins jos, pe o saltea; nu se putea ridica. Ne-am bucurat împreună. Luca mi-a spus că a fost anunțată familia să vină să-l ia. El nu-și mai văzuse soția și fiicele de 23 de ani. Era o epavă. S-a urmărit exterminarea lui în mod diabolic de colonelul Crăciun. M-am despărțit de Luca Damaschin, dorindu-ne unul altuia să ne însănătoșim și să găsim familiile sănătoase. Întors la celula mea, colegii își făceau bagajele. De la grefă soseau curieri care anunțau pe foștii deținuți să se prezinte la câte un birou unde așteptau ofițeri de la Securitate.

Drumul spre casă

În sfârșit, în dimineața zilei de 31 iulie am fost și eu la comisia de verificare și eliberare. În birou mă așteptau doi ofițeri de la Securitatea Brașov, colonelul Ispas și lt. major Dima, care erau bine dispuși. Colonelul Ispas avea în mână dosarul meu. Am spus „Bună ziua". Securiștii s-au arătat amabili și se mirau că merg sprijinit în baston. Au intrat direct în subiect: „Vezi că guvernul v-a iertat. Acum ce veți face?" „Mă voi trata și când sănătatea îmi va permite, mă voi încadra în muncă. Asta depinde și de ce voi găsi acasă. Eu plec de aici fără nici o perspectivă. Ei m-au asigurat că lucrările s-au schimbat și că voi fi tratat medical și voi găsi de lucru. Apoi m-au întrebat unde mă voi stabili, „firește că la Brașov, de acolo am plecat". Dima a luat un formular și a început să noteze localitatea, strada și numărul. Am dat adresa: strada Temelia nr. 2, Brașov. Am semnat hârtia. În continuare, mi-au citit o declarație cu antetul închisorii Aiud. Declarația suna cam așa: „Subsemnatul, domiciliat în Brașov, str. Temelia nr. 2, la punerea mea în libertate din Penitenciarul Aiud, am luat la cunoștință de faptul că nu am voie să divulg nimănui nimic din cele văzute și auzite de mine în legătură cu locurile de deținere pe unde am trecut și nici persoanele încarcerate etc.". Din această declarație am dedus că libertatea mea era condiționată și Securitatea își asigurase un atu să te șicaneze. Firește că am semnat, știind bine că nu o voi respecta. După această formalitate mi-au dat biletul de eliberare. Cu acest bilet am mers la magazia de efecte. Am mers împreună cu Ilie

Stângă. Prin curte m-am întâlnit cu plutonierul ... , cel care îmi semna rapoartele de pedeapsă ordonate de ofițerul politic. Plutonierul s-a apropiat de mine și mă abordează cu cuvintele: „Domnule Salcă, mergeți acasă! Să aveți grijă ce faceți și ce vorbiți, deoarece veți fi și acasă urmăriți. Eu a trebuit să urmăresc ce faceți și ce vorbiți. V-am ascultat și cu aparatul de ascultat". Abia acum am înțeles de ce eram mereu izolat. Mi-am continuat drumul la magazie, am dezbrăcat zeghea și m-am îmbrăcat în hainele mele ponosite și pantofii uscați și am revenit la celulă. Niște caralii veneau pe la celule cu liste de oameni care erau chemați să se prezinte cu tot ce au la ei. Tabelele erau făcute în funcție de destinație și de orarul trenurilor; însoțiți de milițieni, cu un camion eram duși, unii la Gara Aiud, iar alții la Teiuș. Eu am picat în grupul celor duși la Teiuș cu un camion. Am așteptat sosirea trenului personal Cluj-București. În gară am primit biletul de călătorie. Când a apărut trenul, am urcat la întâmplare într-un vagon. Mare mi-a fost bucuria să-l găsesc pe colegul meu de celulă de la Zarca, Aurelian State. Mi-a făcut loc lângă el și am călătorit discutând până la Brașov, unde am fost obligați de soartă să ne despărțim. A fost tristă despărțirea de acest autentic erou, care va fi ucis de poliția politică a lui Ceaușescu. Era ziua de 1 august când am sosit în Brașov. De la gară am mers pe jos aproximativ doi kilometri până la unchiul meu Simion, fratele tatălui meu. Când m-a văzut unchiul, a rămas împietrit, deoarece nu se aștepta, apoi a izbucnit în lacrimi și, cu o oarecare tristețe, îmi zice: „Tu ai trecut prin atâtea și nu ai murit, iar băiatul meu, care a avut de toate, a murit". La auzul acestor vor be am rămas ca trăsnit. Nu am mai putut zice nimic. Vărul meu era cu opt ani mai tânăr ca mine și lucra la Regionala CFR. În acest timp, mătușa mea pregătea masa. În timpul mesei am pus și eu unele întrebări în legătură cu familia mea. Eram pre gătit pentru orice veste. Unchiul nu m-a menajat și mi-a spus că tatăl meu a murit încă din 1958 de la o apendicită banală. Durerea a fost cumplită. Mult aș fi dorit să-l găsesc în viață. A murit la 62 de ani. A doua veste proastă, cea referitoare la so ție: „Să știi că Viorica a divorțat". În acel moment am zis: „Era mai bine să fi rămas la Aiud". Mă vedeam singur și fără posibiblitatea încadrării în muncă din cauza sănătății. Noaptea a trecut cu greu. Dimineața m-am prezentat la Securitate pentru viză. Mi s-a pus o viză pe biletul de eliberare, cu care m-am dus la poliție să mi se facă buletin de identitate. În Brașov s-au stabilit trei frați de-ai mei, pe care i-am căutat. Ei mi-au dat un costum de haine și ceva bani, ca să mă descurc, pentru început. A trecut aproape o săptămână până mi-a făcut buletinul de identitate. Între timp, familia mea a aflat că sunt în Brașov de la un consătean de-al meu, cu care m-am întâlnit pe stradă. Acesta mergea la țară și a spus în sat că m-a văzut și că eram terminat. Această veste i-a neliniștit foarte tare pe ai mei, mai ales pe mama, care a anunțat-o și pe soție, care se afla în alt sat. Deci, sâmbătă, 7 august 1964, am plecat la familie cu trenul până la Reghin. De

acolo am luat autobuzul spre satul meu, Căcuciu. Acest autobuz continua traseul spre Șerbeni, unde erau soția și fiica noastră, Cornelia. Eu am coborât în satul meu ca să merg la mama, care a suferit mult pentru mine în timpul detenției. Deseori, gândurile mele mă duceau la mama, pe care o lăsasem cu sănătatea șubredă. Nu speram că o voi mai găsi în viață. Pentru tata nu mă temeam, era prea sănătos, dar soarta a fost altfel. De la autobuz nu aveam mult până acasă și am mers fără să atrag atenția vreunui curios. Pe mama am găsit-o singură, așa cum de altfel doream, să vorbim ca de la mamă la copil. Când m-a văzut s-a bucurat, dar nu a plâns. Îmi zice: „Ești rău bolnav!". „Sper că am să mă fac bine. Dumneata cum ești?". „De când a murit taică-tău sunt mereu necăjită. Apoi, închisoarea ta am suportat-o greu. Ne-a distrus când am aflat că ești din nou arestat. Imediat ne-a dus gândul la Viorica și la Neli. Ce se fac ele, rămase singure în Brașov? Necazul mare al nostru a fost când Viorica a fost și ea arestată și alungată din Brașov. A venit în plină iarnă, cu fetița în brațe, zdrobită de durere. Impresiile din sat a fost după oameni. Unii, în taină, îl încurajau pe taicăotu, alții, care erau comuniști, îi ziceau «Ce, mă, băiatul tău a vrut să se facă ministru?». Se cătrănea tare rău, i-ar fi strâns de gât, dar îi era frică de Securitate. Nenorocirea mare a fost când s-a făcut colectivul și ne-au luat pământul, dar mai ales căruța și caii. A fost a doua mare durere a tatălui tău; fără cai era un om mort. Eu sunt bătrână și nu pot lucra la colectiv. Am noroc cu pensia de urmaș, după taică-tu. Mă mai ajută și Ilie, fratele tău mai mic". Am lăsat la urmă întrebarea în legătură cu soția și fiica mea. Răspunsul mamei a fost liniștitor și încurajator: „Săraca de ea, cât a suferit după ce a venit de la arest și a fost chemată la Securitatea din Reghin. Nu a avut serviciu vreo trei ani, până a divorțat ca să fie primită la școală, să-și poată crește fetița. Noi am fost de părere să divorțeze, iar taică-tu i-a zis: «Viorica, din partea noastră ești liberă să faci cum crezi tu. El este condamnat la 20 de ani și nu cred că va mai veni acasă. Noi te sfătuim să te căsătorești», la care Viorica s-a supărat tare și i-a spus lui taică-tu: «Eu am un copil și nu-i vreau un tată vitreg. Dacă mai spuneți așa ceva, eu nu vă mai calc pragul. Îl aștept până va veni, eu cred că va veni»". În autobuzul care m-a adus acasă era o nepoată a soției, care m-a văzut. Aceasta, cum a sosit în Șerbeni, a dat fuga la mătușa ei și i-a spus că l-a văzut pe unchiul Sandu în autobuz și a coborât la Căcuciu. La auzul acestei vești, Viorica s-a emoționat și a căutat fetița și i-a spus: „Hai, spală-te și îmbracă-te frumos, mergem la mama 'tână, a venit tăticu'!".

Întâlnirea cu soția și cu fiica

Stând așa de vorbă cu mama, observ prin geam cum cineva urcă treptele și intră în verandă. Până să mă ridic, au și pătruns în casă. Era soția și fetița mea. Viorica s-a prins de gâtul meu, fericită. „Sandule, Dumnezeu ne-a ascultat rugăciunile și te-a adus acasă, la fetița noastră!". Apoi se întoarce la fetiță, care sta nemișcată și-i spune: „Neli, acesta este tăticul tău. De acum ai și tu tată. Hai, du-te în brațe la el". Am îmbrățișat-o și m-am așezat cu ea pe laviță. Era foarte sfioasă, nu era entuziasmată de ceea ce vede și aude. Când am fost luat de lângă ea avea patru luni, nu știa nimic. Acum avea opt ani. Probabil se întreba „Ăsta o fi tata?". De când le-am văzut m-am bucurat. Erau îmbrăcate frumos. Fetița avea o rochiță de catifea neagră, cu pantofiori negri de lac. Soția avea un costum bej, o notă aparte era coafura. Amândouă aveau codițe. Soția nu și-a mai tăiat părul de la arestarea mea, spunând că numai la întoarcerea mea își va scurta părul. Cornelia avea un păr blond și foarte creț. Eu eram destul de emoționat, parcă pluteam. Era ceva extraordinar spectacolul, să fiu din nou cu cei dragi. Cu luni în urmă nu visam acest spectacol cu fiica mea în brațe, cu mama alături și soția în față. Pentru moment, eram cu toții fericiți, după ce mama ne-a omenit cu ce avea la îndemână. După opt ani am gustat o gură de rachiu, am mâncat caș, slănină, ceapă verde și roșii. Soția și fiica mea erau nerăbdătoare să mergem la casa lor, de acum și a mea. Ne-am luat rămas bun de la mama și am plecat în satul Șerbeni. Am lăsat bastonul la mama și m-am susținut de brațul soției, care radia de bucurie. Neli era numai ochi și urechi la discuțiile noastre. Pe drum am întâlnit oameni care se întorceau de la câmp, dar care nu intrau în vorbă cu noi. Lumea era prea speriată, pentru ca să intre, în public, în vorbă cu cei declarați dușmani ai regimului. Trecuseră 20 de ani de regim totalitar și oamenii își pierduseră orice speranță. În afara libertăților mai pierduseră și pământul și acum trăiau din mila partidului. Odată cu pierderea proprietății au pierdut și demnitatea. Un om fără avere este o unealtă la discreția activistului venit de la oraș, să le ridice munca, bucatele pentru a le duce la baza de recepție. Pentru țărani rămânea foarte puțin, 1-2 kg pentru o zi de muncă. Partidul nu lua în calcul numărul copiilor dintr-o familie, care trebuiau și ei hrăniți, fără să mai vorbim că țăranul mai vroia să crească niște păsări, un porc sau o văcuță, pentru care coseau șanțurile, râpele ori dealurile; ca să facă față țăranul a învățat să fure. Nu o făcea că era hoț, dar copiii trebuiau hrăniți. Apoi, tineretul, din cauza mizeriei, se refugia la oraș. Mulți dintre tinerii cu origine socială sănătoasă au fost angajați în miliție, Securitate ori armată. Mulți au fost recrutați la cursuri de scurtă durată, de trei luni, în diverse întreprinderi

din țară, care s-au stabilit la oraș, formând proletariatul dezorientat, dar cu pretenții exagerate. Dar mergând așa prin sat, am constatat multă murdărie. Oamenii nu mai măturau strada, se vedea dezinteresul pentru gospodărie. Tot mirându-mă cum au regresat țăranii în urma colectivizării și comentând cu soția starea jalnică a sotului, am ajuns la locuința familiei soției.

O întâlnire de suflet

Încă de la intrarea în curte, familia soției era adunată, cu mic cu mare, toți lăcrimau de bucurie. Mama-soacră s-a sprijinit de gâtul meu și, printre suspine, îmi zice: „Sandule, Viorica te-a așteptat și noi toți. Neli a fost îngrijită de noi. Acum eu ți le dau în primire și să ai grijă de ele, așa cum le-am îngrijit eu", apoi ne-am îmbrățișat cu toții. După plecarea fraților, a sorei, cumnatelor și nepoților soției, am rămas singuri în familie; eram foarte obosit. Cumnata, Nina, a pregătit cina, iar fratele soției tot agita o sticlă cu vinars și mă îmbia să beau: „Hai, șogore, să bem, că s-a terminat necazu'!". Firește că nu am băut. Am stat la cină cu toții. Era pentru prima oară când cinam cu fiica mea - o mare bucurie pe noi. Abia după-masă ne-am retras în dormitorul soției. Fetița noastră ne-a urmat. După ce mi-a arătat icoana Fecioarei Maria deasupra patului, îmi zice: „Tăticule, eu și mămica, în fiecare seară ne așezam în genunchi în fața Maicii Domnului și ne rugam pentru tine să vii acasă la noi și Doamne-Doamne ne-a ascultat. De acum să nu ne mai lași singure". „Nu vă las, micuța mea! Vom merge cu toții la Brașov". Apoi se întoarce la mămica sa și, cu lacrimi în ochi, spune: „Mămică, eu merg să mă culc cu buni". Fiind obișnuită să doarmă cu mămica ei, acum i-a venit greu.

SuferInțele soției și ale familiei

Rămași singuri, am reluat firul vieții de acolo de unde s-a întrerupt, la 15.11.1956. Soția mă întreabă: „Spune-mi, care este starea ta de sănătate? Văd că ești slăbit și că mergi greu. Da, așa cum mă vezi, e bine. Eu am făcut unele economii și de luni vom merge la medic și vom face un tratament medical, apoi vom merge la Reghin, la croitor, să-ți fac haine și cămăși și tot ce ai nevoie. După ce am aflat că ești condamnat la 20 de ani, am dat hainele tale fraților mei mai mici. Am oprit costumul de ginere". Eu i-am explicat cum am fost ridicat de la serviciu de patru securiști. Nu m-am opus arestării. Au făcut-o, în schimb, colegii mei de muncă. Ajuns la Securitate, am fost imediat supus unor anchete dure și umilitoare. Aceasta m-a determinat să refuz cererea căpitanului Deithel

de a veni cu ei la percheziție. Eram prea răvășit fizic și sufletește ca să mă prezint în fața ta și a copilei noastre. Cu două ore înainte fusesem prevenit că voi fi arestat. Puteam să fug, dar nu am făcut-o de teama consecințelor care te puneau într-o situație neplăcută. Te luau pe tine ca să mă predau eu. Noaptea târziu m-au scos la o anchetă fără să-mi spună ce au ridicat la percheziție. În schimb, mi-au dat și niște lucruri de îmbrăcăminte, trimise de tine. Cam târziu, dar vă cer scuze la toți pentru suferințele ce vi le-am pricinuit. De cum au început evenimentele din Ungaria, eram supravegheat. Tot timpul mă așteptam la arestare. Nu am avut curajul să te previn, îmi era teamă că te vei speria. De altfel, știam că nu aveam o activitate care să justifice arestarea mea. Comuniștii au intrat în panică. Tot ei, din cauza revoltei maghiarilor, și-au arestat eventualii opozanți. Am avut ghinionul să fiu printre primii. În continuare, soția povestește: „Te așteptam să vii după ora patru, ca de obicei. Am văzut că întârzii, mi-am zis că poate te-ai dus la celălalt loc de muncă și vii pe la ora opt. Am început să vorbesc cu fetița: «Tăticu' vine mai târziu, tu mănâncă și mai culcă-te. Te va scula tăticu' atunci când va veni». Afară se lăsase întunericul. În acea liniște care era la noi, fiind singuri în casă și curte, se aud bătăi în poartă. Deschid și apare colegul tău, Victor Urdea, care avea în mână servieta ta. M-a trecut un fior când am văzut servieta. L-am poftit în casă și acesta îmi spune: «Soțul dumneavoastră a fost ridicat de Securitate și m-a rugat pe mine să vă aduc servieta cu unele cumpărături». Altceva nu mi-a spus. După plecarea lui Urdea am început să plâng și am alergat peste drum, la familia Bentu, să le spun ce s-a întâmplat și să îi rog să o lase pe fiica lor să doarmă cu mine, fiindu-mi frică singură. Răspunsul a fost categoric «Nu, și nouă ne este frică, apoi în noaptea asta va veni Securitatea să facă control și nu aș dori ca să o găsească pe fiica noastră acolo». M-am întors acasă zdrobită de durere. În acele clipe nu mai aveam nici un sprijin, doar pe fiica mea de numai patru luni, care nu înțelegea nimic. Printre lacrimi îi spuneam că tăticul nostru nu mai vine, repetam mereu. Nu m-am culcat, stăteam cu lumina aprinsă, așteptam să se întâmple ceva, și s-a și întâmplat. În jurul orei 24.00 am auzit zgomote în curte, apoi niște bătăi în ușă. Am întrebat «Cine-i?». «Miliția, deschide!», mi s-a răspuns. Când am deschis, au năvălit în cameră mai mulți securiști. În jurul casei și prin curte erau alții. Veniseră ca la un criminal periculos, la o biată femeie cu un copilaș, foarte periculoși. Cei care au intrat s-au împărțit în camera de dormit, în bucătărie, la bibliotecă, unde unul s-a apucat de scotocit. Nu a rămas carte nerăsfoită. Au găsit poezii, scrisori de la prieteni, de la rude, au ales câteva cărți și le-au luat. Nu mi-au spus ce caută, dar nu a rămas un colț nerăscolit. Saltelele le-au aruncat pe jos. Am stat neputincioasă în mijlocul lor. Ei erau conduși de unul cu ochelari și haină elegantă din piele, care a avut impertinența să se uite la fetiță și să spună: «Banditul, a lăsat și un copil», la care eu i-am răspuns prompt: «De ce-l faci bandit,

domnule, că soțul meu este un om cinstit, nu a furat și nu a făcut rău nimănui». La plecare m-au pus să semnez un proces-verbal în care nu am știut ce scrie. Au luat lucrurile confiscate o cărți, caiete cu însemnări, multe notițe o și la plecare mi-au cerut să le dau ceva lenjerie să ai tu, pentru că nu vei veni curând acasă. Am căutat prin lucrurile răvășite pe jos. Le-am dat la repezeală ciorapi, cămăși, izmene, maieuri și batiste. După plecarea lor am început să-mi adun lucrurile și să fac ordine. A doua zi am mers de dimineață cu fetița în brațe la familia Grigorescu, să-i anunț că ai fost arestat și am lăsat fetița acolo, de unde am plecat la poștă ca să trimit o telegramă mamei ca să vină urgent la mine. În ziua următoare, mama a și sosit. Împreună am mers la fratele tău, Miron, să-i spun și lui ce s-a întâmplat. Am mai dat o telegramă la Sibiu. Am uitat să-ți spun că după plecarea securiștilor am găsit în salteaua fetiței o carte, „Mișcarea Legionară și muncitorimea". Am aruncat-o în foc și am ars-o. Mă gândeam că vor veni după ea, și așa s-a și întâmplat. După câteva zile au venit din nou la percheziție. Nu mi-au spus ce anume caută, doar atât: «Unde-s cărțile legionare?". «Le-a luat Securitatea". „Bandito, îmbracă-te și mergi cu noi!». În țipetele disperate ale mamei mi-am luat fetița și am mers cu ei. Când am ajuns acolo, m-au predat maiorului Lazăr, un om rău, care s-a răstit la mine: «Și tu ești bandit, ca și bărbatul tău! Altfel nu văd de ce te-ai măritat cu un legionar». «Bărbatul meu nu-i nici bandit, nici legionar». «De ce ai luat copilul ăsta cu tine?» «Ca să-l alăptez, domnule». «Ei bine, n-ai să-l alăptezi. Pe tine te bag la beci, iar copilul îl dăm la leagăn, să-l creștem în ideile noastre. Voi nu meritați să creșteți copii». La răcnetele fiarei, fetița s-a speriat și a început să plângă, iar bestia continua să mă amenințe și să-mi ceară cărți legionare. Eu răspundeam: «Cereți celor care au făcut percheziție, că ei au luat ceea ce au găsit». Exasperat de plânsetele fetiței, m-a trimis la celulă, să ne liniștim. Când ne-am întors, hotărârea era luată și anume să părăsesc Brașovul în cel mai scurt timp și să nu mai iau legătura cu bandiții. Dacă nu plec, voi ajunge lângă «banditul de bărbatul tău». Mi-am luat fetița și am plecat. De cum am ieșit pe poarta Securității, fetița a încetat să mai plângă. Am mers la fratele tău, Miron, și i-am spus ce am pățit și că m-au somat să părăsesc Brașovul imediat, rugându-l pe Miron să mă ajute să-mi fac bagajele și să le las la el, în special cărțile. Ajunsă acasă, mama mă aștepta plânsă și zdrobită de durere; avea 67 de ani și o tensiune de peste 22. I-am povestit și mamei ce am pățit și că trebuie să părăsesc Brașovul. «Nu-i nimic, mergeți cu mine acasă, o să creștem noi fetița». În două-trei zile am și plecat. Mă temeam de Securitate, că mă vor lua din nou.

Dar nici așa nu am scăpat. După două săptămâni am fost luată de Securitatea din Reghin și dusă la Brașov. Și de această dată nu am lăsat fetița acasă, lucru care l-a înfuriat din nou pe maiorul Lazăr. Acesta a reluat aceeași poveste de la început, unde-s cărțile și cine erau prietenii

noștri, ce căuta Boian la noi, Mihăilescu, Luca, Grigorescu și ce discutau. Discutau probleme legate de familie, banalități. «Nu asta, ce probleme politice, despre legionari...». «Eu nu am auzit astfel de discuții». Mi-a luat declarații scrise și m-a amenințat că mă trimite lângă tine. Seara mi-a dat drumul și m-au urmărit unde am mers. Eu, ca de obicei, am mers la Miron și am rămas acolo peste noapte. Le-am spus de ce m-au adus. Când am pomenit de cărți, a tresărit, iar după plecarea mea le-a ars filă cu filă, de frică să nu le găsească la el".

Se apropia de ziuă și noi tot aveam de vorbit. A doua zi fiind duminică, au venit rudele și ne-am întreținut cu ele. Pe neobservate, viața noastră a intrat în normal. Luni am mers la Căcuciu, la medic, la dl. dr. Blaga, care era ungur, dar avea un suflet mare. Acesta mi-a prescris tratament. m-a trimis la analize și mi-a recomandat tratament la Sovata. Soția, care avea economii, i-a spus doctorului să-mi prescrie orice, că ea vrea să mă fac sănătos. Ziua următoare am mers la Reghin, la analize și la cumpărături. A comandat un costum de haine la un prieten de-al nostru, care era croitor, Zaharie Vultur. În aceeași zi mi-a luat și lenjerie. Acasă, soacra mea a început să-mi facă băi de plante timp de două săptămâni în fiecare seară. Într-o cadă îmi pregătea baia, care m-a ajutat mult, încheieturile s-au deblocat. După băile făcute de mama-soacră am fost trimis de soție la Băile Sovata pentru 18 zile. M-am cazat într-o vilă elegantă în centrul stațiunii, nu departe de dispensar și de bazele de tratament. Medicii de acolo erau maghiari, foarte competenți și umani. Nu am ascuns că am fost deținut politic. Personalul medical m-a tratat cu multă bunăvoință făcându-mi împachetări cu nămol, băi sărate la cadă, ionizări, afuziuni, băi de lumini. Am fost răsfățat de medici, așa cum mă răsfățau soția și fetița, care veneau sâmbătă și duminică la mine cu bunătăți și bani, pe care nu-i cheltuiam, ci le cumpăram tot lor cadouri. Cât ședeau ele la mine, mergeam la biserică și ne plimbam prin parc. Mai făceam fotografii în zilele când eram împreună la Sovata. Soția a continuat cu povestirea necazurilor ei.

Sovata - confidențe

„Dragă Sandule, după arestarea ta am fost supusă la tot soiul de presiuni și privațiuni. Norocul meu a fost mama și părinții tăi, care m-au ajutat cu ce puteau. Tatăl tău venea la mine cu căruța și o ducea la voi acasă pe Neli. Era foarte fericită că merge cu moșu'. Dar, din păcate, moșul a părăsit-o la numai doi ani și jumătate. Am suportat greu moartea tatălui tău. Am căutat să-mi găsesc o suplinire, da nu a fost chip să fiu angajată. Mi se spunea că sunt soție de deținut politic și nu se poate să fiu în preajma copiilor. Umblând pe la școală, am aflat de la fostele colege că activistul de la Securitate și cel de la UTC mă urmăresc la fel. Și șeful

de post se interesa unde merg și cu cine vorbesc. Eu mergeam la Reghin, deși nu aveam voie să părăsesc comuna. Mă ajuta să plec doctorița de copii, soția doctorului Blaga, care îmi dădea trimitere la policlinica de copii pentru Neli și nu aveau încotro. Cu acea ocazie mergeam la nași, la camaradul tău de închisoare, Vultur, o vizitam pe Paulina Sfera, soția colegului tău din proces. Speram că poate a aflat unde sunteți. O vizitam pe prietena mea Violina. Costi, soțul ei, ajunsese mare la partid. Tot speram că va face ceva să fiu încadrată în învățământ, dar au trecut doi ani și cei de la învățământ erau surzi. Financiar o duceam tot mai greu. Banii pe care i-am avut la arestare s-au împuținat, cu toate economiile făcute. Aveam nevoie de serviciu. Fetița creștea și trebuia îmbrăcată. În comună se făcea colectivizarea. Ne luau totul. Eu nu m-am înscris și nici fratele, Sandu. Fratele Gorea a fost arestat și torturat, dar a refuzat. Cu pământul meu și al lui Sandu s-a înscris mama. Ea ne-a scos din încurcătură. Acum nu mai aveam nimic. La începutul anului ’58 s-a făcut un loc în grădinița din comună și, cu ajutorul nașilor mei, am fost angajată pe post de educatoare. Am fost foarte bucuroasă, numai că această bucurie nu a ținut mult. Cineva a sesizat Inspectoratul și am fost chemată acolo. Disperată și cu teamă am plecat la Reghin, la prietena mea, Violina Moise, și i-am povestit scopul vizitei mele și cum cineva vrea să mă lase fără pâine. Violina l-a sunat pe Costi să vină urgent acasă. Acesta a sosit repede. Când m-a văzut, a zis: «Ce-i cu tine?». «Ce să fie, cineva mă lucrează la inspectorat. Sunt disperată». Intervine Violina și pe un ton poruncitor îi spune: «Costi, te duci la Căldare, primul secretar, și îi rezolvi problema. Ai înțeles?». «Bine, merg imediat la Căldare. Viorica așteaptă telefonul și după aceea mergi la Inspectorat, dacă va mai fi cazul». Costi s-a dus la primul secretar, căruia i-a povestit cum m-a cunoscut în comuna Sânmihai, unde eu eram primar, iar fata aceasta era învățătoare și răspundea la toate solicitările Primăriei. O trimiteam la adunat spice după secerat, în timpul verii mobiliza copiii la creșterea viermilor de mătase în folosul școlii. Este adevărat că soțul ei este deținut politic, dar are un copil care trebuie crescut. Căldare i-a arătat mai multe reclamații. În final, Căldare a dat telefon la inspectorat să nu fiu dată afară, dar i-a spus lui Costi să mă sfătuiască să divorțez, altfel el nu mă poate ajuta. După un timp destul de lung a venit Costi Moise și mi-a spus că pentru un timp s-a rezolvat, dar primul secretar condiționează rămânerea mea pe mai departe la învățământ dacă voi divorța de tine. Violina și Costi m-au îndemnat să fac aceasta pentru fetiță. Nu am putut să le răspund, le-am spus doar să mă consult cu mama lui Sandu, cu mama mea și apoi cu nașul nostru, preotul greco-catolic Iuliu Pop, care a fost și el arestat de mai multe ori pe termen scurt. A fost lăsat în pace când a acceptat să părăsească comuna Sânmihai, ca să nu mai aibă influență asupra sătenilor. De la Violina am plecat tristă acasă la mama și i-am povestit toată situația. M-a

ascultat cu atenție și mi-a zis: «Draga mamii, eu nu știu ce să te învăț, în familia noastră nu a divorțat nimeni până acum». «Dar mamă, dacă eu voi fi silită să fac acest pas, nu-l fac ca să mă recăsătoresc. Eu îl aștept până va veni, să ne creștem fetița». «Vorbește mai întâi cu mama lui!». «Da, voi vorbi». După câteva zile am mers la mama-soacră și i-am povestit ce-am făcut la Reghin, i-am spus povestea cu primul secretar Căldare, condiționarea menținerii mele la grădiniță, de divorțul meu de Sandu. «Păi, eu ce să-ți spun? E tare greu. Tu ai un copil pe care să-l crești. Eu sunt bătrână și neputincioasă. Socrul tău a murit, pământul ni l-au luat, este greu să te ajut. Tu ai fetița de crescut și știi mai bine ce trebuie să faci». «Vezi, mamă, îmi este foarte greu să iau o hotărâre așa de grea singură. Pe Sandu nu-l părăsesc, îl voi aștepta până se întoarce. Așa zice și mama, să fac ce cred eu. Voi merge la nașu' să-l întreb ce crede că este mai bine să fac». «Bine faci, draga mea. El este om învățat și îți poate da un sfat bun. El este și preot și un lucru rău nu te poate învăța». După această discuție am plecat și mai confuză. Nu-mi rămânea decât să-l consult pe nașul, Iuliu Pop. Deci, am mers la Reghin. Nașul era deja informat de Moise despre decizia primului secretar Căldare, că dacă vreau să rămân în învățământ trebuie să divorțez. Nașul își făcuse un plan, asumându-și el răspunderea divorțului. Mi-a vorbit cam așa: «Fină, eu am vorbit cu Costi și la inspectorat de situația ta. Nimeni nu are curajul să te susțină pe față. Va trebui să divorțezi formal, ca să-ți crești copila. Dacă se va întoarce finul, mă oblig eu să discut cu el această situație. El cunoaște foarte bine metodele de presiune și șantaj ale comuniștilor. Eu voi vorbi cu un avocat și vom vedea ce formalități trebuie să facem. Te voi anunța ce-am aranjat». După discuția cu nașul m-am reîntors la mama și i-am povestit ce sfat mi-a dat nașul. «Draga mami, fă cum crezi». «Da, mamă. Altă soluție nu am, ori divorțez, ori renunț la serviciu și voi lucra cu ziua pe unde voi putea, ca să-mi cresc fetița. Eu cred că tot va veni Sandu și ne vom crește împreună copilul. Mă duc să vorbesc și cu mama-soacră, să-i spun și ei ce a zis nașul nostru». Când i-am spus mamei tale, a fost de acord cu părerea nașului și a zis: «Viorica, fă ce ți-a spus nașul vostru, apoi, dacă va veni Sandu acasă, îi voi spune și eu cât de greu ai dus-o doi ani fără lucru. Din partea mea fă cum crezi că este mai bine, eu nu te voi condamna niciodată. Tu ești tânără, trebuie să trăiești. El este copilul meu și dacă a mai fost închis trebuia să nu se însoare, să te lase și cu un copil». «Mamă, dacă mai vorbești așa, eu nu mai dau pe la dumneata. Eu dacă sunt silită să divorțez o voi face doar ca să-mi schimb numele, care îi deranjează pe cei de la partid. Dacă nu mai port numele de Salcă, nu mai au treabă cu mine. Știi bine, mamă, cât îl urau comuniștii pe tata-socru că se opunea colectivizării. Nu voi divorța ca să mă recăsătoresc, pentru că nu voi mai găsi tată la copil. Un bărbat pot găsi, dar un tată nu. Îl voi aștepta până va veni, să ne creștem fetița împreună». Aici am izbucnit amândouă în plâns. Acele zile și chiar

săptămâni eram într-o stare de neliniște. Mă gândeam tot timpul la acest lucru, mă trezeam și noaptea, îmi vuia capul când mă gândeam ce motive voi invoca la divorț. Nu găseam motive; aveam doar un an și trei luni de conviețuire, nu ne-am certat niciodată, ne respectam și ne iubeam. Eram foarte fericiți că aveam un copil, deoarece acesta era visul nostru. Până să mă decid a trecut încă mult timp. Abia în luna mai 1959 nu s-a mai putut și prin nașu' am depus cererea ce divorț, după ce directoarea îmi comunică că nu mă mai poate reîncadra. La 1 septembrie, nemaiavând încotro, m-am dus la Reghin, unde am luat legătura cu nașul și împreună am mers la Tribunal, unde am depus cererea, care s-a judecat pe 11 iunie 1959. Ca motive de desfacere a căsătoriei am depus copia după sentința ta de condamnare la 20 de ani de muncă silnică. Citirea sentinței a fost suficientă la luarea hotărârii. Prin sentința de divorț mi-a fost repartizată fetița, spre creștere și educare".

După divorț

Este adevărat că în septembrie am fost numită fără probleme la grădiniță și, în plus, am primit și o suplinire la clasele I-IV. Pentru o vreme am fost lăsate în pace; părea că s-au liniștit. Eram chemată la școală la diferite munci cu copiii, chiar și la Sfatul Popular, ca să îi ajut la diferite lucrări de birou, tabele cu diverse probleme cu colectivul. După un timp am observat că tot ce mi se dădea să fac nu era întâmplător, avea un substrat politic. Oamenii erau refractari la întrebările puse de noi. În general, colegele se sustrăgeau de la asemenea munci. Eu eram cu pată și angajată din milă. Nu aveam încotro. Ca soție de deținut politic, trebuia să mă reabilitez, spuneau ei, să dovedesc că am terminat cu tine, lucru foarte greu pentru mine. În concluzie, nici nu prea înțelegeam ce vor. Mă tot chemau activiștii, veniți la Reghin, la cancelaria școlii și îmi țineau tot felul de teorii, cum trebuie educați copiii în spiritul ideilor revoluționare și al luptei de clasă. În plus, directoarea era obligată să mă supravegheze și să facă rapoarte în legătură cu activitatea mea la școală și în viața particulară. În ceea ce privea obligațiile de serviciu, nu avea ce să îmi reproșeze. Uneori îmi spunea: «Tu ai divorțat numai de formă, inima ta este tot alături de Sandu, altfel nu ai mai merge mereu la soacră-ta. Am aflat că te duci cu ea pe la preoți să vă citească». Se vede că am fost urmărită. Altă dată îmi zice «Viorica, dacă ai divorțat cu adevărat, de ce nu ai și tu un amant»? I-am răspuns sec: «Mie îmi trebuie tată la fetiță, nu amant». Dar, Sandule, ce s-a petrecut cu mine, s-a petrecut și cu alte soții de deținuți politic. Soția colegului tău, Sfera, a pățit la fel. Nu i-au primit copiii la liceu până nu a divorțat. Același lucru s-a petrecut și cu învățătoarea de la Gurghiu, soția preotului Ioan Pop, mamă a cinci copii.

Ca să nu o dea afară din învățământ, să-și poată crește copiii, a divorțat. Se pare că cei de la învățământ înnebuniseră, așa de mult se ocupau de noi, soțiile de deținuți politici».

În 1958-'59 am observat și noi, în închisoare, că ceva se petrece cu voi, soțiile noastre. Veneau multe sentințe de divorț, din care noi am dedus că această avalanșă de comunicări, de divorțuri, avea loc odată cu începerea acțiunii de reeducare din închisori. Deci, era vorba de două acțiuni concertate de Securitate în vederea înfrângerii rezistenței morale a deținuților. Efectul nu a fost însă cel scontat de Securitate. Oamenii au înțeles tactica Securității, de demoralizare și de înfrângere a rezistenței. Eu, neprimind nici o comunicare, stăteam liniștit. Nu prea credeam că tu vei divorța. Știam că ai și caracter, și voință, apoi l-ai avut profesor, la religie și morală, pe protopopul Alexandru Todea, rudă de-a mea, pe care tu îl stimai foarte mult și care a fost și el închis pentru credință și libertate. „Fiind cadru diactic, nu aveam voie să merg la biserică, ca să nu influențez copiii. Dar fără asistență religioasă era greu ca să îmi satisfac această necesitate. Mergeam la Reghin, la biserica roman-ocatolică, noi fiind, de fapt, greco-catolici. Eu, prin nașu', primeam asistență spirituală de la preoții care nu au trecut la ortodocși. De exemplu, am mers la Iernuțeni cu mama ta, la un preot mai în vârstă, care ne-a citit din Evanghelie și a rămas să se roage tot timpul pentru tine. Am fost și la preotul din Frunzeni, un om cu vârstă înaintată, căruia i-am spus necazul meu și l-am rugat să deschidă Pravila, din care a citit și a spus că «Te afli într-o situație grea. Ești în mare suferință, dar vei scăpa și te vei întoarce acasă». Într-adevăr, am încercat în toate părțile să aflu ceva despre tine, dar nu a fost posibil. Așa că, toată speranța am pus-o în Dumnezeu și mergeam la preoți să se roage pentru sănătatea ta. Prima veste de la tine am primit-o prin luna iulie 1964, când a venit acasă prietenul tău, Toader Roșca, învățător în comuna Adrian. Acesta, când a coborât din tren, a căutat printre oameni și a găsit pe unul din satul meu, care mă cunoștea. Roșca l-a rugat să-mi spună că tu ești în viață la Aiud și să te aștept că, într-o săptămă-două, vii acasă. Consăteanul meu, de la autobuz, a venit la mine acasă și de la poartă a început să strige: «Doamna Viorica, vine domnul Sandu acasă!». Am ieșit speriată din casă. Au ieșit și ceilalți. S-au adunat și vecinii. Acesta continua să repete într-una «Vine domnul Salcă acasă», că i-a spus lui unul care a fost cu domnul Sandu și care acum venea acasă. De emoție, de bucurie, am început să plâng. Toate femeile plângeau. Vestea că vii acasă s-a răspândit în tot satul. A venit și sora Maria, care m-a întrebat: «Soră dragă, ce vorbește Ion al Fătului, să fie adevărat?». «Eu cred că da» și am plâns amândouă. Cele două-trei săptămâni au trecut mai greu decât cei opt ani. Cum ieșeam pe stradă, lumea mă întreba: «A venit soțul tău?», iar eu răspundeam: «Nu încă, dar trebuie să sosească». Începusem să fiu convinsă că vei veni. Împreună cu Neli ne făceam planuri cum te vom primi. Mergeam la Căcuciu în

fiecare zi să vorbim cu mama ta. Acum suntem împreună și nimic nu ne mai desparte”.

Hotărârea de la Sovata

Timpul petrecut la Sovata ne-a fost de un real folos. În liniște am putut să ne depănăm amintirile celor opt ani de suferință. Am constatat că și soțiile noastre au fost, în general, supuse, alături de copii, la tot felul de privațiuni și umilințe, fiind supravegheate continuu, îndepărtate din servicii, eliminarea copiilor din școlile superioare o liceu, facultate , trimise la munca de jos. Analizând împreună situația noastră, care, din punct de vedere religios, nu suferise nici o schimbare, eram uniți pe viață în fața lui Dumnezeu. Am hotărât împreună ca în cel mai scurt timp să ne înfățișăm în fața ofițerului Stării Civile ca să reînnodăm firul care vremelnic s-a întrerupt. Deci, după întoarcerea de la Sovata am luat legătura cu Primăria și pe 10 septembrie 1964 am făcut din nou căsătoria civilă. Așa cum hotărâsem, să ne reîntoarcem la Brașov, în jurul datei de 10 octombrie am plecat singur să-mi caut de lucru și o locuință. Cu serviciul a fost mai ușor. În zece zile am fost angajat, dar cu locuința a fost mai greu, deoarece au trecut nouă luni până să ne putem reîntregi.

Nu pot să nu mă gândesc acum, la capătul acestui episod de familie, la exemplul Penelopei, simbolul soției credincioase. Fiica lui Icarios și a zeiței Peribea l-a așteptat pe Ulise în Itaca 20 de ani: zece pe vremea războiului troian și alți zece până a ajuns acasă, fiind înconjurată tot timpul de pretendenți vicleni, care așteptau să fie aleși de ea, amânându-i cu vorbele: „Tinerii mei pețitori mai așteptați și nu dați zor cu nunta până să isprăvesc pânza asta, ca să nu mi se destrame urzitura că doar e giulgiul lui Laerte, și când nemiloasa moarte l-o scoborî în lungul ei somn, n-aș voi ca femeile din popor să spună că am îngropat fără de giulgiu un crai ce a agonisit atâta avere”, amăgindu-i patru ani, destrămând noaptea ceea ce lucra în timpul zilei. Homer pune în gura lui Agamemnon, într-o discuție între suflete, în Hades, următoarele cuvinte: „Fericitule fiu al lui Laerte, iată că ți-ai găsit femeia! Ce suflet drept, cinstit și mândru a fost în neprihănita Penelopă! Cum și-a adus ea aminte de bărbatul fetiei ei! Nicicând noare să-i piară slava numelui, căci cântăreții inspirați de nemuritori au să cânte pe cumintea Penelopă. Ea nu și-a întins mâna ucigașă pe soțul ei ca fiica lui Tindar, a cărei amintire o să fie hulită în cântece cumplite și rușinea ei o să cadă și asupra femeilor cinstite” (traducerea în proză a acestor pasaje din „Odiseia” aparține lui E. Lovinescu). Foarte multe dintre soțiile prigoniților regimului comunist au fost la aceași înălțime.

Aduc omagiile mele familiei și, în mod special, soției, care a suferit alături de mine toate privațiunile impuse.

Subalternii colonelului Crăciu la Penitenciarul Aiud

1. Lt. colonel Ioan Ivan ;
2. Lt. colonel Martin Iacob, ofițer politic, născut 25.01.1923 în Săcele, județul Brașov. Tatăl Ioan, mama ...;
3. Colonel Gheorghe Ionescu, ofițer politic, născut 04.11.1924 în Drăgănești, județul Argeș. Tatăl Haralambie, mama ...;
4. Cpt. Scarlat Chirilă, ofițer politic, o fiară;
5. Colonel Dumitru Băncilă, ofițer politic, născut în data de 29.03.1927 în Bucșani, județul Dâmbovița. Tatăl Dumitru, mama Maria, ofițer politic.

Ofițerii din Securitatea Brașov 1956/1957

1. Colonel Gheorghe Crăciun, comandant Inspectorat, născut la 24 iulie 1913, în Mintiul Gherlei, județul Cluj. Tatăl Ni- colae, mama ..., român;
2. Mihali ..., locțiitor comandant, ungur;
3. Colonel Ion Cernea, adjunct al lui Crăciun în Munții Făgă- rașului, român;
4. Colonel Moiș, implicat în problema Făgăraș, ungur;
5. Lt. colonel Lazăr Maier, evreu, torționar;
6. Maior Stelian Alexandrescu, anchetator șef; a făcut parte din Divizia „Tudor Vladimirescu”, locuiește în Piața Enescu nr. 9, Brașov, cu pensie de colonel;
7. Maior Toth Ștefan, șeful arestului, pretindea că este frate cu Vasile Luca, ungur;
8. Căpitan Mircea Rusu, anchetator șef, evreu, torționar;
9. Căpitan Dumitru Vera, anchetator, macedonean;
10. Căpitan Ernest Deithel, șeful filajului, evreu. În prezent locuiește la New York, are un magazin de mobilă veche;
11. Lt. major Traian Urzică, anchetator, bătăuș, român. În prezent locuiește pe str. Cuza Vodă, cu o pensie de colonel;
12. Lt. major Constantin Teodoru, lucra la filaj, făcea și pe anchetatorul, român;
13. Lt. Pop era încă novice în ale anchetei, român;
14. Maior Cârnu, se ocupa cu codoșii, român;
15. Lt. colonel Ispas, anchetator;
16. Lt. major Dima, anchetator;
17. Lt. colonel Ioan Ivan, născut 05.02.1922 în Dorohoi, ju- dețul Suceava. Tatăl, Iordache, mama...; a lucrat la Securitatea Brașov.

Rolul lui Gheorghe Crăciun

Am prezentat mai sus o listă foarte redusă de ofițeri care lucrau în Inspectoratul Brașov. La Brașov au fost concentrate cele mai bine cotate cadre din țară, majoritatea erau ofițeri și acționau în zona Făgăraș. Toate aceste forțe, împreună cu batalioanele de soldați în termen, nu au reușit să-i captureze pe luptători. Solidaritatea populației făgărășene a întrecut orice închipuire de fraternitate cu cei din munți. În fața acestui eșec, conducerea Ministerului de Interne și a Securității au decis să termine odată cu acești eroi. Dar pentru aceasta aveau nevoie de un șef și l-au găsit în persoana colonelului Crăciun. Acesta fusese de la început șef în poliția comunistă. Mai întâi la Cluj, în toiul provocărilor celor de la Dermata, apoi în grevele studențești. A cunoscut personal o seamă de luptători din rezistență, în special studenți legionari. A reușit să-și creeze o rețea de informatori pe care i-a lăsat în urmă pe unde a trecut. De la Cluj a fost mutat la Sibiu, unde își stabilise cartierul general Nicolae Petrașcu, împreună cu alte căpetenii legionare. Aceștia au fost supravegheați pas cu pas de colonelul Crăciun. În cartea generalului Neagu Cosma, „Securitatea o poliția politică, dosare, informatori" are și colonelul Crăciun un capitol, „Aiudul, temniță grea", un capitol plin de mistificări, în care tratează situația de la Aiud ca o mare nedreptate ce i s-a făcut după atâtea servicii aduse partidului prin trimiterea la moarte a grupului maiorului Dabija și cel mai spectaculos grup, cel al făgărășenilor uciși diabolic, folosind cele mai perfide mijloace de antrenare a vechilor săi informatori, timorați, șantajați, ademeniți cu funcții, cu transferuri aranjate ori plătiți. Unora li s-au revizuit condamnările și au fost puși în libertate. Toți aceștia sunt în egală măsură vinovați, cum este și colonelul Crăciun. Cu toate serviciile aduse comunismului în lupta de lichidare a celor ce-și apărau nevoile și neamul, domnul colonel a fost trimis acolo unde erau probleme. Un om mândru, arogant și rău. După isprăvile cu răsunet în Apuseni și la Făgăraș, se așteptase să fie înaintat la gradul de general. Dar, din motive necunoscute, nu a primit acest grad mult râvnit, o gradație, poate lipsa studiilor, poate teama unora de el, sau poate, Drăghici se gândea să-l mai folosească în teren. Nu sunt plauzibile argumentele lui invocate în capitolul „Aiudul, temniță grea", în care se lamentează că încă de la Cluj a fost persecutat de unguri, cu care a colaborat foarte bine sau cu evreii din conducere, care îi făcuseră dosar. Și că de câte ori era chemat la mai marii de la București tremura de frică, că-l vor aresta. Dacă se temea așa de tare și după cum insinuează că el avea inimă de român, de ce nu și-a dat demisia din Securitate să scape de persecuția lui Moghioroș și a lui Pintilie și să nu mai trimită români la moarte? Dar puterea și gradele erau mai importante și, în plus, dragostea lui pentru marea țară a socialismului l-a aruncat cu totul în sfera lor de

interese. Rezistența română trebuia lichidată de un român. Așa a fost trimis Crăciun la Aiud. Dovada că a venit cu un scop anume reiese din convorbirea avută cu Pintilie, acel evreu rus ce l-a instruit și i-a spus: „Măi, Crăciun, tu mergi la Aiud, că acolo legionarii își fac de cap. Faci tu acolo reeducare cu ei, dar ei să nu priceapă". Dovada că a considerat aceasta ca o sarcină de partid reiese și din faptul că colonelul Crăciun și-a ales singur echipa de colaboratori cu care s-a prezentat la post. Printre primele măsuri luate a fost și construcția unor celule de izolare draconică cu mecanisme de afară, care puneau în mișcare o placă din lemn drept pat, care seara, la orele 10.00, se lăsa jos fără nimic pe ea. Aceasta servea drept pat între orele 22.00 și 5.00 dimineața. Gardianul o ridica și o lipea de perete. Timp de 17 ore nu aveai pe ce să te așezi, trebuia să stai în picioare și să te plimbi dacă puteai în acele celule frigorifice și cu o bucată de mămăligă o dată la trei zile. Restul, post negru. Durata pedepsei varia după toanele gardianului și după indicațiile personale ale colonelului: 5, 7, 10, 14 zile și, uneori, mai mult.

- Sfârșitul Volumului al II-lea -

Căsătoria cu Viorica Grama, 14 august 1955

Împreună cu nașul pr. Iuliu Pop și fiica sa Menina

Neli înconjurată de Buni, Mama Tână și Viorica (în iulie 1961)

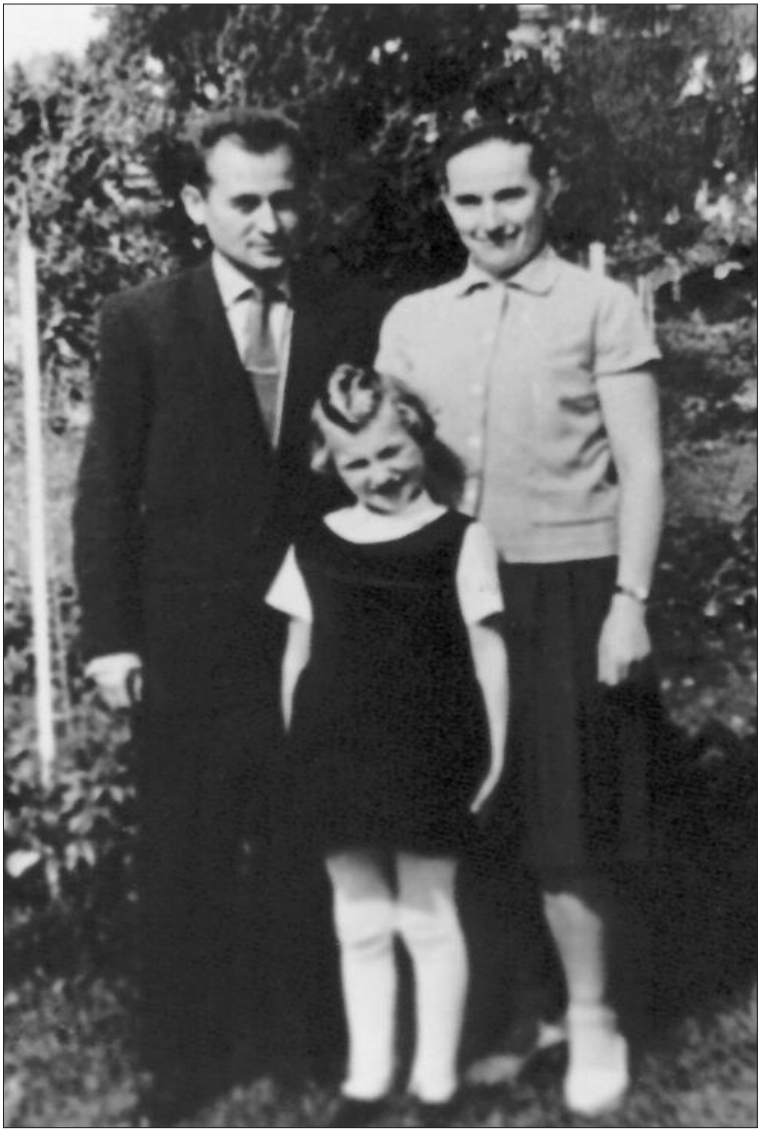

Prima poză de familie, la o lună după eliberare
(Sovata, septembrie 1964)

263

Născut în anul 1922 luna Nov. ziua 18
în comuna Căcuciu Raionul Reghin
Regiunea R.A.M. fiul lui Iuliu
și al Veronica domiciliat în comuna
Orașul Sacele strada Nicolae nr. 1852
Raionul Stalin Regiunea Stalin

Ocupațiunea: la data arestării Strungar
în trecut Strungar
Ultimul loc de muncă Fabrica Mecanizare Cff. Or. Stalin

Averea definutului: la data arestării — mănc.
în trecut —
Ocupația soției: în prezent Casnică Domiciliul Sacele, Stalin
în trecut casnică
Averea soției: în prezent — mănc
în trecut — -a-
Ocupația părinților: în prezent agricultori Domiciliul Căcuciu, R.A.M.
în trecut agricultori
Averea părinților: în prezent 1, 1/2 h. teren, casă, inventar agricol
în trecut 1 1/2 h. teren, casă, ect.
Originea socială țăran sărac studii 4 cls. industriale
Cetățenia Rom. Naționalitatea Rom. Dacă posedă Pașaport
Starea civilă: Căsătorit Numele soț Grama Vionica Copii
Serviciul militar clg. 1922 gradul, unitatea căreia aparține C. Or. Stalin, soldat
Apartenența politică: La data arestării Neincadrat
în trecut Neincadrat

Semnalmente: Talia 1,62 m., Fruntea lată Nasul drept Gura mică
Fața ovală Ochii căprui Părul castaniu Sprincenele potrivite
Urechile mici lipite Mustața —
Semne particulare: —

Starea sănătății: Sănătos

Antecedente penale: În anul 1948 condamnat la 3 ani închisoare corecțională Brașov, pentru neglijență

Prevenit în ziua de: 15 Nov. 1956 pe baza mandatului de arestare nr. 52 din
emis de U.M.V. 0148 pentru faptul de Org. tulburări art.
Descrierea pe scurt a faptului: a fost luat la o organizație a cercului

Trimis în judecată prin ordonanța nr. — din — a —
Alte deținere: —
Internat depus în ziua de — pe baza adresei nr. — din —
emisă de: —
Ieșiri provizorii sau definitive:
Transferat pentru — la — în ziua de —
Evadat la — prins din evadare la —
Predat pentru cercetări: — în ziua de —
Reprimit —

Fișa personală, cu fotografie, la data arestării

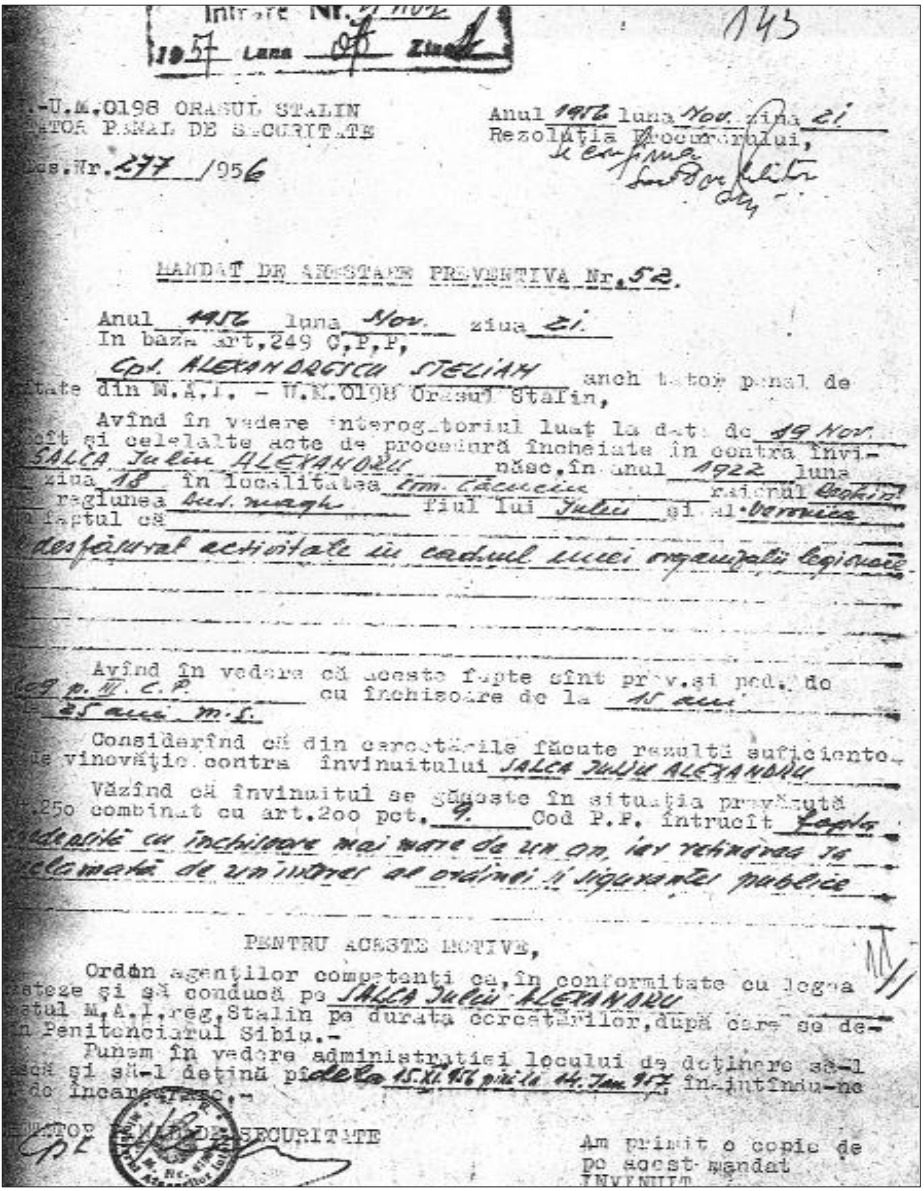

Intrare Nr. [illegible]
1957 Luna 05 Ziua 4

143

...U.M.0198 ORAȘUL STALIN
...TOR PENAL DE SECURITATE

Anul 1956 luna Nov. ziua 21
Rezoluția Procurorului,

Dos.Nr. 277 /956

MANDAT DE ARESTARE PREVENTIVĂ Nr. 52.

Anul 1956 luna Nov. ziua 21.
In baza art.249 C.P.P.

Cpl. ALEXANDRESCU STELIAN anch. ...tor penal de ...itate din M.A.I. - U.M.0198 Orașul Stalin,

Avînd în vedere interogatoriul luat la dat. de 19 Nov. ...oft și celelalte acte de procedură încheiate în contra învi-SALCA Iulian ALEXANDRU născ.în anul 1922 luna ziua 18 în localitatea com. Căcucia raionul Codlea ...reglunea jud. Muscel Fiul lui Iulie și al Dumitra ...faptul că

desfășurat activitate în cadrul unei organizații legionare

Avînd în vedere că aceste fapte sînt prev.și ped. de ...leg.p.M.C.P. cu închisoare de la 15 ani ...25 ani m.l.

Considerînd că din cercetările făcute rezultă suficiente ...ue vinovăție contra învinuitului SALCA Iulian ALEXANDRU

Văzînd că învinuitul se găsește în situația prevăzută ...25o combinat cu art.2oo pct. 9 Cod P.P. întrucît Legea ...deținîi cu închisoare mai mare de un an, iar reținerea sa ...reclamată de un interes de ordine și siguranță publică

PENTRU ACESTE MOTIVE,

Ordon agenților competenți ca, în conformitate cu legea ...rețeze și să conducă pe SALCA Iulian ALEXANDRU ...tul M.A.I.reg.Stalin pe durata cercetărilor, după care să de-...n Penitenciarul Sibiu.-

Punem în vedere administrației locului de deținere să-l ...ască și să-l țină pînă la 15.XI.57 prin 14.Iun.957 înștiințîndu-ne ...de încarcerare.-

...TOR PENAL DE SECURITATE
Cpl

Am primit o copie de ...pe acest mandat
ÎNVINUITUL

Mandatul de arestare, din dosarul penitenciar
(în prezent în arhivele Tribunalului Cluj)

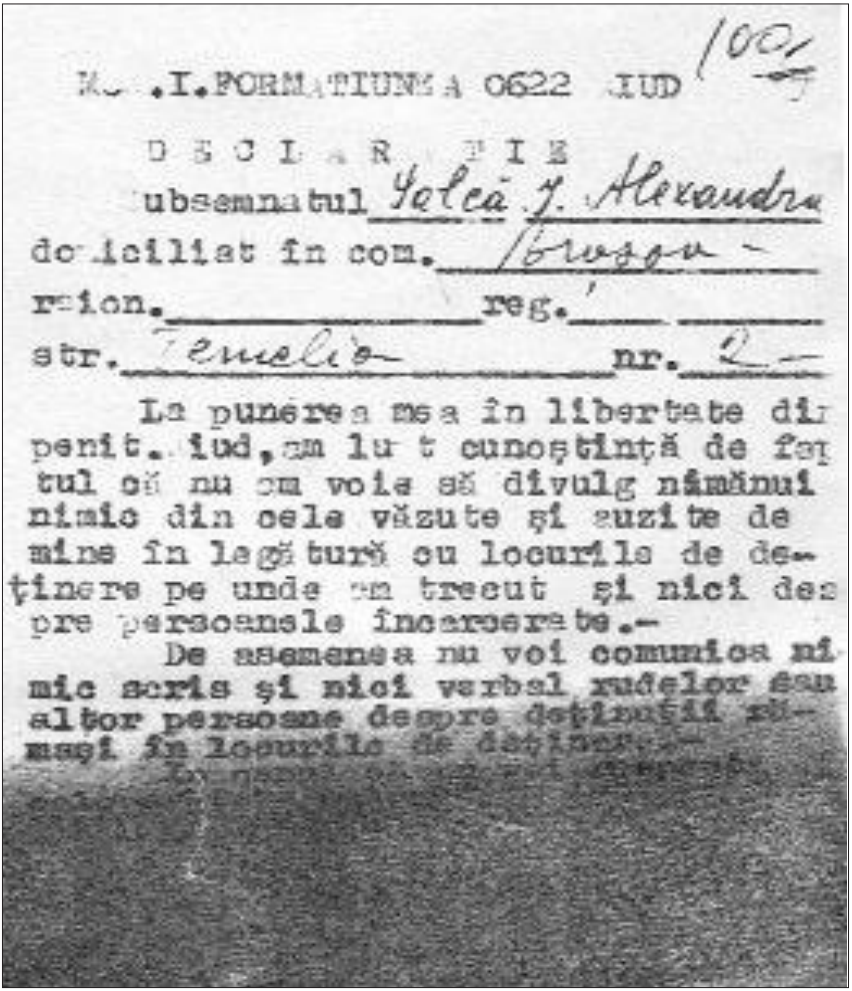

M. .I.FORMATIUNEA 0622 JUD 100/

D E C L A R A Ţ I E

Subsemnatul Tolea I. Alexandru

domiciliat în com. Bucşa -

raion. reg.

str. Eminescu nr. 2 -

La punerea mea în libertate din penit. Iud, am luat cunoştinţă de faptul că nu am voie să divulg nimănui nimic din cele văzute şi auzite de mine în legătură cu locurile de deţinere pe unde am trecut şi nici despre persoanele încarcerate.-

De asemenea nu voi comunica nimic scris şi nici verbal rudelor sau altor persoane despre deţinuţii rămaşi în locurile de deţinere.-

Declarația semnată la eliberare, din dosarul penitenciar
(în prezent în arhivele Tribunalului Cluj)

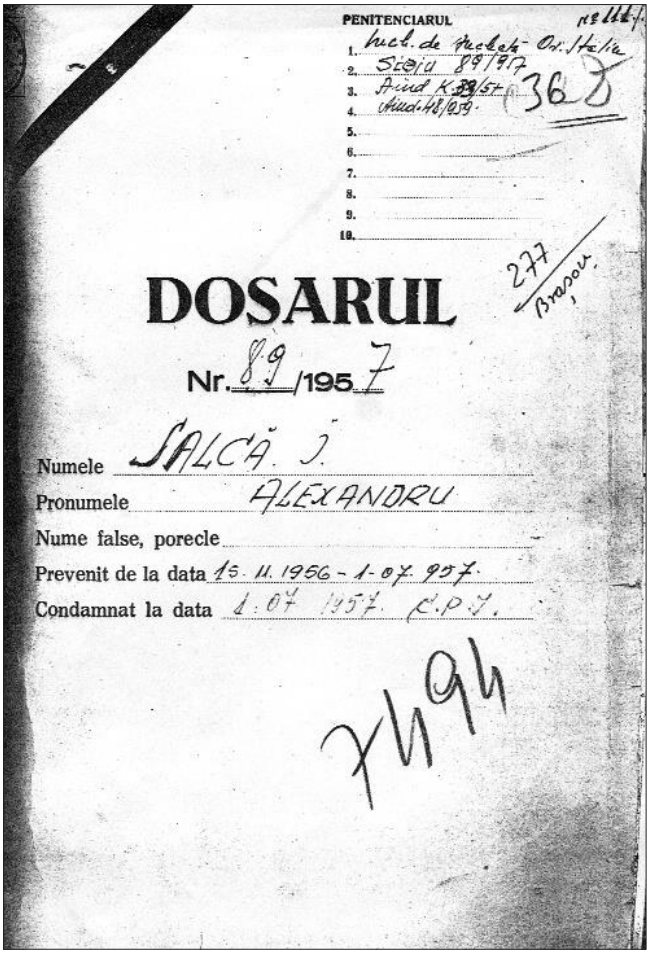
PENITENCIARUL

1. Jud. de Urechi - Or. Italia
2. Sceia 89/957
3. Acuz K 39/57
4. Acuz. 48/959.

DOSARUL

Nr. 89/1957

Numele SALCĂ. I.

Pronumele ALEXANDRU

Nume false, porecle

Prevenit de la data 15. II. 1956 - 1-07. 957.

Condamnat la data 1.07 1957. C.P.J.

Coperta dosarului de judecată
(unul dintre cele 6 volume, în total 1600 de pagini)

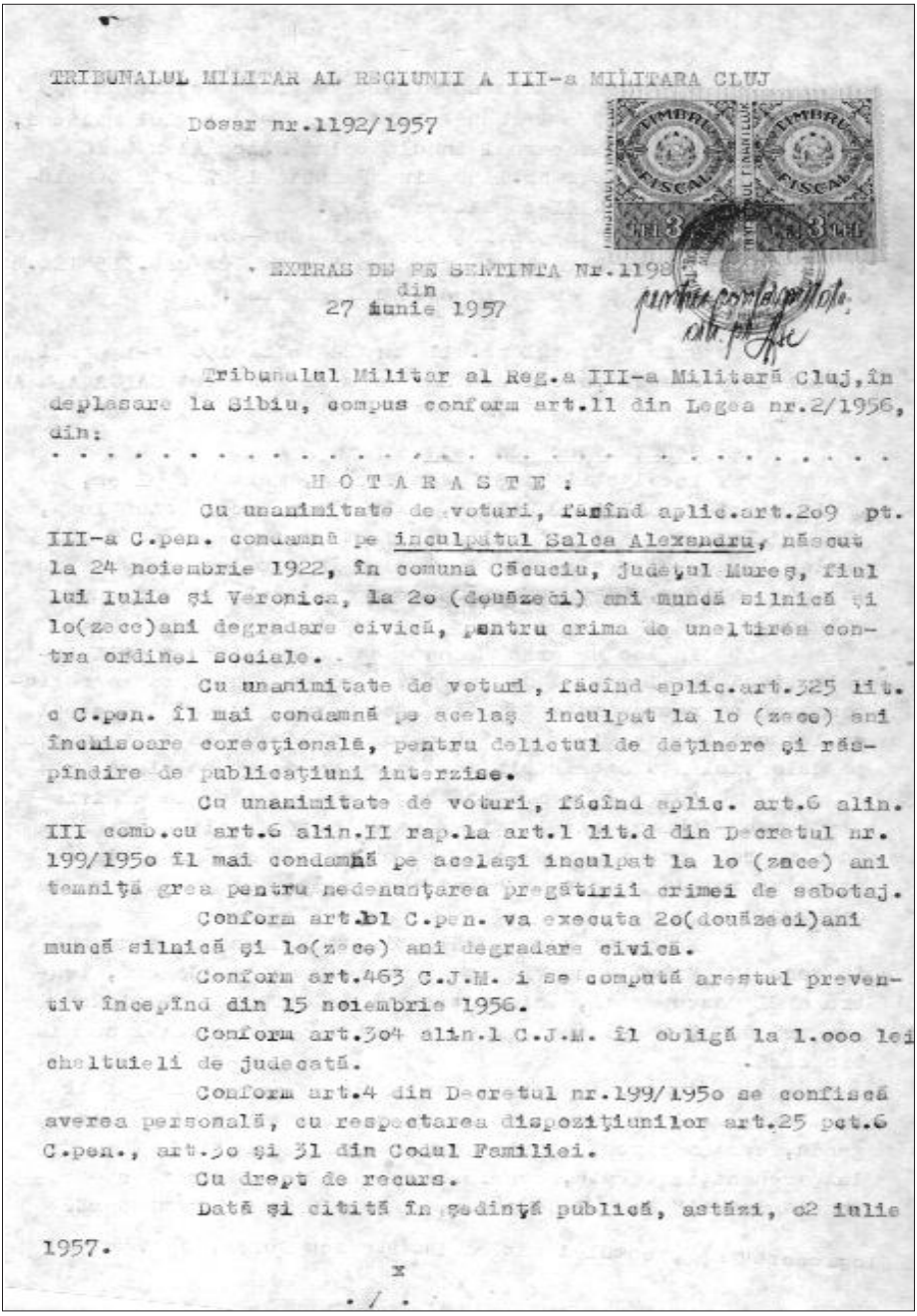

TRIBUNALUL MILITAR AL REGIUNII A III-a MILITARA CLUJ

Dosar nr.1192/1957

EXTRAS DE PE SENTINTA Nr.1198
din
27 iunie 1957

Tribunalul Militar al Reg.a III-a Militară Cluj, în deplasare la Sibiu, compus conform art.11 din Legea nr.2/1956, din:

. . . . . .

H O T A R A S T E :

Cu unanimitate de voturi, făcînd aplic.art.209 pt. III-a C.pen. condamnă pe inculpatul Salca Alexandru, născut la 24 noiembrie 1922, în comuna Căcuciu, judeţul Mureş, fiul lui Iulie şi Veronica, la 20 (douăzeci) ani muncă silnică şi 10(zece)ani degradare civică, pentru crima de uneltirea contra ordinei sociale.

Cu unanimitate de voturi, făcînd aplic.art.325 lit. c C.pen. îl mai condamnă pe acelaş inculpat la 10 (zece) ani închisoare corecţională, pentru delictul de deţinere şi răspîndire de publicaţiuni interzise.

Cu unanimitate de voturi, făcînd aplic. art.6 alin. III comb.cu art.6 alin.II rap.la art.1 lit.d din Decretul nr. 199/1950 îl mai condamnă pe acelaşi inculpat la 10 (zece) ani temniţă grea pentru nedenunţarea pregătirii crimei de sabotaj.

Conform art.61 C.pen. va executa 20(douăzeci)ani muncă silnică şi 10(zece) ani degradare civică.

Conform art.463 C.J.M. i se compută arestul preventiv începînd din 15 noiembrie 1956.

Conform art.304 alin.1 C.J.M. îl obligă la 1.000 lei cheltuieli de judecată.

Conform art.4 din Decretul nr.199/1950 se confiscă averea personală, cu respectarea dispoziţiunilor art.25 pct.6 C.pen., art.30 şi 31 din Codul Familiei.

Cu drept de recurs.

Dată şi citită în şedinţă publică, astăzi, 02 iulie 1957.

x

. / .

Extras de pe sentința din 27 iunie 1957 (prima pagină)

Hotărîrea a rămas definitivă prin decizia nr.533 din 3 octombrie 1957 a Tribunalului Suprem - Colegiul Militar, prin care se admite recursul inculpatului SĂLCA Alexandru făcut contra sentinţei nr.1190 din 27 iunie 1957 a Tribunalului Militar al Reg.aIII-a Militară Cluj.

Casează în privinţa acestuia sus-menţionata sentinţă în partea privitoare la infracţiunea prev. de art.325 lit.c C.pen. şi îl achită pentru această infracţiune.

x

Prin Decretul nr.411 din 24 iulie 1964 s-a graţiat restul de pedeapsă pe care îl mai avea de executat SALCA ALEXAN

x

Scurta stare de fapt.

Inculpaţii Mihăilescu Victor, Moldovan Ioan, Biriş Nicolae, SĂLCA ALEXANDRU, Calvărăsan Luca, Boian Ioan, Ioan N.Ioan şi Marinescu Florea sînt elemente ce au făcut parte din fosta organizaţie legionară în care au activat încă înainte de 1940, toţi suferind pedepse pînă la 15 ani muncă silnică.

In loc ca prin executarea pedepselor numiţii inculpaţi să înţeleagă să se îndrepte, ei au căutat să se regrupeze, să se reorganizeze şi să continue "lupta" în scopul ca la momentul ce l-ar găsi oportun să treacă la răsturnarea pe cale violentă a orînduirii noastre democrat populare.

Astfel, reţine instanţa de fond probele administrate, sus-numiţii inculpaţi, după ce au fost eliberaţi din închisoare, încă înainte de 1956, au trecut la înfăptuirea organizaţiei legionare, a cărei activitate fusese întreruptă un timp.

In acest scop inculpaţii se întruneau de regulă în casa lui Mihăilescu Victor şi de cele mai multe ori, pentru a fi descoperiţi, prin întîlniri în diferite părţi în grupuri de cîte 2-3 inşi, fie pe stradă, prin grădini sau la biserică.

Pentru îndoctrinarea lor şi educarea în spirit legionar inculpaţii au folosit un bogat material de propagandă, care a circulat între ei, material care a fost găsit la percheziţie făcută, cuprinzînd între altele: cartea "Pentru legionari" de C.Z.Codreanu, cartea "Cea mai mare jerfă legionară" de preotul legionar Dumitrescu Borşa, cartea.

./.

Extras de pe sentința din 27 iunie 1957 (pagina a II-a)

"Crucificaţie" de Bănica Dobre, cărticica şefului de cuib, fotografii prezentînd manifestaţii legionare, ziare legionare, etc.

Parte din materialul găsit la percheziţie a fost păstrat încă în închisoare, fiind trimis, de către inculpatul Răduca Marin, ascuns într-un geamantan cu fundul dublu. Acest geamantan cu material i-a trimis acasă pentru a-l avea la dispoziţie cînd va fi eliberat. Între timp, cu ocazia mutării într-un alt penitenciar, Răduca Marin a trimis materialul subversiv, prin coinculpatul Trăistaru Gheorghe lui Mihăilescu Victor, care după ce l-a citit şi studiat, l-a trimis coinculpatului Boian Ioan spre a-l ascunde în domiciliul său unde s-a şi găsit.

Inculpatul Seremet Stanislav, legionar fanatic, care în 1949 suferise o condamnare de 4 ani pentru unelti re împotriva securităţii statului, pătruns de ură faţă de regimul democrat popular în perioada evenimentelor din Ungaria a căutat să atragă elemente legionare din oraşul Stalin pentru a constitui o bandă, cu ajutorul căreia să provoace pe calea ferată acte de diversiune asupra unor trenuri ce transportau ajutoare pentru guvernul revoluţionar muncitoresc ţărănesc din R.P.Ungară, care luptă pentru înăbuşirea contrarevoluţiei.

Acest plan el l-a expus şi coinculpaţilor Teodorescu Dumitru şi Călvărăşan Luca, la care discuţii a asistat şi coinculpatul Trifea Ovidiu.

Despre planul de diversiune conceput de Seremet Stanislav au luat cunoştinţă şi inculpaţii Mihăilescu Victor şi Salca Alexandru, comunicarea fiindu-le făcută de către Călvărăşan Luca.

Inculpaţii Teodorescu Dumitru, Călvărăşan Luca, Trifea Ovidiu, Mihăilescu Victor şi Salca Alexandru, deşi au avut cunoştinţă de Seremet Stanislav, prin planul conceput şi expus pregătea constituirea unei bande pentru a provoca acte de diversiune pe calea ferată, ce ar putea avea consecinţe foarte grave, ei nu au denunţat acest fapt autorităţilor.

x

S-a eliberat prezentul extras în baza cererii înregistrată la Tribunalul Militar Teritorial Bucureşti sub nr. 359 din 17 iunie 1957.

Pentru [illegible]

Extras de pe sentința din 27 iunie 1957 (pagina a III-a)

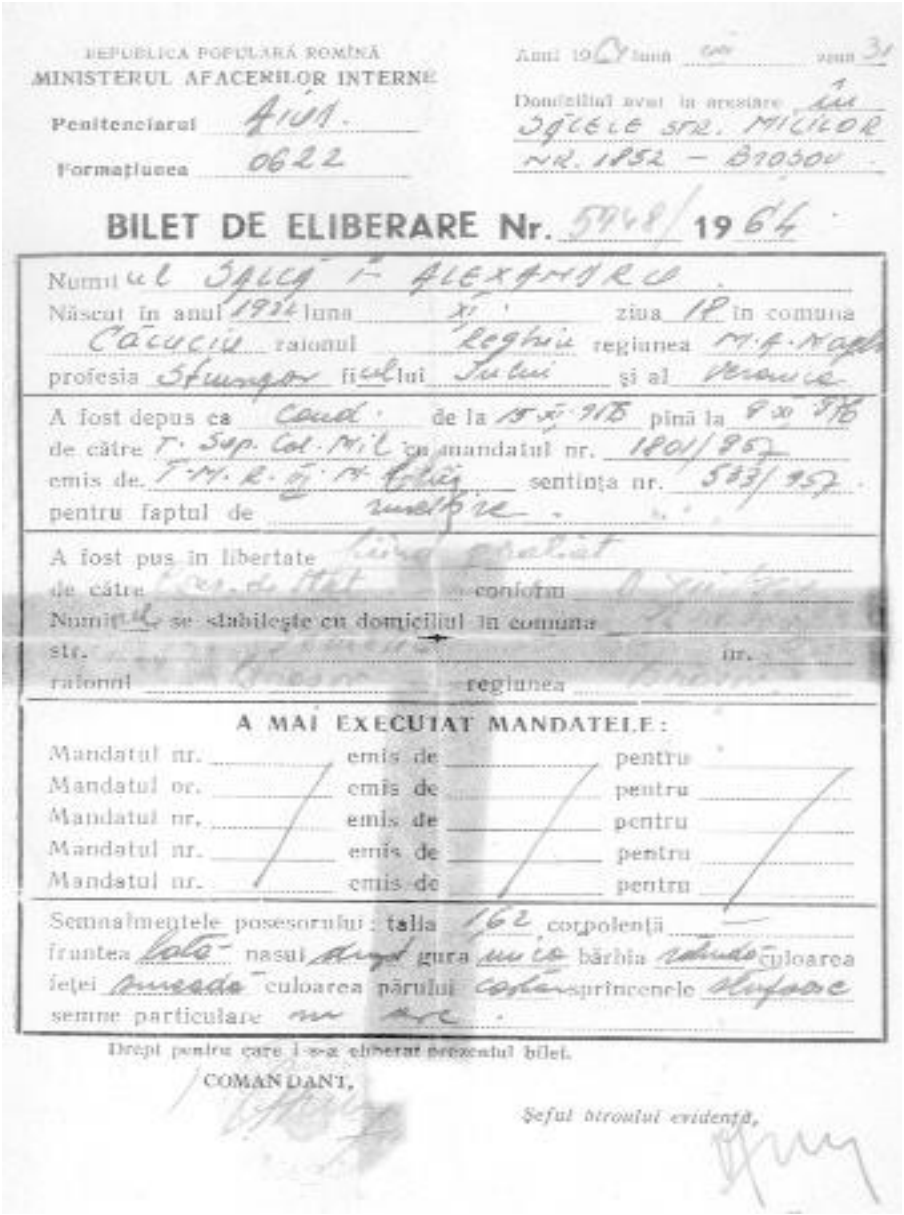

REPUBLICA POPULARĂ ROMÎNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE

Penitenciarul Aiud.

Formaţiunea 0622

Anul 1964 luna VII ziua 31

Domiciliul avut în arestare Cluj
Oglele str. Mihai Viteazul
nr. 1852 – Bihor

BILET DE ELIBERARE Nr. 5948/1964

Numitul Ogleg I. Alexandru.
Născut în anul 1934 luna XI ziua 12 în comuna Căuciu raionul Beghiu regiunea M.A.Nagh
profesia Strungar fiul lui Ioan şi al Veronica

A fost depus ca cond. de la 15.XI.1956 pînă la 9.XI.1964
de către T. Sup. Col. M.I. cu mandatul nr. 1801/957
emis de T.M.R.S.M. Cluj sentinţa nr. 583/957
pentru faptul de uneltire.

A fost pus în libertate liber eliberat
de către conform
Numitul se stabileşte cu domiciliul în comuna
str. nr.
raionul regiunea

A MAI EXECUTAT MANDATELE:

Mandatul nr. emis de pentru
Mandatul nr. emis de pentru
Mandatul nr. emis de pentru
Mandatul nr. emis de pentru
Mandatul nr. emis de pentru

Semnalmentele posesorului: talia 162 corpolenţă —
fruntea lată nasul drept gura mic bărbia rotundă culoarea
feţei smeadă culoarea părului castan sprîncenele dreptunghi
semne particulare nu are.

Drept pentru care i-s-a eliberat prezentul bilet.

COMANDANT,

Şeful biroului evidenţă,

Biletul de eliberare de la Penitenciarul Aiud

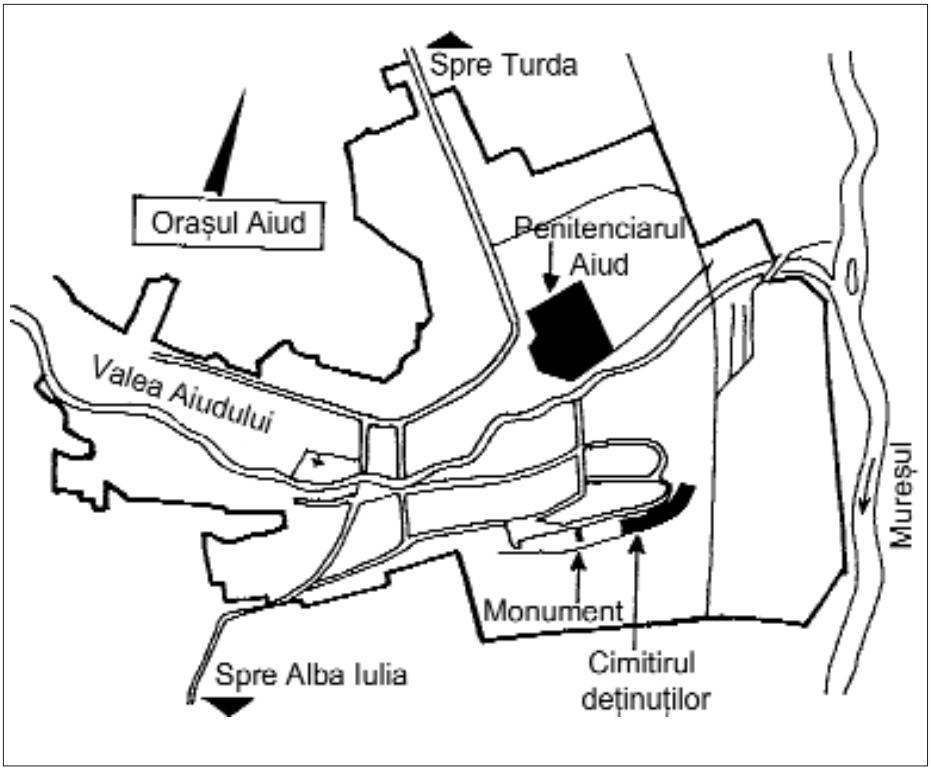

Situarea Penitenciarului Aiud (după o schiță întocmită de AFDPR)

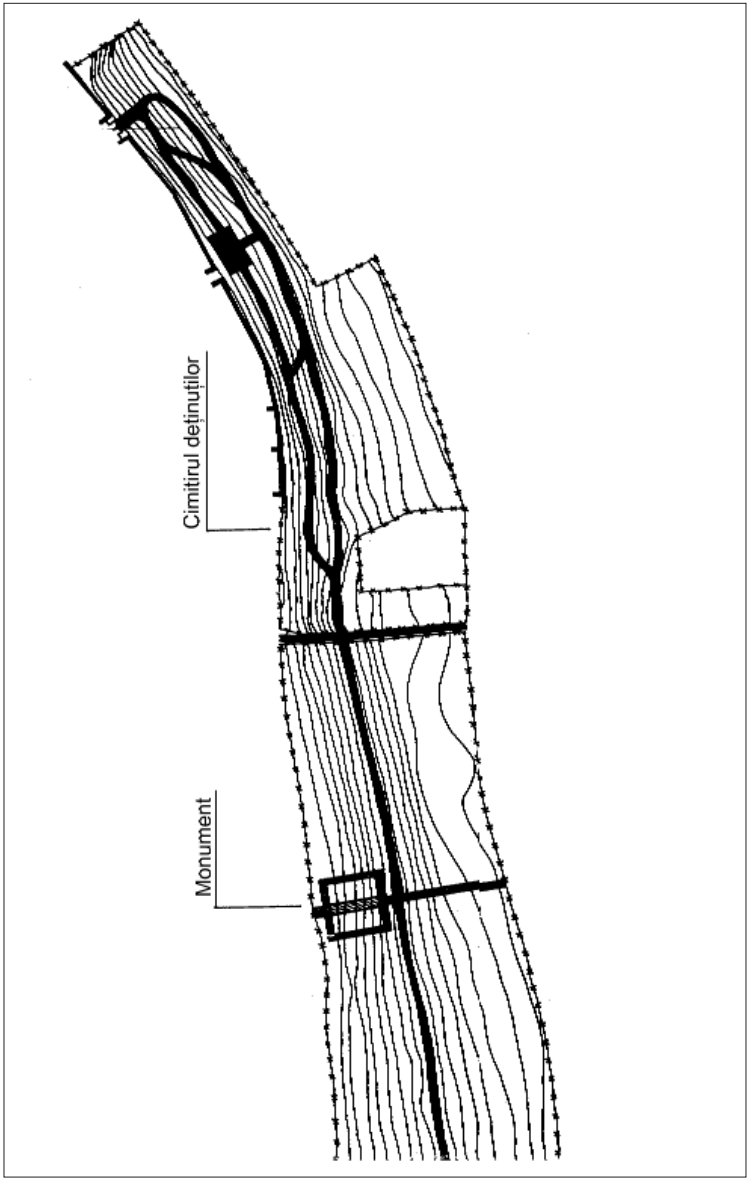

Râpa Robilor, locul în care sunt îngropați, cei mai mulți în gropi comune, deținuții morți la Aiud

273

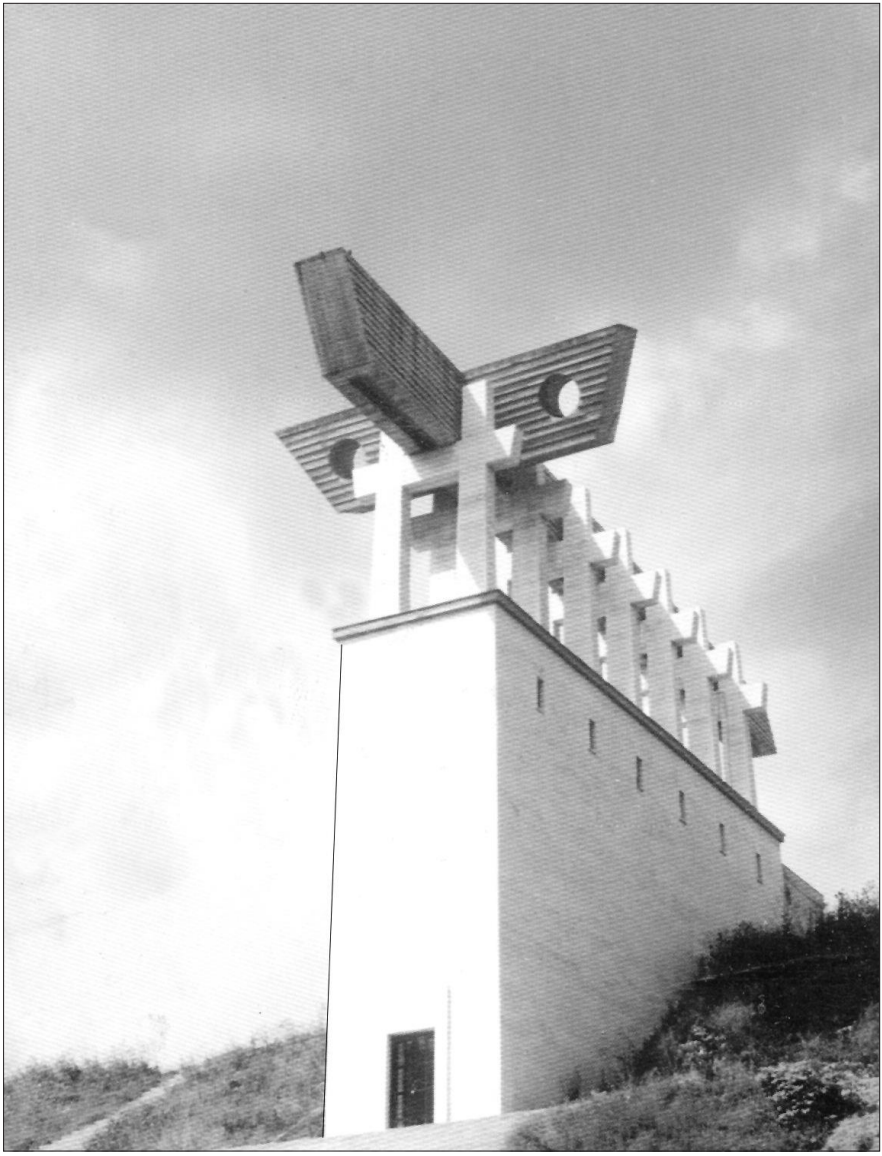

Mausoleul de la Aiud, ridicat la inițiativa lui Gheorghe Brahonschi și conceput de arh. Anghel Marcu, sfințit în 14 septembrie 1999, ziua Înălțării Sfintei Cruci

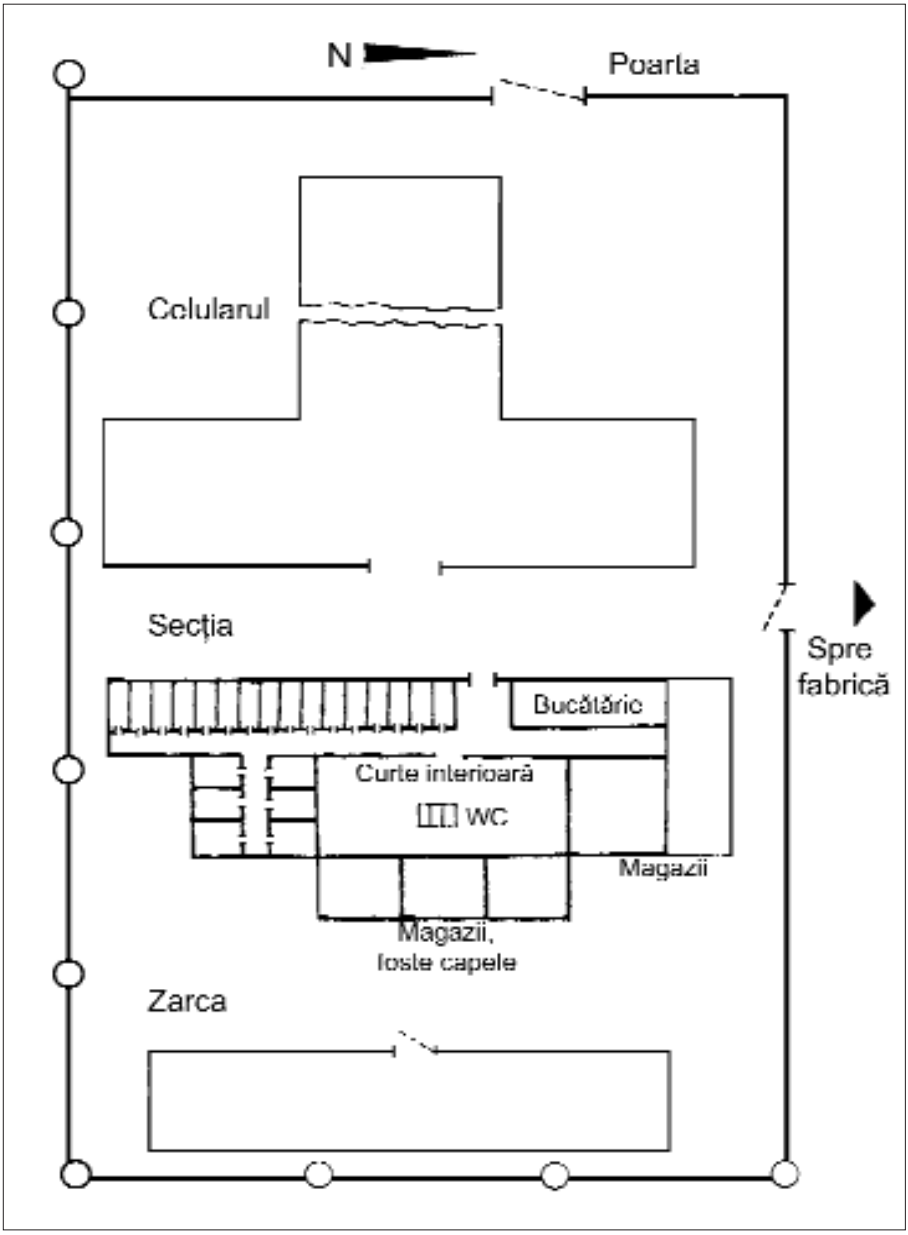

O schiță, din memorie, a Penitenciarului Aiud

Către

Tribunalul Popular al Rai. Stalin

Reg. Stalin

Subsemnata Falcă Florica domiciliată în satul Serbeni Nr. 120/a Com. Urlăcu rai. Reghin R.A.M. împotriva soțului meu Falcă Alexandru fost cu ultimul domiciliu în orașul Stalin (satu Jung str. Mailor Nr. 1852) înaintez prezenta,

acțiune de divorț.

rugându-vă ca după fixarea unui termen de judecată să pronunțați desfacerea căsătoriei din vina pârâtului și plasarea minorei Falcă Cornelia născ. la 5 iulie 1956, la mine pentru creștere și educare pentru numitarele motive

Am încheiat căsătorie cu pârâtul la data de 15 aug. 1955 în fața delegatului stării civile din com. Sânmihaiu Rății. Reghin R.A.M.

Ultimul domiciliu l-am avut cel mai menționat

Soțul meu a fost arestat la data de 15 XI 19[illegible] din motive necunoscute iar până azi nu s-a reîntors.

Față de cele de mai sus Vă rog să binevoiți a-mi desface căsătoria întrucât am nevoie de ea pentru a-mi aranja cererea de pensie.

În speranța că cele de mai sus se vor lua în considerare semnez.

Serbeni 1 apr. 1957.

Solicitoare pentru pace

Falcă

Anexez:
- Copia certif. căsăt.
- " " naștere fiicei.

Acțiunea de divorț la care a fost constrânsă soția p
entru a putea primi serviciu...

Tribunalul Popular al Raionului Reghin Regiunea Autonoma Maghiara
Dos. Nr.1808/1959

SENTINTA CIVILA Nr.1167
Sedinta Publica din 11 iunie 1959
Presedinte :Pe nos Iosif
Asesorii populari :Precup Flores si
:Cheresches Petru
Secretar :Pauu Doina

Pe rol judecarea procesului civil intentat de catre reclamanta Salca Viorica din satul Srebeni nr.120 contra piritului Slaca Alexandru cu domiciliu in loc necunoscut,pentru desfacerea casatoriei.-
La apelul nominal facut in cauza se prezinta reclamanta,lipsa piritul.-
Procedura completa.-
S-a dat citire actelor de la dosar dupa care:
Reclamanta depune extras de pe sentinta Tribunalului Militar Cluj din care rezulta ca piritul a fost condamnat la 2o ani munca silnica pentru uneltire contra ordinei sociale.-
Instanta fata de extrasul de pe sentinta de condamnare a piritul constata ca nu mai este necesar a se face alte probe in cauza astfel ca da cuvintul in fond.-
In fond:reclamanta cere admiterea actiunei,a dispune desfacuta casatoria dintre ei si a plasa pe minora la ia pentru crestare si educare fara obligarea piritului la plata pensiei alimentare.-
Repres.procurorului pune concluziuni de admiterea actiunei a dispune desfacuta casatoria dintre parti,iar minora sa fie plasata pentru crestere si educare mamei reclamante.-

T r i b u n a l u l

Asupra actiunii civile de fata

Prin actiunea civila inregistrata la acest Tribunal de reclamanta Salca Viorica din comuna Urisiu satul Serbeni nr.120 raionul Reghin. a chemat in judecata pe piritul Salca Alexandru fost cu ultimul domiciliu tot in Serbeni nr.120 pentru ca dupa administrarea robelor necesare sa se declare desfacuta casatoria dintre parti incheiata la 11 august 1955 in comuna Sinmihai.-
Ca motiv al actiunii reclamanta arata ca piritul a fost condamnat la 2o de ani munca silnica de Tribunalul Militar al Regiunii III Militara Cluj in dosarul 1192/1957 prin sentinta penala 1198/1957 si ca din aceasta cauza casatoria in fapt nu mai exista cerind desfacerea si iar copila rezultata din casatoria partilor sa-i fie plasata spre crestere si educare.-
Vazind ca motivele invocate de reclamanta constituie motive temeinice pentru desfacerea casatoriei fara concaliere deoarece sa depus in extras hotarirea de condamnare a piritului din care rezulta ca acesta a fost condamnat la 2o ani munca silnica pentru uneltire impotriva statului nostru aceasta imprejurare fiind dovedita constituie un motiv pentru care casatoria dintre parti nu mai poate continua urmind a fi desfacuta in temeiul art.38 din codul familiei iar in baza art.42 cod fam.urmeaza a se plasa copilul minor Salca Cornelia la reclamanta pentru crestare si educare.-
Pentru aceste motive,

In numel p oporului
H o t a r a s t e

Admite actiunea de divort intentata de reclamanta Salca Viorica din comuna Urisiu satul Serbeni nr.120,contra piritului Salca Alexandru fost cu ultimul domiciliul tot in comuna Urisiu satul Serbeni nr. 120 raionul Reghin.-
Declara desfacuta din vina piritului a casatoriei incheiate intre parti la 11 august 1955 in comuna Sin,ihaiul de Padure raionul Reghin.-
Plaseaza spre crestere,ed are si intretinere pe minora Salca

- . -

[illegible] 5 iulie 1956 la mama sa.-
Cu drept de recurs in termen de 15 zile de la comunicare.-
Data si citita in sedinta publica din 11 iunie 1959.-

Presedinte, Asesorii populari

Secretar,

Pentru conformitate

... și sentința de divorț dată *din vina mea*, în lipsă

ROMÂNIA
PRIMĂRIA MUNICIPIULUI BRAŞOV

DIPLOMA

DE CETĂŢEAN DE ONOARE AL MUNICIPIULUI BRAŞOV

Se acordă domnului **Salcă Alexandru**, membru al Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici – Filiala Braşov, pentru toată activitatea depusă în organizarea şi înfăptuirea acţiunilor de rezistenţă anticomunistă.

Braşov, 7.12.1999

Ioan Ghişe
Primarul Braşovului

.

Un gest de recunoaștere a suferinței, pe care însă nu-l așteptam